

KOROŠKI

svižinar

RAZGLEDI RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XXX

Ravne na Koroškem, 25. avgusta 1980

Št. 3

KO ŽALUJEMO

Ko žaluje gora, se sloni
k svojim globelim.

Ko žaluje zemlja
za gospodarjem, se čuje
jek stoletnih smrek.

Ko otroci izgubijo očeta,
iščejo novo luč za življenje.

Ko nam je umrl naš Tito,
smo v žalosti onemeli.

Bolečina srea je vzbrstela
v biser —
beseda preprostih ljudi
se je sklenila v verze žalosti.

JOSIP
BROZ
TITO
NAŠA
PRETEKLOST
IN NAŠA
PRIHODNOST

Gvido Pavlič

Titovo cvetje

Uvod. Ljudje se od malih nog učimo jezika in komunikacij. Učimo se govorce lastnega in drugih narodov. Čustvovati nas uradno ne uči nihče: tukaj ostajamo več ali manj prepuščeni lastni občutljivosti. Načelno izražamo čustva z besedami, ki smo se jih naučili in s kakršnimi razkrivamo naš lastni izraz. Zgodi pa se, da v izjemnih trenutkih, ki odločajo o veličini in sočutju, beseda onemi, zbledi, postane zadržana. Postane kliše. Takrat se zatekamo h govoricu srca, tega cankarjevsko pravičnega sodnika, najzvestejšega sotrpina in dostojanstvenika človečnosti.

Moje grlo je zadržano, glasne besede prazne, votle. Vest o smrti človeka, tovariša in vodje Tita me je potrla kot milijone Jugoslovanov, hkrati pa odločno zaznamovala zavest o prehojenih in načrtovani poti ter vseh dejanjih pri uveljavljanju naporov socialistične prakse doma in v svetu. Težko je v tem trenutku izpovedati vsa čustva, ki jih je v naša srca zakoreninila izguba velikana tega stoletja, za napredek katerega smo soodgovorni, vendar o Titu moramo govoriti, tokrat bolj kot kdajkoli prej. Tito je s svojim ustvarjalnim genijem pokazal sodobnikom, pa tudi vsem še nerojenim generacijam, pot iz dvajsetega v enaindvajseto stoletje. To je pot napredka in miroljubne koeksistence med narodi sveta, pot, na kateri smo združeni proletarci vseh dežel. Z nami stopa Titov duh, v milijonih naprednih sil sveta utripa veliko srce Josipa Broza. Zakaj ideje in neizčrpno delo maršala Tita so prav tako kot želje po miru na Zemlji, last vsega člove-

štva, ki ima opraviti s svojo vestjo! (Iz dnevnika, 4. maja 1980.)

Noč. Potegnil je vlak na mariborskem kolodvoru, izpod oboka viharne oblake so okna zasule deževne kaplje. Ob tirnicah se vrstijo osvetljeni domovi, za industrijskimi okni brnijo stroji uglaseni ritem delovne simfonije. Kolesa bijejo: Tito, Tito, Tito.

Dolga kolona vagonov se vije skozi noč proti svetlobi beograjskega jutra, ki bo na Dedinju, v Užiški ulici št. 15, v nemi žalosti in vzvišenem ponosu stisnilo srca Titovih delavcev, samoupravljalcev rudnika Mežica, pripadnikov oboroženih sil JLA v rezervnem sestavu in članov zveze komunistov. To je naš prvi obisk, ki ni namenjen le jugoslovanski prestolnici, temveč tudi maršalu Titu.

Čudno in nedopovedljivo je potovati z zavestjo, da si del neštevilnih tisočev, ki se bodo jutri poklonili spominu velikana revolucije in prvega sina jugoslovanskih narodov in narodnosti. Čudno, pravim, ker še vedno nisem prebolel dejstva o fizični smrti našega predsednika, čudno tem bolj, ker globoko v sebi nosim prisego, ki naj bi bila izrečena glasno, tako nemara, kot so jo pred okrvavljenjo zastavo naše zgodovine izrekli Titovi proletarski borci.

Vlak vztrajno drvi skozi zastrto kopreno teme, v oknih se bliska predzgodovinski megleni metež.

Jutro. Ognjena sončna krogla na obzorju je pregnala noč, izobčeno hčer svetlobe. Vlak bobni na progi skozi bratsko republiko Srbijo, žitna pljuča Jugoslavije. Iz

tal, okrvavljenih v preteklih bojih za svobodo, klije kruh. Kolesa bijejo: Tito, Tito, Tito.

Na teh poljih so pred nekaj več kot mesecem dni, ko je pirovala smrtna nedorečenost in je bila vsa Jugoslavija zavita v črnino, kmetje dvignili prstene obraze od zemlje in vzravnano spremljali zadnjo pot Modrega vlaka. Polja so zdaj obrasla, bogata je obrodila setev. Izginili so sledovi spomladanskih brazd, pa vendar je v vsej tej neskončni panonski ravnici razložno slutiti zmagovalje Titovega rala: Mi žanjemo žito, žito, naj živi naš maršal Tito!

Beograd. Kot kraljevski vrt se ob sočutju rek razteza tisočletno belo mesto. Tukaj sem preživel vsaj dve leti svojega življenja. Spoznal sem njegove prebivalce, njegove strasti, lepote, dejavnosti in življenjsko filozofijo. Beograd, mesto heroj, sedež CK ZKJ, skupščina našega dostojanstva, vrhovni štab oboroženih sil JLA. Mesto večne mladosti in kongresnih središč. Mesto, kjer se je pričela strma pot naše revolucije dvigati v sam vrh svetovne zgodovine. Zadnji dom heroja Tita. Pozdravljeno moje in naše mesto, glavno mesto sveta, periferija veselja!

Dedinje. Nobena pot do Tita ni pretežka, ne predolga. Na Dedinju je zbrana nepregledna množica obiskovalcev, molčečih pod stoletnimi krošnjami. Le tu in tam je slišati besedo, prineseno z vseh koncev domovine in sveta, in vsake četrte ure, če se sprevod vendarle pomakne za korak naprej, množica zaduha z glasnim odobravanjem ali klici nezadržane radosti. Med obiskovalci na Dedinju človek nehote doživlja nalezljivost kolektivnega čustva: tri kilometre pod gričem, kjer je Titovo večno počivališče, se je človeška gmota stisnila v eno samo molčečo pest, ki hoče na vsak način prebiti štiri osnovne zemeljske elemente, da bi dobredno prodrila do svojega maršala. Oči množice žarijo v obupnem pričakovanju, telesa utrujeno pešajo ob neskončnem čakanju, gneča je vse hujša, vendar nihče ne zapušča vrste. Tukaj je dokončno izpeljana metaforika Nazorjeve pesmi Titov naprijed, naše velike dediščine, zapisane svobodi. Kdor hoče razvozlati skrivnost zmage jugoslovanskih narodov in narodnosti nad fašizmom ter enotnosti Jugoslavije v boju za neodvisnost in suverenost, ta mora videti obraze ljudi, ki se prihajajo na Dedinje poklanjat spominu našega Tita. Zakaj, mi smo Titovi in Tito je naš.

Užiška ulica. Šest ur je bilo treba čakati, preden si lahko stopil na ulico, obsijano z žarki junijskega sonca in spoznal, s kolikšno močjo si navezan na ime človeka, ki je tvoji zgodovini daroval svoj ogenj. Spoznal si, da sta svoboda in mir del tebe, da je bodočnost vse, kar sam odločaš danes, da si del zvezdnega neba. Razmišljal si o bratstvu in enotnosti, svobodi, samoupravljanju, veri v brezskrbni jutri. Raz-

Nemo, v globoki žalosti, se je desettisoče Jugoslovanov poslovilo od svojega ljubega maršala

mišljaj si o Titu, o času, ki ga je nadržal, stoletju, ki ga je podčrtal s svojim revolucionarnim delom. Njegovo ime je postalo simbol borca v vojni in miru, simbol vseh poštenih človeških teženj. V srcu nosiš ime-geslo, ki brezpogojno odpira vrata vseh mej sveta. Z njim korakaš dvignjene glave pod nebesnim obokom in postajaš svoboda, narod, partija, armada, mir, samoupravljanje, neuvrščenost.

Pot do Tita. V senco krošenj stopa čez dvorišče tihi sprevod obiskovalcev. Vstopaš v Titov arboretum in pozdravljajo te bori, smreke in topoli, mehko valovanje brez, jablane in hruške, zimzeleno grmičevje, pozdravlja te orodjarnica z izvešenimi jelenjimi trofejami, smehlja se ti nebo med kopji dreves. Pesem ptic in vznemirljivi kriki pavov. Začutiš, kako vse ljubeče in predano diha, slutiš zemeljske sokove, kako se stekajo v laske korenin, življenje je prefinjeno in čudovito. Medtem ko stopaš mimo vsega živega v tem rajskem vrtu, ki ga je urejala in negovala njegova roka, se zaveš znova, da ti vzklika ves svet, ljudje vseh kontinentov. Vzklikajo tebi in Jugoslaviji, vzklikajo Titu, ki je povedel svoje borce v boj za novo življenje in po štirih letih krvavih bojov jurišal na temeljih novih tovarn in šol, na nove tone premoga, bakra, železa in svinca, vse do današnjih dni, ko sproščeno uživamo sadove svojega dela in enotnosti. In sredi žalnega sprevoda, ki zavija v Hišo cvetja, se zaveš, da na čelu kolone še vedno stopa Stari.

Hiša cvetja. Tukaj so se 8. maja letos, na dan slovesa zbrali predstavniki 121 držav z vseh kontinentov, da bi se v skromnem atriju poklonili spominu človeka, ki ga je cenil ves svet in katerega besede je želel vedno slišati. To je bilo slovo od Tita, večjega od življenja, prodornejšega od smrti. Prvič v zgodovini človeštva so predstavniki vseh ljudstev sveta prav tukaj, pred Hišo cvetja, tvorili edinstveno skupinsko sliko, vredno naziva »legitimacija za veselje«. Na tej podobi smo Zemljani prvič spoznali človeštvo, kot ga tvorijo posamezne rase in kakršno je predstavljivo v globinah veselja...

Grobnica. Vstopaš v grobnico in dušo ti objame prečudna tihota in mir, kakršnega dotlej nisi poznal. In ko uzreš Titov marmor, ob sporočilu kamna zaslužiš, da Tito ni odšel. Tako čudno si ganjen, kot bi bilo vse, kar si kdajkoli čutil in ljubil, razgrnjeno pred teboj in določeno, medtem ko ti v zavesti polje crescendo milijonov Jugoslovanov: Druže Tito, mi ti se kunemo...

Edini, nadvse obupno težki molk ti oklepa srce in začuda: v kratkem časovnem preblisku za neznamen hip dojameš vso dramatičnost blesteče beline, strnjene nad grozečo sago minljivosti. Belina se širi na vse strani, predmetnost izginja, razkrajajo se oblike, ozračje grobnice je videti spajeno z veseljnimi pepelnatimi hlapi: to je lesket luči, njena bela svetloba pada na veličastje kamna, kakor prameni kozmičnih žarkov. Sprašuješ se, zakaj ljubezen, ki jo čutiš do tega spomenika-svetinje civilizacije, nosi v sebi, toliko zanosa? In sodiš: Titov marmor je simbol prvin revolucionarne rasti sredi časa in prostora. Svet je neskončno gibanje in Tito točka, ki izpolnjuje vse. Trenutek miru. Neskončnost brez klišejev, nedeljiva in neskončna.

Zgodovine ne ustvarja število let, pa najsi misliš s tem človeško ali zemeljsko zgodovino. Zgodovino pišejo dogodki. Nobena sprememba na Zemlji, od nastanka gorovij do transgresij, noben vulkanski izbruh in noben padec meteorita ni bil tako pomemben kakor letnica rojstva, izpisana z zlatom na spomeniku naše ljubezni. Naj ti bo slava in večna hvala, dragi naš tovariš Tito!

Titovo cvetje. Življenje teče dalje. Naše žalosti in naše skrbi ga ne morejo zaustaviti. Niti obup, tih, kot nedavno minula majska noč, iz katere se pretaka v srce zvok, kot bi ptica žalosti zapela v sanjah... Ravno in visoko se dviga nad Beogradom grič Dedinje. Tišina, mir in harmonija. In najsi jo obiskujejo milijoni obiskovalcev, naj doživlja še toliko notranjih bojov in žalosti in trpljenja vseh, ki se bodo prihajali poklanjat spominu maršala Tita, hiša cvetja ne bo izgubila svojega miru. Molk Titove grobnice je več in nesprenljiv.

Titovo cvetje žari s svežino in nasmehom. V njem je moč svetlobe, ko zaide sonce in prelije po nebu ognjene, plamteče reke, preden ugasne. V somraku žari to cvetje, kot tisoči zvezd proletark na titovkah herojskih borcev za svobodo, mir in neodvisnost. Za bratstvo, za enotnost. Za vse nas, ki smo ostali na obalah življenja...

Na žametno zelenilo listov se usipa zlatordečkasti pepel. Vse naokoli oživlja in prsi se širijo, srca močnejše utripajo, oblita s toplim zanosom revolucije. Titovo cvetje, nasmech dragega človeka, komunista, predsednika, komandanta, revolucionarja, prekajenega borca za mir in napredek, bo kot neizgorljiva baklja osvetljevalo pot mnogim generacijam, ki bodo prihajale in jim bo razum svetlila njegova nesmrtna misel, zgodovina pa od njih zahtevala novih naporov in klicala v nove juriše na dolgi poti svobode dela.

Naj Titovo cvetje večno ostane v pristanu sveta ob pomniku dostojanstva, miru in svobode človeštva! Za domovino — s Titom naprej!

Terezija Jaser

Žalostinka

Ob smrti tvoji,
dragi naš tovariš Tito,
v nas nastala je
praznina in ne more
se opisati ta bolečina.

Kot bi jo tudi sonce občutilo,
se vse te dni
za meglo je skrilo.

Nam dež
na zemljo je poslalo,
kakor bi tudi ono
z nami za teboj jokalo.

Helena Čas

Titu!

Vse ljudstvo tega sveta
želi na gomilo,
da se poslovijo od predsednika,
ki ga zvesto je ljubilo.

Ti naš dragi Tito,
vse, kar želimo, z besedo in dejanjem
naj se izpolni tvoja želja,
da ostane v miru in svobodi
naša zemlja.
Kar za svet ustvaril si,
bodi večna čast in hvala ti.

Zadnje slovo od našega Tita

Dragi Tito, vsako minuto smo z mislimi s teboj

Viktor Levovnik

ROŽE V VAZI

(Rapsodija spominov)

Gledam rože v vazi pod sliko tvojo;
nocoj otožno v solzah klonile so glave,
kot bi slutile našo in tvojo bol,
smrt je objela tvoje očetovsko srce.

Rože so podobne tebi!
V cvetju so, njih divna lepota nas
Tako si nas ti vodil skozi borbe in
ves si se za nas razdajal...

Sedaj si podoben cvetu,
ki v rdeči petokraki zvezdi za nas žari!
Podoben si dnevu, ko se nov poraja,
ki truden zvečer v mraku tone v noč.

Vsak dan znova se za nas porajaš,
ves nov, na novo prekaljen, nam viden,
tako naprej boš z nami ti rdeči cvet,
in vsaka roža v vazah bo spomin na tebe!
Tvoja ljubezen je tako močno v nas
vkoreninjena, da nikoli ne premine.

In v sleherno telo korenine tvoje so pognale.
Vsi črpamo ta žlahtni sok iz tvojega srca.
Vsi pijemo v svobodi tvojo srčno kri.
Sedaj prešel v naša si telesa...

In ta roža v vazi, ki nocoj jo gledam,
žal, že vene, vendar spomin na cvet ostane.
Tako življenje gre svojo pot, a ti ostajaš!
Čeravno tvoj obraz je zagrnila senca smrti.
Vem, v najtežjem trenutku bila je tvoja
S teboj smo čustvovali, radi bi prevzeli
nase tvojo bol.

O kako kruta je narava,
ki dopustila rožam v vazi ni cveteti.
In vse prehitro prišel je čas slovesa.
Hvala vam, rdeče rože,
v borbah revolucije vsajane, v zemljo,
In te rože so se imenovala naš dragi Tito!

Odslej ta cvet bom nosil v srcu svojem.
V njem ostal je tvoj obraz,

v njem je tvoja slavna pot, ki vsega me
Naj tvoj korak ljubezni, bratstva nas uči
Obnavljajte ga v sočloveka, širite ga v
Gladka naj bo vam življenja cesta;
to cesto si nam ti skoz borbe in trpljenje
in sedaj že gre po beli cesti neomajne sreče.
A v srcu zaskeli spoznanje —
Povrni se še enkrat ves očetovski, ves
Ker smo tako osamljeni — potrebujemo
še tvoje sonce.

Vem, zaman je vzdih, zaman moj klic!
Kje srce je tvoje, dragi TITO!
Črni trak je razpet čez tvojo sliko.
Strah me je, v srce prihaja mrz.
Ni več topline, ki nas tako je grela.
Podobni smo otrokom, ki jim je umrla mati.
Sedaj nam je hudo samim ostati.
Kam? sprašuje sedaj srce.
Kam? Razum nič več ne ve...

Le eno vem, kloniti zdaj ne smemo.
Ker cvet iz vaze vedno me opominja
in črni trak čez sliko tvojo ovil se je krog
Ta trak me opominja: čas beži, in življenje
mineva.

Ne obstoj, kuj, orji, koplji, gradi
in v ljubezni spoznavaj sočloveka!
Le s skupno pomočjo bo tebi in vsem ostala
pomlad.

Vedi, jaz sem preminul, a nisem umrl.
Ostal sem na straži, kamor se iztekajo poti.
Vsako usmerjam. V duhu ostajam, vas
in tako bova hodila iz roda v rod.

In če boš stopal po poteh bratstva, se bova
In tako vsa mlada, na novo prekaljena,
In vsak bo pomnil: Titova beseda nas vodi,
osvobajaja...

Kako je srečen človek, ker njegov rod
z njim se poraja
in ime Tito večno z nami obstaja.

In naprej brneli bodo stroji v tovarnah.
Reaktivna letala — srebrno bodo krasila
sinjino neba:
Srečni ljudje na svetu si bodo roke
bratovsko podali.
A nekje, kjer smrekov gozd in gaj tišine
osamljen grob krije,
tam naj za hip se čas ustavi.
Nemo se priklonimo in v spominu mrtvega
pozdravimo.

Tedaj drevesa bodo se sklonila.
Saj tukaj se je nekaj strašnega zgodilo,
mlado je življenje zemljo v krvi poljubilo.
In šla bova naprej, tja, kjer ugasle peči
krematorijev priča so strahote,
tu gorela so telesa živa.
Njih pepel je zemlja v svoje nedrije skrila.
Tu večni je spomin — priča zgodovine.
In najina pot vodila bo dalje v kraje,
tja, kjer se je ustavil čas.

Kozara, Neretva, Pohorje, Dražgoše, Urh
nad Ljubljano.
Tu priča je krvavih dni... Pomni! Vse
to spoštuj!
Nemo se prikloni. Vedi, za strašno ceno
je priborjena svoboda.
A sedaj vem. Vse to mi je pokazal ta
rdeči cvet.
V njem je tvoj lik, naš dragi TITO!

Spoznal sem: tvoja ljubezen do nas je
neomajna.
Nič več nas ne more streti.
S teboj, naš dragi TITO, hočemo naprej
živeti!

Ti naprej boš vodil nas in opominjal.
Ostajaš z menoj in z nami, rdeči cvet iz
vaze,
ki nocoj na tebe spominja.

Nikoli ne bo uvenil, skrbno ga bom zalival.
Ta roža iz tvojega srca je naša domovina.
Ta rdeči cvet naša je mladina...
Zgradil si nam nova mesta, in med polji
vije se, vodi bela cesta.
Kako lepo je biti v tvoji domovini mlad!
Saj povsod nam cvetejo rdeče rože, in med
njimi je tvoj obraz!

Prosim te! Nikoli nas ne zapusti!
Ne odhajaj v grob teman!
Saj več, nesrečno bi se počutilo tvoje srce
v teminah groba.
Hvala ti, da si nam ga daroval kot
poslednjo doto.
Hvala za vse to, za tvoje rože in ljubezen!
Ko bom že jaz preminil, ti ostal boš večni,
mlad, srečen, nasmejan.
In novi rodovi te bodo naprej ljubili.
Jaz se bom v jeseni sivih las spominjal,
vem, dragi TITO!
Minili so že meni dnevi in čas, ko sem
gledal ta obraz.
In ta obraz bom večno v srcu nosil jaz.

Pripis uredništva:

Objavljamo nekaj pesmi, ki so nam jih poslali ljudje, pretreseni ob smrti predsednika Tita. Pesmi so preprosto izraz pristne ljudske žalosti ob izgubi najdražjega človeka.

Lahko si mislimo, da so taki pomembni in pretresljivi dogodki tudi v preteklosti sprožili plaz ljudske ustvarjalnosti. Tudi med NOV so pisali pesmi mnogi, ki sicer niso bili pesniki.

Vabimo vse, ki so svojo žalost in misli ob Titovi smrti izrazili v literarni obliki, naj nam pošljejo svoje stvaritve. To bo dragoceno pričevanje in naš prispevek v spomin velikemu človeku današnjega časa.

OBČINSKI PRAZNIK '80

Predsedstvo slavnostne seje skupščine občine ob letošnjem občinskem prazniku

GOVOR PREDSEDNICE IS SO METKE ODERLAP NA SLAVNOSTNI SEJI SKUPŠČINE OBČINE OB OBČINSKEM PRAZNIKU

DRAGI GOSTJE,
SPOŠTOVANI SLAVNOSTNI ZBOR!

Pomnik na Poljani priča:

»Na tem delu slovenske zemlje so 14. maja 1945 enote slovenske 14. proletarske divizije Borisa Kidriča v bratski bojni zvezi s 3. jugoslovansko armado zmagale v poslednji veliki bitki II. svetovne vojne, uničile in zajele balkansko sovražno glavnino nad 150.000 izdajalcev in nemških nacistov s poveljnikom von Lehrom vred in tako prisilile fašiste, da so položili orožje pred Titovo ljudsko armado.«

Tri desetletja in pol svobode. Življenje 35 generacij v svobodi.

Stoletja je naš ded sklonjen ril v skopo zemljo, v jame, sekal v hosto, koval v jeklo svoj trmast ponos proletarca, klet tuje — grofe in magnate, z Maistrom ubranil severno mejo, pri Kefru z Vorancem za nauke svoje revolucije zazorel; kot skojevec. OF-ovec in partizan na pot preizkušenj, žrtev in zavnega ponosa stopil, kakor je Tito pokazal.

Petintrideset pomladí štejejo od zadnjih poljanskih bojev. »Beli cvetijo kruhi svobode. Naš kruh je železo, naš kruh je les in ruda, kakor pred, danes že tudi stroji in zdravila.«

Petintrideset let poje dežela v svobodi: prislunehš ji in čuješ: pesem strojev, žag in vrtačnih kladiv, odmev polnih hlevov in kašč; s fužinarji, gozdarji, s knapi se ubira pavrška tovarišija — s pesmijo dela — pesem borbe.

Eno smo ljudstvo, v bratstvu enovito.

Ta čas je, kakor v boju, svobodna beseda postala plebiscitarna odločitev za udarniški napor prvih petletk, za združeno delo treh desetletij samoupravljanja, za spoznanje in občutje sreče, ki raste iz lastnih dlani.

Globoke in čvrste korenine so pognale ideje partije in Tita. V našem šihnem in delegatskem vsakdanu jih živimo.

Bogati in žlahtni so sadovi teh semen. Mi vsi smo ta sad: vse, kar imamo in kar smo ustvarili in kar še nismo, pa bomo storili, je hkrati sad in novo seme, je nov obet in obluba domovini in Titu.

Čečovje, Rudarjevo, čez 3000 maturantov gimnazije in šolskih centrov, nova železarna, šola na Javorju, na Lokovici, pa na Javorniku, od vsake kmetije cesta v dolino, luč tudi v zakotni grapi, 24 knjižnic, 42 športnih društev, blizu tisoč otrok vsak dan v vrteih, 23.000 občanov na Vorančevih dnevih; pravo kulturno gibanje smo postali.

Vsega ni moč naštetí. Preveč pestra po svojih uspehih je podoba naših krajev in bogata je vsa ta žetev. Bogata ni le v delovnih uspehih, plodna je v vsebini spoznanj, osebnem in družbenem standardu, predvsem pa v zavesti,

da smo to dosegli organizirani in združeni v delu, z veliko mero odrekaj in odpovedovanj.

Ni dela brez izkušenj. Tiste iz zadnjih let so še posebej pomembne. Zato jih velja še toliko bolj izkoristiti. Postoriti moramo zamujeno. Volje je dovolj — pa tudi možnosti. Spoprijemamo se z resnico. Ta pa je samo naša — naše je hotenje, naše so odločitve, naše so resolucije in plani in samo naša je odgovornost.

Da je ni naloge, ki bi ji ne bili kos, smo že mnogokrat dokazali — sebi in svetu.

V tem trenutku, ko nas je prizadela bolečina, ki jo lahko občutimo samo enkrat, se zavezujemo še močneje. Še bolj in bolj bomo delali, gospodarno nalagali sredstva in delo, z znanjem polnili delovne dni. Ne reveži in siromaki — bogati v svojih srcih, s Titovimi idejami polni življenja za naš vsakdan, za ta prihodnji svet, ki ga mi že živimo, pa se milijoni šele bore zanj. Vsak na svojem mestu, pri svojem delu, v svojem kraju, v naši občini, republikli in samo naši Jugoslaviji bomo ustvarjali in ustvarili tisto, kar hočemo imeti — kakor nam je tovariš Tito pokazal.

Pokazal pa nam je, da ne tehnika in ne denar, ne razred, ne partija in ne država niso tisto, kar srečo daje, zadovoljuje in združuje.

Druži lahko samo srce, polno ljubezni do brata, do mladih, sosedov in mejašev, do neznanega človeka. To je ta naša svoboda. Njene širjave so neskončne in hrati pretesne za Titove ideje. To danes občuti svet v teh dneh z nami, zase pa močneje kot kdajkoli prej.

Nikomur hlapci več, nikoli!

Umni gospodarji torej, bratje med seboj, mejašem sosedu in tovarišu.

Tako kot smo danes zbrani — delovni ljudje in občani, borci in mladina, bratje in sosedi, kot dobra tovarišija — smo podoba ljudi, ki so bili tudi tovarišu Titu tako blizu in katerim je tudi namenil vse svoje življenje in delo.

Posebej vam, tovariši borci — še posebej vam, ki ste se v Španiji kalili za naše partizanske zmage — za vaš delež hvala! Junaški je bil in neponovljiv, za svobodo in za mir, ki ga danes živimo. Mi, delovni ljudje in občani pa bomo skupno z našo partijo, z vami in z našimi prihodnjimi rodovi nadaljevali to pot, v krvi in bratstvu izbrano, eno samo Titovo in našo.

Živi bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov in narodnosti, živi Zveza komunistov Jugoslavije, živi zvesta Titu Socialistična federativna republika Jugoslavija!

Govori predsednica IS SO Ravne na Koroškem Metka Oderlap

OBČINSKE NAGRADE 1980

SKUPŠČINA OBČINE RAVNE
NA KOROŠKEM

je odločila, da dobijo

NAGRADO

OBČINE RAVNE NA KOROŠKEM
ZA LETO 1980

BINE BEVC opravlja dela in naloge tajnika Kulturne skupnosti Ravne na Koroškem zavzeto in požrtvovalno.

Že od vsega začetka je presegal dolžnost in na široko razpel sposobnosti organizatorja številnih kulturnih prireditelj do največjih kulturnih manifestacij. S posebno ljubeznijo,

MARJAN VONČINA je bil v juniju 1941. leta kot desetletni deček s starši izseljen v Makedonijo. Po končani vojni se je vrnil iz gostoljubne Makedonije v rojstni kraj Mežico.

V letih šolanja se je v mladinskih in partijskih organizacijah kalil v človeka z jasnimi

Bine Bevc

Dr. Božena Čretnik

Marjan Vončina

— KRAJEVNA SKUPNOST ČRNA NA KOROŠKEM

— BINE BEVC

— BOŽENA ČRETIK

— MARJAN VONČINA

V iskanju svoje vloge in mesta, ki ju ima po ustavi v socialističnem samoupravnem sistemu, je KRAJEVNA SKUPNOST ČRNA NA KOROŠKEM dosegla pomembne uspehe.

Odlikuje jo vrsta uspešnih akcij v družbenopolitičnem življenju.

Cela desetletja beleži ugodne rezultate ob vseh volitvah, ob referendumih za krajevne samoprispevke za gradnjo komunalnih objektov, šol, vrtec, kulturnih in športnih domov itd.

V akciji »Nič nas ne sme presenetiti« so udeleženci presenečali. Ves kraj je v akciji sodeloval odgovorno in zgleđno.

Vse te akcije, ki mobilizirajo vse krajanje, so jih povezale v medsebojno sožitje in krajanji so sprejeli krajevno skupnost za svojo.

Družbena samozaščita je v zavesti ljudi močno prisotna. To potrjujejo dogodki pred kratkim, ko so vsi sposobni krajanji branili več 100 h gozdnih površin pred nevarnimi gozdnimi požari, ki v Mežiški dolini v pomladnih dneh radi zastrašujejo.

Čeprav delegatski odnosi še niso razviti do take mere, kot jih je opredelila ustava SR Slovenije, pa vendar so ustvarjene razmere za uspešno uveljavljanje neposrednega samoupravljanja in graditve humanejših odnosov, v katerih ne bo čutili odkaknjenosti samoupravnih organov in političnih vodstev od krajanov in njihovega vpliva.

Priznanje občine Ravne na Koroškem za leto 1980 prejme krajevna skupnost Črna na Koroškem za uspešno razvijanje socialističnih samoupravnih odnosov pri povezovanju krajanov v socialni, ekonomski in politični rasti krajevne skupnosti.

prežeto z globoko socialistično zavestjo, pripravljajo leto za leto akcijo »Vorančeva pot«, v kateri služi nov Vorančev roman, ki ga na pohodih piše mladina za srečno in svobodno Titovo Jugoslavijo.

Pri svojem delu se zavzema tudi za razvoj samoupravnih odnosov v kulturi. Podružbljanje kulture postaja v občini vse bolj zavesten in stvaren družbenoekonomski odnos. Delovni ljudje in občani se iz anonimnosti spreminjajo v načrtovalce, kulturne vrednote pa postajajo vse bolj last delovnih ljudi in občanov.

Bine Bevc prejme nagrado občine Ravne na Koroškem za leto 1980 za uspehe pri razvijanju in podružbljanju samoupravnih odnosov v kulturi ter za njegov ustvarjalni prispevek njeni bogati rasti.

BOŽENA ČRETIK se kot zdravnica že od 1964. leta zavzema za razvoj in rast zdravstvenega varstva otrok in mladine v občini Ravne na Koroškem.

V času slabo razvitih družbenoekonomskih odnosov v zdravstvu se je v prepričanju, da je urejeno zdravstveno varstvo otrok temelj za srečno starševstvo in sposobnih proizvajalcev, borila v okviru izgrajevanja zdravstvenega varstva za enakopraven položaj dispanzerjev, posvetovalnic in patronažne službe.

Številni dispanzerji, posvetovalnice in prisotnost zdravstvene vzgoje potrjujejo dolgoletno prizadevanje do zdravnice, ki je kmalu zaslužila, da je družbi potreben družbeno angažiran zdravnik.

Svoje znanje je usmerjala v skrb za preprečevanje otroških bolezní in se borila proti umrljivosti otrok, kjer smo v občini že prejšnje desetletje dosegli zavirljive uspehe.

Božena Čretnik prejme nagrado občine Ravne na Koroškem za leto 1980, za pionirsko delo pri začetkih preventivnega zdravstvenega varstva otrok in mladine, njegovo strokovno rast in razvoj ter za širjenje mreže zdravstvenega varstva mladega rodu v koroški krajiní.

ciljem, ki ve, da je socializem edina, realna stvarnost družbenopolitičnega sistema, ki vse, kar dela in proizvaja, vrača človeku za njegovo srečo.

Tovariš Marjan Vončina je dolgoletni družbenopolitični delavec. V kraju so sledi njegovega dela vidne v vseh poteh družbenega življenja.

Predvsem ga odlikuje zavzetost za razvoj samouprave v krajevni skupnosti. Kot večletni predsednik sveta krajevne skupnosti Mežica ima sposobnost, da prislubne željam in težavam krajanov, sposobnost presoje med željami in možnostmi, je mož akcije, ki se zaveda, da programi in družbeni dogovori sami po sebi še ne pomenijo socialnega, ekonomskega in političnega razvoja.

V politično-ekonomski akciji za prvi in drugi samoprispevek je bil med najbolj vnetimi aktivisti v kraju, kasneje pa ustvarjalni dejavnik pri uresničevanju krajevnih programov, pri gradnji telovadnice in komunalnih objektov.

Zadnja leta ga srečamo med nosilci nalog, ki si prizadevajo odpreti večje število delovnih mest, da bi se ženske lahko zaposlile doma. Skoraj 100 kilometrov dolga pot v oddaljeno Velenje, kamor se vozijo številne delavke na delo, predstavlja prehud telesni napor, ki bi ga človek vzdržal brez večjih posledic. Naloge in ukrepe resolucije za izvajanje družbenega plana razvoja občine Ravne na Koroškem v letu 1980, na področju zaposlovanja žensk, je sprejel kot poziv, ki ga je treba uresničevati.

Aktiven, razgledan in delaven ima ustvarjalni vpliv na take procese krajevne samouprave, kot jih je krajevna skupnost dala ustava SR Slovenije.

Marjan Vončina prejme nagrado občine Ravne na Koroškem za leto 1980 za dolgoletno družbenopolitično delo in za uspehe pri razvijanju socialističnih družbenoekonomskih odnosov v samoupravno organizirani krajevni skupnosti.

Občinski nagrajencec Ivan Ramšak je vzdal temeljno listino za center usmerjenega izobraževanja

Na 18. zasedanju zbora združenega dela, zbora krajevnih skupnosti in družbenopolitičnega zbora skupščine občine Ravne na Koroškem, dne 23. 4. 1980, je bil na pobudo železarne Ravne sprejet

SKLEP,

da se izjemoma podelijo nagrade občine Ravne na Koroškem za leto 1980 naslednjim delavcem železarne:

- SEADU KARADI
- JOŽETU PEPEVNIKU
- IVANU RAMŠAKU
- JANEZU ŽNIDARJU

v jubilejnem letu, ob 360-letnici železarne Ravne in ob 30-letnici samoupravljanja v železarni Ravne.

Listino in plaketo bodo sprejeli nagrajenci ob praznovanju železarne Ravne.

SEAD KARADA je ravnatelj tozda valjarna železarne Ravne.

V železarni je od 1966. leta. Po poklicu je diplomirani inženir metalurgije. V železarno je prišel kot mlad strokovnjak in je ves čas opravljal odgovorne naloge ter prispeval k napredku kvalitete jekla.

Razpet med vrsto dolžnosti, od čisto strokovnih do samoupravnih, ter nalog v družbenopolitičnih organizacijah, se je kalil ob jeklu.

Zavzemal se je za razvoj samoupravnih odnosov v delovni organizaciji in za povezovanje železarne s krajevno skupnostjo, v kateri živijo delavci s svojimi družinami po napornem delu.

Spričo njegove družbene orientacije, da tovarna in kraj drug brez drugega ne moreta, je sedaj aktiven delegat v krajevni skupnosti, v športnem društvu »Fužinar«, v delegatskih skupščinah pa aktiven oblikovalec družbenopolitičnega razvoja občine.

Nagrado občine Ravne na Koroškem za leto 1980 prejme za uspešno vodenje tozda valjarna železarne Ravne, ker prispeva k dvigu produktivnosti dela, za dosežene uspehe pri uvajanju racionalnih tehnoloških rešitev, za dvig kvalitete jekla in za dolgoletno družbenopolitično delo.

JOŽE PEPEVNIK je vodja mehanske obdelave v tozdu vzmetarna železarne Ravne.

V železarni Ravne, kjer je že od 1960. leta, se je izučil za kovača, končal delovodsko šolo, železarni pa je ostal tudi dalje zvest.

Sposoben in zgleden delavec je s svojim delom veliko prispeval k tehnološkemu razvoju tozda.

V teku let je opravljal v delovni organizaciji vrsto funkcij v družbenopolitičnih organizacijah, v samoupravnih organih pa je razvijal in utrjeval delavsko samoupravljanje.

Kot zgleden komunist in družbenopolitično angažiran delavec velike delovne organizacije prispeva obilen delež k njeni rasti.

Nagrado občine Ravne na Koroškem za leto 1980 prejme za pomembne uspehe, dosežene v železarni Ravne pri uvajanju sprememb v tehnološkem procesu in za vsestransko družbenopolitično delo.

JANEZ ŽNIDAR je ravnatelj delovne skupnosti za gospodarjenje v železarni Ravne.

Zvest železarni je spremljal številne faze njenega razvoja, se tvorno vključeval v gradnjo velike delovne organizacije in v 30 letih njene najbujnejše rasti vanjo vgradil del sebe.

V železarni je od 1952. leta. Končal je višjo šolo za organizacijo dela.

Posebno uspešno je deloval pri iskanju ustreznih oblik in metod dela za uvajanje samoupravnega planiranja kot izredno pomembnega elementa za pravilen razvoj delovne organizacije in vzpostavil osnove za sistematični razvoj samoupravnega načina planiranja.

Njegov prispevek je še posebno viden pri uvajanju modernizacije in humanizacije delovnih postopkov v železarni na bazi računalništva.

Z vztrajnim delom in znanjem je mnogo prispeval tudi k sistemskemu urejanju dohodkovnih odnosov, ki so za dobre samoupravne odnose v železarni posebnega pomena.

V delovni organizaciji je ves čas vključen v tokove samoupravnega in družbenopolitičnega življenja.

Aktivni, samoupravno usmerjen delavec deluje tudi v gospodarstvu in športu v širšem družbenem okolju.

Nagrado občine Ravne na Koroškem za leto 1980 prejme za razvijanje in uveljavljanje centra za avtomatizirano obdelavo podatkov in za uvajanje avtomatizacije proizvodnih procesov v železarni Ravne ter za dolgoletno družbenopolitično delo.

IVAN RAMŠAK je topilec pri 10-tonski elektro peči v tozdi jeklarna železarne Ravne.

V železarni Ravne je od aprila 1955. leta. Pred tem je s šestnajstimi leti služil na kmetiji, nato delal kot gozdni delavec in delavec pri železnici.

V železarni je začel kot nekvalificirani delavec, pozneje pa se je s prizadevnim delom in šolanjem izučil za topilca.

Kmalu je napredoval in postal samostojni topilec pri 10-tonski elektro oblačni peči.

Danes je eden najstarejših in eden najboljših topilcev v jeklarni. 25 let vztraja pri peči, kjer se topijo žlahtna jekla, na težkem in odgovornem delu, kamor se vključuje vse manj mladih ljudi.

Je član družbenopolitičnih organizacij in samoupravnih organov tozda jeklarna.

Nagrado občine Ravne na Koroškem za leto 1980 prejme za zvestobo pri obdelovanju jekla, za vzor delavca in samoupravljalca ter za razvijanje in utrjevanje delavskega samoupravljanja v železarni Ravne.

Udarniško delo pri izkopu vodovoda na Ivarčkem jezeru je začela delovna skupnost za gospodarjenje na čelu z ravnateljem in letošnjim občinskim nagrajencem Janezom Žnidarjem

Jože Pepevnik

Sead Karadža

benega razcveta. Potrebuje jo človek, da bi sebi in svojim čim prej pomagal v nesrečah, v boleznih, v dneh skrbi in obupa.

Ohranjeni zapiski nam sporočajo, da je bila 1927. leta v okviru Rdečega križa Guštanj ustanovljena posebna prostovoljna enota, ki jo štejemo za predhodnico sedanje reševalne službe. Cilji se niso bistveno razlikovali od sodobnih reševalnih služb, ki so se razvile po vojni, samo delo je slonelo na prostovoljnosti, prežeto z entuziazmom posameznih zdravnikov, delavcev železarne, posameznih šoferjev in drugih. Z zbiranjem prostovoljnih prispevkov so kupili prvi reševalni avtomobil in doživeli, kakor pravijo, svoj najsrečnejši dan.

Reševalna služba, organizirana na principu prostovoljnosti, pa ni samo prevažala bolnike in ranjene. Okrog sebe je na organiziranih tečajih prve pomoči in šoferskih tečajih zbrala mlade in jih usposabljala za prevzemanje njenih nalog.

Njena razvojna pot je prehojena z neizmerljivo mero humanizma. Že pred drugo svetovno vojno se je širila in izpopolnjevala, med drugo svetovno vojno je bila organizirana kot vojaška sanitetna desetina, po vojni pa je postopno rastla in se do danes organizirala v sodobno reševalno službo, opremljeno s sodobnimi vozili, s sredstvi za prvo pomoč in usposobljenimi delavci.

Danes, ko ob tem lepem prazniku podeljujemo reševalni službi Ravne na Koroškem občinsko priznanje, se spominjamo in zahvaljujemo vsem, ki so skoraj pol stoletja delali nesebično, brez pričakovanja plačila, za ljudi, ki so pomoč za ohranitev življenja nujno potrebovali in vsem, ki so bili ženam na poti k zdravniku ali v bolnico porodničarji ali čerjerji.

Reševalna služba Ravne na Koroškem je dosegla pomembne uspehe, se razvila v sodobno reševalno službo in se kot pomemben

OBČINSKA PRIZNANJA '80

SKUPŠČINA OBČINE RAVNE NA KOROŠKEM

je odločila, da dobijo

PRIZNANJE

OBČINE RAVNE NA KOROŠKEM
ZA LETO 1980

- KULTURNA SKUPNOST
- REŠEVALNA SLUŽBA
- TERITORIALNA OBRAMBA OBČINE RAVNE NA KOROŠKEM

KULTURNA SKUPNOST RAVNE NA KOROŠKEM je razvila obilno, bogato delo.

S svojo uspešno dejavnostjo odločilno vstopa v intimno človeško in družbeno življenje: k razvijanju ustvarjalnih razsežnosti vseh področij družbenega življenja, k povečanju človeških ustvarjalnih možnosti, k oblikovanju kulture dela in medčloveških odnosov.

Njena večja vrednost je v snovanju kulturne politike, ki izhaja iz idej narodnoosvobodilnega boja, iz načel komunističnega gibanja, ki se je po naravi svojih ciljev ter po moči in dosegu uresničevanja teh ciljev od vsega začetka razvijalo kot kulturno gibanje.

V svojih bodočih ciljih vključuje kulturna skupnost elemente, ko bo umetnost in kultura nasploh postala resnična lastnina delovnih ljudi in občanov.

Priznanje občine Ravne na Koroškem za leto 1980 prejme Kulturna skupnost Ravne na Koroškem:

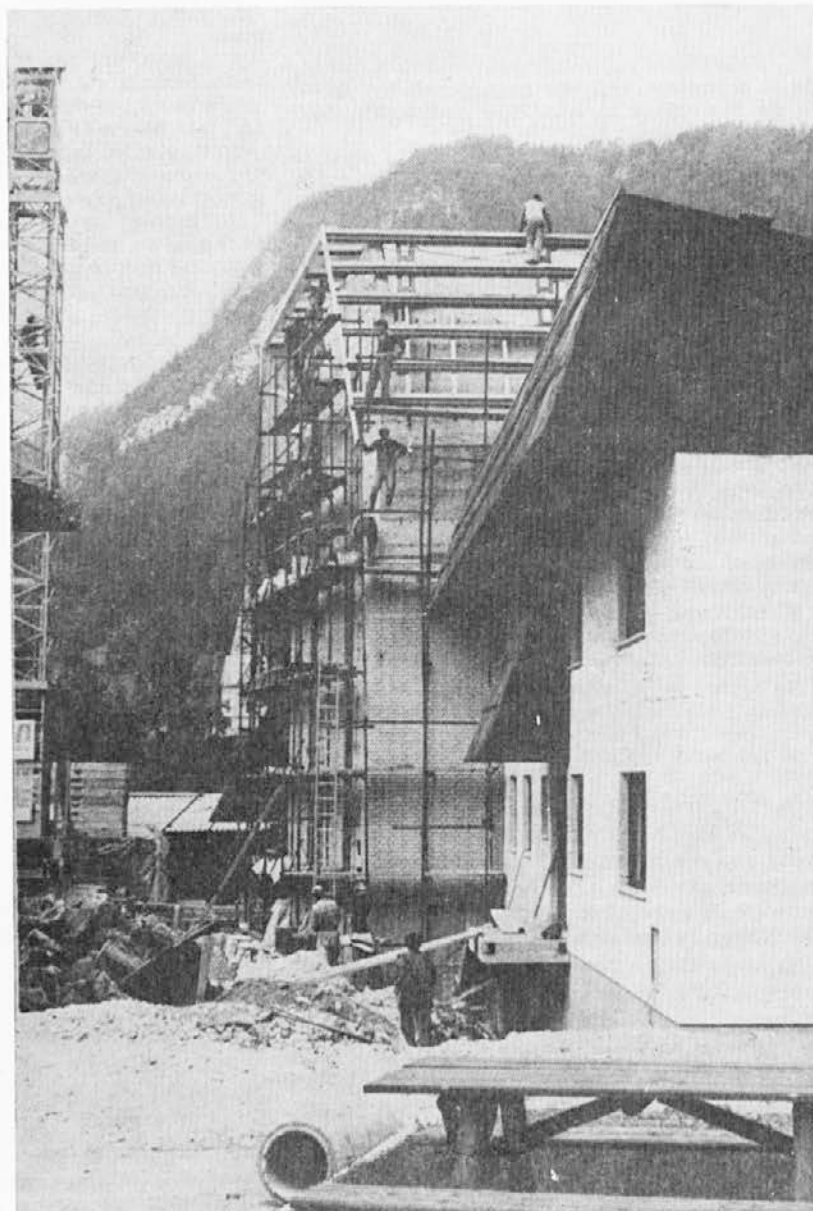
za celovito samoupravljaljsko načrtovanje, spodbujanje in uresničevanje kulturnega življenja v občini in naši širši družbeni skupnosti,

za zavzeto negovanje vrednot in izročil našega narodnoosvobodilnega boja za vse naše socialistične revolucije,

za nenehno krepitev vezi bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti,

za zavzeto in živo pretakanje kulturnih vrednot med matično domovino in Slovenci v zamejstvu.

REŠEVALNA SLUŽBA RAVNE NA KOROŠKEM sodi s svojim edinstvenim razvojem med tiste humanitarne organizacije, ki so človeku enako pomembne v najbolj mračnih dneh vojne kot v dneh največjega druž-

Tak je bil kulturni dom v Črni
14. 7. 1980

akter vključuje v razvoj zdravstvenega varstva.

Priznanje občine Ravne na Koroškem za leto 1980 prejme Reševalna služba Ravne na Koroškem za veliko nesebično opravljenega humanega dela, za rast in razvoj sodobne reševalne službe, v skrbi za reševanje človeških življenj.

TERITORIALNA OBRAMBA OBČINE RAVNE NA KOROŠKEM je ena izmed številnih oblik koncepta splošne ljudske obrambe in splošne ljudske obrambne vojne. V procesih nastajanja in rasti se je zajedla v zavest ljudi in je v svojem delovanju postala neločljiv del našega socialističnega samoupravljanja ter družbenopolitičnega sistema, upoštevajoč pri tem Titovo obrambno doktrino, da obramba ni privilegirana pravica in obveznost najvišjega državnega in vojaškega centra, marveč je to pravica in dolžnost vseh delovnih ljudi, občanov, delovnih organizacij in družbenopolitičnih organizacij.

V zadnjih letih so enote teritorialne obrambe občine Ravne na Koroškem dosegle vrsto uspehov.

Adolf Černek

USPELO JE VELIKO DELO

S trenutkom molka počastimo spomin tovariša Tita!

Slava mu!

Otvoritev Družbenega doma na Prevaljah bi morala biti vesel dogodek. Vendar pa ni tako. Prekratek je še čas, da bi lahko preboleli izgubo tovariša Tita. V teh zadnjih dnevih in tednih je bilo v naših sreih toliko žalosti, da tega ni mogoče opisati. Milijoni naših ljudi vseh poklicev in starosti in stotine milijonov po vsem svetu je žalovalo in še žaluje za njim. Težko je izraziti bol in občudovanje do Tita. Težko je dojeti, da smo sedaj brez našega ljubljenega in spoštovanega predsednika. Zdi se nam, da še kar živi in usmerja naše delo. Nekaj pa se je le spremenilo v nas. Naši delovni ljudje mnogo bolj resno in zavzeto opravljajo svoje delo. S tem hočemo dokazati, da smo vredni živeti in delati v Titovi Jugoslaviji in po Titovih načelih še naprej.

Vse njegovo življenje je bilo borba, borba za boljše in pravičnejše življenje delavcev in delovnih ljudi. Zato se je boril pred vojno v Komunistični partiji, v sindikatih, med kmeti in povsod tam, kjer je vladala nesvoboda, teror in vse vrste izkoriščanja. Največje delo pa je opravil med NOB v boju za osvoboditev izpod okupatorja in za nov družbeni red. Vse to je našim borcem in narodu — s Titom na čelu — tudi uspelo. To je bilo veliko delo in nas je stalo ogromno žrtev. Dobili pa smo novo, Titovo Jugoslavijo, svojo državo, tako, kot smo jo želeli in hoteli. Postopoma smo jo izgrajevali in dosegli velike uspehe. Jugoslavija je iz revne kmetijske dežele postala srednje razvita industrijska država. Glavno pa je, da smo s samoupravljanjem dosegli take družbene in medčloveške odnose, ki so želja in ideal marsikateri državi in narodom v svetu. Vse to je Titovo dolgoletno delo.

Do sedaj še sploh nismo dojeli pomembnosti dela tovariša Tita v svetovni politiki. Udeležba predstavnikov skoraj vseh ljudstev sveta na pogrebu je pokazala njegovo veličino in veljavo v svetu. Žalne brzjavke z vsega sveta kažejo na svetovni pomen Titovega dela. Zgodovina bo o tem še pisala debele knjige.

Mi pa smo ponosni na našo Titovo Jugoslavijo in na njen ugled v svetu. Kljub temu, da smo majhna država, imamo, po zaslugi velikega voditelja Tita, velik sloves. Naša samouprava je prerasla naše meje. Z velikim zanimanjem delavski razred v svetu zasleduje naše delo in uspehe v našem družbenem življenju. Naš delegatski sistem je oživel in že kaže uspehe. Seveda ga moramo še izboljšati. Vendar bomo z mislijo na našega Tita tudi pri tem, kot vedno do sedaj, nedvomno uspeli.

S Titom smo bili in z njim bomo tudi v prihodnje!

Združene taktične enote so dosegle prvo mesto v pokrajini ter sprejele v letih 1978 in 1979 prehodno zastavico. Taktične enote teritorialne obrambe so letos za doseženo prvo mesto pri urjenju in bojni pripravljenosti sprejele pohvalo komandanta teritorialne obrambe Slovenije.

Priznanje občine Ravne na Koroškem v letu 1980 prejme Teritorialna obramba občine Ravne na Koroškem za uspehe pri obrambni vzgoji, pri krepitvi politične in bojne pripravljenosti delovnih ljudi in občanov za ohranitev svobode, miru in neodvisnosti Socialistične federativne republike Jugoslavije.

Priznanje naj bo teritorialni enoti tudi za vzpodbudo za njen velik pomen za čas, ki ga živimo, njena nadaljnja rast in delo pa za oporoko, ki jo prisegamo v bolečih trenutkih slovesa od genialnega voditelja in stratega naše osvobodilne vojne in revolucije, inspiratorja in dolgoletnega tvorca koncepta njene obrambe in varnosti, njenega vrhovnega komandanta, maršala Tita.

bratstvo med bojem, ko so se v divizijah, brigadah in drugih enotah skupno borili vsi pripadniki naših narodov in narodnosti proti podivjanemu sovražniku. Nadaljuje pa se to bratstvo in enotnost tudi po vojni pri graditvi naše samoupravne socialistične skupnosti.

Na to bratstvo in enotnost nas je nešteto-krat opozarjal predsednik Tito. In to bomo gojili tudi v prihodnje kot eno izmed prvenstvenih nalog v naši Titovi Jugoslaviji.

Prevaljčani vas, bratje, pristrčno pozdravljamo!

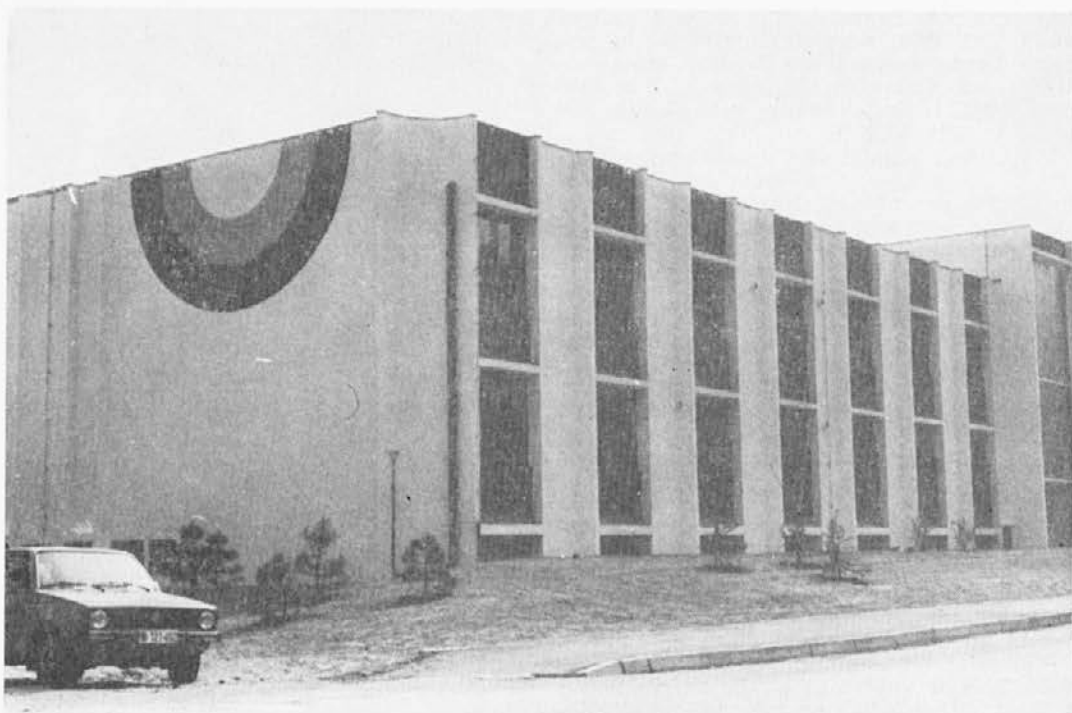
Danes odpiramo naš družbeni dom. To je velik dan za Prevalje. Stara želja pa tudi velika potreba se je uresničila. Ta stara želja sega daleč v dobo gradnje združnih domov. Takrat so že bili načrti, pa tudi nekaj materiala je bilo že zbranega. Potem pa je vse zapalo. Toda misel je tlela naprej. Z razvojem naše socialistične družbe so se izboljševale življenjske razmere, standard je rasel, Prevalje so se večale.

Ni bila več samo želja, ampak že velika potreba po primernih prostorih za družbene dejavnosti. Število ljudi je naraslo od predvojnih 1800 na okoli 6500. Pa ni samo število ljudi zahtevalo večje in sodobnejše prostore. Tudi naš samoupravni in kulturni način življenja je to zahteval. Kulturno in družbeno življenje se je širilo in poglobljalo. Večji je standard, več je prostega časa, večje so potrebe po kulturnih, telesnokulturnih in drugih dejavnostih. Same materialne dobrine še ne prinesejo sreče. Mnogo, mnogo bolj je potrebno duhovno zadovoljstvo, kultura in humanizem v odnosih med ljudmi.

Kulturna dejavnost oplemeniti človeka, ga napravi zadovoljnega in srečnega. To je bilo osnovno vodilo pri akciji za gradnjo tega doma.

Ko smo načrtovali prvi samopriskpek, so želeli krajanji kulturni dom. Ko smo zbirali želje za program družbenega doma, smo ugotovili, da bi potrebovali najmanj tri take domove. Ugotovili smo tudi, da s prvim samopriskpekom ne bo mogoče zbrati dovolj sredstev za najnujnejše. Zato smo usklajevali potrebe in končno prišli do programa in doma, kakršen je sedaj tu. Ko smo krajanom razložili vse težkoče in predlagali nov program, so ga na referendumu z veliko večino sprejeli. S solidarnostnim združevanjem sredstev v občinskem merilu smo lahko načrte hitreje uresničili. Tako gradimo vzgojnovarstvene, izobraževalne, kulturne in druge objekte v vsej občini.

Seveda so se pokazale druge nevšečnosti. Začele so se težave z zemljiščem, z načrti, z bančno garancijo in tako naprej. Ko je bilo vse urejeno, smo pričeli z gradnjo. Tudi tu ni šlo vse gladko. Vsi so želeli podaljšati roke in kar naprej so se vrstile težave. Vse je šlo tako

Prevaljski družbeni dom

Družbeni dom je odprt (trak je prerezal Karel Aberšek)

kot tista povest o jari kači. Ta povest pa se je danes končala. Zato je naše zadovoljstvo še toliko večje. Ves čas gradnje so naši krajanji živo in prizadevno sodelovali. Kritike in predlogi so kar deževali. Vse je šlo prepočasi. Bolj ko se je gradnja bližala koncu, manj pa je bilo pripomb in več zadovoljstva. Danes smo v glavnem vsi zadovoljni.

Sedaj je pred nami nič manjša naloga. Družbeni dom mora biti, kot pravimo — »živ«. Biti mora čim več prireditev: vrhunske kulturne ustvarjalnosti, amaterske dejavnosti, pa tudi kulturne zabave ne sme manjkati. Da bi bil dom primerno vzdrževan in da bi bilo čim več pestrih prireditev, je skupščina krajevene skupnosti imenovala poseben odbor, ki bo skrbel za to.

Za projektanta doma je bil med štirimi izbran dipl. inž. arh. Gregor Klančnik. Po mojem okusu je svoje delo dobro opravil; gradil je »Stavbenik« Prevalje, ki je na natečaju ponudil najboljše pogoje. Sodelovalo je vse polno drugih kooperantov. Pri tehničnem pregledu niso ugotovili večjih napak. Vsa dela pri ureditvi okolice pa je opravilo Obrtno podjetje KOC Velenje.

Pri gradnji nam je bila v veliko pomoč občinska skupščina s predsednikom Rudijem Vrčkovnikom, pa tudi izvršni svet občinske skupščine je mnogo pomagal. Za pomoč hvala! Zelo veliko je prispevala z delom in seveda tudi z denarjem Samoupravna komunalna interesna skupnost. Saj je vsa zunanja ureditev njeno delo. Velika je bila njena strokovna pomoč. Svoj delež so, oziroma bodo prispevale še Kulturna skupnost SR Slovenije in Telesnokulturna skupnost SR Slovenije. Vsem se zahvaljujemo za to razumevanje in pomoč. Ravno tako hvala tudi občinski kulturni in telesnokulturni skupnosti za napore pri tem velikem delu.

Seveda pa je bilo glavno delo na ramenih Prevaljčanov. Tako skupščina kot izvršni svet krajevene skupnosti na Prevaljah sta prispevala svoj delež.

Zelo so si prizadevali še razni odbori in posamezniki, v prvi vrsti seveda gradbeni odbor za gradnjo družbenega doma.

Najbolj prizadevni pri tej gradnji so bili: Jože Boštjan, naš tajnik. Njemu gre velika zasluga, da smo dom pravočasno končali. Poleg svojega rednega dela je vodil še organizacijo pri gradnji, kar pa ni malo.

Izredno prizadeven je bil Boro Stamenkovič. H gradnji je mnogo več prispeval, kot je bil dolžan. Četudi ni Prevaljčan, je živel z nami in z gradnjo doma.

Seveda pa ne morem mimo delavcev gradbenega podjetja — TOZD »Stavbenik« Prevalje. Prav posebno se je izkazal delovodja Alojz Lakovnik, ki je z veliko odgovornostjo in znanjem vodil vse delo na gradbišču. Verjetno marsikatero noč ni mirno spal zaradi skrbi, da bi pravočasno in dobro končal svoje delo. Njemu in njegovim delavcem vse priznanje.

S solidarnostjo in z vsestranskim sodelovanjem nam je uspelo veliko delo. Vsem še enkrat najlepša hvala. Vsem pa tudi mnogo zadovoljstva danes in v prihodnje v tem domu!

Terezija Jaser

Spomin na zadnji boj

Tu v dolini zeleni
leži naša Poljana,
z gozdom šumečim
vsa je obdana.

Na sredi koroške Poljane
spomenik molče stoji,
nam spomin obuja
na pretekle težke dni.

Na tej Poljani
se vojna je končala,
tu bil je zadnji boj;
tekla je slovenska kri,
da naš narod v miru,
svobodno zdaj živi.

Ponosni nate smo, Poljana,
ki v zgodovino si vklesana,
da te slave do konca dni,
dokler se pretaka v nas
slovenska kri.

Ob otvoritvi družbenega doma na Prevaljah je govoril Adolf Černeck

Brane Žerdoner

KOROŠKA MANJŠINA – NEMŠKI POIZKUS ETNOCIDA

I. UVOD

»Etnocid pomeni uničenje etničnih posebnosti in obeležij neke skupnosti. Večinska etnija včasih na dokaj perfiden način izničuje kulturne vrednote, samosvojskost neke etnične skupnosti... Pritiski omogočajo pogosto zelo učinkovito uvajanje vrednot, kulturnih simbolov — posebno, kadar se med obema uveljavljata odnos superiornosti.«¹

V položajih, kjer si stojita nasproti etnična skupina, ki predstavlja maso prebivalstva, in etnična skupina, ki predstavlja višje socialne sloje in ima gospodarsko, politično in kulturno premoč, politična akcija skupine mase prebivalstva skoraj nikoli ne uspe, da bi pridobila za svojo narodno-politično orientacijo vse tiste, ki ji pripadajo po objektivnih etničnih znakih.

Zaradi takšnega položaja slovenske manjšine so nastajali v zgodovini neprekinjeni spori, ki še danes niso rešeni. Problem narodnih manjšin in ohranjanja njihove lastne kulture pa ni rešen še marsikje v Evropi. Koroškemu je podoben spor Valonci — Flamci, ki je že večkrat tresel Belgijo. Tudi tu sta združena socialni in etnični element, le da Flamci etnično niso tako močno pritisnjeni kot Slovenci na Koroškem. Položaj koroških Slovencev je precej podoben položaju Severnih Ircev in Baskov, ki pa svoj boj vodijo na drugačen način. V nečem najbolj bistvenem pa je slovenska manjšina res na slabšem od vseh drugih etničnih skupin v Evropi. Samo ona nima na območju svoje najbolj izrazite etnične baze izrazitejših jeder proletariata in inteligence.

Ista problematika pa se razvršča v največji svetovni problem zunaj Evrope. Ta geografski »zunaj« pa se še kako tiče Evrope, če želi imeti kakršno koli večjo vlogo v svetu in če ji gre res za svetovno zblíževanje narodov. Ta geografski »zunaj« praktično obsega vse nerazvite dežele, se pravi, okrog dve tretjini človeštva, ki sta postavljeni v največjo socialno etnično oddaljenost od vseh razvitih delov sveta. Smešno je govoriti o zblíževanju narodov v sodobnem svetu, če so ti tako zelo in vse bolj oddaljeni, še bolj pa zaradi takih potez, kot je arogantno nasilje na Koroškem. Niti Evropa niti svet se ne moreta zblíževati, če se sporazumevanje med večjimi državami uresničuje na stari način, če so pri tem pozabljene pravice manjšin.

Kje so korenine krčenja slovenstva? Kako so razna objektivna dejstva interpretirali, kako je potekala germanizacija, kako so se in kako danes vrednotijo slovensko narodno pripadnost, kako je slovenstvo izgubljalo delček, za delčkom samega sebe? Nadaljnje besedilo bo poizkušalo, s pomočjo socialne in politične antropologije, na nekaj teh vprašanj odgovoriti.

II. KORENINE

Korenine krčenja slovenstva in narodnega zatiranja slovenstva je treba iskati ob prehodu fevdalne v kapitalistično družbo. Ta doba pomeni začetek nove, zavestne in načrtne germanizacije in nemškega pritiska. Posluhuje se gospodarske in politične premoči in pritiska, premoči nemške kulture.

a) Zakaj se je pri slovenskih kmečkih ljudeh

pokazala želja — naučiti se nemščine. Rast tržnega gospodarstva, reforme absolutistične države, glede podložnikovega položaja, odprava zakupnega prava, vse to je slovenskega kmeta postavilo pred nove probleme. Okrepili so se stiki s tržiščem, nemško kmetijsko družbo, centralistična težnja absolutne monarhije je prinesla germaniziranje narodov in ljudske šole, nemški jezik je postal potreben za vso dejavnost izven starega kroga kmečke proizvodnje. Zato so narodni buditelji naleteli na pojav, ki ga niso razumeli — težnja pri kmetih za znanjem nemščine in podcenjevanje materinščine (toda nihče ni zanikal, da je Slovenec). Mladi ljudje pa so iz takega okolja odhajali iz potrebe po zaslužku, saj so se zaposlovali kot hlapci, kar bi kmečkih sinov gotovo ne micalo. Že ljudsko reklo za dekleta, ki so se vračala domov kot nezakonske matere, da so šle »v Niemce po briemce« kaže, da je šlo za nesamostojna dekleta, ki si niso smele osnovati lastnih družin, ker je bil to privilegij kmečkih gospodinj.

Zanimivi so podatki, ki govorijo, da je znanje nemškega jezika večje med moškimi kot med ženskami.² Prav posebej so se z nemščino odlikovali »furmani« (tovorniki s konji), ki so jo precej dobro obvladali (tudi sočnejše izraze). Sicer pa se je dvojezičnost praviloma pojavljala samo v bližnji okolici Celovca.

Za razumevanje miselnosti slovenskih kmetov je prav gotovo potrebno omeniti dejstvo, da je bilo zakupno pravo odpravljen na Koroškem šele za Marijo Terezijo leta 1772. Pravne in gospodarske ugodnosti kupnega prava je užival le kmet na nemškem

delu Koroške. Zaradi tega je bilo nekaj razlik med kmečkim prebivalstvom, ki so vplivale na osebni značaj in na življenje. Na območju, kjer se je ohranilo strogo zakupno pravo, je mogoče srečevati manjšo duhovno razgibanost in pomanjkljivo sproščenost mišljenja. To se je odrazilo v poznejših političnih orientacijah koroškega kmeta, ki je bil v glavnem v konservativnem taboru, tam, kjer pa je bilo kupno pravo prej uveljavljeno, pa je stopal tudi v naprednejši liberalni tabor.

Obdobje gospodarskega liberalizma je potisnilo kmetijstvo v ozadje, v ospredje pa industrijo in trgovino. Kmetijska posest na južnem Koroškem pa je bila med vsemi avstrijskimi deželami relativno najbolj zadolžena.³ Prihajalo je tudi do likvidacije kmečkih gospodarstev, kar je zelo občutila tudi tako imenovana »triperesna deteljica« (gostilničar, lesni trgovec, mesar). Ni bilo več kmetičev, ki so nekaj posedali po gostilnah in v pijanosti prodajali les »na panju« (ne po kubaturi) in živino »na čez« (ne po primeru splošnim tržnim cenam). Novi posestnik praviloma lesa ne prodaja, če pa že, potem po meri in neposredno končnemu kupcu. Tudi živine je vedno manj in novi posestnik se ne pusti tako opehariti kot poprej mali kmetič. Med slovenskimi kmečkimi posestniki je prihajalo do kapitalistične diferenciacije. Obenem z obubožanjem in razprodajo neštehtih kmetij so postajali kapitalistični kmečki obrati, vsaj po željah lastnikov podobni velikim kmetijam na nemškem Koroškem. Zgled uspevajočega velikega kmečkega gospodarstva je bil privlačen tudi za srednjega in malega kmeta, ki je obupno iskal izhod iz svojih težav in ki je zaradi tega deloma zapadel vplivu propagande. Slovenski kmet je zaradi gospodarsko šibkega polo-

»Mogočnost«

Obisk pri Miklu v Rožu

žaja, značilnega za ozemlje, na katerem je živel, bil občutljivejši za pritisk nemškega kapitala, ki ga je vztrajno vodil v nemški liberalni tabor. Oba faktorja skupaj, politični in gospodarski, sta šele omogočila prve uspehe nemške liberalne agrarne propagande med delom slovenskih kmečkih posestnikov.

Nikakor pa pri obravnavanju sprememb vaškega prebivalstva ne moremo mimo hlapcev, ki jih je bilo po nekaterih podatkih kar 30 %. Poleti so bili močno iskani in so jih kmetje radi najemali, pozimi pa so bili večji del nezaposleni. Posebno v letih krize so kmetje hlapce pozimi odpuščali, ker jih niso mogli vzdrževati. Neprestano najemanje in odpuščanje je povzročilo hudo kri pri hlapcih proti kmetom. Lep spomenik teh težkih življenjskih razmer pomeni ljudska pesem iz Podjune, o dekli, ki si želi umreti še pred božičem (=vienahtmi), da se ji ne bi bilo treba seliti k novemu kmetu.

BANDROVKA

Da bi le prišva biega smrt
v anej dračej odrci,
da bi me vzava še pred vienahmti,
da mi kni trebi bondrati.

Št'k mene se na svieti štciem gudi,
da m'ram zmirm bondrati,
za nas nikir ta pravga domu ni,
oh, bo pa kej tam v večnosti.

Koroška vas je bila proletarizirana ne samo v tem smislu, da je v njej živel veliko število hlapcev, zaposlenih v kmetijstvu, ampak je v njej živel znatno število ljudi, ki so bili zaposleni v industriji in obrti, ali pa so bili tam zaposleni prej, preden so bili prisiljeni vrniti se v kmetijsko proizvodnjo. Razen tega je bila Koroška kmetijsko vedno pasivna. Mišljenje vaščanov se je zaradi tega moralo že zgodaj usmerjati čez krog domačega ognjišča v širši svet.

b) Nemški podatki govorijo o izredno majhnem številu **delavstva** na Koroškem.

Glede na podatke iz štetja leta 1910 bi lahko sklepali dvoje: ali je bilo slovensko ob-

močje Koroške v primerjavi z nemškim bistveno manj industrializirano in je imelo zaradi tega tudi manj številno delavsko prebivalstvo s slovenskim občevalnim jezikom, ali, če take razlike v industrializaciji ni, je bilo na slovenskem območju manj domačega slovenskega delavstva in se je le to priselilo tja iz nemških krajev. Ker znatnejšega priseljevanja nemškega prebivalstva ni bilo, se je moralo delavstvo množiti iz vrst prebivalstva, živečega v neposredni bližini — to pa je bilo slovensko. Velik delež delavstva z nemškim občevalnim jezikom bi lahko pojasnili s tem, da se je nemško delavstvo v industrijskih krajih naselilo že v prejšnjih obdobjih in da je kljub pomešanosti s slovenskimi delavci in kljub neposredni slovenski agrarni okolici ohranilo nemški značaj.

Vedeti moramo, da je izredno močno poudarjen kmečki značaj delavstva, saj vsa pomembnejša industrijska podjetja na Koroškem ne leže v mestih, pač pa v kmečkih naseljih, ločena med seboj in vtisnjena v kmečko okolico. Že zaradi tega si je težko zamisliti, da bi nemški delavci, priseljenci, lahko več generacij ohranili svoj jezik, če iz zgodovine vemo, da je ta okolica uspešno asimilirala nemške koloniste.

Spričo kmečkega značaja industrijskih naselij na slovenskem Koroškem, spričo dejstva, da je delavstvo že generacije živelo v tesni osebni in proizvodni povezavi s svojim vaškim, slovenskim, kmečkim okoljem, lahko torej upravičeno dvomimo, da bi se delavstvo v etničnem značaju lahko kaj bistveno ločevalo od ostalega prebivalstva.

Vprašanje dobro pojasnjuje znano dejstvo, da avstrijski popisi niso ugotavljali etnične pripadnosti, to je materinščine štetih oseb, marveč občevalni jezik, ki so ga zlasti pri ljudeh v delovnem razmerju tolmačili kot jezik delodajalcev, ki so na Koroškem pač bili skoraj vselej nemški. Razume se, da je bil spričo takšnega uradnega kriterija del slovenskih delavcev zapisan k nemškemu občevalnemu jeziku. Lahko domnevamo, da je šlo tukaj v prvi vrsti za osebe, ki so dejansko razen svoje slovenske materinščine v večji ali

manjši meri obvladale tudi nemški jezik. Saj bi sicer tudi vsi ostali slovenski delavci kljub svoji materinščini morali biti vpisani k nemškemu občevalnemu jeziku. Ovira za to je lahko bil le splošno prevladujoči položaj slovenščine v vsakdanjem občevanju in pa dejstvo, da nemškega jezika niti v najmanjši meri niso obvladali.

Ne moremo pa povsem izključiti dejstva, da je bil na slovenskem Koroškem del delavstva tudi zares nemškega materinskega jezika. Predvsem višji strokovni delavci so v slovenske kraje prihajali z nemške strani.

c) Leta 1838 je Prešeren takole označil problem, ki je bil na Koroškem še posebej pereč:

»Vi, ki vas kri slovenska je rodila,
ki materi odvzeti, vam omika
rosila ni iz njenega jezika,
ki vas kot mene Nemka je dojila,
verujte, nečem vas zato prekleti,
če hočete Germanki hvalo dati,
samo, da vam je več kot lastna mati,
to je, kar v meni plamen jeze neti.«

Res je na Koroškem število **Nemcem prijaznih Slovencev** raslo. Čeprav je imelo nemško liberalno meščanstvo privilegije, se nekateri Slovenci niso mogli odreči svojih naravnih pravic. Vendar so jih nemški liberalci, oziroma nacionalci, že zgolj zaradi tega dolžili sovražnosti proti Nemcem. Dva protislovna elementa pa sta nastopila pri nemško usmerjenih Slovencih: **spontanost in vdajanje pritiskom**.

Gospodarskih, družbenih in političnih dejavnikov, ki so povzročali v zgodnejšem obdobju v glavnem spontano prehajanje slovenskih meščanskih oziroma pomeščanjenih slojev v vrste nemškega liberalizma, ne gre izključevati, čeprav postaja relativni pomen vedno manjši. So pa vplivali tudi na plasti podjetnikov, trgovcev, večjih kmetov na slovenskem podeželju. Ne more biti govora, da bi se ta del slovenskega prebivalstva odrekel lastnemu političnemu uveljavljanju zaradi nekakšne nesamosvojesti. A vendar je bilo očitno, da pomeni politična podreditev v zadnji konsekvenci tudi germanizacijo. Te sloje pa je bilo potrebno pridobiti tudi s prepričevanjem, agitacijo in organizacijskim delovanjem. Ta plast je, zaradi ugotovljenega narodnega čuta, morala pred tako odločitvijo najprej premagati določene pomisleke, ki so bili s tem čutom zvezani. V takem trenutku pa miselnost nemško usmerjenega slovenskega iz produkta postaja faktor, se spremeni v sredstvo v rokah nemškega meščanstva, da z njim zavestno odstranjuje oviro, ki jo pomeni narodna zavest. Nemški nacionalci na Koroškem so v teku desetletij s sistematično propagando ustvarjali miselnost, v kateri se je odločitev Slovencev za politično podreditev prikazovala kot moralno visoko vredno dejanje. To se je pojavljalo tako individualno kot skupinsko v vsem času. Od tod dalje ostaja element spontanosti daleč v ozadju.

Svojo tezo popolnega zavračanja slovenskega narodnega gibanja sploh in še posebej na Koroškem so nemški nacionalci ponavljali neprestano in jo razvijali do zadnjega nasledka. Zanikali so pravice Slovencev do razvijanja lastne kulture, do upoštevanja te kulture v osnovnošolski vzgoji itd., kajti kulturna afirmacija slovenskega območja bi zmanjšala »upravičenost« Nemčije do terito-

rialne zveze z morjem, ki so jo v začetku 20. stoletja tako poudarjali.⁴

Da pa bi to trdno vcepili v glavo vsakomur in budili strast pri članih nemške nacionalne stranke, so situacijo na Koroškem prikazovali v obratni luči od dejanske: da z naraščanjem slovenskih trgovcev in obrtnikov ne prihaja samo do premika jezikovnih meja, marveč, da sta domači trgovec in obrtnik zaradi naraščanja konkurence ogrožena v svojem obstoju — da nemški uradniki na Koroškem in njihov naraščaj že občutijo na lastnem telesu hiperprodukcijo slovanskih učnih zavodov, torej ne morejo niti za trenutek podvomiti o tem, da je narodno vprašanje tudi vprašanje kruha za Nemce v Avstriji. Takšno prikazovanje je gotovo izraz izredne potlačенosti Slovencev.

Značilnost nemško usmerjenega slovenstva pa je poudarek, da se lastnega materskega jezika ne sramujejo in ga ne tajijo, le ves napredek in razvoj priznavajo le Nemcem. Brezmejno hvaljenje nemške nesebičnosti pa pomeni skrajno podcenjevanje lastnega naroda. Ti ljudje pa so tudi »uvideli«, da je nujno, da hodijo skupaj z Nemci in da ravnajo kot Korošci. Kaj pomeni to? Jasno je, da če se hočeta Nемец in Slovenec združiti, da si mora Slovenec prisvojiti nemški jezik in izobrazbo, saj je slovenska narodna posebnost protikulturna, kdor pa se je drži, zaostaja na lastno odgovornost. Kot rdeča nit pa se vleče misel, da kdor je proti političnemu podrejanju Slovencev Nemcem, je izdajalec domovine. Smer nemške propagande med Slovenci pa je bilo tudi gojenje občutka manjvrednosti, v ta namen so izkoriščali sugestivni vpliv, ki so ga imele ogromne prednosti nemštva. Z vsem tem je bil prežet tudi pouk v šolah (ki ga bomo posebej obravnavali). Ob vsem tem je imela slovenska propaganda le eno prednost: govorila je v jeziku, ki je bil ljudstvu domač in lasten. Zato je nemška propaganda čutila potrebo odreči temu jeziku vsako kulturo in civilizacijsko sposobnost, prikazati ga kot nevednega zanimanja in ljubezni. Slovencev so neposredno, drastično dopovedovali, da si slovenski materni jezik kar naj ohranijo kmetje, toda otrokom se naj pusti učiti nemško.

Vse to kaže na zaključek, da je slovenstvo ne glede na svojo politično orientacijo vsekakor imelo svojo naravno in normalno zavest pripadnosti slovenski narodnosti, in da je ta zavest, kljub nenavadno ugodnim političnim, gospodarskim, družbenim, zgodovinskimi in ostalimi okoliščinam v korist nemške nacionalne stranke, pomenila za to stranko glavno oviro.

III. OBLIKE GERMANIZACIJE

Če so nemški nacionalisti na Koroškem hoteli nenehno zatirati slovensko manjšino, so morali začeti pri tisti generaciji, ki je najbolj dovzetna za nove vplive, diskriminirati na poseben način in to znanstveno podpreti ter tako vzpostaviti večkrat uspešno preizkušen način: »Delo in vladaj«. Da bi to dosegli, so »oblikovali« na tak ali drugačen način slovenski pouk v osnovnih šolah in skovali tako imenovano »teorijo« o Vindišarjih.

a) Slovenski pouk na osnovnih šolah

Preden so prenesli šolski nadzor s cerkve na državo, so bile razmere takšne: kratka doba obveznega pouka (6-letna) in zaradi šolnine ter ljudske brezbržnosti majhen šolski

obisk; omejenost pouka na pisanje, branje, računstvo in verouk; slab gospodarski položaj učiteljstva zaradi prevelike vezanosti dohodkov na dohodke iz cerkovniške bere in zaradi šolnine pomanjkljiva izobrazba učiteljstva; majhno število šol, slaba šolska sloplja.

Poleg tega, da so bili Slovenci v deželnem merilu v manjšini, se je na Koroškem izkazala za razvoj v šolstvu usodna prav socialna in politična sestava koroških Slovencev. Zaradi pomanjkanja lastnega meščanstva in posvetne inteligence se je boril za koroško slovensko šolo v glavnem slovenski srednji kmet pod vodstvom duhovščine. Izreden vpliv na slovenščino v koroških šolah kot učni jezik ali predmet je imel deželni šolski svet, v katerem pa so bili vsi člani z redko izjemo izraziti eksponenti vladajočega režima. Šola je v materialnem pogledu vzdrževala občina, v personalnem pa dežela. Občina je bila torej upravičena zahtevati, da poslušajo njen glas glede učnega jezika in glede poučevanja v drugem deželnem jeziku na osnovnih šolah svojega okoliša. Kolikor bolj je slovenstvo pod gospodarskim in političnim pritiskom slabelo, toliko bolj so se začeli nasprotniki slovenske šole sklicevati na pravico staršev, ki naj bi smeli odločati, kakšna naj bo v jezikovnem pogledu osnovna šola (starši pa so bili pod neposrednim pritiskom).

Utravistične šole se po programu, ki so ga imele, niso ločile od nemških šol (glede tega jih je bilo nesmiselno ločevati), edino, kar so otroci smeli, je to, da so se klicali s slovenskimi imeni. Slovenski jezik se je poučeval znatno manj kot nemščina in tudi ure so bile razporejene tako, da so bili otroci že izmučeni, ko bi se naj učili slovenščine. Čeprav so izdali odlok, da je pouk slovenščine obvezen za vse otroke na dvojezični šoli, so takoj dodali, da, če starši zahtevajo drugače, se naj otroci tega pouka oprostijo.

Nikoli pa se v teku borbe za slovensko osnovno šolo na Koroškem ni postavljala zahteva po taki šoli, kjer bi se poučevala sama slovenščina. Dejansko je šlo vedno za vprašanje, ali in koliko let učne dobe naj bi bila slovenščina učni jezik. Tako je prišlo do tega, da so Slovenci imeli v svojem taboru nasprotnike v taki borbi in so slovenski jezik zaničevali celo mnogi Slovenci. To pa

je psihološko razpoloženje, ki daje pogum germanizatorjem za nova osvajanja.

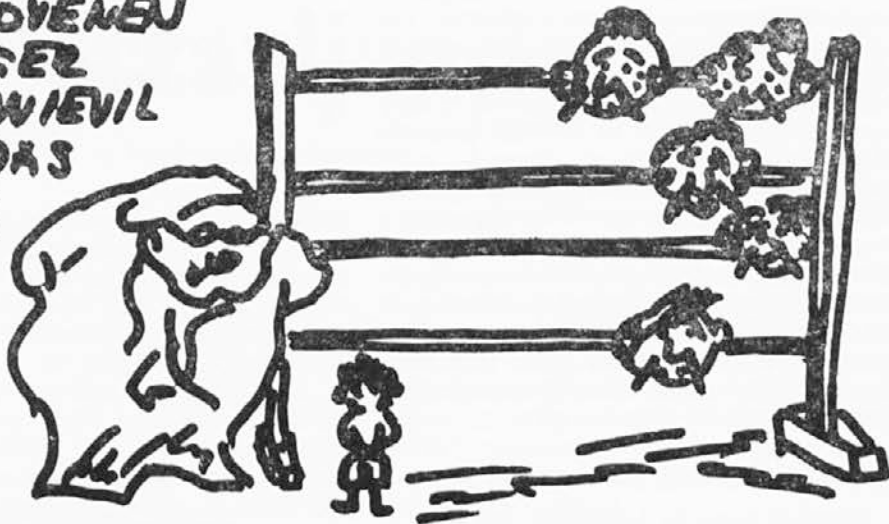
Nova določila, ki so določala, naj se slovenščine učijo tudi nemški otroci na dvojezičnem ozemlju, niso bila po volji tradicionalnim nemškim nacionalistom, saj bi to pomenilo, da bi vsak človek znal dva jezika in bi se potem prosto odločil, kateremu narodu pripada. Zato so se zopet začeli sklicevati na pravico staršev, da le oni odločajo o tem, v katero šolo naj otrok zahaja. Pritiski teh sil so privedli do starega (novega) stanja. Zahtevali so celo, da se s štetjem ugotovi, kje naj bodo dvojezične šole. Če bi bilo to uzakonjeno, bi bila to legalna dopustnost genocida. Prvič dopuščeno ugotavljanje števila koroških Slovencev bi se logično od časa do časa ponavljalo. Ker se po manjšinskem šolskem zakonu postavlja krajevno dopuščanje šol, razredov, oddelkov z dvojezičnim poukom v odvisnost od števila slovenskih prebivalcev v določenem kraju, bi se po znanih metodah avstrijskih ljudskih štetij število takih šol, razredov, oddelkov čedalje bolj krčilo. Vsa zaščita koroških Slovencev bi bila postavljena na skrajno labilno podlago. To pa je točno to, kar hočejo koroški germanizatorji.

b) Vindišarji

Sama beseda »windisch« je pomenila vse do plebiscita in še pozneje nemško zgodovinsko oznako za Slovence, medtem ko se je pojmovanje Slovencev s »Slowenen« uveljavilo vzporedno s slovenskim narodnostnim razvojem. Po plebiscitu pa pričanja dobivati pojem »windisch« na strani nemških koroških nacionalistov nov diskriminacijski pomen.

Vindišarska »teorija«⁵ je plod nacionalnih razmer na Koroškem in Štajerskem, posebno na Koroškem, kjer so bili Slovenci stalno v številsko neugodnem razmerju do Nemcev in so bili zaradi tega v vseh upravnih območjih, ki so spadala v samoupravni delokrog dežele, stalno preglasovani, ter so tudi sicer stali izredno šovinističnemu sovražniku nasproti. V zaostreni borbi za kulturno, gospodarsko in politično osamosvojitvev slovenskega naroda naj bi služila vindišarska teorija kot sredstvo za razkrajanje slovenskih vrst in kot stvarno utemeljevanje za izobraževanje kar mogoče veliko Slovencev, posebno

AL, HANSI
FÜNF SLOVENE
WENIGER
FÜNF, WIEVIL
WIRD DAS
SEIN?

Salzburger Nachrichten, Karikatur: Hütter H. Avstrijci sami najlepše ilustrirajo svoj šolski sistem

koroških, v dosedanem položaju varuštva, izkoriščanja in germanizacije.

Pripravljati se je začela ta teorija s trditvijo nemških nacionalistov, da se slovenska narečja močno razlikujejo od knjižne slovenščine, da je knjižna slovenščina nova tvorba, težko razumljiva in težko priučljiva, in da pravzaprav ne bodo imeli slovenski otroci od učenja slovenščine (knjižne) nobene koristi. Raje se naj učijo jezika velikega nemškega naroda, ker bodo imeli do tega večje koristi kot od slovenščine. Slovenski jezik je bil zaničevan, v šoli in v vsem javnem življenju prikazovan dosledno kot okoren jezik kmetov in hlapcev, nemški jezik pa kot jezik gospodov, katerega znanje je odpiralo pot v mesto, v urad, do boljšega materialnega stanja, na višjo raven kulture. V delu Slovencev se je tako privzgojil in zakoreninil čut manjvrednosti nasproti Nemcem. Izobrazba in kultura jim je bila nemška, jasno, ker izobrazbe v slovenskem jeziku niso bili deležni, ker se s slovensko kulturo niso mogli seznaniti in jo vzljubiti.

Avstrijsko ljudsko štetje ni nikakršen dokument, ki bi bil lahko dokaz, da so na Koroškem Slovenci, ki sami sebe v svojem domačem jeziku imenujejo vindišarji, oziroma da govore vindišarski jezik.⁶ Vprašanja v števnih polah so bila vseskozi sestavljena samo v nemškem jeziku. Števniki komisarji so bili po večini Slovencev sovražni ljudje, med njimi mnogo učiteljev, ki so bili znani nemško-avstrijski nacionalisti.⁷ Na vprašanje je verjetno marsikateri Slovenec odgovoril v nemščini, da govori »windisch«, saj je bila to skozi vso zgodovino nemška označba za slovensko in je to koroška označba za slovensko tudi pri tistih, ki tega ne mislijo žaljivo. Čisto gotovo pa je, da so v mnogih primerih kot občevalni jezik Slovencev »windisch« napisali števniki komisarji sami v primerih, v katerih ni Slovenec izredno zahteval, da se vpiše v kategorijo »slowenisch«. Nemogoče je namreč, da bi toliko ljudi napisalo samo »windisch«, ne da bi takoj pristavili »deutsch«. Saj vsa nemško-avstrijska publicistika trdi, da so »windische« bliže nemštvu kakor slovenstvu in da so »deutschfreundlich« (nemcem prijazni). Ne bi si upali reči, da govorijo samo »windisch«, ker bi se bali zamere in še drugih posledic.

Priznati je treba, da je na Koroškem mnogo Slovencev, ki se ne zavedajo, da so Slovenci in tudi taki so, ki se sramujejo svojega narodnega imena in materinskega jezika. Celotaki so, ki sovražijo svoj materinski jezik in ga v družbi z nemško-avstrijskimi nacionalisti preganjajo in skušajo zatreti. Vse to pa je posledica koroškega germanizacijskega sistema, zelo nasilnega, brez čuta spoštovanja za tuje jezike in narode, z dvojnimi merilom: z enim za nemško govoreče prebivalce, z drugim pa za slovensko govoreče Korošce. Kar bi zase imeli za največjo krivico, to delajo s koroškimi Slovenci v prepolni meri. Vindišarstvo na Koroškem je plod nasilja, socialne revščine in umske ter narodne zmedenosti. Že nekaj dekretov, ki so vsebovali upanje na možnost pravilne ureditve, je izdala nemška vlada. Toda samo z uradnimi dekreti in izjavami posameznikov tega vprašanja ni mogoče rešiti.

IV. KAKO JE DANES BITI SLOVENEK

Marsikaj pove že karikatura, prerisana iz avstrijskega časopisa. Skrajni nemški šovinizem na Koroškem socialno odvisnega na-

sprotnika etničnega elementa ne izkorišča samo politično, ampak ga prežene v geto. Koroški Slovenci niso samo politično izkoriščani, niso samo agrarno območje, odvisno od industrijskih predelov, ampak mu šovinistični nasprotniki niti nekaterih minimalnih kulturno etničnih pravic ne dovolijo. Samo navidez je nestrpnost zaradi nekaj slovenskih krajevnih napisov »iracionalna« strast (kot so izjavljali pripadniki KHD ob borbi koroških Slovencev za izpolnjevanja dela 7. člena avstrijske državne pogodbe). Ne, ta »iracionalnost« je zelo racionalna s stališča ozkih nacionalističnih interesov in obenem sramota za Evropo. Šovinisti na Koroškem se zavedajo (kot mnogi drugi, pa tudi tisti pri nas in v Evropi, ki tako neiskreno govorijo o »iracionalnih strasteh« na tej ali oni strani meje), da krajevni napisi lahko povedo manjšini, da je jutri še ne čaka smrt, da ji lahko vlijejo nekaj upanja prav tam, kjer je njena najbolj številna baza, da lahko zakoličijo vsaj neke, če še tako omejene pozicije manjšine v njeni bazi. Ker pa je nemški nacionalizem na Koroškem trenutno najbolj intenziven šovinizem v Evropi, ker je edino on v celi Evropi trdno odločen, da v nekaj desetletjih načrtno zbrise manjšino, ga seveda silovito razburja, kakršna koli, tudi najmanjša učvrstitev baze manjšine.

Koroški »na pol apartheid« je v tem, da šovinisti ne trpe slovenskega jezika, slovenskega javnega napisa v večjih naseljih, na večjih strnjениh območjih Koroške, da slovenske napise potiskajo v najbolj odročne kraje, med sabo čim bolj ločene hribovske in vaške zaselke, da hočejo slovenščino pregnati iz ulice v šepet domače hiše — ker je njihov načrt: čimbolj zastrašiti in razbiti etnično bazo in jo tako, razbito, uničevati kos za kosom. V tem je tudi skrivnost, zakaj šovinisti nimajo »skoraj nič« proti slovenski gimnaziji in časopisom v Celovcu. To je vse, po njihovem, tako proč od baze, da bo vse obviselo v zraku in samo po sebi propadlo. ko uničijo bazo. Še vedno se lahko na Koroškem zgodi, da šovinisti zasedejo ulico ali

mesto za cel teden, pa ne bi dobili poštene odgovora, kar pa je popolnoma nemogoče za italijanske neofašiste, ki dobijo pravi udar od vse napredne demokratične javnosti. Kaj je tisto na slovenskem Koroškem, kar še danes ločuje tam živeča naroda? Zakaj in ali sploh so jezik in kulturne vrednote tista ovira, ki preprečuje, da bi demokratična javnost skupaj nastopila proti šovinistom?

a) Stereotipi

Stereotipi, predsodki, nepoznavanje narodne manjšine, vse to povzroča, da si večinska etnija in narodna manjšina še ne stopata naproti. Na več načinov pa se ti stereotipi še zmeraj krepijo ali obnavljajo. Poleg šole imajo kot socializatorji velik pomen tudi javna občila, saj sta pomen in vrednost znakov, simbolov v neki družbi odvisna od kulturne, socialne in zgodovinske situacije vseh, ki so udeleženi v procesu komuniciranja. Jasno je, da z besedo ali kakšnim drugim simbolom lahko označimo večji ali manjši izsek resničnosti. Na podzvest bralca vplivata dve prvini: denotacija in konotacija. Če pogledamo, kakšna so sobesedila ob nekaterih signifikantih (komunizem, partizani, Jugoslavlani, Slovenci, Koroška, Nemčija, Korošec, plebiscit, domovina), vidimo, da se ob njih pojavlja vrsta stereotipov, ki so dobili svojo obliko že v času plebiscita.⁸ Tako so glavni denotati o Slovencih:

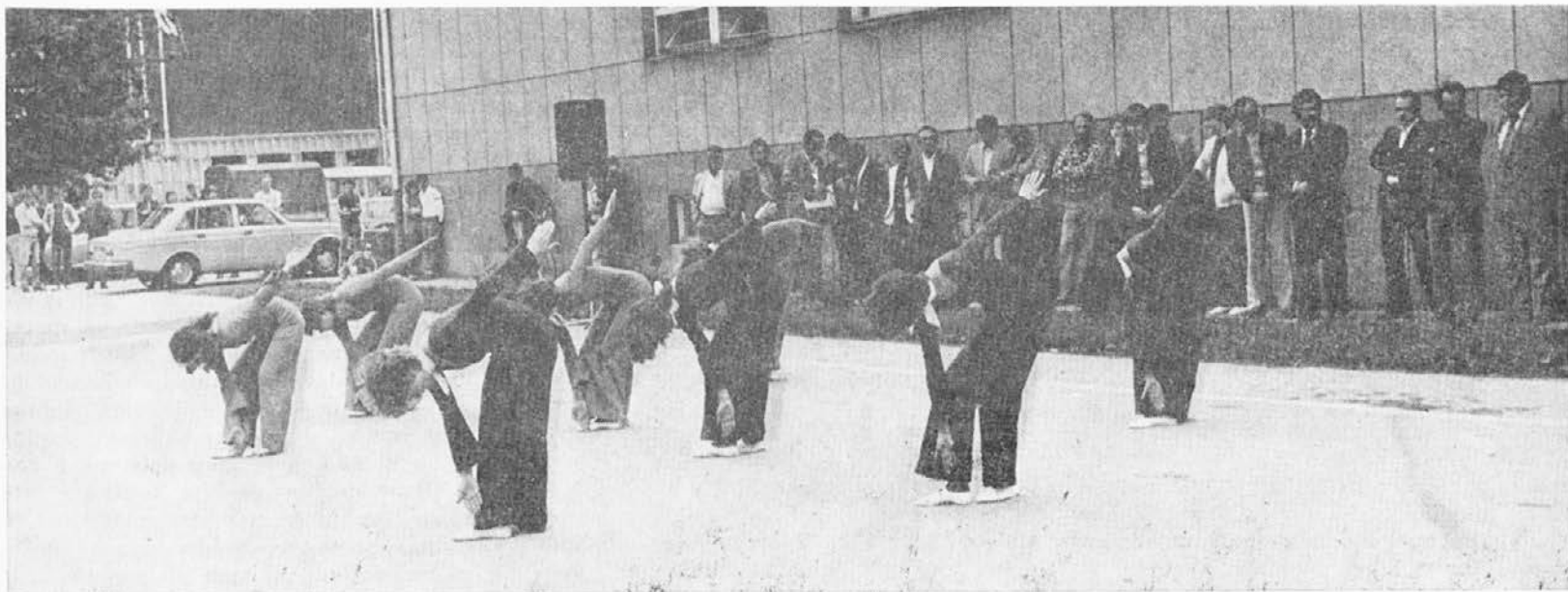
1. Slovenci slovenizirajo, hočejo ustvariti »Slowenisch — Kärnten«, so gospodarsko, kulturno in politično ekspanzivni in nacionalistični.
2. Slovenci ustvarjajo nemir.
3. Slovenci ogrožajo enotnost Koroške.
4. Slovenci obrekujejo, se hlinijo, pravijo, da so zatirani. V resnici pa so nadprivilegirani.
5. Slovenci ne upoštevajo zakonov, se poslužujejo terorja.

Konotati pa so bili:

1. agresivnost, ekspanzivnost
2. izdajstvo, iridentizem

»Jaz sem Slovenec«

Otvoritveni nastop mladink slovenske gimnazije iz Celoveca na IV. srečanju slovenskih športnikov iz obmejnih dežel

3. ogrožanje, nevarnost, sovražnik
4. nasilje, teror
5. zahrbtnost, laž, svetohlinstvo⁹

Ob takem pregledovanju hitro ugotovimo, da, kolikor večja je stereotipizacija, toliko večja je vsebinska izpraznjenost pojma.

Ker je večina konotativ in denotativ pri Slovencih, Jugoslovanih, partizanih in kajpak tudi pri komunistih taka, da vzbuja v bralcu občutek ogroženosti, se moramo ob tem dejstvu vprašati, ali je koroški prastrah Korošcem položen v zibelko, ali pa je posledica konsekventne in načrtno propagande. Na to vprašanje pa dajejo odgovor prejšnja vprašanja.

V. ZAKLJUČNE MISLI

Spori in boji za pravice slovenske manjšine imajo svoje ekstremne točke. Tako kot so se v preteklosti večkrat zaostri do skrajne meje, tako je videti, da so danes ublaženi. Mogoče je to zaradi tega, ker koroški Slovenec bolj zaupa Dunaju kot pa deželni vladi. Toda nikoli v zgodovini ni bilo obratno — zmeraj so bili in so še koroški Slovenci tisti, ki se borijo za svoje pravice, kulturne vrednote in obstoj. Načini se spreminjajo,

cilj in vsebina pa ostajata ista, saj ni mogoče verjeti, da bi KHD (Kärntner Heimat Dienst) pozabil in spremenil svoj program ali izgubil vpliv na avstrijsko vlado.

Želje koroških Slovencev, da ohranijo svoj jezik, običaje, identiteto, so prav gotovo vezane na matično deželo. Zavedati se moramo, da je njihov obstoj v marsičem odvisen tudi od politike matične domovine, zato niso dovolj kulturne, športne in druge manifestacije, potrebna je predvsem gospodarska pomoč. Pa še nekaj je: člen 7 je namreč sestavni del avstrijske državne pogodbe, prav tako kot določbe o mejah; to pa pomeni, da je koroško vprašanje mednarodno vprašanje in ne samo stvar Avstrije.

Konkretni poti do pravične rešitve so lahko različne, toda potrebna bo trdnost znotraj in od zunaj, saj le tako lahko pomagamo koroškim Slovincem v Avstriji, da skupaj z demokratičnimi silami premagajo nemški nacionalizem in šovinizem.

LITERATURA:

1. Stane Južnič: Socialna in politična antropologija, Partizanska knjiga, Ljubljana.
2. Janko Pleterski: Narodna in politična zavest na Koroškem, Slovenska matica, 1965, Ljubljana.

3. Lojze Ude: Teorija o vindišarjih, Slovenska prosvetna zveza, 1956.

4. Lojze Ude: Koroško vprašanje, DZS, 1976.

5. Für die Rechte der Minderheiten, Wien, 1976.

6. Erič Prunč: Information oder Propaganda, Graz, 1978.

7. Fran Zwitter: O koroškem vprašanju, Anthropos 72/XIII.

8. Tone Zorn: Kärntner Heimatdienst in zakon o dvojezičnih topografskih napisih na Koroškem, Anthropos 72/XII.

Opombe:

¹ Stane Južnič: Socialna in politična antropologija, str. 481, Partizanska knjiga, Ljubljana

² Podatki so povzeti po: J. Pleterski: Narodna in politična zavest na Koroškem, Slovenska matica v Ljubljani, 1965

³ Isto

⁴ Isto

⁵ Teorija v smislu, kot jo je označil L. Ude: ne strogo znanstveno, ampak s prizvokom ironije

⁶ J. Pleterski: Die Volkszählung vom 31. März 1961 in Kärnten str. 165—215, Slovenski demografski simpozij, Lj. 1974

⁷ Tako jih opisuje tudi L. Ude v: Koroško vprašanje, DZS, 1974

⁸ Podatki so povzeti iz raziskave E. Prunča: Information oder propaganda, Ideologische Hintergründe von Zeitungstexten und Publikationen über die Kärntner Slowenen, Graz, 1978

⁹ Isto

Ivan Kreft

Tito in španska državljanska vojna

(Nagovor španskim borcem ob Prežihovem spomeniku)

Menim, da se bomo najprimerneje oddolžili spominu predsednika Tita, če bomo govorili o tistem delu našega velikega voditelja, ki so ga doslej najmanj omenjali, ne sme pa biti pozabljeno.

Kot španski borci upravičeno sodimo, da imamo moralno dolžnost in pravico, da podarimo Titovo vlogo v letih 1936—1939, ko je divjala v Španiji državljanska vojna. V času te vojne je kominterna razpustila poljsko komunistično partijo, samo malo pa je manjkalo, da ni doletela ista usoda tudi jugoslovanske partije.

Tovariš Tito je z vso vnemo in požrtvovalnostjo storil vse, da je KPJ izdvojila del — v Jugoslaviji delujočega — kadra in ga poslala v Španijo, kjer se je z orožjem bojeval proti frankovskemu in mednarodnemu fašizmu. Ta odločitev Tita in CK KPJ je bila pomembna iz več razlogov.

Prvič je tako KPJ pokazala nesebično vzajemnost veliko bolj kot mnoge druge partije. Močno je zaostajala bolgarska partija, ki je poslala v Španijo le okoli 400 borcev, medtem ko jih je slovenska poslala okoli 600, KPJ pa skupno skoraj 2000.

To dejstvo je moralo prepričati kominterno, da ni mogoče zagovarjati razpustitve partije, ki je pripravljena toliko žrtvovati za svobodo od domačega in mednarodnega fašizma ogroženega španskega ljudstva. Vsekakor je bil to eden izmed najbolj odločilnih razlogov zoper razpustitev KPJ, do katere bi gotovo prišlo, če ne bi jugoslovanski komunisti dobili v Španiji največjih priznanj in zahval samega španskega ljudstva.

Čprav se je od Jugoslovancev — španskih borcev — vrnila v domovino le polo-

vica, so le-ti ob Titovi strani in pod njegovim poveljstvom veliko prispevali h končni zmagi naših narodov med NOB.

Povem naj še to — čeprav morda ni dokumenta o tem — da je tovariša Tita na nek način kominterna zadolžila za mobiliziranje španskih borcev, ne samo v jugoslovanskem, temveč v svetovnem merilu, saj je imel dejansko v tej svetovni antifašistični akciji izredno pomembno vlogo.

To sklepam med drugim iz svojega razgovora z njim 6. in 7. marca 1938. leta v Parizu. Takrat me je Prežihov Voranc — Lovro Kuhar povezal s tovarišem Titom (Valterjem), da bi mu poročal o političnem položaju v Sloveniji, kakor sem že prej Prežihu. Tudi Valter je bil zadovoljen z mojim poročilom in potrdil je, o čemer me je že prej obvestil Lovro Kuhar, da bom vodil iz Pariza v Španijo zadnji večji transport interbrigadistov. Omenil mi je, da bo v njem le nekaj Jugoslovancev, Francozov in Angležev, večina njih — od stopenj desetih — pa bo iz severnih evropskih držav: Švedov, Norvežanov in DANCEV, morda tudi kak Finec. Če bi Prežihov Voranc in Tito ne imela pooblastila kominterne, ne bi mogla poveriti vodstva tega transporta interbrigadistov — jugoslovanskemu komunistu.

V Španiji je bilo drugače, tam je imela glavno besedo v španskem CK italijanska

partija s Togliattijem in Luiggijem Longom na čelu. Tudi francoska partija je bila zelo merodajna, njen najbolj viden voditelj pa je bil André Mary, ki pa, žal, podobno kot italijanski partijski voditelji, ni bil naklonjen članom KPJ.

Ko prestižna vprašanja po zlomu v Španiji niso mogla igrati nobene vloge več, je bilo ugotovljeno, in to v času demobilizacije interbrigadistov, da je bil delež jugoslovanskih — s posebnim naglasom slovenskih prostovoljcev — najvišje ocenjen. Tisti, ki smo tovariša Tita in njegovo delo pri novačenju poznali, smo vedeli, da brez Tita in brez odločne antifašistične usmerjenosti in angažiranosti KPJ ne bi mogli biti deležni tolikšnega priznanja.

S tem hočem poudariti, da končno zgodovina le postavi vse na pravo mesto, včasih celo zelo hitro. Tako se je zgodilo tudi v teh tragičnih dneh, ko smo izgubili svojega najbolj ljubljenega voditelja. Ves svet mu prizna, da je največ storil za ohranitev miru in za uveljavitev enakopravnosti med narodi in državami.

Kot mobilizator interbrigadistov je imel opraviti s prostovoljci iz 52 držav in dežel, kot pobudnik neuvrčenih pa z daleč nad sto državami, oziroma je združil v skupnost tretjega sveta kar več kot polovico človeštva. Takšnega slovesa si doslej ni ustvaril noben državnik.

vedno pripravljene, da nam odgovorijo na naša mnoga vprašanja. Videli smo, da iz žita, ki so ga pred mnogimi leti v Kefrovem mlinu mleli očetje in prvoborci naše revolucije, danes vi sami, s trudom in znanjem mesite kruh zase, za svoj kraj in za vso našo skupnost, tako kot ta skupnost in mi vsi za vse.

To je bila naša prva velika ugotovitev.

Čudovito pokrajino, ki vam je bila dana, ohranjate čisto, urejeno in kot za praznik pospravljeno. Drugače tudi biti ne more, kajti videli smo, da ima pri vas duhovna kultura ob materialni kulturi enakopravno mesto; potrjena je v uspehih vaše gimnazije in izredni osemletki, v bogati knjižnici, ob njenem programu dela, pa v novem Domu na Prevaljah in končno v prijaznosti, toplini in neposrednosti ljudi, s katerimi smo se srečali, in v bogastvu misli in besed ljudi, ki smo jih poslušali. In ko človek razmišlja, v čem je skrivnost sožitja, se ob spomeniku Vorancu nenadoma zave: saj to je njegova dežela in vsi, ki jo za njim oblikujejo, so iz nje zrasli in sedaj nadaljujejo delo, ki ga je on pričel.

V tem je bilo naše naslednje prijetno spoznanje.

Kot po naključju sodi v vaš kraj tudi pomnik, ki sredi lepo urejenega okolja na Poljani priča, da se je 15. maja 1945. leta tu končalo veliko trpljenje, ko je v zadnji veliki bitki druge svetovne vojne na tem mestu pred našo — Titovo vojsko položilo orožje 150.000 vojakov okupatorja in domačih izdajalcev z njihovim poveljnikom von Lehrom vred, taistim Lehrom, ki je leta 1941 z ukazom za barbarski letalski napad na Beograd vojno pri nas tudi pričel.

Slišali smo, da želijo mladina in ostali občani preurediti to okolje in zgraditi večji spomenik, ki bo dostojen veličine dogodka, na katerega nas spominja in opominja. Španski borci sodimo, da zasluži njihovo prizadevanje podporo vse naše javnosti in to bodi tokrat naša želja in vam vsem zahvala.

Nedavno tega sem bil v Beogradu. Tam, na vrhu hiše, v kateri je živel in delal Tito, počiva sedaj kovinar Josip Broz, toda borec za svobodo in humani socializem, mir in enakopravnost med narodi in ljudmi vsega sveta — Tito je živ, saj živi z nami in v nas in mi z njim v našo in naših otrok bodočnost.

V muzeju 25. maj so zbrani dragoceni spominki, ki so mu jih kot izraz hvaležnosti poklanjali naši ljudje, in umetnine, s katerimi so mu izražali spoštovanje in zahvalo premnogi pomembni ljudje tujih dežel. V vrsti soban pa obiskovalcu zastane korak in grlo stisne bolečina, ko vstopa v tisto, kjer ni nič tega, kar smo videli doslej. Ob njegovi sliki so razvrščene le štafetne palice, ki jih je iz vseh krajev naše domovine leto za letom prinašala mladina, da mu v dnevu mladosti, na njegov rojstni dan izrazi svojo pripadnost in prisego. Med množico teh so v posebnih vitrinah tiste, ki so bile vsakokrat zadnje na poti in njemu izročene. Vitrina za vitrino, leto za letom, v vsaki ena sama s posvetilom, do zadnje, ki je obstala na poti. In v tisti pred zadnjo, toda poslednjo, ki je bila izročena, med najlepšimi, če ne najlepša, z vgraviranim podpisom na podnožju, ki blesti: Ravne na Koroškem.

Vlado Makuc

Pismo železarjem in vsem občanom Raven

Za praznik občine Ravne na Koroškem smo slovenski španski borci potovali v vaš kraj, da bi videli deželico pod Uršljo in Peco, da bi spoznali ljudi, ki v njej živijo in delajo in videli uspeh, ki ga da delo. Čas nam ni dopuščal, da bi obiskali tudi mežiške rudarje, toda že to, kar smo

videli pri vas, je bilo dovolj, da smo se vračali na svoje domove prepolni vtisov, ki so presegli naša pričakovanja.

Vaši strokovnjaki so nam ob sprejemu pripovedovali o uspehih in razvoju tovarne, ki smo ga tudi videli v obratih, skozi katere so nas vodili prizadevno in varno,

Združeni pevci otroških vrtecev

Proslava pri Jurčku pod Uršljo goro

Osrednja proslava dneva borcev je bila pri Jurčku. Dan je bil sončen, zato se je zbralo veliko število krajanov in drugih gostov.

Navzoče je pozdravila Jerica Zdovc, člani- ca izvršnega odbora SZDL Kotlje.

Nastopili so: ravenski pihalni orkester, združena pevska zbor Vres in Fužinar, enota teritorialne obrambe z vojaško akcijo »napada in obrambe« ter hotuljska mladina z recitacijami.

Krajevni odbor ZZB NOV Kotlje je obnovil spomenik padlim borcem pri Jurčku. Krajevna skupnost Kotlje in LD Prežihovo sta podpisali listino o predaji spomenika. Za lovsko družino je listino podpisal in prevzel prosvetar Damjan Zdovc. Listino za spominsko obeležje padlemu borcu Rigu je predal v imenu krajevne organizacije ZB NOV Kotlje Ivan Jakob. Listino pa je prevzel in podpisal Pavel Stropnik, predsednik PD Ravne na Koroškem.

Slavnostni govor je imel Anton Vušnik-Rastko, predsednik domicilnega odbora OF bivšega dravograjskega okrožja:

Vsako leto 4. julija praznujemo praznik dan borca. Ob tem dnevu se nam misli vračajo v preteklost in obujamo spomine na bojne partizanske tovariše, s katerimi smo se z ramo ob rami borili proti najhujši zverini človeštva — fašizmu in nacizmu. Spominjamo se tudi vseh rodoljubov, ki so podpirali narodnoosvobodilni boj naših narodov.

Še posebej pa se ob tej svečanosti spominjamo našega ljubljene maršala Jugoslavije, Josipa Broza Tita, večkratnega heroja in legendarnega partizanskega voditelja, graditelja naše socialistične družbe, utemeljitelja bratstva in enotnosti naših narodov, tvorca neuvrščene politike in velikega borca za mir v svetu. Pod njegovim vodstvom smo dosegli revolucionarno preobrazbo naših narodov. Z izročitvijo tovarn in podjetij v upravljanje delavcem je bilo izvršeno največje dejanje socialistične demokracije.

Ko smo zvedeli, da je njegovo zdravstveno stanje kritično, je v naših srcih še zmeraj tlela iskrica upanja na ozdravitev. Sprjazniti pa smo se morali s kruto resnico. Njegovo plemenito srce je prenehalo biti 4. maja (1980) ob 15.05. Državljeni Jugoslavije smo z globoko žalostjo sprejeli to nadvse bolečo vest. Tudi širom v svetu so spustili nacionalne zastave na pol droga v znak spoštovanja in žalosti za enkratnim svetovnim politikom, politikom, ki si je neprenehoma prizadeval, da se v okviru Združenih narodov in z njihovo pomočjo doseže trajen mir v svetu. Priljubljenost Josipa Broza-Tita v svetu dokazuje tudi to, da so se žalne svečanosti udeležili skoraj vsi predstavniki vlad in znani politiki sveta.

Prosim, da se z enominutnim molkom oddolžimo njegovemu spominu!

Naj bo večna slava in zahvala voditelju naše revolucije, tvorcu socialistične Jugoslavije, našemu ljubljenu tovarišu Josipu Brozu-Titu.

Vedno smo bili in bomo ostali na Titovi poti in pod njegovo zastavo. Mi smo Titovi, Tito je naš!

Stojimo pri obnovljenem spomeniku, ki v svoji nemosti izpričuje žalosten dogodek, ki se je zgodil na staro leto 1944, ko se je pričelo daniti.

Na mali grofovi kmetiji, p. d. pri Jurčku v Podgori, je med vojno živela precej številna družina Ferdinanda Gostenčnika. On je bil gozdni delavec pri grofu Thurnu že pred vojno. To delo je opravljal tudi prva leta okupacije. Slučaj je tako nanese, da je že v avgustu 1942 prišel v stik s prvimi partizani na Uršlji gori. Tako je njegova domačija postala prvim koroškim partizanom varno zatočišče, obenem pa tudi izhodna točka za odhajanje v posamezne kraje in razne akcije. Sredi noči, dan pred starim letom 1944, so se na javki pri Jurčku zbrali posamezni aktivisti OF in kurirji z namenom, da bi na staro leto 1944 krenili proti Lešam. Jutranji svet starega leta pa je Jurčkovi domačiji in vsem, ki so bili takrat v hiši, prinesel strašno tragedijo. Močna policijska enota z Rimskega vrelca je v tem času obkoljevala hišo ter z močnim strojničnim ognjem napadla hišo, v kateri so bili partizani. Zaradi tega se nihče ni mogel živ rešiti iz hiše. Partizani so se hrabro borili in ranili več policistov. Smrtno je bil zadet tudi komandant sovražnikove patrole.

V tem neenakem boju so padli:

Ivan Pratneker-Joško, Protičev sin, rojen 17. 8. 1916 na Brdinjah. Pri preboju iz hiše je bil smrtno zadet. Joško je bil postaven in razgledan fant. Želja po novem ga je gnala, da se je leta 1939 zaposlil v mežiškem rudniku. Tam se je srečal z napredno mislečimi rudarji, zato se je že leta 1943 povezal z NOG. Spomladi 1944 pa je tudi sam vstopil v NOV. Opravljal je delo političnega aktivista na okraju Guštanj — Prevalje. Njegove zadnje ure življenja so se iztekale v mrtvašnici na pokopališču v Guštanju.

Ferdinand Samec se je rodil 19. 4. 1903 v Janeči bajti. Tam so bili njegovi starši na štantu. Tako kot njegov oče, je bil tudi Ferdo gozdni delavec in žagar na Podpečnikovi žagi. Pozneje se je odselil v Jazbino. Zaposlil pa se je na žagi v Mušeniku. Tik pred vojno se je poročil in živel v Mežici. V partizane je odšel junija 1944. Najprej je bil kurir v Javorju pri Unionu, zatem pa obveščevalec na IV. operativnem sektorju OC. Tudi on je bil usodnega dne pri Jurčku ter v borbi s policisti padel smrtno zadet.

Albert Gorenšek se je rodil 8. 4. 1928 na Brdinjah, p. d. pri Štrucu. Kot kmečki sin je živel in delal na domači kmetiji. Ko se je na Brdinjah pričelo razvijati NOG, je tudi

Obnovljen spomenik pri Jurčku

on sodeloval kot mladinec. Povezan je bil s Protičevim sinom Joškom. Še ko je bil doma, je že opravljal kurirske in obveščevalne naloge. Ko je okupator zasledil njegovo sodelovanje z NOV, sta oba z bratom še izredno mlada stopila v NOV. Najprej sta bila v enoti I. bataljona VKO. Njegov brat Peter-Skala je odšel na avstrijsko Koroško in bil tam obveščevalec. Albert pa je ostal pri aktivistih okraja Guštanj — Prevalje kot kurir. Tudi on je bil usodnega dne pri Jurčku in je padel od sovražne krogle.

Anton Žarn-Zvone se je rodil 26. 10. 1924 v Trbovljah. Po poklicu je bil natakar. V partizane je vstopil marca 1944. Bil je bорец v zaščitni četi Oblastnega komiteja KPS za Štajersko. Ta je imel svoj sedež v zimi 1944/45 na Vernarci. Po službeni dolžnosti je dan prej prišel na javko k Jurčku. Tudi on se je spopadel s premočno nemško policijo in smrtno zadet padel na hišnem pragu.

Ko je odpor partizanov ponehal, je policijska enota, ki je štela okrog 40 moških, vdrla v hišo nekako ob 7. uri zjutraj in pričela nad ostalimi izvajati nasilje.

Pri tem so bili zajeti:

Ferdinand Gostenčnik-Brko, rojen 1900 na Selah. Po poklicu je bil gozdni delavec in simpatizer KP, zato je imel tudi s Prežihovim Vorancem dobre stike. Z njim je sodelovala tudi učiteljica Vida Kuhar v Kotljah.

Ferdinand Gostenčnik, mlajši, je bil rojen leta 1926. Že leta 1942 je postal simpatizer KP ter obveščevalec prvih partizanov. Okupator je sumil, da sodeluje z NOV, zato ga je aretiral in poslal v celovške zapore. Od tam pa je bil poslan na prisilno delo v Landsberg. Zadnje dni decembra 1944 pa mu je uspelo pobežniti in priti domov.

Andrej Kotonik se je rodil 1928. leta na Dobrihah. Bil je kolarski vajenec. Kot 16-letni deček je vstopil v NOV in ostal kurir na okraju Guštanj — Prevalje.

Jakob Menart-Čičo, star okrog 55 let. Primorski Slovenec. V letih abesinske vojne je prišel na Koroško in v teh gozdnih delal kot gozdni delavec in tesar. Največ se je zadrževal pri kmetu Kancu in Podhovniku. Ko so na naše območje prišli prvi partizani, se je z njimi povezal ter pričel sodelovati z NOV. Pozneje je vstopil tudi v NOV. Zaradi starosti je bil dodeljen operativnemu političnemu vodstvu okraja Guštanj — Prevalje.

Po tem tragičnem dogodku je ena skupina policistov odpeljala Ferdinandovo ženo Elizabeto Gostenčnik z otroki v Kotlje in jih namestila pri Toniju. Druga policijska skupina pa je zahtevala od ujetih partizanov, da so na ročne gare naložili mrtve partizane in jih v meter debelem snegu odpeljali po gozdni poti proti Koglu, kjer je takrat gospodaril Maks Zaberčnik, organizirani delavec OF. Zaradi prevelike teže so se ročne gare polomile, zato so mrtve partizane preložili na vlečne sani. Od tam so skozi Pekel peljali mrtvece do policijske postojanke na Rimskem vrelcu. Tam so jih naložili drug na drugega in jih odpeljali v mrtvašnico pri Antonu v Guštanju. Naslednjega dne zjutraj so našli Ivana Pratkanarja na pragu mrtvašnice. To je bil dokaz, da še ni bil mrtev in da je njegova moč hotela še živeti. Borce, ki so padli pri Jurčku, je okupator pokopal na skritem mestu v gozdu za sedanjim naseljem Janeče. Od tam so bili po osvoboditvi prekopani.

Z osrednje proslave dneva boreca pri Jurčku

Vsi zajeti pri Jurčku so bili takoj, ko so mrtve partizane odložili v mrtvašnico, izročeni gestapu v Dravogradu. Celih 12 dni so jih v Dravogradu zasiljevali in mučili. Po teh dneh so sedem talcev s tovornjakom pripeljali na Dobrije. V spremstvu policije so v debelem snegu in slabo oblečeni krenili proti Koroškemu Selovcu. Za Vrhnjakovo hišo pa so bili zverinsko pobiti. To je bilo 12. januarja 1945.

Z žalostjo v srcu se spominjamo teh dogodkov in vseh borecev, ki so darovali življenje za osvoboditev naše domovine.

Močno osvobodilno gibanje v Mežiški dolini ponovno dokazuje, da je bila tu že pred vojno močna partijska dejavnost. Velika zahvala gre tudi Prežihovemu Vorancu, idejnemu voditelju komunistov v našem kraju. Dokaz za to sta dva skojevski kongresa v Kefrovem mlinu. Tudi na vukovarskem kongresu, ki je bil od 20. do 25. junija 1920, je sodeloval naš hotuljski rojak Anton Metarnik. Na kongresu je prebral spomenico, ki jo je napisal Prežihov Voranc. Naslednji dokaz temu je bila partijska skupina Šternov, ki je na poziv KPS pričela pripravljati oborožen odpor, a so bili njeni člani izdani in ustreljeni. Že v letu 1941 in pozneje so znani komunisti: Dušan Kveder-Tomaž, Milan Zidanšek, Rudi Janhuba in drugi obiskali Mežiško dolino in tako pripravljali teren za množično vstajo koroškega ljudstva. Prav zaradi tega je imelo NOV na Koroškem zelo dobre pogoje za množično vključevanje delavcev in kmetov. Koroška ni bila okužena od bele in plave garde ali domobrancev.

Spomladi 1943. leta, ko je prišel inž. Pavle Žaucer-Matjaž pod obronek Uršlje gore v spremstvu Borisa Čizmek-Bora, Olge Kastelic-Marjetke, Džona Kastelica-Franja, Lavoslava Eberla-Poldeta Jamskega na posamezne kmetije, so jih kmetje lepo sprejeli in bili veseli njihovega prihoda. S tem se je politično delo in postavljanje odborov OF vsestransko razmahnilo.

Organizacijsko je bila Mežiška dolina prvotno razdeljena na rajone. Zatem pa je nastalo mežiško okrožje. To okrožje je imelo dva okraja: Mežico s Črno ter Guštanj in Prevalje. Na mežiškem okraju je bil nekaj

časa sekretar Matevž Bavče, nato Union, na prevajlskem pa Karel Aberšek. Člani okrožja pa so bili Lavoslav Eberle-Polde Jamski, za njim je bil kratek čas Gutovnik-Aga, nato pa Kater.

Novo ustanovljeno dravograjsko okrožje, ki je obsegalo Mežiško in Mislinjsko dolino in območje Dravograda, je bilo ustanovljeno 27. septembra 1944. Sedež okrožja je bil pri Karpuhu. Prvi sekretar okrožja je bil Maks Gašparič, nato Ivan Šorn-Bojan, zadnji pred osvoboditvijo pa Tone Rader-Jasko. Dravograjsko okrožje je imelo štiri okraje. Na okraju Mežica — Črna je bil sekretar Ivan Hercog-Tim. Na okraju Guštanj — Prevalje pa Nesti Plešnik, od februarja 1945 do osvoboditve pa Anton Vušnik-Rastko. V letu 1945 do osvoboditve je bil na dravograjskem okraju sekretar Avgust Razgoršek-Peter, na slovenjgraškem okraju pa je bil sekretar Slavko Verdel. Vsak okraj je imel odbor OF in partijsko organizacijo, oziroma komite KPS. V okrajne odbore so bili vključeni tudi aktivisti OF, ki so živeli v centrih. Vsak okraj je imel tudi skojevsko in mladinsko organizacijo ter gospodarsko komisijo, oziroma odbor, ki je skrbel za prehrano vojaške enote, če je prišla na območje okraja. Z življenjem pa je gospodarski odbor zalagal tudi okrožje in Pokrajinski komite KPS za Štajersko, ki je imel svoj sedež na Vernarci.

Sedež okrožja se je moral decembra 1944 začasno preseliti na Vernarco, ker so ga Nemci odkrili. Kmalu zatem se je politično vodstvo okrožja preselilo v novo bazo na Kozarnici. Tu je okrožno vodstvo ostalo do osvoboditve.

Na pobudo krajevne organizacije ZZB NOV v Kotljah je bila baza bivšega okrožja na Kozarnici obnovljena. Po končani svečanosti si jo bomo ogledali.

Za nadaljnjo politično osvežitev je bila zelo pomembna konferenca OF v gozdu nad Zgornjimi Selami marca 1945. Tej konferenci so prisostvovali krajanje Mežiške in Mislinjske doline ter iz okoliških krajev. Na konferenci so bili tudi borci in aktivisti OF. Glavni govornik na tej konferenci je bil Sergej Kraigher.

Ivan Kokal-Imre

Spomin na velikega revolucionarja Viktorja Koleča

Viktor Koleča se je rodil 8. oktobra 1884 v Blagovici pri Stični na Dolenjskem. Bil je tretji otrok v številni družini, saj jih je bilo pri hiši kar dvanajst, in to sami fantje, le prvorojenka je bila deklica. Oče je bil mizar, mati pa je skrbela in delala z otroki in vse dobro vzgojila, da so se izučili vsak svoj poklic. Viktor se je izučil v kovinarski stroki in postal strojni ključavničar. Vsa družina se je iz Dolenjske preselila v Ljubljano, še preden je Viktor končal osnovno šolo. Naselili so se v Florjanski ulici — stari Ljubljanjani, nato v Hrenovi in na Emonski cesti. Viktor Koleča je živel s svojimi starši prav do njihove smrti, potem pa v družini svoje sestre.

V začetku prve svetovne vojne je bil Viktor Koleča poklican v avstrijsko vojsko. Poslan je bil na fronto v Galicijo. Bil je kmalu ranjen in Rusi so ga ujeli. Čim je okreval, so ga poslali v Turkestan. Udeležil se je velike oktobrske revolucije leta 1917. Ko se je vrnil iz Rusije, kjer je bil tudi član društva ruskih boljševikov, je na domačih tleh pričel širiti ideje marksizma in leninizma. Viktor Koleča je bil eden vodilnih socialdemokratov leve smeri in eden prvih organizatorjev revolucionarnega gibanja v Sloveniji.

15. aprila leta 1920 je Viktor Koleča pomagal organizirati železničarsko stavko v Ljubljani na Zaloški cesti, kjer so slovenski delavci prvič v zgodovini protestirali proti tedanji vladajoči klikli.

1. maja leta 1920, na delavski praznik, so Viktorja Koleča iz Ljubljane poslali v Guštanj kot člana Pokrajinskega komiteja. Bil je pri ustanovitvi prve partijske celice v Guštanju, saj je bilo prav na ta dan sprejetih v celico nad 20 domačinov iz vrst delavskega razreda. Kandidate pa je že Lovro Kukar-Prežihov Voranc prej pripravil in seznanil z marksistično ideologijo, tako da je Koleča lahko nadaljeval in jim posredoval smernice nove revolucionarne partije, ki se je na vukovarskem kongresu junija istega leta preimenovala v Komunistično partijo. Kot soorganizator vukovarskega kongresa je bil Viktor Koleča tudi član komisije za izdajo dovolilnic udeležencem kongresa, kar je razvidno iz dokumentacije tega kongresa, kjer je točno čitljiv njegov lastnoročni podpis.

V letih 1920—1928 je bil Viktor Koleča stalen obiskovalec Kefrovega mlina v Guštanju, ki ga je imel v najemu njegov so-

delavec in prijatelj Matija Gradišnik-Tiče. Ta je bil izredno sposoben kotlarski in ključavničarski mojster v guštanjski železarni in je bil prvi šofer v Mežiški dolini, v mlinu pa dober mlinar in politični delavec. Prav zaradi vsestranske dejavnosti je bil Tiče priljubljen in dober tovariš Viktorja Koleča in vseh v njegovi okolici.

Z Viktorjem Kolečo me je seznanil Tiče že v letu 1923, ko sva morala skupaj prekorati jugoslovansko-avstrijsko mejo, kamor je moral Koleča na sestanek z Robertom Rinaldom. Ob določeni uri sva se sestala in jo mahnila čez Radeljski prelaz proti Eibiswaldu. Previdno in skoro brez besed sva stopala po borovem gozdu, ko me je skoro pred vasjo na avstrijski strani tik ob robu gozda zaustavil, rekoč: »Fant, sedaj pa le počakaj, morava se očistiti, preden stopiva na cesto!« Ustavil sem se in gledal, kaj dela moj sopotnik. Pod nekim starim borovcem je kar hitro izgrebel pločevinasto škatlo, v kateri je imel krtačo za čevlje in krtačo za obleko — prav varno zakopano. Morala sva si

dodobra očistiti čevlje in obleko, predvsem hlače, ki so bile polne borovih igel, ki so naju med hojo že pikale po nogah. Ko sva bila oba že dodobra očiščena, sem moral škatlo zagrebsti in stopila sva na cesto brez vsake sledi iz gozda. Med potjo pa mi je pojasnjeval, kako moramo paziti na vse, kar bi ustvarilo sum, da sva ilegalno prekoračila državno mejo, kajti žandarji so se stalno sprehajali okoli državnih mej. Če si bil čist, so šli mimo tebe, če pa si nosil na čevljih blato in na obleki gozdno zelenje, so te ustavili in težko si se izmazal. Pripominjam, da je imel Viktor Koleča ob vrnitvi na naši strani prav tako skrivališče za čistilo, kajti tudi naši žandarji so bili ta čas od vraga! To pot čez mejo sva s Kolečo še večkrat »prevandrala« (do 1928. leta), potem pa sva se za nekaj časa razšla.

Ko sem leta 1932 že uklenjen ušel našim kraljevim hlapcem in emigriral, pa sva se s Kolečo zopet našla, in to v Moskvi, kjer je že absolviral Leninovo šolo in se zaposlil v tovarni krogljčnih ležajev »Kaganovič« v mehanični delavnici kot kontrolor. Ob srečanju sva se domenila za sestanek na mojem stanovanju. Prvo njegovo vprašanje je bilo: Kaj se dogaja v domovini? Povedal sem mu vse, kar sem vedel, povedal sem mu o mojem begu čez mejo, pripovedoval sem mu o njegovih in mojih znancih, on pa me je tiho

Voranc

Okupator je slutil, da se nekje nekaj dogaja, ni pa vedel, kje, zato so bile nemške zasede vsepovsod. Do tragičnega dogodka je prišlo le na Zgornjih Selah pri Zaberčniku, kjer so padli Franci Sadovnik in Nanti Oder iz Kotelj ter Magrov iz Podgore in Smolakov Jože iz Šentanela. Po končani konferenci smo udeležence iz centrov peljali v bližino njihovega bivanja. Le pri Barbari je vračajoča predhodnica trčila na nemško zasedo. Kljub močnemu streljanju žrtev ni bilo. Vsi so se srečno vrnili domov.

Vsem borcem in aktivistom OF čestitam k prazniku — dnevu borcev.

in zaskrbljeno poslušal in gledal. V Moskvi je Viktor Koleča živel pod imenom »Sartori«. Koleča me je podučil, kako moram biti discipliniran, previden in trdo delati, da bom dokončal šolanje, ki mi bo kasneje v domovini zelo koristilo. Ob vsakem svidenju me je prav z očetovsko skrbjo bodril, naj zdravim in mi stisnil v roko nekaj drobiža za najnujnejše. Potem se več let nisva videla.

Kmalu potem, ko sem kot interbrigadist prišel v Španijo, pa sva se z Viktorjem Kolečo srečala v Albaseti, kjer je bil zaposlen v vojni industriji. Tja sem bil tudi jaz dodeljen. V Španiji je Koleča živel pod imenom »Jože Hoppe«.

Leta 1938 mi je Koleča zaupal, da ga kliče v Pariz Lovro Kuhar »Luj«. Bil je nekaj časa v Parizu, nato pa se je vrnil v Moskvo. Kmalu za njim (leta 1939) sem tudi jaz odpotoval iz Španije v Moskvo. Zopet sva se srečevala, dokler naju ni ločilo politično delo. Vsakega njegovega srečanja sem bil bolj vesel, saj sem srečal v njem očeta in mentorja naše velike politične dejavnosti, ki se je manifestirala z zmago v narodnoosvobodilni borbi.

Leta 1944 se je Viktor Koleča vrnil v domovino in se v Zagrebu zaposlil pri železnici. Živel je pri bratu, občasno pa prihajal v Ljubljano. Prežet z marksistično-leninistično 'deologijo je omahnil leta 1946 v prerani grob.

6791/pr
Prepis

Orož. postaja Javornik-Guštanj
VI. št. 460

Kuhar Lovro, protidržavno hujskanje,
komunistično gibanje

Okrajno glavarstvo SHS
V e l i k o v e c

Javornik, dne 10. julija 1920

Lovro Kuhar, roj. 1893 v Podgorju, pristojen v občino Kotlje, stanuje v delavski hiši št. 92 na Ravnah, nekaznovan, r.k. vere, samski tovarniški uradnik na Ravnah, poseduje večjo šolsko izobrazbo, brez premoženja, starši Ivan in Marjeta, rojena Krautberger.

Opis dejanja:

Dne 6. 6. t.l. je imel Mihevc iz Ljubljane, govornik soc. dem. stranke, na tukajšnjem sejmišču en shod pod milim nebom.

Ob priliki govora je govornik omenil, koliko strank da Guštanj ima, končno pa da je tudi komunistična stranka tukaj se začela vzdigovat, nato zakriči Kuhar »živijo komunizem« na to ga govornik opozori in Kuhar je utihnil. Slišali so te besede vsi poslušalci in tudi Kuhar obstoji, da jih je izrekel. Na vprašanje podpisanega, zakaj da je na shodu zakričal živijo komunizem, rekel je, bil sem dolgo časa v italijanskem ujetništvu ter tam spoznaval, da je ta boljša stranka za nas. Zato pa mislim, da si dosti somišljenikov pridobim, da pride ta na vrhun. Na prigovarjanje od strani podpisanega, kaj za ene posledice bi njegovo agitiranje za komunistično stranko imelo, rekel je, če je to prepovedano in zame nevarno, hočem to rajši opustiti.

Prve dni meseca maja je nesel tovarniški delavec Mori Matevž od Gašperja stanujoč v N a v e r š k e m vrhu št. 11 obč. Preva-

lje eno novo obleko od krojača. Med potjo ga srečajo neki delavci, proti katerim je kritiziral, da je za delo toliko plačal in da pride obleka draga. O tej priliki pride tudi zgoraj omenjeni Kuhar zraven ter pravi proti Mori Matevžu »veš kaj, h komunistom stopi, bode ta najboljši« in več sličnega, potem je zopet odšel svojo pot.

Kuhar o tem dne 7. 6. t.l. vprašan, je rekel, da se prav dobro spominja, da je gori omenjene besede proti Moriju izrekel ter pravi, da je isto bolj iz šale izgovoril. Mori je tudi vprašan, pravi, da je pač Kuharja tokrat srečal, pa se ne more nič spominjati.

Pripomnil je, da je Kuhar, po izjavi gospoda državnega nadzornika Obersnel jeklarne na Ravnah, narodno zaveden Slovenec in prepričan Jugoslovan, deluje zelo vestno in marljivo za jugoslovansko Matico kot nabiralec prispevka in tajnik. Kot impulziran človek bi se rad udeleževal povsod, kjer se nudi možnost občekoristnega arodnega (pa: narodnega op.) ali socialnega del(a) pri tem mu pa še nedostaja usmerjenosti in pravega osvojevanja ljudi in razmer. O komunističnem pokretu v mežiški dolini je videl opazijo proti nemško aretirani (orientirani op.) socialnodemokratični struji (pač: vidno je nasprotstvo komunistov nemško usmerjeni socialni demokraciji op.), dokaz zato (je) priložena številka »Ujedinjenje« od socialnodemokratične stranke. V Guštanju je hotel uvesti nekoliko več slovensko narodnega ču-

Š. Lednik

Ob odkritju spomenika mežiškemu rudarju

Nekaj misli in podatkov o nekaterih postajah na razvojni poti koroškega knapovskega življenja.

Moto iz zbornika 300 let mežiški rudniki, Mežica, 1965:

Globoke v gori so žlahtnine sledi kot v tebi koroških knapov zvesti tovarišiji.

Srečno!

Leta 1938, ko smo nekateri mežiški mladinci ravno odraščali kratkim hlačam, je bilo v političnem ozračju že močno čutiti nekaj vznemirljivega, grozečega. Vendar si kljub časopisnim vestem o Hitlerjevih osvajalnih pohodih po Evropi, ki so se bili že začeli, mladi nismo mogli prav predstavljati, kaj nas čaka. Jasneje je postalo šele potem, ko se je po »anšlusu« Avstrije kljukasti križ pojavil prav na bližnji meji pri Rehtu.

Spominjam se nekega večera 1938. leta, ko je bilo na našem koncu vasi nenavadno živahno in tajinstveno obenem. V župnišče je prišel — kot že večkrat poprej — duhovnik Lojz Kuhar, brat Prežihovega Voranca in tam se je zbralo nekaj vidnejših krajanov. Kljub nategovanju ušes nismo mogli zvedeti kaj več, saj so nas, sprašujoče, odganjali, češ: »To ni za vas, ki ste še premladi.« Dojeti smo mogli le to, da bo kmalu vojna in da je neki Voranc, brat tega Lojza Kuharja, bojda napisal nekaj zelo pomembnega o Mežici, koroškem knapovskem proletariatu in o Slovencih vobče.

stvovanja, nato je hotel poslužiti se novega pokreta v tej stranki v prepričanju, da bi pri večini dosedanjih voditeljev naletel le na odpor. Po mnenju državnega nadzornika jeklarne se bode Kuhar sam umiril in postal zelo koristen delavec pri utrjevanju zavesti v Guštanju in okolici. Kuhar po mnenju državnega nadzornika ni komunist v rebulicionarnem (revolucionarnem op.) namenu, ampak idealist. Enako ovadbo se je tudi okraj. sodišču v Pliberk poslalo.

Komandir postaje na dopustu:

Mežnar s.r. kapl. tit. nar.

Štev. 6542/1

Okrajno glavarstvo Velikovec
dne 16. junija 1920

Poverjeništvo za notranje zadeve

v L j u b l j a n i

s pripombo, da je navidezno Kuhar političen fantast, piše zanimive članke tudi za Mir.

Za okrajni glavar:
(podpis nečitljiv)

Pripomba uredništva: Objavljamo dokument v zvezi s političnim delovanjem Lovra Kuharja-Prežihovega Voranca — ovadbo ravnih orožnikov okrajnemu glavarstvu v Velikovcu. Besedila nismo niti vsebinsko niti jezikovno popravljali ali spreminjali.

Tudi to smo nekako izvedeli, da se to pisanje imenuje Požganica.

To je bil moj prvi stik s Prežihom in Požganico.

Prebral sem jo veliko let kasneje, šele, ko je ponovno izšla po osvoboditvi. Spominjam se, da sem jo preletel na dušek in s hlastajočim nemirom obračal stran za stranjo. Zdelo se mi je, da sem s Požganico spoznal nekaj neizmerno pomembnega. Saj je z njo — do takrat nekaj potlačenega, neizrečenega, nenapisanega o koroškem človeku in mežiškem rudarju prišlo v svet in v zgodovino.

Posebej me je prevzelo uvodno poglavje »Mežica zruši oblast«, ki je z njim Prežih postavil Mežici in rudarjem izpod Pece prelep, trajen spomenik. Ni dvoma, da je Prežih videl prav v proletariatu mežiškega rudnika v dneh ob prevratu 1918-19 in prvih letih Kraljevine SHS daleč najmočnejše delavsko jedro in napredno silo na Koroškem. To so brez dvoma vedeli in čutili tudi takratni oblastniki, zato so napredno delavsko gibanje skupaj z njegovim takratnim voditeljem, mežiškim učiteljem Vinkom Möderndorferjem, na silo onemogočili.

Naj ob tem uvodu citiram nekaj odlomkov iz onega poglavja Požganice, morda

tudi v vzpodbudo, da bi jo naši krajani ponovno vzeli v roke:

... Petruh je pospešil korake in čim je imel Mušenik za seboj, se je globoko od-dahnil. Nato jo je mahnil proti Mežici. Cesta se je vila po ozki, pusti in skoraj iz-umrli soteski, le Meža je neumorno šumela na njenem dnu...

... Petruhu se je dolgo zdelo, da je čisto sam na cesti, toda brž ko se je megla jela trgati, je razložil, da gredo pred njim in za njim posamezne postave isto pot kot on — proti Poleni...

... Zadnja štiri leta se je tukaj nepre-stano stresalo ozračje od grmenja motor-jev, turbin, drezin, ventilatorjev, dvigal... Tukaj v te mračne, široke hiše, je oblast zgnetla srce in možgane petnajst sto ru-darjev...

... Od Polene do Mežice, do vasi, kjer je bil sedež občine in fare, šola in žandar-merija, do te prestolnice veljakov, ki so se zbirali okrog teh naprav, je bilo dvajset minut hoda...

... Pred prvimi hišami so že stale gruče, ki so radovedno strmele v nove prihajajo-če. Tako je Petruh primahal v Mežico...

... Mežica je šumela kot razdražen osji mehur, po cestah, po dvoriščih so postajale vedno večje skupine, ki so se kričavo pre-privale med hišami ali grozeče molčale...

... In zmeraj novi ljudje so prihajali, okrog poldneva so pritiskali knapovski re-virji: Polena, Podpeca, Žerjav, Rossbacher, Kvančnik — rudarji, žene, otroci... Po-poldne so začeli prihajati tudi kmetje iz okolice, iz Homa, iz Jazbine, s Plata. Tudi drvarji in žagarji so se pojavili med mno-žico.

... Razburljive vesti so polnile ozračje in bičale javnost:

»Cesarja so obesili!«

»Na Dunaju je proglašena republika!«

»Srbi gredo!«

»Antanta bo vse zasedla!«

... Potem skrivnostno šepetanje:

»Antikrist prihaja...«

»Princ Rudolf bo udaril!«

»Kralj Matjaž bo vstal!«

Potem kipeče grožnje:

»Zdaj je prišel dan plačila!«

Tako je Požganica predstavila svetu me-žiškega rudarja in koroškega proletarca, ki mu zdaj — nekoliko pozno odkrivamo za-služeni spomenik.

Morda bi to morali storiti že pred pet-najstimi leti ob slavjih tristoletnice meži-ških rudnikov. Vendar — vsega pač ni bi-lo mogoče storiti naenkrat. Sicer pa, bolje pozneje, kot nikoli. Tega smo se mežiški ,krajevni možje' zavedli že kar kmalu po omenjeni tristoletnici, ko smo ob rastočem prevzemanju samoupravnih dolžnosti in pravic iz poprej nekoliko potlačenega kra-jevnega življenja pričeli bolj korajžno vr-teti krmilo svojega razvoja in poti v pri-hodnost.

Zato smo v »Obvestilu o delih in proble-mih krajevne skupnosti Mežica« 10. 2. 1972 v programu dela in razvoja KS zapisali na strani 7 tudi:

— Urediti spredaj omenjeni Trg svobode in na njem postaviti spomenik mežiškemu rudarju...

**Predsednik
skupščine SRS
Milan Kučan
odkriva pomnik
mežiškemu rudarju**

Spomenik stoji!

Stoji, tu na današnjem Trgu svobode, ki mu obzorje krasi kulise okoliških rudonos-nih vršacev in grebenov Plata, Šumahovega in Velikega vrha, za njimi pa kraljuje mogočna, siva Peca s stražarjem Jeseniko-vim vrhom in Gorno na vsaki strani.

Tu ob vznožju gore, ki so v njej ,žlaht-nine sledi', gore, ki je v njej dolge veke spal kralj Matjaž s svojo vojsko, tu na tr-gu, pred starosvetnimi rudarskimi ,hau-zi', bo poslej stal spomenik rudarjem, proletarcem, borcev. In bo živa opomnja za naprej!

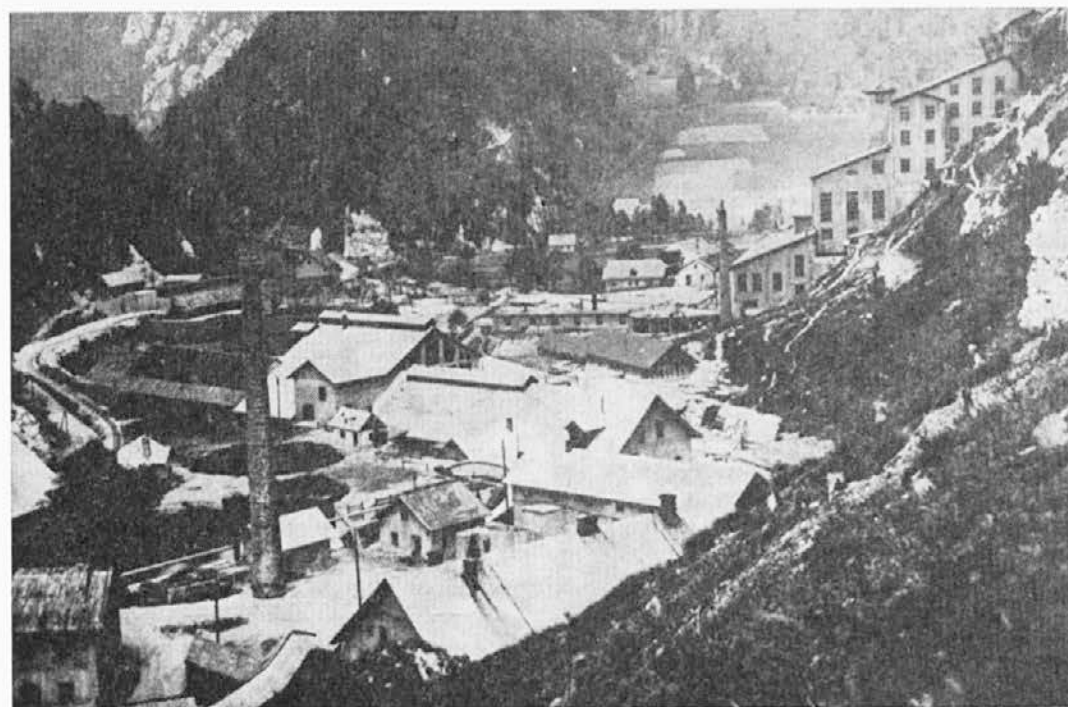

Friedrich - Stollen

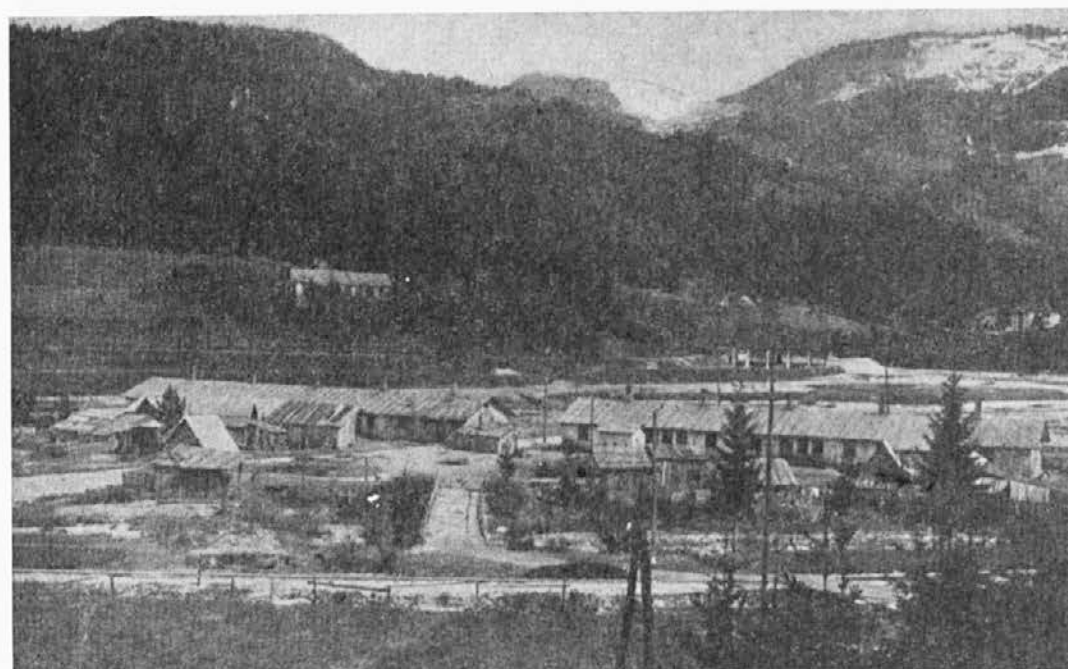
Nekdanji revir Fridrih

Današnji trg svobode v Mežici po požaru leta 1908

Žerjav, po dograditvi obratov pred 70 leti

Barake za vojne ujetnike (1914—18) pod Glančnikom, ki so sodelovali pri gradnji HE Pustnik, regulaciji Meže in pri gradnji ozkotirne železnice Prevalje—Žerjav

Tudi bo opomnja na čase, ko si je koroški rudar, drvar, fužinar in kmet z orožjem v roki kot prebujena Matjaževa vojska priboril popolno narodnostno in socialno svobodo!

Tristo in več let že rijejo koroški rudarji po jamah, po grebenih in globačah okrog Pece. Njih korenine in predniki pa segajo v davnino. V čase Boruta in Hotimira, v čase ko je ob Gospej Sveti še stoloval slovenski rod. Gotovo je v podzavesti in značaju koroškega človeka: tihega, okornega, navidez robatega, kakršnega je slikal tudi Voranc — občutiti sledi težke preteklosti. Tako iz dobe fevdalnega zasužnjevanja, ki je Slovincem za dolgo odvzelo narodnostno svobodo, politično in socialno iniciativo, iz dobe kmečkih uporov, turških vpadov, kuge in drugih nadlog.

Mežiška dolina je — se mi zdi — v slovenski javnosti še vse premalo odkrita in opisana kot silno pestra zibelka proletariata in prekucij kapitalističnih gospodarjev, kot je to le malokje na tako majhnem koščku naše domovine.

Ob mežiških rudarjih je opomniti še na pozabljene drvarje in oglarje, ki so pripravljali les in oglje za nekdanje fužinarje, za tiste v Črni-Mušniku, za one, ki so jim pritrkavala kovaška kladiva ob mežiškem Šumcu, pa na Guštanjske ob vznožju Thurrovega gradu. Spomniti se je na nekdanji mežiški premogovnik Stržovo (1802-1885), ki je te fužine pozneje zalagal z modernjšim gorivom. Spomniti se je na prevaljsko veleželezarno prejšnjega veka — škoda, da tam niso ohranili vsaj kakega dimnika za spomin — in na težko usodo tamošnjih železarskih družin. Spomniti se je na Leše z nekdanj največjim odkopom premoga v Sloveniji, ki so bile in minile, pa še na holmeški premogovnik in še ni konca.

Zdi se mi tudi, da ob udobju zadnjih let le preveč pozabljamo težko priborjene dobrine, o kakršnih oni pred nami niti sanjati niso mogli. Tako se zgodi, da vse premalo vemo tudi o sebi in o prehojenem. Zato najbrž ne bo odveč, če ob tej priložnosti posežemo nekoliko v minulost.

Iz početkov Mežice.

Kraj Mežica se pojavi v pisanih zgodovinskih virih leta 1154 v pismu oglejskega patriarha Peregrina I, ko je takrat cerkvi svetega Jakoba v Mežici pridelil Šmihele. V istem pismu se omenja poleg drugih cerkvic tudi kapela na Lokovici (Poljani?). To je obenem tudi najstarejša omemba kakega kraja v našem kotu v doslej znanem pisanem viru, razen Šentanela, ki se omenja že l. 1050.

Del citata, ki ga omenja benediktinski zgodovinar P. Beda, se glasi:

... Insuper antem plebem, quae est Liwuelich (Libeliče) cum duabus capellis, quarum una sita est Luchwick (Lokovica), alia Missae (Mežica) cum decimis et toto iure ...

Za svinčevo rudarstvo pod Peco je značilno, da se je razvijalo na zelo obširnem

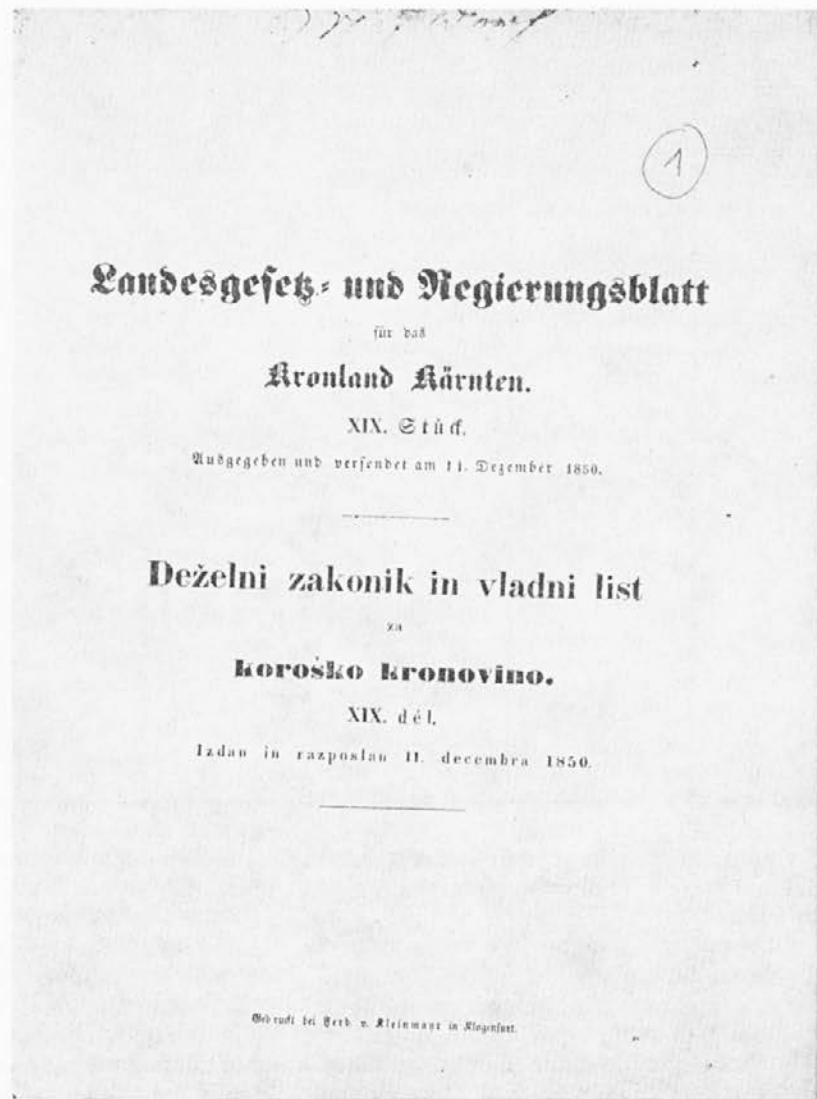
območju, pač povsodi, kjer je ruda prihajala na površje. Tu so nastopali mnogoteri iskanci rudarske sreče, eni nekoliko bolj premožni, drugi le podjetni, le redki pa z ustreznim »rudarskim« ali »geološkim« znanjem. Premnogi so se ob iskanju rude in ob pomankanju strokovnosti in sredstev zanašali res predvsem le na srečo ali na božjo pomoč in pomoč različnih svetnikov. Od tod tudi toliko — danes nekoliko romantično zvenečih imen rovov in nahajališč rude, kot na primer: Jutranja zvezda, Srce (Jezusovo), Dobra nada, Marija dobrega sveta, Barbara rov, Ida rov. Seveda so imena dajali tudi lastniki po sebi, nastajali pa so tudi po dnevih-godovih svetnikov, kadar se je pojavila ali se je pričakovala rudarska sreča.

Rudarstvo je bilo sprva pri nas bolj dopolnilno opravilo, nekakšna domača obrt, kot navaja inž. Uran v zborniku Med Peco in Pohorjem. O začetkih bolj strokovnega, »industrijskega« rudarstva in topilništva ter nastajanju knapovškega proletariata je mogoče govoriti šele z ustanovitvijo družbe Franca Brunnerja in Gregorja Kompoša na Poleni l. 1809. Ta dva sta, po odkupu zemljišča od posestnika Majerholda (Marhovče) na današnjem Bregu postavila večjo talilno peč za topljenje rude iz takrat najbogatejših revirjev Srce in Fridrih. Ko se je leta 1820 pridružil podjetnik Prettner iz Bleiberga, se je proizvodnja še povečala, saj so po zaježitvi Meže na Poleni l. 1834 postavili tu poleg izbiralnice večjo topilnico — zgradbo poznejše HE Polena, ki stoji še danes. Ta družba je odkupovala rudarske posesti še od drugih lastnikov in začela postavljati trajnejše obratne in stanovanjske zgradbe. Tako je proizvodnja svinca pri tej družbi znašala n. pr. leta 1816 72,5 ton, vse ostalo rudarsko območje pa je dajalo samo 4,1 tone. Napredek rudarstva se je v tej dobi, vse do osnivanja družbe Bleiberger Bergwerks Union osredotočil predvsem v okrilju te družbe z obrati na Srecu, Fridrihu, Bregu in na Poleni. Proizvodnja je dosegla l. 1866 227,3 tone, proizvodnja drugih podjetnikov pa 28,5 tone.

Polenska izbiralnica in topilnica sta ostala glavna proizvodna obrata tudi še po nastopu družbe BBU (1868), vse do združitve predelovalnih obratov v letih 1897—1914 v Žerjavu. Vmes je bila zgrajena še večja izbiralnica v Heleni (1901—1926). Z združitvijo vseh rudnikov in obratov pod družbo BBU se je podjetje izredno hitro razvijalo v tehničnem in proizvodnem smislu. Saj je proizvodnja dosegla pozneje kar 1% svetovnega pridelka svinca.

Poleg razdrobljenega lastništva rudarskih revirjev je združevanje oviralo tudi zasebno lastništvo kmetijskih in gozdnih posesti po zemljiški odvezi in ustanovitvi občin leta 1850. Zato so rudarski podjetniki le počasi pridobivali zemljišča z odkupovanjem posestev, kjer so potem nastajali rudarski zaselki: Pečnikovo, Šmelc, Najberževo, Žerjav, Stoparjevo, Breg, Polena itd.

Gotovo pa je oviro združevanju rudarskih del predstavljala tudi upravna razdelitev občin, oziroma katastrskih meja, kar se je v doslej znanih razpravah o razvoju rudarstva pod Peco prezrlo.

Ozemlje, na katerem so takrat rudarili, so pokrivala tri občine, in sicer:

Občina Bistrica pri Pliberku, pod katero je spadal največji del revirjev, obsežen v katastrski občini Podkraj II z naseljem Podpeca. Ta je obsegala tedaj ozemlje od

Brega pri Mežici, ob Meži vse do Mušenika levo od Igerčevega potoka, (strmali Sumahovega vrha nad Žerjavom so spadale pod KO Javorje) ter vse helensko območje do Šmelca. Seveda pa tudi vso Peco, gledajočo na mežiško stran.

Blatt 2 p. 8.

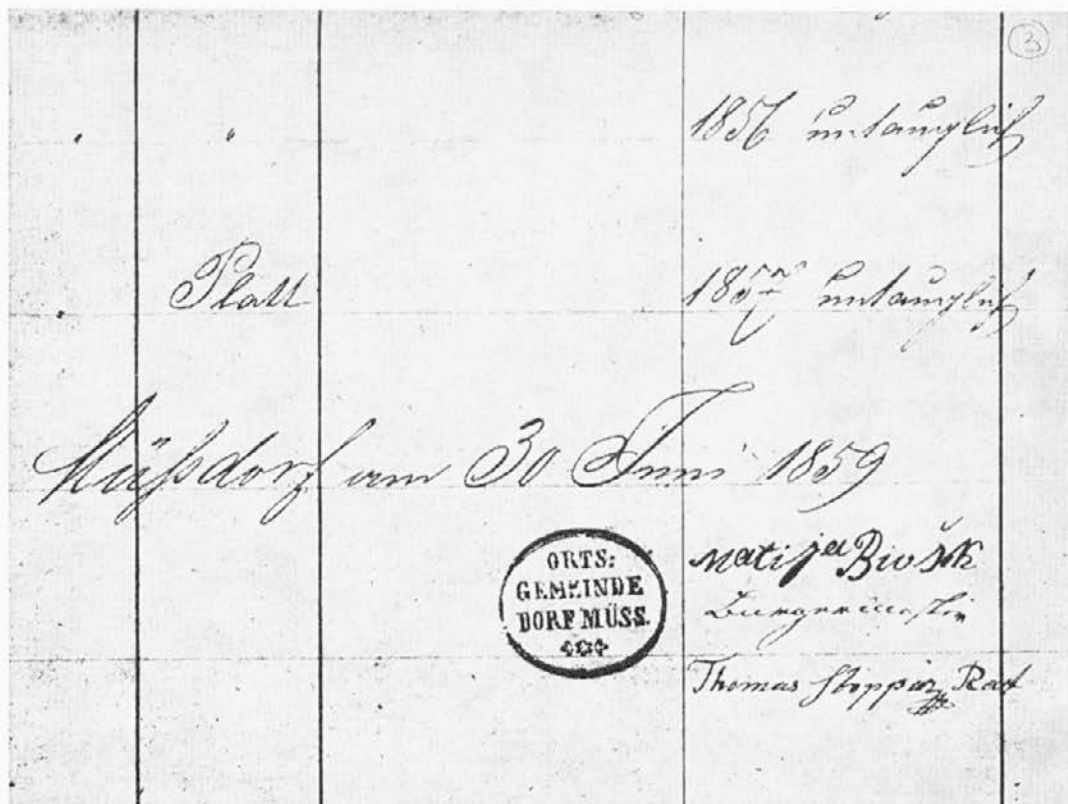
Bezirk <i>Bleiburg</i>	Gemeinde <i>Müßdorf</i>
	Ortschaft <i>Müßdorf</i>
	<i>Berg dieweils</i>
	<i>Berg jenseits</i>
	<i>Platz</i>

2

Verzeichniß

der zur ⁵Secresergänzung im Jahre 18⁵⁹ berufenen ~~5~~ ⁵Alterklassen

(geboren im Jahre 18³⁹). bis 18⁵⁵

Občina Mežica, ki ji je pripadal rudarski del mežiškega Podkrajja, rudarska Polena in Plat.

Občina Črna z območjem žerjavskih revirjev in Jazbine.

Delni napredek ob takem stanju je bil dosežen leta 1889, ko se je omenjeni del KO Podkraj z naseljem Podpece priključil k občini Mežica (Landesgesetz und Verordnungsblatt f. d. Herzogthum Kärnten, 1899, nr. III). Pozneje, leta 1931, je prišlo do ponovne delitve KO Podpece. Helenski del z delom Mušenika in Šmelca je pripadel občini Črna, Breg z Marholčevim pa je ostal pri Mežici.

Občina Mežica je bila ustanovljena (obnem z drugimi) l. 1850 po spremembi državnega sistema v stari Avstriji. Obsegala je katastrske občine: Mežica, Mežica Takraj, Mežica Onkraj in Plat. KO Lom je spadala vse do leta 1918 k Libučam in je

šele ob novi državni meji pripadla k Mežici.

Zaradi zanimivosti naj navedem, kako so bila v uradnih listih, ki so začeli izhajati leta 1850 v dvojezičnem, to je, tudi v slovenskem besedilu, vpisana imena mežiških KO:

Mežičja gora (na ti strani)
Mežičja gora (na uni strani)
Plot = Platt

Mežico pa so večkrat pisali tudi kot Mižica, Mižice, pozneje tudi Možica.

(Glej priloženi faksimile št. 1, uradni list iz 1850, ki ga je sprejemala takratna občina Mežica. Slovenska besedila so bila kmalu nato ob nastopu Bachovega absolutizma ukinjena.)

Od leta 1870 do 1880 je bila občina Mežica formalno združena z občino Črna (Koroški ur. list 1870, VIII št., 15. stran). Nato pa so ju zopet ločili, ko sicer do dejanske

združitve sploh ni prišlo (Kor. ur. list 1880, XXII št., str. 43). Občina Mežica in Črna sta tudi v tej dobi poslovali samostojno, kar je razvidno tudi iz ohranjenega mežiškega občinskega arhiva iz te dobe.

V teh časih je bilo upravno-politično življenje v občinah vezano pretežno na zemljiško lastništvo (grofje, veleposestniki, kmetje). Proletariat, to je, naši rudarji niso imeli v tej dobi nikakih političnih pravic in besede. Saj jih tudi v raznih seznamih davkoplačevalcev ni najti. Davek se je plačeval predvsem od zemljišč. Rudarski lastniki pa so odrajtali dajatve cesarski blagajni. Seveda pa so rudarji navedeni v seznamih nabornikov, ko je bilo treba obleči cesarsko vojaško suknjo. (Glej faksimile seznama nabornikov občine Mežica iz leta 1859 — naslovna stran in zadnja stran s podpisom takratnega župana Matije Bivška — kmeta Pričnika. Faksimile št. 2 in št. 3.)

Tako rudarjev tudi ni najti v seznamu plačil (reparacij) za novo mežiško šolo, ki jih je naložila občanom občina Mežica leta 1876. (Glej priloženi faksimile št. 4.) V Mežici je prvi, zasebni šolski pouk znan iz leta 1819, ko je poučeval v župnišču župnik Andreas Karl. Poznejši pouk se je odvijal pri Torcu, v takratni grofovski oskrbniški hiši. Ko je bil po sprejemu šolskega zakona leta 1869 ustanovljen uradni šolski okoliš, so bili v občini primorani zgraditi šolsko poslopje. To je bilo dograjeno leta 1877 (današnja pošta in milica).

Čeprav se je po letu 1900 mežiški rudnik s topilnico razvijal v moderno velepodjetje takratne Koroške, pa s splošnim razvojem in pridobivanjem političnih in socialnih svoboščin in pravic ni šlo tako gladko. Proletariat je bil več ali manj neorganiziran in neenoten. Večina je bila pod vplivom socialdemokratskih vodstev, ki pa so barko slovenskega delavstva krmarila v avstrijankarskih vodah.

Zato tudi je moralo počiti leta 1818/19 ob dogodkih, opisanih v Požganici. Zato tudi je moralo priti do 'bojev in napredka mežiških rudarjev' proti angleški, rudniški gosposki, ko tudi bivša SHS in kraljevina Jugoslavija nista znali in hoteli najti prave poti.

In končno je tako moralo priti do priporjene končne in popolne svobode v novi,

Delavski shod in nastop 14. in 15. avgusta 1927 v Mežici

Titovi Jugoslaviji, ko je tudi mežiški delavec v samoupravnem socializmu prevzel krmilo usode in napredka v svoje roke.

Tako bo poslej stal ta spomenik v nove veke in vode Šumca bodo žuborele še naprej in objemale ter splakovale njegovo podnožje, simbolično predstavljajoče rudne kristale — kot so stoletja vode Šumca ob premogovniku, nekdanjih fužinah, žagah, mlinih in one vode v globinah rudnika spirale prah in znoj z žuljavih rok koroškega delavca — proletarca.

Viri:

— Zbornik 300 let Mežiški rudniki, Mežica 1965

— S. Uran, Rudarstvo Mežiške doline, Zbornik Med Peco in Pohorjem. Zal. Obzorja, Maribor 1965

— Prežihov Voranc, Požganica

— Tone Sušnik, Prerez gospodarskega in političnega življenja Mežiške doline. Prežihov zbornik, Založba Obzorja, Maribor 1957

— Vinko Möderndorfer, Paberki s srečavanj, Prežihov Zbornik, 1957

— Mežiška farna kronika

— Arhiv stare občine Mežica

— Drago Domnik, Zgodovinski utrinki iz Gornje Mežiške doline, Izvestje drž. meščanske šole v Mežici, 1937

— Š. Lednik, Gradivo za krajevni leksikon Slovenije za DZS, območje KU Mežica iz l. 1972 in za KU Črna iz l. 1974

staro železo vplivalo na splošno obnašanje v delovni organizaciji in v širšem jugoslovanskem prostoru. To področje dela v jeklarni lahko doživi pravi uspeh le, če bodo vse dejavnosti v delovni organizaciji prispevale svoj delež. V jeklarni smo v zvezi z gospodarjenjem s starim železom sklenili, da bomo:

— sami več naredili pri pripravljanju vložka;

— izdelali in izvajali ukrepe v jeklarni, da bodo drugi mnogo več naredili pri zbiranju, ločevanju, sortiranju in označevanju;

— zahtevali dosledno izvajanje vhodne kontrole vložkov;

— zahtevali organizirano predajo kor, ki se nabirajo na haldi, da bo možno uvesti postopek identifikacije.

Na topilniških agregatih moramo izdelati predvidene količine:

7/40 ton/peč	— 62800 ton
8/40 ton/peč	— 62800 ton
25 ton/peč	— 54000 ton
10 ton/peč	— 19250 ton
5 ton/peč	— 8800 ton
VF — ASEA	— 2950 ton
VF — SIMENS	— 3400 ton
EP Ž	— 1400 ton
skupaj TOZD	215400 ton

Stanko Kovačič

Akcijski program jeklarja

Jeklarna je v preteklem obračunskem obdobju v veliki meri izboljšala vse tehnične pokazatelje v fizični meri. Ta organizacija je materialno zelo intenzivna. Iz leta v leto povečuje proizvodnjo, čeprav se osnovne zmogljivosti v zadnjih desetih letih niso spremenile. Trezna presoja možnosti doseganja boljših rezultatov v temeljni organizaciji omogoča uspeh že, če se nekateri kazalci, doseženi v preteklosti, le ponovijo.

Kljub povedanemu smo delavci v jeklarni analizirali možnosti, poiskali področja, ki naj jih akcija zajema in pripravili ukrepe, ki naj jih izvajamo. Vse teze in predvidene ukrepe smo obravnavali na delovnih skupinah in delnih zborih, da bi vsak posameznik spoznal svoje naloge, svoj delež, ki ga lahko prispeva k boljšemu skupnemu rezultatu poslovanja.

V akcijskem programu smo zajeli elemente, ki v procesu proizvodnje surovega jekla od starega železa do tekoče jeklotitine in odlitega ingota za plastično predelavo omogočajo:

— izvrševanje plansko postavljenih količin surovega jekla po agregatih;

— optimalno izkoriščanje agregatov za proizvodnjo in drugih zmogljivosti v obratih jeklarne;

— izvrševanje planiranih sortimentov po kvaliteti, formatu in časovni natančnosti;

— doseganje kakovostnih zahtev po analizi natančnosti, fizikalni čistosti in mehanskih lastnostih;

— zadovoljstvo zaposlenih in humane medsebojne odnose na vseh ravneh v tozdu in med vsemi zaposlenimi, ki združujemo delo v temeljni organizaciji.

Izhajajoč iz dejstva, da je tehnologija procesa predpisana in je izvajanje tehnologije osnovna dolžnost vsakega, smo se dogovorili:

— o pristopu k delu, da bomo načrtovano dosegli;

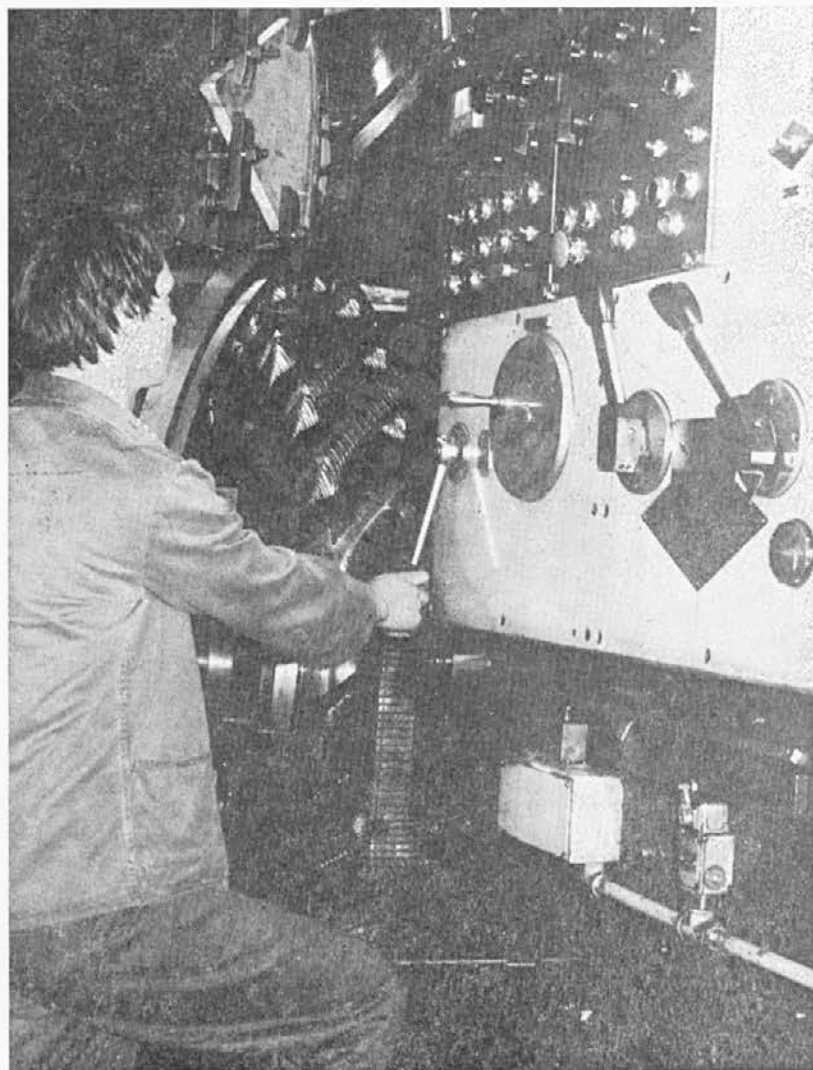
— o razdelitvi in izdelavi ukrepov akcije po oddelkih in agregatih, ki zaokrožujejo enake aktivnosti;

— o ukrepih, ki jih je možno vrednotiti;

— o ukrepih, ki jih ni mogoče vrednotiti;

— o ukrepih, ki jih pričakujemo in zahtevamo od obratov skupnih dejavnosti.

Zaokrožena celota, ki skriva zelo velike rezerve, je gospodarjenje s starim železom. Te rezerve so v smislu nižjih proizvodnih stroškov in doseganja še večje proizvodnje na velikih agregatih. Te rezerve niso neizkoriščene zato, ker v jeklarni premalo naredimo. Neizkoriščene ostajajo, ker je ime

Pri stroju

gaja se, da se za opravljanje teh del ne prijavi nihče.

Prav v zvezi s tem smo upravičeno pričakovali ukrepe skupnih dejavnosti, ki naj bi oskrbovale proizvodne dejavnosti. Vendar ne kaže, da bo v jeklarni združilo delo dovolj kakovostnih kadrov, voljnih opravljati te dejavnosti. Zato bo ponovno potrebno ustaviti velike agregate v času kolektivnega dopusta sredi leta. Tako ne bo mogoče neprekinjeno proizvajati jekla in si ustvariti potrebno zalogo, da bi dosegli plan kljub morebitnim izpadom in nepredvidenim težavam. Ponovno bo zaposleni v jeklarni moral krpati svoj potreben oddih, jeklar bo ponovno postal izjema. Vseposod mora biti izjema, ko se merijo neugodnosti. Ko se govori o materialni motivaciji, o efektih za doseg pravilne teže dela, delo jeklarja nima velike teže. Takrat se potencirajo zneski OD, ki so rezultat posebnih pogojev in načina izmenskega dela. Pri teh vprašanjih torej nismo dobili pričakovane pomoči, tako nekateri akcijskega programa ne izvršujejo...

V akcijskem programu predvideni ukrepi za dela na agregatih in pri vlišanju jekla so v glavnem vsi razvrščeni med vrednotene ukrepe. Ti zajemajo:

— zmanjšanje porabe ognjeodpornih materialov;

— čim manjšo porabo elektrod na enoto proizvodnje;

— računalniško reguliranje in vodenje raztaljevanja;

— uporaba procesnega računalnika v vseh mogočih fazah legiranja;

— pravočasno posluževanje agregata in tako optimalno izkoriščanje koristnega časa;

— vzdrževanje in redno čiščenje agregatov;

— neposreden kontakt z vzdrževalci agregatov.

Te dejavnosti močno vplivajo na stroške proizvodnje. S pravilnim pristopom in prizadevanjem vsakega posameznika lahko stroške tako usmerjamo, da si zagotovimo primerno višino dohodka.

Na zborih konec aprila smo pregledali naše delo, kako izpolnjujemo planske obveznosti, kako uresničujemo akcijski program. Kaj smo ugotovili?

1. Planirano količino jekla pridobivamo tako, kakor smo določili z internim planom. Pri tem smo opazili že okrnjenost izmen, kar se v tem letnem času običajno ne dogaja.

2. Števila zaposlenih v TO ne moremo povečati na planirano raven, čeprav vzamemo vse primerne delavce, ki izrazijo željo, da bi združili delo v jeklarni, saj vzporedno nekateri zapuščajo naše vrste.

3. Kakovost naših izdelkov je enaka kot smo zaskrbljeni, saj se v strukturi izmečka v prvem kvartalu lanskega leta. Vendar močno povečuje analizni izmet.

4. Staro železo kot naša osnovna surovina se je proti koncu prvega kvartala tako močno poslabšala v kvalitetnem smislu, da smo zaradi vsebnosti bakra in kositra izdelali že 1900 ton kvalitet za podrejene namene. Od tega bo velik delež popoln izmet, saj ga zaradi visokih vsebnosti omenjenih elementov ne bo mogoče plastično predelati.

5. Ognjeodpornega materiala porabimo znatno več, kot smo v akcijskem programu predvideli. Kakovost doloblokov je močno padla. Ugotavljamo, celo za 15 % slabšo vzdržnost, kakor v decembru lanskega leta. To terja mnogo več popravil in večjo porabo surovin za popravila-vzdrževanje ter več zastojev v proizvodnji. V akcijskem programu smo predvideli, da bomo z gospodarnim delom pri teh materialih v četrtletju prihranili 139619,5 din, porabili pa smo 1654877,5 din več, kot smo kalkulirali. In kaj moremo? Imamo samo

enega dobavitelja iz Makedonije, ki ob slabi kakovosti blokov daje sintra za krpanje toliko, kolikor sam hoče. Uvažati ne smemo in ne moremo!

6. Poraba legur za plemenitenje našega jekla je menda narasla celo za 5,4 kg na tono jekla. To moramo pripisati sortimentu, ki je na mnogo višji kvalitetni ravni. Če je ta kvaliteta dosežena z jekli, ki imajo visoko vredne elemente (Mo, V, W itd.), se to dejstvo najbolj odraža na povišanih stroških za material v jeklarni.

7. Uporaba procesnega računalnika v tem kvartalu ni napredovala. Tako smo izpustili nekatere možnosti, ki so nam dane.

8. Ostaja še vedno neizkoriščena možnost, ki jo imamo zaposleni v delovni organizaciji ŽR. Puščamo neizkoriščene rezerve pri gospodarjenju z legiranim odpadkom starega železa. Kot raste nivo našega programa, tako raste nivo legiranosti našega odpadka. Analiza je pokazala, da smo sicer sami v temeljni organizaciji že veliko naredili. Pri vračanju ugotovimo veliko pomešanih odpadkov in zamenjav. Stoodstotne kontrole ne moremo uvesti. To izkoriščajo tiste enote, ki v svoji hiši nočejo vzpostaviti reda. Dovažajo svoje pomešane odpadke takrat, ko imamo pri kontroli ozka grla, slabosti, pa tudi prisotne, ki so manj odgovorni.

9. Predaja kor, nabranih na haldi, še ni organizirana. Krivi smo seveda sami, ker dopuščamo nered.

10. Poraba elektrod, kakovost vložka po obliki in tehnološka disciplina delavcev, ki sestavljajo komplete za elektro peči, so nekako povezani. Ne smemo seveda izvzeti topilca, ki vodi proces taljenja. Tu opazamo odstopanja od akcijskega programa. Ker gre v glavnem za uvožene materiale, smo sklenili, da bomo temu posvetili še več pozornosti. Tu nam vsekakor največ lahko pomagajo v komercialni in vhodni kontroli.

Na koncu naj ocenimo, da je naše delo dobro. Čeprav s finančnim delom našega poslovanja ne moremo biti preveč zadovoljni, ugotavljamo, da smo tudi finančno dobro delali. Preveč smo odvisni od drugih. Vedno smo pripravljeni na težave. Vendar menimo, če bi se tisti, od katerih smo odvisni, toliko trudili, kakor se mi trudimo za tiste, ki so odvisni od nas, bi bil naš finančni rezultat zelo dober. Bojimo se, da naši rezultati ne bodo več dobri, ker ne bomo imeli dovolj ljudi, da bi sploh lahko delali. Rešitev je v modernizaciji in pravilnem vrednotenju dela. Za vselej je treba ločiti dve kategoriji pri OD: del za posebne pogoje dela in delovni čas ter del za opravljanje dela. Vrednotita naj se delo in teža dela — brez vpliva okolja in časa, ko delavec dela. Sprašujemo se tudi, zakaj modernizacijo tako zelo počasi uvajamo.

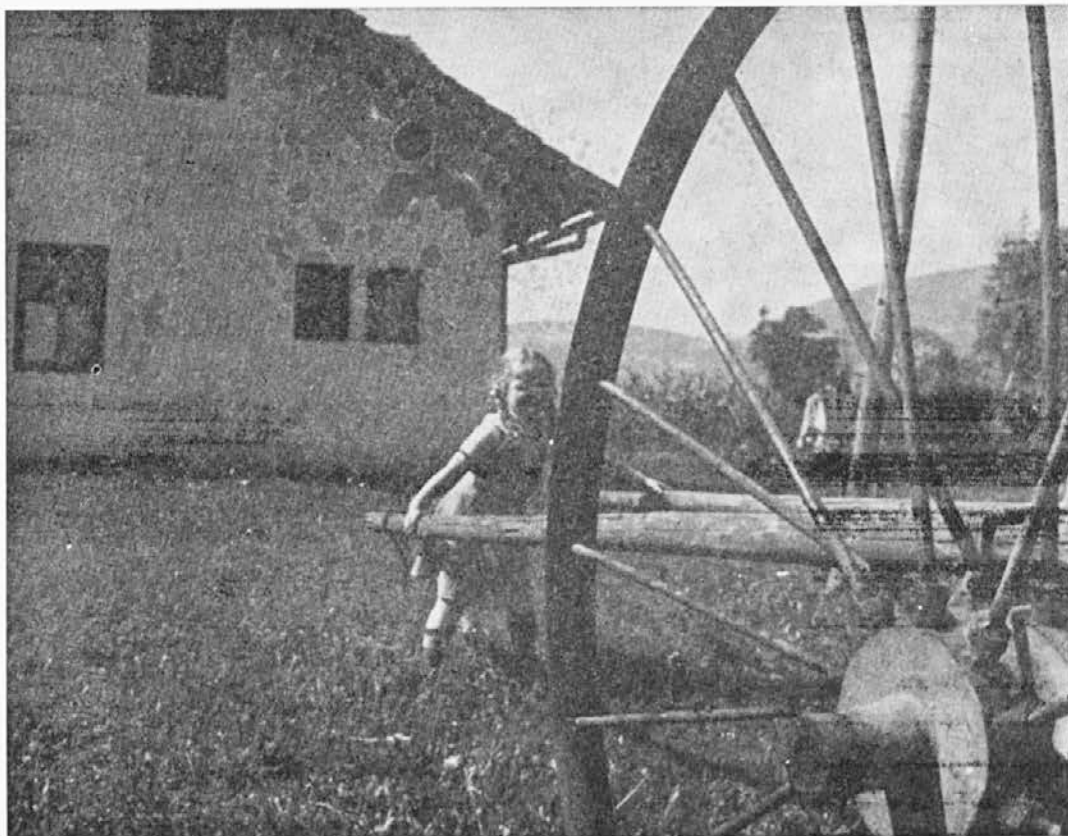
Skromnost

Skromnost se poda veličinam. Kako težko je biti skromen, če nisi nič.

Jules Renard

Skromen je lažje tisti, ki je nekaj naredil, kot tisti, ki ni nikoli ničesar naredil.

Graf

»Zgodaj je treba začeti«

Tereza

Glasujem za igrišče

Nisem pesnik in ne pojem
in ne skladam rim.

Le mati sem in vpijem in kričim.

Morda bo slišal kdo na Ravnah,
ki se bo zavzel za naše male.

Za otroke, ki žive v modernih stanovanjih,
lepih, novih in neznansko dragocenih,
polnih opominov in svaril.

Pazi na preprogo!

Ne razbij mi šipe!

Ne polivaj!

Ne praskaj po tapeti!

Ne...! Ne...! Ne...! Ne...!

Samo, ko spi, ne sliši teh svaril in opominov.

Samo, ko otrok spi, imajo starši mir

pred tem življenjem burnim, radoživim,

ki bi le, ko bi viselo v zraku,

ne bilo ljudem v napoto.

Zakaj, na tleh — kot da ni mesta za otroke!

Za take, ki niso kos še nogometu.

Pred blokom ozek trak asfalta — pločnik —

kako naj pločnik bo igrišče?!

Saj tik ob njem je cesta z naglimi avtomobili,

ob pločniku še trava in gredice:

bogvedaj, da tja stopila bi otroška noga!

Za blokom zopet parkirišče, zelenice
in tam dalje so asfaltne plošče za potrebe šole.
Kako naj tam igra se neboljčenček,
ki neokretno prve je korake v svet nameril?!
Pretrdo padel bi na tla.

Kaj res na Ravnah ni nikogar,
ki bi privoščil malim z Javornika mehko
trato,

jim dovolil,
da imeli bi konjičke, učke, tobogane, vlakce,
kjer bi otroci se igrali v sončnem jutru
svojega življenja

in rasli bi za lepši jutri sebi —
nam za srečnejši večer?

Je res dovolj, da ENI to imajo —
na dvoriščih ob privatnih hišah svojih
staršev?

In tisti redki srčneži, ki so sprejeti v vrtec.

O kako sovražim te sterilne trate,
neomadeževane od sledi stopinj otroških nog
(polulane samo od mestnih cukov)!

Sem meščanka Raven.
Zakaj moram iskati privilegije,
da bo moj otrok imel pravico
se igrati na igrišču za otroke?

Sanacija starega mestnega jedra Raven je že dolga leta predmet razgovorov, ki pa doslej, z manjšimi izjemami (Stara ulica) še niso obrodili sadov. Nova zazidava v neposredni okolici starega mestnega jedra je tu in tam že močno posegla v njegovo tkivo: nekje uspešno, drugod z neuspešno oblikovno in prostorsko navezavo na obstoječo arhitekturo. Tudi v samem starem jedru je bilo nekaj posegov, ki pa rešujejo probleme le delno, brez predhodnih analiz in študij, ki bi zagotavljale željeno podobo in vsebino starega mestnega jedra.

Med takimi parcialnimi rešitvami je tudi sanacija »stare milice«. Ne bomo govorili o zgodovini te stavbe; naš problem se je začel šele pred leti, ko se je postaja ravenške milice preselila v nove prostore in pustila prazno osrednjo stavbo na Trgu svobode, v središču nekdanjega Guštanja. Vsi, ki so kakorkoli sledili nekdanji usodi te stavbe, lahko pritrdijo, da je bilo veliko variant; tako v pogledu nove namembnosti kot v teži posega in izbiri investitorja.

Stanje stavbe pred začetkom sanacije je bilo klavrno. Očitno je bila stavba zelo stara, kar smo pri rušitvi spoznali v polni meri. Stavbo smo torej porušili, čeprav smo dolgo govorili le o njeni sanaciji in adaptaciji za nove potrebe oziroma namene.

Stavba je bila delno podkletena. Niveleta pritličja je bila okoli 80 cm nad niveleto pločnika, pritličje (višina prostora) pa tako nizko, da so se morali veliki ljudje dobesedno sklanjati. Nosilni tram sredi prostora se je pod težo bremena in časa močno upognil in komaj še držal. Zgornja etaža je bila navidez še kar v redu — v primerjavi s pritličjem; tudi ostrešje je dobro kljubovalo zobu časa. Kakorkoli že, sodobnim zahtevam, za kakršnekoli namene, prostori niso ustrezali. Dileme v zvezi z adaptacijo so se ob analizi dejanskega stanja manjšale, dokler nismo za hip obstali pri zunanjih obodnih stenah, zlasti pri fasadi na tržni strani. Le-ta naj bi ostala od celotnega starega objekta edina originalna. Pa še ta je padla, ker bi zaradi prilagajanja nivelet novih prostorov ostalo od nje le bore malo. Stari objekt smo torej porušili, ne glede na novo vsebino in investitorja.

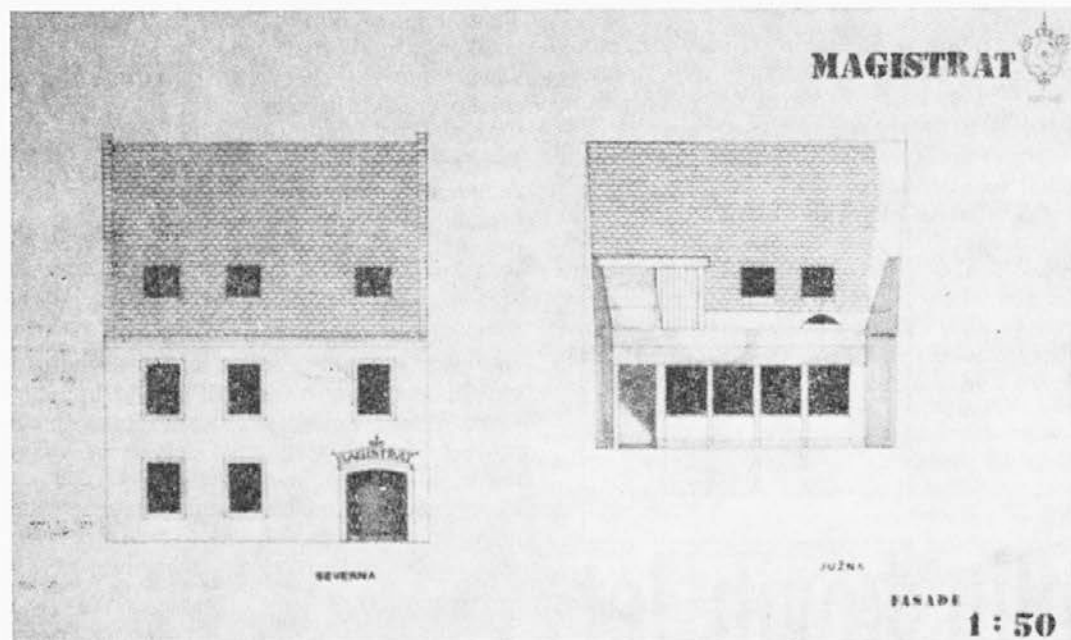
Kot že rečeno, je bilo več variant, še več želja, in končno se je le odločilo. Od stanovanja, obrti, pisarn, trgovine in še česa, kar naj bi bilo v novi stavbi, smo pristali pri mestni knjižnici, poročni dvorani in prostorih za mladino. Takšna je bila namreč projektna naloga, ko je krajevna skupnost Ravne naročila načrt pri projektivnem biroju.

Zelo lahko je ugotoviti, da so bile prostorske možnosti s tako lokacijo popolnoma omejene. Sosednji hiši in tržna fasada so zunanjo florisno zasnovo skoraj v celoti določale. Nekaj svobode je dopuščala le dvoriščna stran.

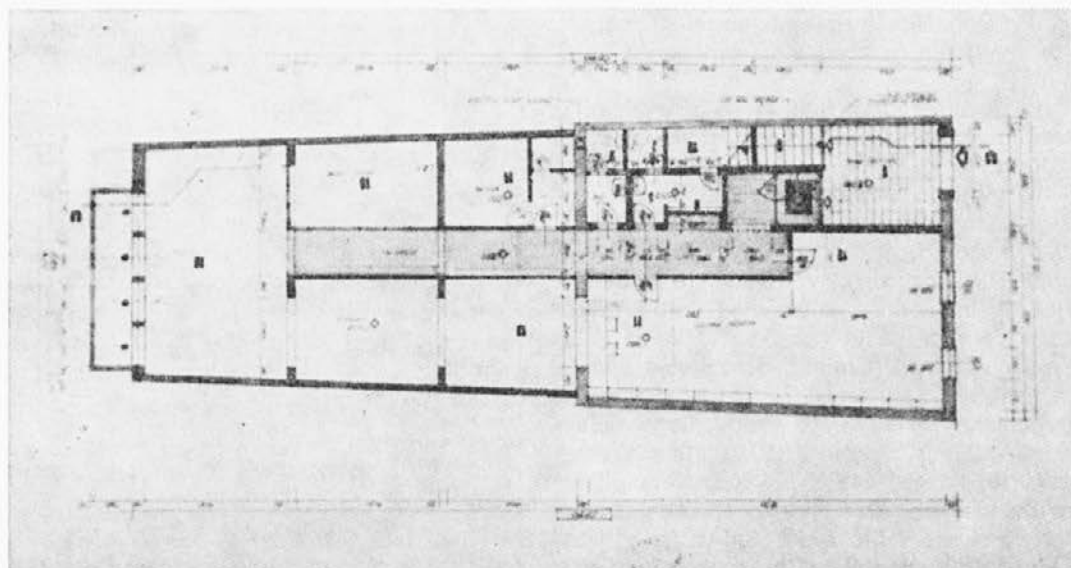
Ob proučevanju predloženih idejnih načrtov smo prišli do dokončne rešitve, kljub prenekaterim tehtnim, a tudi zlobnim ugovorom. Ideálnih pogojev v dani situaciji predvidenim namenom ni mogoče nuditi. Zakaj tako vsebino v tak objekt? Kaj v pritličju in kaj v nadstropju? Ob strokovnih in praktičnih ugotovitvah smo se kolektivno odločili in prevzeli odgovornost.

Andrej Lodrant

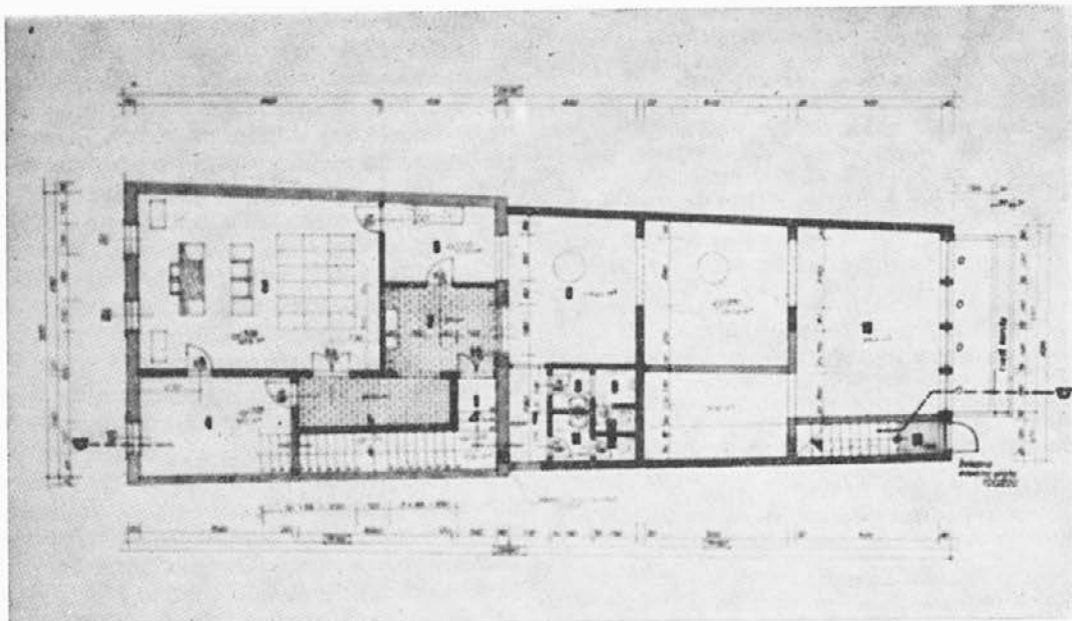
MAGISTRAT

Magistrat (severna in južna stran)

Magistrat (v pritličju bodo mostovi, pionirska knjižnica L. Suhodolčana)

Magistrat (v nadstropju bo poročna dvorana in predzakonska svetovalnica)

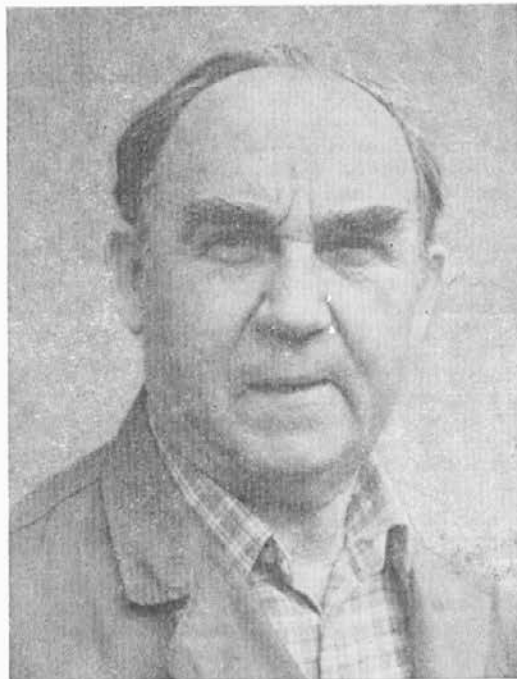
Danes, ko je novi »Magistrat«, tako smo poimenovali zgradbo, tik pred dokončanjem, lahko z gotovostjo povemo nekaj o njegovi vsebini in funkcionalnosti.

Objekt ima pritličje, nadstropje in izkoriščeno podstrešje. V pritličju je mestna ljudska knjižnica — izposojevalnica in čitalnica. Zaradi izrazito globoke in ozke tlorisne zasnove, podane z lokacijo, in še zaradi upoštevanja posebnih pogojev (»zaščiten« tri osna fasada na tržni strani), je mogoče dobiti zelo malo dnevne svetlobe, ki za predvidene namene ne bo zadoščala niti ob sončnih dnevih. Ob postavljanju programskih izhodišč in dejanskih potreb je bilo ugotovljeno, da bodo predvideni prostori v sedanji fazi zadovoljevali, medtem ko bo v perspektivi potrebna ustrezna specifikacija knjižničarske dejavnosti in bo tu prostor za pionirsko knjižnico. Gornja etaža (nadstropje) bo dostopna iz pred-

dverja v pritličju po dovolj udobnih stopnicah, namenjena je za poročno dvorano z vsemi potrebnimi stranskimi prostori. Nekaj prostorov bo namenjenih še za druge dejavnosti krajevne skupnosti in interesnih skupnosti, pa tudi zakonska posvetovalnica bo tukaj brez dvoma dobila svoj prostor.

Podstrešje je dostopno po posebnih stopnicah z južne strani. Tukaj so trije prostori raznih velikosti, primerni za raznovrstne dejavnosti (krožki, sestanki, posveti, sedež predsedstva itd.). Tudi v podstrešni etaži so sanitarije.

Če bi lahko kakorkoli kritično ocenjevali ustreznost prostorov za posamezne koristnike, lahko z gotovostjo potrdimo, da je dobila nova zgradba na Trgu svobode v centru in v sklopu starega mestnega jedra Raven dovolj imenitno vsebino in ustrezno ime — Magistrat.

Maks Dolinšek

nična in etnografska zbirka z arhivskim delom, stalna razstava o delavskem gibanju v Mežiški dolini, muzej na prostem, etnografska zbirka pri krajevni skupnosti Črna na Koroškem, rudarska zbirka v Črni na Koroškem, obnovljena Prežihova bajta in še marsikaj je v veliki meri delež in sad Dolinškovih prizadevanj, da bi širil zanimanje za muzejsko gradivo in nam ga ohranil.

Maks Dolinšek je tudi odličen fotograf. Ker je s fotografijo vsa leta zvesto in verno zapisoval spreminjanje kraja, nam je tako ohranil dragoceno pričevanje o našem razgibanem življenju. Prenekatera publikacija je opremljena s fotografskim gradivom iz bogate muzejske fototeke. Tudi za pisanje si je Dolinšek utegnil utrgati dovolj časa. V zborniku »720 let Ravne na Koroškem« je objavil razpravo o domači zgodovini; tudi »Vodnik po Delavskem muzeju Ravne na Koroškem« (1970) je njegovo delo in še mnogi tehtni drobci, večinoma objavljeni v Koroškem fužinarju, so odraz njegovega neutrudnega dela. Veliko delo je opravil še letos, napisal besedilo o spodnjem delu Mežiške doline.

In kaj je bolj logično in samo po sebi umevno, kot da je za tako bogato delo, s katerim je daleč presegel vse okvire nalog in opravil, ki naj bi jih opravljal kot upravnik muzeja, tihi in skromni Dolinšek le prejel več kot zaslužen priznanje. Kulturna skupnost Ravne na Koroškem mu je 8. februarja 1980 na slavnostni seji svoje skupščine v Kotljah podelila zlato Prežihovo plaketo za življenjsko delo na kulturnem področju.

3. oktobra bo Maks Dolinšek dopolnil sedemdeset let. Saj jih sploh ne kaže, ko dobrohotno odzdravlja ljudem — kdo ga ne bi poznal! — z njimi po stari koroški šegi poklepeče, pa že z mladostnim korakom odhiti po opravkih. Voščimo mu: da bi še naprej ohranil blagost in srčno dobroto, ki sta vir mladosti in moči. Zaželimo mu, da bi s svojo požrtvovalno tiho ljubeznijo in predanostjo svojemu delu še dolga leta živel med svojimi kulturniškimi tovariši in koroškimi ljudmi.

Miroslav Osojnik

Sedemdeset Dolinškovih let

Vsakdo, ki se poklicno ali ljubiteljsko ukvarja s kulturnim delom, je na svoji koži izkusil, da je treba mnogo tihega in trdega dela, preden je deležen vsaj lokalnega javnega priznanja. Maks Dolinšek pa bi se lahko upravičeno pohvalil, da je prav vsa zreła leta posvetil vzgojnoizobraževalnemu in kulturnemu delu.

Že pred vojsko je polnil glave z učenostjo mladim v Ribnici na Pohorju. Dolge in samotne so bile strme hribovske poti mladega učitelja! Nato je bil nekaj časa v Šentjanu in dočkal svobodo v ravenski železarni; bil je upravnik dijaškega doma na ravenskem gradu in blag, dober učitelj. Kljub obilici dela se je izpopolnjeval in ob izrednem študiju zgodovine in zemljepisa z uspehom diplomiral, saj je za svoje diplomsko delo »Družbenogeografska podoba Mežiške doline« prejel študentsko Kidričevo nagrado. Kdove koliko generacij ravenskih osmošolcev je izmodril s svojim blagim in nevsiljivim, toda zelo na-

zornim poučevanjem zgodovine in zemljepisa. Pri Dolinškovih urah nismo mogli reči, da sta zemljepis in zgodovina suhoparna predmeta!

Ravenski grad pa mu je ostal zapisan v srcu in ostal mu je zvest. Že skoraj četrto stoletja je Delavski muzej Dolinškov drugi dom, saj je že leta 1956 kljub napornemu pedagoškemu delu na šoli prevzel še upravništvo muzeja in v teh letih pa vse do danes organiziral in izvedel vrsto velikih akcij. Zasluzena upokojitev na osnovni šoli Prežihovega Voranca ga je razrešila velikega dela, a na počitek ni pomislil. Še z večjo vnemo se je lotil dela v muzeju in nadaljeval svoje življenjsko raziskovanje predvojnega delavskega gibanja. Postavil je spominsko sobo II. in III. kongresa SKOJ v Kefrovem mlinu, se dejavno vključeval v vse spomeniškovarstvene akcije v Mežiški dolini in še bolj zavzeto zbiral, dopolnjeval in izpopolnjeval muzejske zbirke z etnografskim gradivom. Teh-

Igor Rac

KLUB KOROŠKIH ŠTUDENTOV – KAJ, KAKO, ZAKAJ

Študenti iz različnih predelov Slovenije, pa tudi iz drugih republik imamo v Ljubljani svoje pokrajinske klube. Med njimi ima Klub koroških študentov (KKŠ) še posebno mesto, saj je nastal prvi, in to že leta 1952. Pred približno desetletjem je dobil še svojega »brata« v Mariboru — KKŠ »Franci Paradiž«. Ob svojem »porodu« je imel KKŠ v Ljubljani le nekaj deset članov, danes pa je prerasel v pomembno družbenopolitično organizacijo, katere članstvo precej presega število 500, aktivnost pa zajema številna področja človekove ustvarjalnosti.

Osnovni namen kluba je bil takrat, nekaj let po vojni, in je še danes:

— združevanje študirajočih Korošcev v Ljubljani;

— povezava med študenti in regijo v želji, da bi se kar najmanj novih strokovnjakov »odtujilo« koroški zemlji;

— dajati študentom možnosti, da svoj prosti čas izkoristijo ustvarjalno v skladu s svojimi interesi, z namenom, da razširijo svojo kulturo in strokovno izobrazbo, obenem pa tudi krepijo vezi med seboj in s Koroško.

Mislím, da je klub pomenil študentom včasih več kot danes. »Pobi in dečve« so prišli pred, večino, 20 leti v popolnoma novo okolje, medtem ko je danes meja med periferijo in centrom precej bolj zabrisana. Veliko bolj so bili navezani na domači kraj, veliko težje jim je bilo odhajati v Ljubljano, zato so našli drug v drugem delček koroških gmajn, gozdov in fabriškega utripa. Danes,

žal, ni več tako. Le majhen del mnogoštevilnega članstva »dihá« s klubom, se mu posveča v prostem času in tudi na ta način potrjuje svojo prihodnost in ljubezen do Koroške.

Točnega števila članov KKŠ ne vemo, ker je že stara praksa, da za člane kluba štejemo vse študente, ki pridejo v Ljubljano iz koroških občin. Teh je verjetno precej čez 500, članarino pa je plačalo skoraj 400 ljudi.

Vsako jesen, običajno oktobra, dobi KKŠ na letni skupščini novo predsedstvo in nov širši odbor. Poleg novih odbornikov pa poskušamo vsako leto uvesti tudi kako novo dejavnost ter s tem izboljšati in razširiti klubsko udejstvovanje.

Preden pogledamo, kaj posamezne selekcije delajo, je prav, da se ozremo po problemih, ki so ali še vedno ovirajo naše delo.

Financiranje kluba je bilo največji problem do letošnjega leta. Klub je zbiral sredstva s prosjačenjem v podjetjih, glavni in najzanesljivejši vir dohodkov pa je bil dobiček od akademskega plesa. V takih razmerah je bilo seveda izredno težko delovati, saj je vsaka načrtovana akcija visela v zraku in bila odvisna od trenutnega stanja v blagajni. Letos smo ta problem rešili na medobčinski ravni. Dogovorili smo se za sistemsko financiranje kluba. Po že ustaljenem ključu participiranja v regiji prispevajo odslej finančna sredstva občinske skupščine ter kulturne in telesnokulturne skupnosti vseh štirih občin. Naš letni predračun je 11,5 starih milijonov, k temu pa ni všteta družabna dejavnost, ki jo financiramo z lastnimi sredstvi (akademiški ples...). V primerjavi s sredstvi, ki jih imajo na razpolago npr. OK ZSMS posameznih občin, je naš predračun — po domače povedano — »beraški«. Pa kljub temu se je zataknilo. Čeprav je bil sporazum o financiranju kluba soglasno sprejet že novembra 1979, je do danes (julij 1980) prispel na naš račun le zelo majhen del od predračunske vsote. Zakaj tako, Koroška?

Že nekaj let si prizadevamo, da bi študenti dobili svoj **klubski prostor**. Tega resnično potrebujemo, saj TV sobe v blokkih študentskega naselja niso niti primerne niti proste za klubsko dejavnost. Dogajalo se je, da so morali pevci sredi pesmi prekiniti vajo, ker so na televiziji začeli prenašati nogometno tekmo.

Pred nekaj leti smo dobili v enem od blokov ŠN kletni prostor. Nikakor pa še nismo mogli sporazumeti z regijo o ureditvi tega prostora. Letos se je stvar premaknila z mrtve točke. Po večmesečnih pogovorih in pogajanjih (tudi tu se je precej zatikalo — zakaj?) je bil ustrezen sporazum o finančni plati projekta, izvajalci (Kograd in Instalater), ki so čakali le na podpis sporazuma, pa so se takoj lotili dela.

Študenti smo opravili veliko delovnih ur, saj so podjetja poslala le najnujnejše kvalificirane delavce, vsa pripravljalna in pomožna dela pa smo opravili sami.

Groba dela so že končana, prostor moramo le še dokončno urediti, tako da bo otvo-

ritev klubskega prostora morda že v septembru.

Res smo dva največja problema, financiranje in klubski prostor, rešili, vendar mislim, da smo zaradi mačehovskega odnosa matičnih občin do študentov porabili preveč časa in sil, da smo to dosegli. Klubski prostor smo nujno potrebovali, saj več dejavnosti brez njega sploh ni moglo zaživeti.

V klubu imamo naslednje sekcije:

družbenopolitično
kulturno
športno
informativno-obveščevalno
družabno

Poglejmo, kaj smo že in kaj še bomo letos delali v posameznih sekcijah.

DRUŽBENOPOLITIČNA SEKCIJA:

— Želeli smo vsaj dvakrat mesečno organizirati problemske konference o aktualnih družbenopolitičnih dogajanjih in drugih zanimivih temah. Žal smo uspeli le enkrat (Jože Šircelj — Afganistan in druga kriza žarišča), predvsem zaradi neurejenega klubskega prostora. Še zmeraj upamo, da bodo takšne problemske diskusije postale vedra oblika naše dejavnosti ter da bomo na tak način vsaj nekoliko aktivirali nekatere družbenopolitično popolnoma neaktivne študente. Zato bomo jeseni usmerili vse sile v to, da bi ta način dela tudi dejansko zaživel.

— V načrtu smo imeli srečanje KSŠ z Dunaja, iz Gradca in KSŠ v Ljubljani, ki naj bi bilo večdnevno, zajelo pa bi vse ravni našega delovanja. Ker bo to prireditvev republiškega pomena, smo jo zaradi pomanjkanja časa morali preložiti za nedoločen čas, saj bo zahtevala precejšnje priprave.

— Aktivno smo se udeleževali oblikovanja študentske politike v domači regiji in na ravni republike, mnogo smo naredili v zvezi s prevozi na relaciji Koroška—Ljubljana, sodelovali pa smo tudi pri reševanju stanovanjskih in prehrabnih problemov v študentskem naselju.

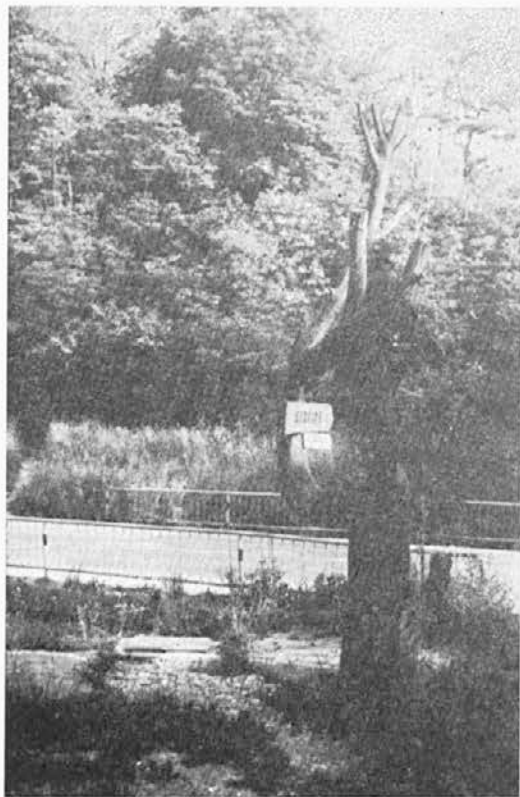
— Za srednješolce (predvsem gimnazijce) smo pripravili več mladinskih ur o študiju na posameznih fakultetah, o življenju v Ljubljani in delu v klubu. Ob njihovem informativnem dnevu smo jih bili pripravljani spremljati na vse fakultete v Ljubljani, vendar niso pokazali pravega zanimanja ne za prvo ne za drugo. Študent, ki je bil zadolžen za mladinsko uro o študiju ekonomije, je prvič prišel na gimnazijo popolnoma zastoj, drugič pa se je pogovarjal z eno samo maturantko. Nekoliko bolje jo je zvozil predavatelj o študiju na filozofski fakulteti, saj so ga poslušali kar trije. Po teh grenkih izkušnjah smo se odločili, da svoje »modrosti« ne bomo nikomur več vsiljevali.

— Obvestili smo člane o MDA, katerih se bodo udeležile naše OK ZSMS. Nekaj študentov je prav gotovo že ali pa še bo šlo na akcije (naš član je tudi komandant akcije Slovenske gorice 80), še enkrat pa bi poudaril, da smo v Ljubljani imeli pravzaprav svojo delovno akcijo — »Klubski prostor 80«.

— V klubu imamo tudi precej članov ZK, ki pa se večinoma lahko ponašajo le s člansko izkaznico, medtem ko niso aktivni ne na fakulteti, ne v regiji in ne v klubu. Imeli so nekaj sestankov (prišlo jih je le okrog 10%), na katerih pa so le vedno znova ugotavljali dejansko stanje. Podobno kot vsa le-

Razkošje

Kažipot

ta poprej, so člani ZK v klubu nesposobni sami med seboj počistiti s tistim, ki mečejo slabo luč na vse ostale.

— Povezava z DPO, DO ter drugimi organizacijami in društvi se izboljšuje iz leta v leto, vseeno pa je vse preveč omejena na nekaj ljudi, odbornikov. Povezava z mladino bi morala biti najboljša, saj je KKŠ po statutu posebna oblika dela OK ZSMS matičnih občin. Dejansko pa je to sodelovanje na psu. Možno je zadostuje že podatek, da nam niti ena OK ZSMS ni poslala svojega programa dela (mi smo že novembra poslali v regijo več kot 30 svojih programov).

Seveda »mladinci« v regiji vedno znova ugotavljajo nesodelovanje, iščejo krivce tam, kjer jih ni, ne naredijo pa prav ničesar, da bi se stanje spremenilo. Mislim, da bi morali »profesionalni« funkcionarji OK ZSMS poiskati in pripraviti ustrezne poti sodelovanja, saj je to tudi njihova delovna dolžnost.

KULTURNA SREČANJA:

— Uresničili smo večletno željo in ustanovili mešani pevski zbor. Prijavilo se je čez 50 pevcev, vendar jih je vaje obiskovalo le okrog 20. Tudi pevcem je neurejen klubski prostor zelo nagajal. Zbor je nastopil na Sušnikovem večeru v Ljubljani.

— Ob smrti našega pisatelja Leopolda Suhodolčana smo pripravili literarni večer, na katerem so naši recitatorji predstavili pisateljevo ustvarjalnost za mladino in odrasle, o njem pa so govorili Niko Grafenauer, Ivo Zorman, France Vurnik in Janez Kajzer. Večera se je udeležilo okrog 250 ljudi, med njimi tudi številni pisateljevi prijatelji in sodelavci.

— Počastili smo tudi spomin človeka, ki smo ga vsi poznali, spoštovali in ljubili — dr. Franca Sušnika. Recitatorji in pevski zbor so pripravili lep program, na profesorja Sušnika pa so obudili spomine njegovi nekdanji dijaki.

— Organizirali smo Prežihov večer v SN, na katerem sta sodelovala dva koroška pevski zbora.

— Recitatorji so vzpostavili prve stike s Titovo kasarno v Ljubljani, saj so vojakom te kasarne pomagali pripraviti proslavo ob dnevu JLA. Z vojaki smo sklenili, da bomo sodelovanje nadaljevali in razširili.

— Dvakrat smo bili v gledališču, ogledali pa smo si tudi razstavo Babilonska umetnost.

— Jeseni bomo izvedli fotografski tečaj, prav tako mora zaživeti foto sekcija, če pa bo dovolj interesentov, tudi likovna sekcija.

— Med študenti je veliko zanimanje za sodelovanje v gledališki skupini. Priložnostno smo jo imeli pravzaprav že zdaj (program na akademskem plesu, tradicionalno »zeleno carstvo« na brucovanju), urejen klubski prostor pa nam bo omogočil tudi redno vadbo.

ŠPORTNA DEJAVNOST:

— sodelujemo na vseh športnih prireditvah, ki jih organizirajo univerza, študentsko naselje ali pokrajinski študentski klub

— večkrat kegljamo, igranje košarke in nogometa pa pomeni vsakodnevno sprostitev za večino študentov

— jeseni bomo organizirali odprt turnir v malem nogometu, prav tako pa tudi tradicionalno klubsko prvenstvo med generacijami (sodeluje tudi ženska ekipa)

— v začetku julija se je precej študentov udeležilo pohoda »čez Kamniške Alpe domov«

— na žalost letos ni bilo tradicionalnega troboja med ŠSD gimnazije Ravne, KKŠ Ljubljane in KKŠ »Franci Paradiž« iz Maribora.

INFORMATIVNO-OBVEŠČEVALNA SEKCIJA:

— vedno smo obveščali člane KKŠ o vseh akcijah s plakati na fakultetah in v študentskih domovih

Vida Potočnik
Mateja Mešl

Organizacija in delovanje raziskovalnih skupnosti

»Vzgoja in izobraževanje, znanost in kultura so bistveni dejavniki razvoja socialistične družbe, večje produktivnosti dela, razvoja ustvarjalnih sil ljudi in vsestranskega razvoja osebnosti, humaniziranja socialističnih samoupravnih odnosov in splošnega napredka družbe, zato socialistična skupnost zagotavlja svobodo ustvarjanja in ustvarja možnosti za razvoj in napredek vzgoje in izobraževanja ter znanstvenega, kulturnega in umetniškega ustvarjanja, da bi se kar najuspešneje razvijale ustvarjalne sposobnosti delovnih ljudi, socialistični družbeni odnosi in svobodna in humana osebnost.«

»Razvoj znanstveno-raziskovalne dejavnosti in njeno trajno in intenzivno povezovanje z vsemi področji dela in družbenega življenja sta temeljna pogoja za širjenje in izmenjavo novih idej, spoznanj, delovnih metod in drugih ustvarjalnih dosežkov in s tem temeljna pogoja za osvobajanje dela in človeka v razvoju samoupravne socialistične družbe.« (Ustava SRS, Temeljna načela)

Raziskovalna dejavnost je bila že v družbenem planu za obdobje 1976—1980 postavljena v ospredje in opredeljena kot tista družbena dejavnost, ki naj omogoči kvali-

— izdali smo 3 glasila Naše doprnašaje, izdati nameravamo doprnašaje še dve

— v prihodnje bomo še bolj skrbeli za obveščanje delovnih ljudi o našem delovanju (dnevno časopisje, tovarniška glasila, radio).

DRUŽABNA DEJAVNOST

— organizirali smo akademski ples (novembra) v Slovenjem Gradcu, na katerem smo pripravili krajši kulturni program. Ples je uspel, tako po zabavnosti kot po finančni plati

— decembra je bilo v Ljubljani brucovanje, na katerem je igral naš koroški ansambel KORA, sami pa smo izvedli tradicionalno »Zeleno carstvo«.

— imeli smo spoznavni večer, piknik ob Savi, veslali smo na Zbiljskem jezeru, imeli klubsko prvenstvo v kegljanju, pa še večkrat smo se dobili na družabnih srečanjih (npr. spoznavni večer pevskega zbora)

— avgusta bo na Raduhi tradicionalni piknik

— septembra ali oktobra bo izlet za najaktivnejše člane kluba

— oktobra bo spoznavni večer KKŠ, novembra pa sledi še brucovanje.

Letos smo dobojevali dve pomembni zmagi, to je zagotovili smo sistemsko financiranje kluba in uredili klubski prostor. S tem pa smo postavili pravzaprav le dovolj trdne temelje. Naša naslednja, največja in najpomembnejša akcija je vsekakor razširitev aktivnega članstva v klubu. Že zdaj je v Ljubljani znano, da je KKŠ daleč najbolj delaven študentski klub. Tisti, ki pri klubu delamo, smo zelo veseli in ponosni na to, da prispevamo nekaj k ugledu KKŠ, s tem pa tudi k ugledu Koroške in Korošcev. Upam, da nas bo takih zmeraj več.

tetne spremembe v gospodarjenju, kar je nujna podlaga za uspešen družbeni razvoj.

Znanstveno raziskovalna politika pa mora seveda tudi biti del enotne samoupravne politike socialistične družbe, s katero delavci uresničujejo svoje potrebe in interese. To načelo izključuje vsakršno centralizacijo in občinske raziskovalne skupnosti naj bi v občini kot temeljni družbenopolitični skupnosti to neposrednost omogočale.

Občinska raziskovalna skupnost Ravne na Koroškem je bila ustanovljena na podlagi zakona o raziskovalni dejavnosti in raziskovalnih skupnostih iz leta 1974, ko določa, da se v občinski raziskovalni skupnosti, na podlagi samoupravnega sporazuma o ustanovitvi, združijo delavci in delovni ljudje v temeljnih in drugih organizacijah združenega dela z delavci v raziskovalnih organizacijah iz območja občine, ter preko občinske raziskovalne skupnosti uresničujejo skupne interese in potrebe po raziskovalni dejavnosti. Družbene dolžnosti občinske raziskovalne skupnosti po tem zakonu so bile: vzpodbujanje raziskovalne dejavnosti, oblikovanje interesov za raziskovalno dejavnost v občini, vzpodbujanje načrtovanega družbenega razvoja, po-

speševanje izumiteljske dejavnosti, informiranje delavcev in občanov o raziskovalnem delu ter sodelovanje pri oblikovanju politike in programa Raziskovalne skupnosti Slovenije. Sredstva za raziskovalno dejavnost so se združevala pri Raziskovalni skupnosti Slovenije, od koder so — po finančnem načrtu — dobile določena sredstva za plačilo stroškov delovanja tudi občinske raziskovalne skupnosti.

V tem času je bila v Raziskovalni skupnosti Slovenije bolj dejavna druga organizacijska oblika, področne raziskovalne skupnosti, v katerih so se temeljne organizacije združenega dela združevale po panogah dejavnosti z ustreznimi raziskovalnimi organizacijami. Te področne raziskovalne skupnosti so sestavljale raziskovalni program Raziskovalne skupnosti Slovenije ter spremljale izvajanje programa.

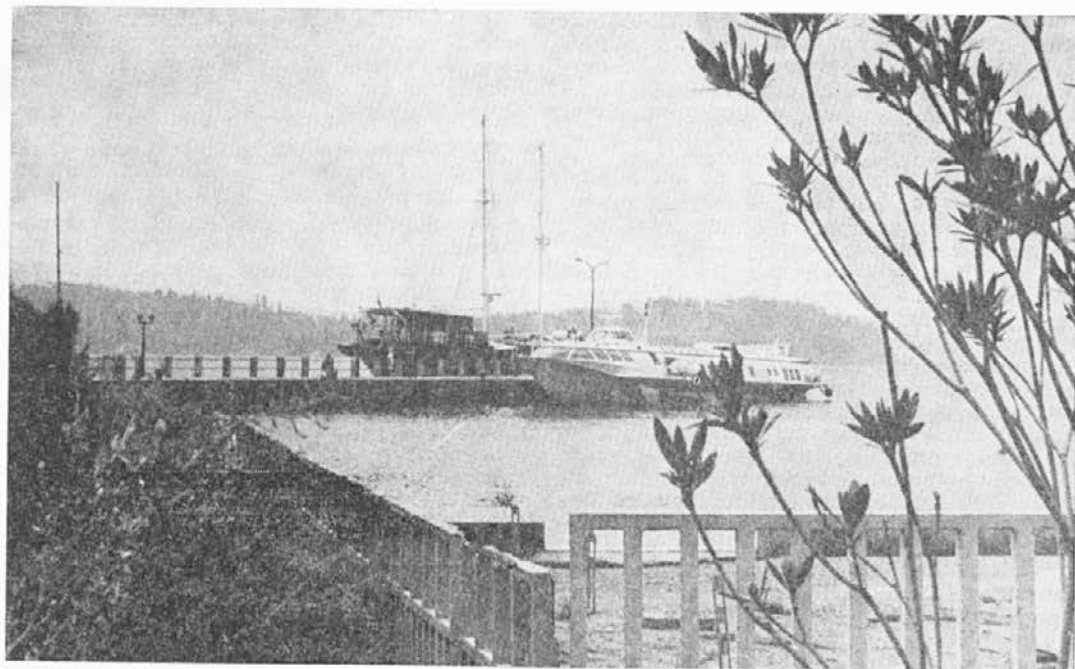
Ob izteku prve mandatne dobe delovanja raziskovalne skupnosti na podlagi zakona iz leta 1974, to je v letu 1978, smo ocenili, da občinske in področne raziskovalne skupnosti niso izpolnile pričakovanj. Delovne organizacije so še vedno bolj usmerjene v kratkoročne rešitve, kar deloma pogojuje nestabilnost ekonomskega sistema, slabo informiranje in nepopolno razumevanje vloge znanosti in tehnologije za razvoj ter tudi neprimerno organiziranje in financiranje dejavnosti občinskih raziskovalnih skupnosti.

Jeseni 1979 sta skupščina SRS in skupščina Raziskovalne skupnosti Slovenije sprejeli nov zakon o raziskovalni dejavnosti in raziskovalnih skupnostih, ki bo, po oceni iz razprave, ustrezna podlaga za nadaljnjo preobrazbo raziskovalne dejavnosti in za bolj učinkovito samoupravno organiziranost delovnih ljudi na tem področju. Po tem zakonu je raziskovalna dejavnost opisana kot sistematično ustvarjanje, pridobivanje, poglobljanje in razširjanje znanja in znanosti ter priprava in prenos njenih dosežkov v družbeno prakso. Raziskovalno delo temelji na ustvarjalnosti in uporabi znanstvenih metod, rezultati tega dela pa vsebujejo prvine izvirnosti ali novosti.

Vendar je več oblik raziskovalne dejavnosti: Nekaterih oblik te dejavnosti sploh ne moremo ločiti od rutinskega dela, niti ga ni mogoče omejiti na določene skupine delavcev. Vestno opravljanje vsakodnevnega dela v proizvodni ali storitveni dejavnosti in skrb za delovne priprave ter postopke sta največkrat prvi korak do izboljšanja dela, priprav in postopkov, do uporabe znaja, izobrazbe in izkušenj za dvig učinkovitosti in kvalitete, za zmanjšanje stroškov, prihranek časa in materiala, ne glede na to, ali gre za priučnega delavca pri stroju ali za visokošolsko izobraženega vodjo avtomatiziranega procesa ali za zdravnika. Bistveno pomemben je odnos do dela, ki omogoči prehod v novatorstvo in raziskovalno dejavnost ter vključuje vsakega delavca — samoupravljalca, saj samoupravljanje ni le odločanje o dohodku, ampak tudi sproščanje ustvarjalnosti delavca na delovnem mestu in odgovornost za izboljšanje delovnega procesa. Naš splošni družbeni in samoupravljalški interes je, da postane inovatorska in izumiteljska raziskovalna dejavnost, to je ustvarjalen odnos do dela, lastna vsem delavcem in da se uveljavlja povsod, od posameznega delovnega mesta do upravljanja velikih organizacij združenega dela in družbenopolitičnih skupnosti.

Dobra izobrazba, dopolnilno izobraževanje in vse druge oblike širjenja znanja s šolanjem ob delu so zato izredno pomemben del samoupravnih pravic in dolžnosti. Pogoji za oblikovanje ustvarjalnega odnosa pa so motiviranje in stimuliranje delavcev in gospodarske razmere, ki zahtevajo produktivnost, konkurenčnost in izrabo lastnega znanja, kar je ena od osnovnih sestavin načrtovanja družbenega razvoja.

Raziskovalna dejavnost inovatorjev v proizvodnji, ki smo jo opisali kot odraz samoupravljalškega, ustvarjalnega odnosa do dela, ki temelji pretežno na delovni izobrazbi in izkušnjah ob vsakodnevnem delu, lahko bistveno prispeva k dvigu produktivnosti in uspešnemu gospodarjenju, in sicer z izboljšavami, ki pomenijo večjo delovno učinkovitost, zmanjševanje stroškov in podobno. Za uspešen razvoj proizvodnje in uveljavljanje na tržiščih pa takšna dejavnost ne zadostuje, kajti razvoj terja nove izdelke in popolnoma nove tehnološke postopke, katerih uveljavljanje zahteva obsežno in načrtno raziskovalno delo.

V pričakovanju

Takšna oblika raziskovalne dejavnosti, ki pa je še vedno blizu proizvodnji in storitvam, je delo razvojnih skupin ob proizvodnji. Delavci v teh skupinah so pogosto še vedno odgovorni predvsem za proizvodnjo. Sledijo razne organizacijske oblike, od samostojnih oddelkov za raziskave in razvoj do raziskovalnih organizacij združenega dela, ki pridobivajo dohodek s svobodno menjavo dela neposredno s temeljnimi organizacijami ali preko samoupravne interesne skupnosti. Delavci v teh raziskovalnih organizacijah so večinoma specializirani raziskovalci, katerih delo.*

Da bi pospešili inventivno dejavnost v proizvodnji in drugih družbenih dejavnostih, je bil leta 1976 v Sloveniji sprejet družbeni dogovor o inovacijah, s katerim so se udeleženci (Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije, Zveza sindikatov Slovenije, Izvršni svet skupščine SRS, Raziskovalna skupnost SRS, Izobraževalna skupnost SRS, Gospodarska zbornica Slovenije) dogovorili, da bodo spodbujali uveljavljanje množičnega inventivnega dela kot sestavnega dela delovnega procesa, pospeševali razvoj inventivno intenzivnih dejavnosti in enakopravno vključevanje teh dejavnosti v mednarodno delitev dela ter omogočili ustvarjalen in družbeno usklajen prenos tujega znanja v naše gospodarstvo.

Splošno znano je, da do sedaj nismo izkoristili ustvarjalnih sposobnosti naših delavcev, dejansko smo po številu izumov in predlaganih izboljšav med zadnjimi v primerjalnih tabelah za razne države po svetu. Zato je aktiviranje znanja kot kvalitativnega dejavnika razvoja tudi močno poudarjeno v prizadevanjih za stabilizacijo gospodarstva.

V organizacijah združenega dela pa je potrebno bistveno spremeniti planiranje, financiranje in organiziranje razvojno raziskovalne dejavnosti. V svoje razvojne plane morajo vključiti tudi načrte raziskovalnega dela ter oblikovati odnose svobodne menjave dela z raziskovalnimi organizacijami kot izvajalci raziskovalnega dela, v okviru možnosti pa ustanoviti lastne raziskovalne enote. Te raziskovalne enote omogočajo poleg lastne raziskovalne dejavnosti tudi povezavo z drugimi raziskovalnimi organizacijami.

* Ta sestavek je deloma povzet po besedilu "Raziskovalna dejavnost — sestavina združenega dela", ki je bilo objavljeno v Poročevalcu skupščine SRS, št. 13 od 23. 5. 1977.

Ustanavljanje in planiranje dela raziskovalnih skupnosti

Po novem zakonu o raziskovalni dejavnosti in raziskovalnih skupnostih bodo ustanovljene posebne raziskovalne skupnosti. Ustanovili jih bodo delavci v temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih, ki se med seboj povezujejo v pridobivanju skupnega dohodka, tehnološko, ali v drugih poslovnih programih, skupaj z delavci v raziskovalnih organizacijah ustreznega področja, s katerimi trajno vzdržujejo odnos svobodne menjave dela kot uporabniki in izvajalci raziskovalnih storitev. Inicijativni odbori za ustanovitev posebnih raziskovalnih skupnosti so v juniju letos razposlali vsem temeljnim organizacijam združenega dela in delovnim skupnostim besedila samoupravnih sporazumov o ustanovitvi in delovanju posebnih raziskovalnih skupnosti, ki bodo, po dosedanjih predlogih, naslednje:

— za kmetijstvo, živilstvo in veterinarstvo, ki obsega: rastlinsko proizvodnjo, živalsko proizvodnjo, industrijsko proizvodnjo in predelavo živil, zdravstveno varstvo živali, agrarno ekonomiko in organizacijo, varstvo okolja;

— za energetiko, mineralne surovine in metalurgijo, ki obsega: proizvodnjo, transformacijo, transport in razdeljevanje energije, strukturo porabe in proizvodnje energije, energetske mineralne surovine (premog, uran, nafta in plin, geotermalna energija), kovinske mineralne surovine, nekovinske mineralne surovine, mineralne vode, pitne in industrijske vode, črno metalurgijo, barvasto metalurgijo, livarstvo, ferozlitine;

— za elektrokovinsko industrijo, ki obsega: strojništvo in varilstvo, elektrotehniko, računalništvo, avtomatiko;

— za kemijo, ki obsega: anorgansko kemijo, organsko kemijo, biokemijo in biosintezo, raziskave metod kemijske analize, raziskave in proučevanje pogojev za ohranitev zdravega okolja;

— za gozdarstvo, lesarstvo, papirništvo in grafiko;

— za graditeljstvo, ki obsega: gradbeništvo, gradbene materiale, tehnične naprave v zgradbi, vodno gospodarstvo, geodezijo, arhitekturo, stanovanjsko gospodarstvo, komunalno gospodarstvo;

— za promet in zveze, ki obsega: železniški promet, cestni promet, zračni promet, pomorski promet, PTT promet, telekomunikacije, dejavnost luškega prometa, letalskega prometa, žičnic ter integralni transport;

— za trgovino, gostinstvo, turizem in drobno gospodarstvo;

— za zdravstveno in socialno varstvo;

— za družbene dejavnosti, ki obsega: vzgojo in izobraževanje, otroško varstvo, telesno kulturo, kulturo;

— za družbeno infrastrukturo, ki obsega: družbenopolitične skupnosti, družbenopolitične organizacije, samoupravne interesne skupnosti, upravne organe, organizacije združenega dela, ki bistveno vplivajo na razvoj družbenoekonomskega sistema (banke, zavarovalnice, delovne organizacije sredstev javnega obveščanja itd.);

— za tekstilno in usnjarsko-predelovalno industrijo, ki obsega: tekstilne raziskave, usnjarske raziskave, čevljarke raziskave.

Vsaka temeljna organizacija združenega dela in delovna skupnost se na podlagi zakona združi vsaj v eno posebno raziskovalno skupnost. S samoupravnim sporazumom o ustanovitvi in delovanju posebne raziskovalne skupnosti se določijo statusni in organizacijski pogoji delovanja skupnosti, politika in cilji raziskovalnega dela na področjih, ki jih obsega posebna raziskovalna skupnost, ter način planiranja raziskovalne dejavnosti in združevanja sredstev za raziskovalno dejavnost posebne raziskovalne skupnosti (uporablja se kratica PORS).

Osnutki samoupravnih sporazumov tudi predvidevajo, da bodo posebne raziskovalne skupnosti in Raziskovalna skupnost Slovenije oblikovale skupno delovno skupnost strokovnih služb, kakršne so imele že doslej področne raziskovalne skupnosti.

Iniciativni odbori za ustanovitev posebnih raziskovalnih skupnosti so pripravili tudi osnutke programov raziskovalnega dela v okviru posebnih raziskovalnih skupnosti za srednjeročno obdobje 1981—1985. Kratke povzete teh osnutkov programov so v nekaj izvodih poslali tudi občinski raziskovalni skupnosti. Za raziskovalno dejavnost odgovorni delavci iz velikih organizacij združenega dela so sodelovali pri oblikovanju osnutkov programov. O teh osnutkih programov pa bodo razpravljali v organizacijah združenega dela in skupnostih, ki so zainteresirane za posamezne programe, v Medobčinski gospodarski zbornici, v komisijah in odborih za posamezna gospodarska področja in družbene dejavnosti, v svetu za znanost pri občinskih konferencah SZDL ter v komisijah za planiranje in v skupščinah občinskih raziskovalnih skupnosti.

Samoupravni sporazumi o ustanovitvi in delovanju posebnih raziskovalnih skupnosti morajo biti sprejeti v najkrajšem času, tako da se bodo posebne raziskovalne skupnosti lahko takoj konstituirale in še v letošnjem letu sprejele načrt delovanja s programi raziskovalnega dela in združevanja sredstev za raziskovalno delo od začetka prihodnjega leta dalje.

Planiranje dejavnosti občinskih raziskovalnih skupnosti

Lasten načrt dejavnosti oblikujejo tudi občinske raziskovalne skupnosti. Ta načrt obsega ugotavljanje potreb in interesov za raziskovalno delo, oblikovanje programa, združevanje sredstev in organiziranje raziskovalnega dela na področjih, ki so splošnega in skupnega pomena za razvoj in napredek občine, ter delo za pospeševanje raziskovalne in inovacijske dejavnosti: informiranje delavcev in občanov o raziskovalni dejavnosti, pomembni za razvoj občine, pospeševanje uporabe raziskovalnih dosežkov v praksi, organiziranje in pospeševanje samoupravnega sporazumevanja v raziskovalni dejavnosti, populariziranje raziskovalne dejavnosti ter organiziranje in spodbujanje inovacijske dejavnosti. Tako je tudi sestavljeno delovno gradivo za samoupravni sporazum o temeljnih plana občinskih raziskovalnih skupnosti Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec za srednjeročno obdobje 1981—1985, ki bo skupaj z osnutki srednjeročnih planov drugih samoupravnih interesnih skupnosti v občini dostavljeno delavcem in občanom v temeljni organizaciji in skupnostih v obravnavo. Ob sestavljanju tega gradiva so komisije za planiranje pri občinskih raziskovalnih skupnostih Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec ugotovljale, da so mnogi problemi, ki bodo vključeni v raziskovalni program občinskih raziskovalnih skupnosti, skupni vsem štirim občinam in predlagajo, da bi sestavili skupni raziskovalni program, in torej tudi obliko-

vali in sklenili samoupravni sporazum o temeljnih plana občinskih raziskovalnih skupnosti Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec za obdobje 1981—1985 v enotnem besedilu.

V delovnem gradivu za ta sporazum so, še nepopolno, opisane dejavnosti občinske raziskovalne skupnosti:

— raziskovalni program, to je predlog raziskovalnih projektov, po katerih bomo sestavili plan raziskovalnega dela oziroma raziskovalnih nalog,

— program pospeševanja raziskovalne dejavnosti, ki vključuje: pospeševanje raziskovalnega dela v organizacijah združenega dela, vzpodbujanje dejavnosti raziskovalcev in ustanavljanje razvojno raziskovalnih oddelkov, raziskovalno dejavnost mladine od osnovnih do visokih šol ter informativno dejavnost,

— program pospeševanja inovacijske dejavnosti: pri oblikovanju konkretne vsebine tega programa bodo sodelovali komisija za inovacije pri Medobčinski gospodarski zbornici, občinski sindikalni sveti ter društva izumiteljev in društva inženirjev in tehnikov,

— program naložb za delovne priprave in opremo za raziskovalno delo.

V besedilu upoštevamo, da bodo, kakor je z zakonom predvideno, občinske raziskovalne skupnosti sodelovale v programu skupnih nalog Raziskovalne skupnosti Slovenije, ki so:

— zagotavljanje medrepubliškega sodelovanja ter spodbujanje medrepubliških raziskav,

— zagotavljanje vključevanja v mednarodno znanstveno dogajanje,

— pospeševanje priprave in prenosa raziskovalnih dosežkov v družbeno prakso,

— usmerjanje razvoja raziskovalnih kadrov,

— pospeševanje znanstvenega tiska in znanstvenih sestankov,

— pospeševanje informacijsko-dokumentacijske dejavnosti,

— pospeševanje razvoja raziskovalne infrastrukture.

V delovnem gradivu je predložena vrednost programa v višini 27.000.000 din za petletno obdobje za vse štiri občine, oziroma letna vsota od 4.300.000 din v letu 1981 do 6.700.000 din v letu 1985. Te vrednosti so 0,06% od družbenega proizvoda v letu 1981, oziroma 0,075% od družbenega proizvoda v letu 1985. Način obračuna, torej osnova in prispevna stopnja za program dejavnosti občinskih raziskovalnih skupnosti, bo določen s planom.

Skupščine občinskih raziskovalnih skupnosti Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec so se sporazumele, da bodo skupaj organizirale strokovna in administrativna opravila za občinske raziskovalne skupnosti, in so se za to delo dogovorile z Ekonomskim centrom, enoto Ravne na Koroškem. V pretekli dobi delovanja občinskih raziskovalnih skupnosti nobena od omenjenih štirih občinskih raziskovalnih skupnosti ni imela urejenega tega delovnega področja, kar štejejo za enega od razlogov za slabo delovanje teh skupnosti. Rešitev tega problema na podlagi samoupravnega sporazuma o opravljanju strokovnih in administrativnih del z omenjeno delovno organizacijo so v Raziskovalni skupnosti Sloveniji ocenili kot dobro in pričakujemo, da se bo to tudi odrazilo v uspešnem delovanju občinskih raziskovalnih skupnosti.

Dosedanja raziskovalna dejavnost v koroških občinah

Po dosedanjih ocenah smo za raziskovalno dejavnost namenili sredstva, ki pomenijo okoli 1,5% družbenega proizvoda, približno tretjino teh sredstev pa smo združevali pri Raziskovalni skupnosti Slovenije. Ta vsota združenih sredstev pri Raziskovalni skupnosti Slovenije je znašala v letu 1979 660.224.000 din. Sredstva so združevale temeljne organizacije združenega dela na podlagi samoupravnega sporazuma o temeljnih plana raziskovalne skupnosti za obdobje 1976—1980, v letu 1979 so znašala 1,4% doseženega dohodka.

Vsota združenih sredstev iz občin koroške krajine je bila v letu 1979:

	Vsota	Delež od družbenega proizvoda občine
Dravograd	2.232.000 din	0,37 %
Radlje ob Dravi	3.548.000 din	0,35 %
Ravne na Koroškem	13.692.000 din	0,47 %
Slovenj Gradec	4.595.000 din	0,37 %

V skupni vsoti združenih sredstev pri Raziskovalni skupnosti Slovenije je delež iz koroških občin 3,6%.

V raziskovalnem programu Raziskovalne skupnosti Slovenije je z raziskovalnimi nalogami sodelovala železarna Ravne z Metalurškim inštitutom v Ljubljani. Raziskovalna dejavnost železarne Ravne in program raziskovalno razvojne dejavnosti v srednjeročnem obdobju do leta 1985 je bil obširno opisan v Koroškem fužinarju z dne 25. aprila 1980.

Obsežen program raziskovalnega dela imajo tudi v delovni organizaciji Rudniki svinca in topilnica Mežica, predvsem geološka raziskovalna dela, ki jih je v letih 1978—1980 sofinancirala tudi Raziskovalna skupnost Slovenije. Razen tega delavci Rudnikov svinca in topilnice v Mežici raziskujejo tudi možnosti razvoja metalurške in akumulatorske proizvodnje ter varstvo okolja pred škodljivimi vplivi te proizvodnje.

Pomembno raziskovalno delo na področju zdravstvenega varstva delavcev opravlja skupina delavcev v Koroškem zdravstvenem domu, ki načrtuje ustanovitev centra za zdravstveno in tehnično varstvo delavcev, težišče dela v tem srednjeročnem obdobju pa bo na raziskavah metodologije za analizo in zdravstveno oceno delovnih mest.

Razvojno raziskovalno delo za razvijanje tehnologije in uvajanje novih proizvodnih programov se uveljavlja v tovarni usnja v Slovenj Gradcu, v tovarni Gorenje-Fecro Slovenj Gradec in Gorenje-Muta, v delovni organizaciji Lesna Slovenj Gradec ter v tovarni meril Slovenj Gradec. Z družbeno-gospodarskimi raziskavami pa sodeluje v razvojnih prizadevanjih štirih koroških občin tudi Ekonomski center Maribor, enota Ravne na Koroškem. V nekaterih od teh delovnih organizacij obstajajo raziskovalne temeljne organizacije združenega dela (železarna Ravne), oziroma oddelki ali sektorji za raziskave in razvoj, ponekod pa take oddelke še ustanavljajo. S članki o razvojno raziskovalni dejavnosti v posameznih delovnih organizacijah bomo poskusili širšo javnost bolje informirati o razvojno raziskovalni dejavnosti v koroških občinah.

Skupni raziskovalni programi Raziskovalne skupnosti Slovenije

Poleg raziskovalnih programov, ki jih bodo, kakor smo opisali, temeljne organizacije združenega dela sestavile v okviru posebnih raziskovalnih skupnosti, in poleg raziskovalnih programov, ki bodo sestavljeni v občinskih raziskovalnih skupnostih, bo v Raziskovalni skupnosti Slovenije sestavljen skupni raziskovalni program, ki bo obsegal raziskave na področju družbenih in humanističnih ved, ki imajo poseben nacionalni pomen, in temeljne in dolgoročne raziskave na področju naravoslovnih, tehničnih, biotehničnih in medicinskih ved, ki so posebnega ali ključnega pomena za skladen razvoj raziskovalne dejavnosti.

V Raziskovalni skupnosti Slovenije bodo sestavili tudi program odkrivanja in raziskovanja surovin splošnega pomena, to je energetskih, kovinskih in nekovinskih mineralnih surovin in podzemnih voda.

Sprejeli bodo posebne sporazume o vsebini in obsegu raziskovalnega dela v okviru skupnih programov.

Nov način organiziranja in delovanja Raziskovalne skupnosti Slovenije nam daje torej veliko možnosti za sodelovanje in delo.

Franc Pečnik

OSNOVA ZA SPORAZUMEVANJE MED NOSILCI NALOG V KOROŠKIH OBČINAH

Na podlagi 29. člena zakona o sistemu družbenega planiranja in o družbenem planiranju SR Slovenije (Ur. list SRS, št. 1-40/80 z dne 14. januarja 1980) sklenejo:

SKUPŠČINA OBČINE Dravograd
SKUPŠČINA OBČINE Radlje ob Dravi
SKUPŠČINA OBČINE Ravne na Koroškem
SKUPŠČINA OBČINE Slovenj Gradec
TEMELJNA KOROŠKA BANKA Slovenj Gradec

MEDOBČINSKA GOSPODARSKA ZBOR-
NICA ZA KOROŠKO Dravograd
MEDOBČINSKI SVET SZDL ZA KOROŠKO
Radlje ob Dravi
MEDOBČINSKI SVET ZS ZA KOROŠKO
Ravne na Koroškem

DOGOVOR O SKUPNIH TEMELJIH PLANOV KOROŠKIH OBČIN V OBDOBJU 1981—1985

1. IZHODIŠČE

1. člen

V dogovoru so upoštevane naslednje predpostavke kot temeljni cilji razvoja koroških občin v prihodnjem srednjeročnem obdobju:

- nadaljnje razvijanje političnega sistema socialističnega samoupravljanja,
- stališča in sklepi ZKJ o temeljnih razvojnih usmeritvah,
- dosežena raven družbenega razvoja koroške regije,
- ključni problemi dosedanjega razvoja koroških občin,
- ocena razpoložljivih in potencialnih resursov,
- aktiviranje kvalitetnih dejavnikov na osnovi dogovarjanja.

Udeleženci dogovora na območju koroških občin za prihodnje srednjeročno obdobje opredeljujejo skupne interese, usmeritve in naloge, ki bodo zagotavljale usklajen razvoj celotne regije, zasnovan na analizi sedanjega stanja, oceni razvojnih možnosti, dogovarjanj in usklajevanj v posameznih panogah na ravni regije.

Dogovorjene naloge o skupnih temeljnih plana bodo osnova za izdelavo temeljnih planov v OZD, KS, SIS in dogovora o temeljnih plana občin Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec za obdobje 1981—1985. Dogovor vključuje le dejavnosti na območju koroških občin, ki jih bodo nosilci nalog vključili v planske dokumente in jih v prihodnjem srednjeročnem obdobju realizirali. V tem dogovoru dejavnosti medregijskega in širšega dogovarjanja niso zajete, kolikor se ne nanašajo na skupno dogovorjene cilje v SR Sloveniji in SFR Jugoslaviji.

2. OBMOČJE MEDOBČINSKEGA SODELOVANJA

2. člen

Medobčinsko sodelovanje je vezano na prostor štirih koroških občin, v katerih so do sedaj v večini primerov razvojni tokovi medobčinskega sodelovanja potekali na improviziranih in kratkoročnih odločitvah.

Med pripravo planskih dokumentov za prihodnje srednjeročno obdobje je na ravni družbenopolitičnih organizacij koroških občin, Koroške gospodarske zbornice, Temeljne koroške banke in OZD nastala potreba po izoblikovanju dogovora med tistimi dejavnostmi, ki se teritorialno glede na občinske meje prekrivajo in bi s tesnejšimi medsebojnimi odnosi dosegle višje učinke.

Regija razpolaga z velikim potencialom v proizvodnih fondih, naravnih danostih, v pri-

dobljenem znanju v kadrih za črno in barvno metalurgijo, kovinsko in strojno industrijo, kmetijsko, gozdarsko in lesno industrijo. Na območju koroških občin so tudi pomembni objekti socialne infrastrukture z nakopičenimi izkušnjami. Vse to je osnova, da složno in združeno izkoristimo naše znanje, ki bo uspešno le tedaj, če se krajevno ne bomo zapirali, ampak povezovali.

3. PODROČJA MEDOBČINSKEGA SODELOVANJA

3. člen

Samoupravni družbenoekonomski sistem bo uspešen le, če bomo celovito obvladali gospodarski, socialni in prostorski razvoj. Da bi v prihodnjem srednjeročnem obdobju dosegli dinamičnejši razvoj, se je potrebno že prej pripraviti na proces planiranja, uskladiti skupne interese gospodarstva in negospodarstva ter racionalno izrabiti prostor. Namen medobčinskega sodelovanja je, da bi odpravili načrtovanje po ozkih podjetniških interesih, s čimer bi dosegli kvalitetne premike v zaposlovanju, proizvodnji in organizaciji.

Dogovor o skupnih temeljnih planov je grajen na udeležencih, ki bodo v prihodnjem obdobju tudi nosilci načrtovanega napredka; njihova naloga je, da raziščejo, kako doseči večje panožno in medpanožno povezovanje ter to zapišejo v lastnih temeljnih planov.

Skupni interesi za prihodnje srednjeročno obdobje so v dogovoru naslednji:

a) za dosego skladnejšega razvoja gospodarstva in njene infrastrukture:

— postopno preoblikovanje gospodarske strukture v intenzivne sektorje, ki so se sposobni intenzivno vključevati v ekonomske odnose s tujino

— z razvojno tehnološko proizvodnjo, ki omogoča večji delež visokokvalificiranega ustvarjalnega dela in povečuje fizični obseg ter daje večje ekonomske učinke; v letu 1985 naj bi dosegli povprečno razvitost SR Slovenije

— sistematično razvijati proizvodnjo in storitve, ki se po obsegu in asortimanu usmerjajo v izvoz, na osnovah informacijskega sistema o mednarodnem trženju

— načrtovati gradnjo gospodarske infrastrukture v skladu s stvarnimi možnostmi

— v investicijskih naložbah dati prednost domačim virom energije in surovin

b) za povečanje vloge razvojnega in raziskovalnega dela:

— ustvarjanje večjega dohodka na osnovi razvojne tehnologije, organiziranosti dela in racionalnih prometnih tokov

— v OZD formiranje lastnih raziskovalnih enot za intenzivnejše sodelovanje z raziskovalnimi ustanovami za hitrejše uvajanje raziskovalnih dosežkov v prakso, ter hitrejše usposabljanje takšnih kadrov, ki bodo omogočali kvalitetne spremembe v razvoju

c) skladnejši regionalni razvoj in razvoj manj razvitih območij:

— izraba prednosti na manj razvitih območjih (razpoložljivi delavci, naravni viri, stanovanja, infrastruktura, geografski položaj)

d) za smotrno uporabo prostora in izboljšanje življenjske ravni

— naj ne bo zemljišča, ki ne bi imelo svoje funkcije v procesu družbene reprodukcije

— varovanje kvalitetnega okolja, ki omogoča zdravo, humano življenje in zadovoljstvo

— usklajena namenska uporaba vseh površin, upoštevajoč naravne vire, prednost prostora in njegovo varovanje za bodoče robove

— dolgoročno opredelitev zaščitenih območij v programih (izvirni, podtalnice, gozdovi, posebno namembna zemljišča za promet in zveze)

— preprečevanje novih virov onesnaževanja (gradnja čistilnih naprav za zrak in vodo) in zaščita okolja pred hrupom

— zavarovanje območij pred poplavami in erozijo ter negovanje kulturne dediščine

Prevaljski taborniki na izletu

Srečanje železarjev na Navrškem vrhu 24. maja je uspelo

— dolgoročno definiranje odlagališč odpadkov, njihovo sortiranje in predelava

V dogovoru je medobčinsko sodelovanje omejeno na naslednje dejavnosti:

a) Interdisciplinarne dejavnosti

- zaposlovanje
- investicijska vlaganja
- varstvo in urejanje okolja
- prometna infrastruktura
- komunalna infrastruktura in stanovanjska gradnja
- drobno gospodarstvo

b) Gospodarske dejavnosti

- agroživilstvo in veterina
- gozdarstvo
- industrija
- trgovina
- turizem in gostinstvo

c) Družbene dejavnosti

- raziskovalna dejavnost
- usmerjeno izobraževanje
- zdravstveno varstvo
- kulturna dejavnost
- telesnokulturna dejavnost
- komunalna in stanovanjska graditev

3.0 Zaposlovanje

4. člen

Nosilci nalog:

- Občinske skupnosti za zaposlovanje
- Strokovna služba občinske skupnosti za zaposlovanje Velenje

Z namenom, da bi uresničili cilje skupnega temeljnega plana koroških občin, se nosilci nalog — skladno z družbenim dogovorom o uresničevanju kadrovske politike — sporazumejo, da so izvajalci dejavnosti v zaposlovanju posamezne občinske skupnosti in strokovne službe skupnosti. Sporazumno so se dogovorili, da bodo za uspešno izvajanje kadrovske politike v prihodnjem srednjeročnem obdobju vse organizacije pred sprejemom temeljnih planov in sporazumov izdelale zaposlitvene bilance v skladu z razvojnimi načrti.

Ker je kadrovska politika neločljiva sestavina sleherne gospodarske, družbene in politične dejavnosti, so v bilanci zaposlovanja definirani naslednji programi:

- Plan potreb po kadrih, prikazan po dejanskih strokovnih in poklicnih zahtevah, glede na sedanje in razvojne naloge, s prioriteto zaposlovanja strokovnjakov
- Plani izobraževanja stalnega in izpopolnilnega usposabljanja kadrov za potrebe proizvodnje in samoupravljanja
- Plani štipendiranja
- Plani dejavnosti in ukrepov za razvoj inovacijske dejavnosti v smislu uskladitve

vseh strukturnih neskladij dosedanjega razvoja

— Plan za urejanje stanovanjskih in socialnih razmer ter drugih vprašanj družbenega standarda v skladu s samoupravnim sporazumom o minimalnih standardih za življenjske in kulturne razmere pri zaposlovanju delavcev

— Plani zdravstvenega varstva in varstva pri delu

Nosilci planiranja zagotavljajo, da bodo plani kadrov in izobraževanja temeljili na obsegu lastnega generacijskega priliva in delovnih rezerv v občini in regiji.

S prestrukturiranjem gospodarstva bo stalno živa težnja po odpravljanju strukturnih neskladij med kadrovskimi potrebami in ponudbo.

Pri izboru investicijskih vlaganj, bodisi za modernizacijo proizvodnje ali razširitev materialne osnove dela, bo Temeljna koroška banka pri izbiri projektov upoštevala glede kadrov mnenje strokovne službe občinskih skupnosti za zaposlovanje Velenje.

Sprejeti plani potreb po kadrih ne bodo presežili 3,5% letne rasti, usmerjenega izobraževanja in štipendijske politike v regiji.

Strokovna služba občinske skupnosti za zaposlovanje Velenje bo spremljala uresničevanje sprejetih planov kadrov in zaposlovanja, da bi ugotovila, ali se uresničujejo zastavljeni cilji.

V primeru odstopanja bo odgovornim predlagala potrebne ukrepe.

3.1 Investicijska vlaganja

5. člen

Nosilci nalog soglašajo, da je za presojo investicijskih vlaganj v prihodnjem srednjeročnem obdobju potrebno izoblikovati merila, kako doseči uspešnejši regionalni razvoj, na osnovi metodološkega pristopa. Da bo možno uresničiti zastavljene cilje in smotrno uporabo družbenih sredstev za novo gradnje in razširitev materialne osnove dela, je politika investiranja skladna z vsebino usmeritve v planskih dokumentih družbenopolitičnih skupnosti.

Merila za presojo investicij izhajajo iz spoznanja, da je nujno gospodarstvo na Koroškem zaradi strukturnih neskladij preobraziti, tako da se bo povečal delež proizvodnje in storitev, ki dolgoročno ustvarjajo možnosti za večjo družbeno akumulacijo in višji dohodek na zaposlenega.

Podpisniki dogovora sporazumno sprejmejo naslednja pravila investicijske politike:

1. Vse delovne in druge organizacije, ki nameravajo uporabiti vire kreditnih sredstev bank, morajo v srednjeročnih planskih dokumentih definirati zmogljivost graditve v

prihodnjem srednjeročnem obdobju v skladu z odlokom o obvezni metodologiji in enotnih kazalcih družbenega planiranja.

2. Investicijska vlaganja morajo biti glede na zmogljivosti časovno opredeljena.

3. Investicijski programi in projekti vsebujejo poleg tehnično-investicijske dokumentacije tudi dolgoročno oceno družbenih, gospodarskih učinkov in elemente občutljivosti proizvodnje.

Ce so investicijske namere pri predložitvi investicijskih projektov skladne z usmeritvami ekonomske politike, se za predložene projekte uporabi naslednji kriterij izbora programov:

- a) prednostni programi
- b) strateški programi
- c) temeljni razvojni programi
- d) ostali razvojni programi.

a) Prednostni programi

Med prednostne programe spadajo vsi projekti, ki se vključujejo v razvoj osnovne kmetijske dejavnosti in njene predelave na območju koroških občin. Programi, ki so neobhodni za dnevno oskrbo občanov z živili. Pogoji za pridobivanje sredstev iz te skupine je, da so dolgoročno likvidni.

b) Strateški programi

Podpisniki dogovora soglašajo, da med programe strateškega pomena sodijo:

— investicijska vlaganja v strojogradnjo, kovinsko, lesno in papirno predelavo; gre za novo opremo in za tehnološke posege za prestrukturiranje proizvodnje;

— vlaganje v črno in barvno metalurgijo, gozdarstvo kot osnove za pridobivanje surovin za nadaljnjo večstopenjsko predelavo;

— izvozno usmerjena proizvodnja in storitve kot rezultat visoke stopnje predelave. Proizvodnja, ki je osnovana na višjih oblikah gospodarskega sodelovanja s tujino (vlaganja, kreditiranje, storitve). Proizvodnja, ki nadomešča uvoz;

— programi drobnega gospodarstva, ki temeljijo na dopolnjevanju dejavnosti v delitvi dela z ostalo proizvodnjo v regiji, in programi za predelavo kovin, lesa in domačih surovin, ter programi, ki nadomeščajo uvozno opremo;

— programi vseh ostalih panog v regiji, ki imajo značaj preobrazbe gospodarstva v strukturi zaposlovanja;

— programi infrastrukture za energetiko in izboljšavo prometne povezanosti, ki so pomembni za razvoj gospodarstva in družbenih dejavnosti.

c) Temeljni razvojni programi

Izhajajoč iz spoznanja, da je potrebno v regiji povečati učinkovitost proizvodnje in storitev za ustvarjanje višjega dohodka in socialne varnosti zaposlenih, udeleženci ugotavljajo, da je treba projekte v temeljnih razvojnih programih razvrščati po naslednjih kriterijih:

— proizvodnja in storitve, ki zagotavljajo racionalno rabo prostora in omogočajo varovanje okolja;

— proizvodnja, ki temelji na visoki stopnji produktivnosti in gospodarski učinkovitosti rezultatov dela;

— proizvodnja, ki izrablja sekundarne surovine, proizvodnja, ki zagotavlja gospodarno rabo energije in je usmerjena predvsem na domače energetske vire;

— razvojno tehnološka intenzivna proizvodnja in storitve, zasnovane na mehaniziranih in avtomatskih postopkih z zahtevnejšo tehnologijo in udeležbo visokokvalificiranega ustvarjalnega dela, ter proizvodnja, ki je rezultat domačih razvojno raziskovalnih dosežkov.

d) Ostali razvojni programi

Med te programe spadajo naslednji projekti:

— projekti, v katerih je tehnologija zasnovana na uporabi materiala iz uvoza in ki v pretežni meri ne prispevajo k znižanju uvoza,

— projekti, ki načrtujejo uporabo tekočih goriv in plina,

— programi, ki niso zasnovani skladno s politiko zaposlovanja,

— investicije v poslovne stavbe, v prostore za prometne storitve, za projektiranje in ostale poslovne storitve,

— investicije v negospodarske dejavnosti.

Pri presojanju, ali so predloženi projekti za investicijska vlaganja v prihodnjem srednjeročnem obdobju skladni z naštetimi merili, se glede na uporabo posameznih osnov določijo naslednji postopek izbora investicijskih projektov, določenih pod točko a, b, c in d.

Investicijske namere, ki slonijo v temeljnih razvojnih programih na več kot 30-odstotnem združevanju dela in sredstev ter višjih oblik gospodarskega sodelovanja s tujino, so po tem dogovoru enakovredne stratežkim programom.

Posamezni programi bodo glede na delež bančnih sredstev razvrščeni skladno z družbeno usmeritvijo območja in po predhodnem usklajevanju gospodarstva pri Gospodarski zbornici in družbenopolitičnih skupnostih.

Izvršilni odbor Temeljne koroške banke bo na osnovi teh pravil določil kvantifikacijo meril za posamezne kriterije za prihodnje srednjeročno obdobje. Ta kvantificirana merila pa bo poslal organizacijam združenega dela kot strokovni pripomoček za sprejemanje investicijskih odločitev.

3.2 Varstvo in urejanje okolja

6. člen

Nosilci nalog:

— SIS za varstvo zraka Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec

— Kmetijsko-zemljiške SIS koroških občin

— Območna vodna skupnost

Da bi uresničili pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz zakonov, predpisov in odlokov o varstvu zraka, vode in zemlje, so za varstvo in urejanje okolja odgovorne pristojne SIS.

SIS za varstvo zraka morajo ustanoviti tiste občine, ki se po odloku razvrščajo v III. in IV. cono onesnaženja zraka. V regiji sta to občini Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec. V občini Ravne na Koroškem je SIS že ustanovljena, v občini Slovenj Gradec pa jo je potrebno še ustanoviti.

Nosilec interesov za odpravo onesnaževanja voda je pristojna vodna skupnost (Maribor), za odpravo onesnaževanja zemlje pa kmetijsko zemljiška skupnost.

Nosilci nalog sporazumno ugotavljajo, da je do konca srednjeročnega obdobja potrebno izdelati naslednjo dokumentacijo o varstvu in urejanju okolja:

a) inventarizacijo onesnaženosti po povzročiteljih

b) časovna opredelitev ukrepov za zmanjšanje onesnaženosti

Pri investicijskih naložbah upošteva Temeljna koroška banka mnenja pristojnih SIS za varstvo okolja in na osnovi teh mnenj izbira investicijske kredite.

c) varstvo naravne in kulturne dediščine (parki, naravni spomeniki, kulturni spomeniki)

Navedeni dokumenti so osnova za sistematični pristop dolgoročne ureditve in varstva okolja v koroških občinah.

3.3 Prometna infrastruktura

7. člen

Nosilci nalog:

— Regionalna skupnost za ceste SRS

— SIS za železniški in luški promet

— SIS za PTT

— SIS za plin in nafto

— SIS za elektrogospodarstvo

— STC Maribor

V navedeni prometni infrastrukturi je območje koroških občin zajeto v medregijsko dogovarjanje.

Podpisniki dogovora soglašajo, da bo območje regije v letu 1981 razpolagalo z dokumentacijo dolgoročnih rešitev prometne infrastrukture zaradi potreb rezervacij v prostorskih planih:

v skladiščenju in transportu:

— določitev potreb po skladiščenju, dostavi in odpremi materiala v skladiščno transportni coni Dravograd

— potreba po prosti carinski coni

Na majskem srečanju železarjev na Navrškem vrhu je krepko zadonela fužinarska pesem

v cestnem prometu:

— potek mednarodnih cest (Avstrija—Jugoslavija)

— potek magistralnih cest z rešitvijo prometnega žepa v Črni (povezanost regije z ostalimi kraji)

— povezanost lokalnih cest z gozdnimi zaradi dnevne delovne migracije in ohranitve žive meje (lokalna infrastruktura)

v železniškem prometu:

— povezanost Slovenj Gradca z železnico

— prestavitev tovornega prometa iz Dravograda v Otiški vrh

— ostale izboljšave v tovornem in potniškem prometu

v letalskem prometu:

— definiranje obsega storitev na letališču Slovenj Gradec

— programiranje zračnih zvez Koroške z ostalimi letališči

v PTT prometu:

— postavitve obmejnega telefonskega omrežja

— modernizacija central in zmanjšanje čakalne dobe na telefonsko zvezo v regiji in zunaj nje

v elektroprenosnem omrežju:

— programirana gradnja elektroprenosnih vodov

— gradnja trafo in razdelilnih postaj

v omrežju cevovodov:

— napeljava plinovoda v ostale industrijske cone v regiji (Slovenj Gradec, Radlje ob Dravi, Mežica, Dravograd).

3.4 Komunalna infrastruktura in stanovanjska gradnja

8. člen

Nosilci nalog:

— Stanovanjske SIS koroških občin

— Komunalne SIS koroških občin

— Zavod za urbanizem Maribor

— Gradbene OZD na območju koroških občin

Nosilci so se sporazumeli, da bodo sodelovali pri načrtovanju prostorskega razvoja ter v načrtih opredelili prioritete naložbe v komunalno in stanovanjsko gospodarstvo.

Do leta 1981 bodo v regiji poenotili in uskladjali predpise in merila v stanovanjskem in komunalnem gospodarstvu.

Zavod za urbanizem bo izdelal prostorski plan za prihodnje srednjeročno obdobje. Priskrbel bo lokacijsko dokumentacijo infrastrukture in elemente prostorskega razvoja glede namembnosti porazdelitve prostora vključno z območji komunalne infrastrukture in načrtovane družbene, zasebne stanovanjske gradnje in industrijskih con.

Dogovorili so se, da bo v prihodnjem srednjeročnem obdobju pogoj za pridobitev lokacijskega dovoljenja za stanovanjsko gradnjo tudi komunalno opremljeno zemljišče. V prostorskem planu bodo ne glede na občinske

meje opredeljena varstvena območja zbiralnikov in rek za oskrbo s pitno vodo, varstvena območja za izkoriščanje mineralnih in nemineralnih rudnin, varstveni pasovi, zajetja ali črpališča za oskrbo s pitno vodo, ožja varstvena območja zdravilnih sredstev in mineralnih voda, poplavena območja, kjer so predvideni zaščitni ukrepi regulacije površinskih vodotokov in bočne erozije. Nosilci sporazumno ugotavljajo možnosti povezanosti vodovodnega omrežja v koroških občinah in sofinanciranje zajetij (Slovenj Gradec — Dravograd). Do leta 1982 bo izdelana dokumentacija o skupni organizaciji odstranjevanja in zbiranja odpadkov in o izkoriščanju sekundarnih surovin.

3.5 Drobnno gospodarstvo

9. člen

Nosilci nalog:

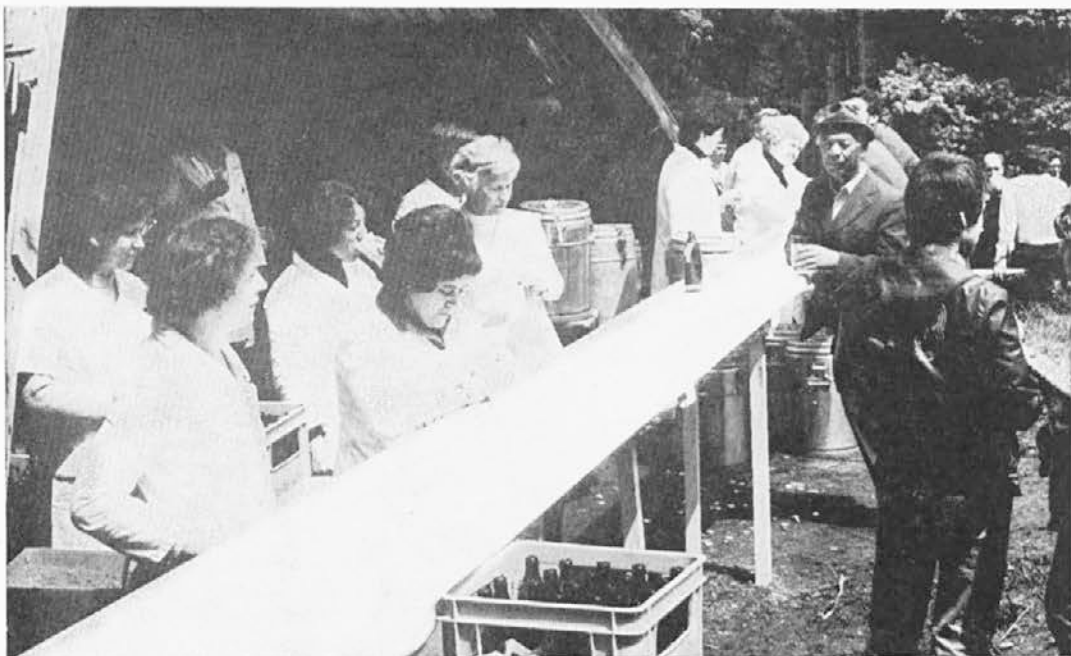
— Obrtno prodajna zadruga Slovenj Gradec in TOZD blagovni promet Vuzenica

— OZD drobnega gospodarstva

Razvoj drobnega gospodarstva v koroških občinah še vedno močno zaostaja za potrebami gospodarstva in prebivalstva. Glede na prizadevanja po zmanjšanju uvoza bo na trgu čedalje bolj primanjkovalo kakovostnih obrtnih in drobnoindustrijskih izdelkov. V regiji so tudi preslabo organizirane storitve in vzdrževanje trajnih dobrin življenjskega standarda občanov.

Medobčinska gospodarska zbornica, Temeljna koroška banka in posamezne občine bodo v prihodnjem srednjeročnem obdobju dale vlogi drobnega gospodarstva poseben pomen. Zato bodo z družbenim usmerjanjem, razvojnimi programi, dogovori, sporazumi ter davčno in kreditno politiko zagotavljale tako vlogo zasebnega drobnega gospodarstva, ki naj bo tesno povezano z združenim delom, in drobnega gospodarstva v združenem delu, ki omogoča, da večje delovne organizacije ne bodo izdelovale tistih izdelkov, ki se izdelujejo v manjšem obsegu in so značilni za proizvodnjo enot drobnega gospodarstva. Večje delovne organizacije je treba spodbujati k ustanavljanju dislociranih enot drobnega gospodarstva in nudenju materialne in tehnične pomoči v specializiranih storitvenih dejavnostih, zlasti tedaj, ko so načrtovane storitve in proizvodnja za širšo rabo recikliranih surovin in za nadomeščanje uvoza.

Drobnemu gospodarstvu je v celotni družbeni reprodukciji ponovno potrebno dati izgubljen položaj. Zato naj se koroške občine dogovorijo za pospeševanje drobnega gospodarstva v prihodnjem srednjeročnem obdobju. Dogovor naj na osnovi raziskave opredeli razvoj proizvodnje, storitev, gostinstva in kmečkega turizma v koroških občinah, spodbudi naj samostojne obrti in njihovo organiziranje ter ukrepe za zagotavljanje primernih prostorov za deficitarne proizvodne in storitvene dejavnosti.

»V pripravljenosti«

Investiranje prednostnih panog drobnega gospodarstva je potrebno podpreti z ugodnejšimi kreditnimi pogoji. Davčno politiko je treba prilagoditi na ažurno obdavčevanje dejanskega dohodka in poslovnim pogojem določenega obdobja.

V regiji je potrebno poenotiti osnovna merila za oblikovanje cen storitev, da bi odpravili neupravičene razlike med občinami. Da bi dosegli hitrejši razvoj drobnega gospodarstva, naj izvršni sveti posameznih občin formirajo ustrezna telesa kot nosilce za programiranje in spremljanje razvoja drobnega gospodarstva ter predlagatelje ukrepov za hitro reševanje posameznih vprašanj.

3.6 Agroživilstvo in veterina

10. člen

Nosilci nalog:

- Koroška kmetijska zadruga
- Kmetijska zadruga Drava — Vuzenica
- Veterinarski zavod
- SIS za kmetijstvo v koroških občinah

Udeleženci so se sporazumeli, da bodo spodbujali in razvijali širjenje družbeno organizirane proizvodnje na zasebnih kmetijah, zlasti v živinoreji, ter da bodo do konca srednjeročnega obdobja dosegli glede na intenzivne kmetijske površine razmerje 1:1 (glava velike živine : hektar kmetijske površine), kar v celoti znaša na območju regije 21.000 glav velike živine.

Veterinarski zavod bo skladno z odlokom o reprodukciji o govedoreji prevzel oskrbo za osnovno matično čredo z najugodnejšim izborom pasme. SIS za kmetijstvo v posameznih občinah pa bodo skrbele za razvoj in usmerjanje kmetij, za nakup ustrezne kmetijske mehanizacije, osnovale mehanično delavnico za popravilo kmetijskih strojev ter podprle gradnjo centralnega skladišča žit za živinorejo. SIS za kmetijstvo so tudi nosilci dogovarjanj o ustanovitvi enotne kmetijske delovne organizacije v koroških občinah ter o povezovanju kmetijske politike Koroške z ostalim slovenskim prostorom.

V skladu z republiškim odlokom o številu klavnice je dogovorjeno, da bo v prihodnje za potrebe koroških občin obratovala samo klavnica v Otiškem vrhu.

Za nadaljnjo predelavo mleka, računajoč s tržnimi viški približno 20 milijonov litrov, je treba do leta 1985 določiti nosilca odkupa v regiji. Pripraviti je potrebno sporazum o predelavi mleka (25.000 litrov na dan) — določiti lokacijo in tehnologijo proizvodnje.

Dogovorili so se, da se bodo v kmetijski zadrugi Drava poleg pridelave hmelja, poljščin in živinoreje specializirali na prirajo piščancev in brojlerjev ter gojitev gob. Koroška kmetijska zadruga pa se bo poleg dosedanje živinoreje, proizvodnje mleka in hmelja specializirala na rejo prašičev in pridelovanje semenskega krompirja.

3.7 Gozdarstvo, lesna in papirna industrija

11. člen

Nosilci nalog:

- Lesna Slovenj Gradec
- Gozdno gospodarstvo Maribor
- SIS za gozdarstvo
- Marles Maribor
- Tovarna meril Slovenj Gradec
- Tovarna lesovine in lepenke Prevalje
- Imont Dravograd
- MIT Dravograd

Gozdarstvo

V gozdarstvu je nosilec razvoja SIS za gozdarstvo.

Z družbenimi gozdovi (42,8%) in zasebnimi (57,2%) na območju regije gospodarita dve gozdni gospodarstvi: Lesna Slovenj Gradec in Gozdno gospodarstvo Maribor, ki na območju koroških občin gospodari z 10,68% deležem gozdov (Radlje). Gozdnatost območja je 67%. Razpolagamo z gozdnim fondom 19.213.029 m³ lesne mase, ki letno trajno daje 290.000 m³ lesa.

Podpisniki dogovora so se sporazumeli, da bodo pri gospodarjenju z gozdovi v prihodnjem srednjeročnem obdobju uporabljali sodobne dosežke dela pri gojenju, varstvu in pridobivanju lesa. Zato bodo skupno izboljševali opremljenost dela in zniževali stroške.

Prižadevali si bodo, da bi bogati gozdni fond kar največ prispeval k razvoju območja. V gozdarstvu in lesni industriji se mora struktura zaposlovanja preorientirati na zahtevnejše profile. Racionalnejša poraba lesa in odpadkov ter višja stopnja finalizacije

narekujejo, naj surovino dobi tisti, ki jo zna oplemenititi in ovrednotiti z najvišjimi ekonomskimi in družbenimi učinki.

V prihodnjem obdobju ne pričakujemo povečanja proizvodnje lesa — zaradi načela trajnosti gozdov, razen v primerih, če bo sklenjen sporazum z lesno industrijo o sovlaganjih v cestno omrežje in gojitvena dela, vendar v mejah naravnega prirastka.

Za srednjeročno obdobje bo podpisan samoupravni sporazum o pridobivanju lesa in njegovi nadaljnji uporabi na osnovi bilančno lesnega razmerja v regiji in izven nje. (Proizvajalci — uporabniki.)

Dogovor vključuje tudi naslednje povezave:

- medregijsko sodelovanje v prostorskem načrtovanju in razmejitvi zemljišč med kmetijstvom in gozdarstvom
- uskladitev interesov gozdarstva in turizma na osnovi ekološke študije
- vlaganje in delitev dela med podravsko in koroško regijo ter programiranje računalniškega vodenja proizvodnje
- zmanjšanje razreza desk in tramov na obrtnih žagah s tem, da se na žagah OZD omogočijo kooperantom ugodnejši pogoji
- stimulativnejša odkupna cena za gozdne sortimente, posebej še za tiste, ki rastejo na kmetijskih površinah in so uporabni za izdelavo plošč.

Lesna in papirna industrija

Pri razrezu hlodovine v deske si bodo prižadevali za uskladitev kapacitet razreza in priliva oblovine.

Pri proizvodnji ivernih plošč načrtujejo združevanje dela in sredstev za razširitev proizvodnje med Lesno in Marlesom.

Na območju občine Radlje ob Dravi pa bodo usklajevali programe v predelavi lesa med Marlesom in Lesno Slovenj Gradec.

Podpisniki soglašajo, da je dovolj surovina za preusmeritev proizvodnje v končne lesne izdelke iz rezanega lesa, drobne oblovine, tramov in ivernih plošč. Izdelali bodo programe za čvrstše dohodkovno povezovanje v gozdarski in lesni industriji, ter za vključevanje gradbeništva in drobnega gospodarstva v nadaljnje skupne naložbe.

3.8 Gradbeništvo in proizvodnja kamna

12. člen

Nosilci nalog:

- Kograd Dravograd
- Gradis, TOZD Ravne na Koroškem
- Gradbeno podjetje Radlje ob Dravi
- Ingmag Josipdol
- komunalne SIS in
- stanovanjske SIS koroških občin

Sodelovanje pri združevanju sredstev, delitvi dela in formiranju dohodkovnih odnosov v gradbeništvo in proizvodnji kamna bi bilo — poleg sovlaganj v cementarno Trbovlje in Termiko — sledeče:

Gradis Ravne in Gradbeno podjetje Radlje združujeta sredstva skupno s Kogradom za

Gostinska pokora

gradnjo cementnega terminala v Otiškem vrhu. Gradbeno podjetje Radlje bo s Kogradom združevalo sredstva za razširitev proizvodnje betonske strešne kritine »trajanka«, če bo kvaliteta barvanja izboljšana.

Pridobivanje gramoza predstavlja zaradi rezervacije zaloga gramoza v Otiškem vrhu za proizvodnjo strešne kritine problem Kograda in Gradisa. Dogovorili so se, da bodo na osnovi študije določili najprimernejšo lokacijo glede na stroške odpiranja, količino in kvaliteto gramoza ter na oddaljenost od posameznih uporabnikov (možne so lokacije Št. Vid, Trbonje, Dravograd).

Gradbene OZD (Dravograd, Radlje, Ravne) se obvezujejo, da bodo do konca letošnjega leta sprejele sporazum o delitvi programa izdelkov v proizvodnji betonske galanterije (balkoni, stopnišča, ograje, plošče in ostali izdelki).

Do sprejetja srednjeročnega plana bo gradbeništvo v koroških občinah uskladilo obseg načrtovanih investicij za gradnjo ter se dogovorilo, ali se bodo za instalacije specializirali v Kogradu, ali pa bodo storitvene usluge naročevali pri drugih izvajalcih.

Stanovanjske in komunalne SIS se zavezujejo, da bodo pravočasno, pred pričetkom gradnje razpolagale z urbanistično in tehnično dokumentacijo. V regiji bodo tudi poenotili standard gradnje stanovanj s sodobnimi izolacijskimi lastnostmi.

Kot tehnični kamen za plošče in obloge pri stanovanjski in komunalni gradnji bodo uporabljali pohorski granit.

Gradbeništvo in Ingmag Josipdol se bosta sporazumela o uporabi plošč in kamna ter sklenila sporazum o prilivu deviznih sredstev v gradbeništvo od prodaje granita na inozemskem tržišču.

V letu 1981 je treba pripraviti elaborat o prednostih in slabostih ustanovitve delovne organizacije, ki bi združevala sedanji Kograd, gradbeno podjetje Radlje in Ingmag Josipdol.

Z lesno industrijo je treba uskladiti potrebe po lesnih izdelkih in združevanju sredstev za skupne naložbe (stavbno pohištvo, ostrešne konstrukcije).

3.9 Nekovinska proizvodnja

13. člen

Nosilci nalog:

- Rudniki svinca in topilnica Mežica
- Kograd Dravograd
- Gradis Ravne
- Gradbeno podjetje Radlje ob Dravi
- Ingmag Josipdol

Nosilci nalog so se sporazumeli, da so izvajalci za nadaljnje aktiviranje prisotnih nekovin na območju regije po posameznih vrstah naslednji:

za področje gramoza, mivke, gline in glinovcev gradbene organizacije (Kograd, Gradis in Gradbeno podjetje Radlje);

Republiško tekmovanje gozdarjev-sekačev v Črni

za področje vseh vrst kamna Ingmag Josipdol;

za področje pegmatita in diabaza rudnik Mežica.

Gospodarska zbornica, Temeljna koroška banka in koroške občine bodo pristopu k aktiviranju naravnih danosti dajale poseben pomen in prednost zaradi zmanjševanja uvoza in zagotovitve proizvodnje na lastni surovinski osnovi.

3.10 Kovinska predelava in strojna industrija

14. člen

Nosilci nalog:

- Železarna Ravne
- Gorenje-Muta
- Gorenje-Fecro Slovenj Gradec
- TOM Mežica
- Monter Dravograd
- Tovarna meril Slovenj Gradec
- MPP Instalater Prevalje
- Hypos Muta

Kovinska predelava in strojna industrija v celotnem prihodku v regiji sodelujeta s 15,7% deležem, v prihodku industrije pa s 23,1% deležem. Poleg črne metalurgije je to po prihodku in dohodku najpomembnejša dejavnost v koroških občinah.

Železarna Ravne namerava do leta 1985 proizvodnjo jekla povečati na 250.000 ton letno, za to obstajajo možnosti, da bi v prihodnjem srednjeročnem obdobju nosilci nalog poenotili nadaljnjo večstopenjsko finalizacijo metalurške proizvodnje glede na obdelavo elementov, optimiranje proizvodnje, računalništvo in procesno krmiljenje proizvodnje.

Da bi dosegli večje gospodarske učinke, so se podpisniki dogovorili:

Železarna Ravne bo tehnologijo predelave prilagodila proizvodnim kapacitetam z namenom, da bi optimirala proizvodne sisteme.

Iz lastne surovinske baze se je na osnovi projektov pripravljena s podpisniki sporazuma dogovarjati o usklajevanju programov, delitvi dela in združevanju sredstev za razširitev materialne osnove dela v kovinski in strojni predelavi in storitev v vodenju proizvodnje.

Stroj Radlje je na seji delavskega sveta že sprejel sklep, da bo do leta 1981 sklenil sporazum z železarno Ravne o trajni združitvi proizvodnih razvojnih in tehnoloških interesov.

Gorenje-Muta se bo v srednjeročnem obdobju dogovorila za tesnejše sodelovanje s Strojem Radlje in Hyposom Muta pri izdelovanju kmetijske mehanizacije. Izdelava orodja se bo do leta 1985 povečala za 20% na osnovi surovine iz Železarne Ravne. Tudi izdelava zobnikov in razširitev proizvodnje v orodjarni za kovinsko predelavo bosta vezani na ravensko jeklo. Kovaško proizvodnjo so pripravljene prilagoditi skupnemu programu z železarno.

Gorenje-Fecro Slovenj Gradec

Z opuščanjem proizvodnje kos in ostale kovaške predelave je OZD pripravljena sprejeti nov tehnološko zahteven in razvojno intenziven program na surovinski osnovi ravenskega jekla.

MPP Instalater Prevalje

Z železarno Ravne se dogovarja o proizvodnji novih izdelkov in o izboljšanju opremljenosti dela. Že v začetku prihodnjega srednjeročnega obdobja bo Instalater Prevalje združil delo in interese v delu proizvodnega programa z železarno Ravne.

Monter Dravograd

OZD je že sedaj povezana v sestav Slovenskih železarn z DO Jesenice. Načrtujejo lastno razširitev proizvodnje zvarjencev za viličarje in ukinjajo žični program. Za nadomestilo tega so se pripravljene dogovoriti z železarno Ravne o prilagoditvi predelave, tako da bi temeljila na ravenski surovinski osnovi.

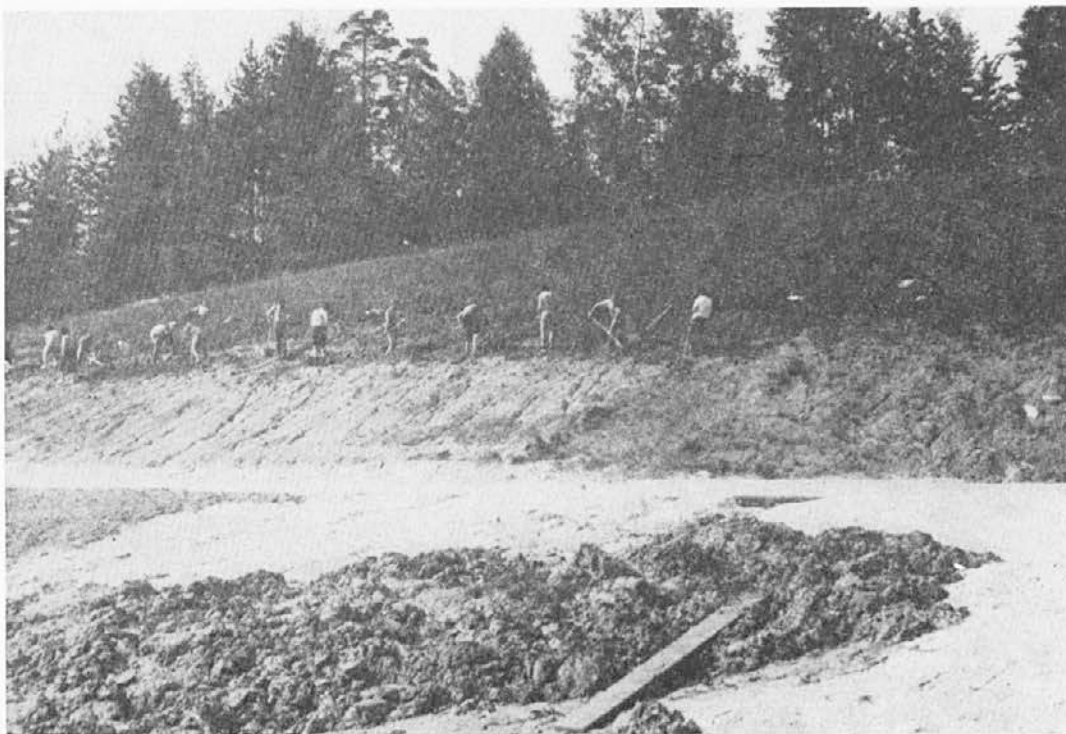
Tovarna opreme Mežica

Dosedanji proizvodni program opreme za lesno industrijo sloni na 7,5% uvozu strojev, oprema za separacijo in čistilne naprave pa je domače proizvodnje. Da bi zmanjšali uvoz in oskrbo s surovinami, bodo sodelovali z železarno Ravne, Strojem Radlje in Hyposom Muta. V prihodnjem srednjeročnem obdobju bodo še poglobili medsebojne odnose ter si delili delo pri izdelavi strojev.

Tovarna meril Slovenj Gradec načrtuje investicijske naložbe v gradnjo orodjarne za plastiko in obdelavo kovin. Preskrbovali se bodo s surovinami iz ravenske železarne. Pri izdelovanju orodja za kovaško predelavo pa

Mladost

13. junija — po dolgih letih spet udarniško delo

se bodo z Gorenjem-Muto in železarno Ravne dogovorili o delitvi dela.

3.11 Proizvodnja elektrone in električnih naprav

15. člen

Nosilci nalog:

- Rudniki svineca in topilnica Mežica
- Tovarna usnja — kovinska predelava
- Tovarna meril — TOZD kovinske predelave

Nosilci soglašajo, da bodo uskladili razvojne programe proizvodnje za prihodnje srednjeročno obdobje in izdelali smernice dolgoročnega razvoja z delitvijo dela.

Delitev dela bo naslednja:

- TOZD Elmont bo izdeloval kontaktorje in avtomatske telefonske centrale
- tovarna usnja naprave za izkoriščanje sončne energije
- tovarna meril bo proizvajala električne stroje, mikroračunalnike, videoterminale in software.

3.12 Predelava plastike

16. člen

Nosilci nalog:

- Tovarna usnja Slovenj Gradec
- Tovarna meril Slovenj Gradec
- Nova oprema Slovenj Gradec

Del programa proizvodnje je usmerjen v izdelavo PVC profilov za notranjo opremo avtomobilov, železniških vagonov in avionov, drugi del pa v izdelavo tehnične plastike za radio in TV industrijo, agroživilsko mehanizacijo in šolski pribor. Tretjo skupino tvorijo izdelki iz poliuretana.

Nosilci so se dogovorili, da bodo v prihodnjem srednjeročnem obdobju sodelovali pri naslednjih vlaganjih:

- gradnja skupne specialne orodjarne za plastiko s sodobnimi erozijskimi stroji;
- tovarna Nova oprema in tovarna usnja bosta združevali sredstva za gradnjo skupne mešalnice za posamezne komponente poliuretana.

Nosilec prizadevanj za gradnjo specialne delavnice je tovarna meril, akcijo za gradnjo

skupne mešalnice poliuretana pa vodi tovarna usnja.

Nosilci nalog bodo letno usklajevali razvojne programe in v proizvodnem procesu delili delo ter si prizadevali doseči višje oblike gospodarskega sodelovanja z deželami v razvoju in v jugoslovanskem prostoru.

3.13 Tekstilna industrija

17. člen

Nosilci nalog:

- Tekstilna industrija Otiški vrh
- Tovarna usnja — TOZD Prevent
- Okus Radlje ob Dravi
- Kroj Vuzenica
- Toper Mislinja

Tekstilna industrija na območju regije bo za prihodnje srednjeročno obdobje pripravila skupni program izobraževanja kadrov. V letu 1981 bodo ustanovili podružnico DIT, kjer bodo letno usklajevali strokovne probleme in razvoj tekstilne industrije v regiji.

V občini Slovenj Gradec pa načrtujejo tesnejše sodelovanje in povezanost tekstilne proizvodnje.

3.14 Trgovina

18. člen

Nosilci nalog:

- Tima, TOZD Ljudski magazin Prevalje
- Tima, TOZD Koloniale Dravograd
- Intes, TOZD Preskrba Radlje ob Dravi
- trgovsko podjetje Ojstrica Dravograd
- Merx, TOZD Prodaja Ravne
- Merx, TOZD Prodaja Slovenj Gradec
- Merx, TOZD Grosist Slovenj Gradec

Da bi zadovoljivo oskrbeli prebivalstvo z blagom in ostalimi dobrinami ter izenačili pogoje zaposlenih in racionalizirali organizacijo prodaje in vodenje storitev, s tem pa olajšali nabavo in dosegli še druge gospodarske prednosti, so se nosilci dogovorili, da bodo v letu 1981 reorganizirali trgovino.

Reorganizacija naj bi bila izvedena v dveh fazah. V prvi fazi bodo ustanovili eno delovno organizacijo s sekundarno delitvijo dela po tozdih v posameznih občinah. Druga faza pa bo povezava tozdv DO v enem izmed slovenskih sozdov.

Povezanost navedenih potencialov ne predstavlja monopolnega položaja ponudbe v regiji, ker bodo na območju koroških občin tudi v prihodnje ponujale blago še druge specializirane trgovine in večje asociacije, kot so Nama, Elektrotehna in Kolinska.

Dogovor ne izključuje možnosti vključevanja tudi drugih trgovskih organizacij na območju koroških občin v skupno organizacijo.

3.15 Gostinstvo in turizem

19. člen

Nosilci nalog:

- Kompas, gostinski obrati Slovenj Gradec
- Golf-Turist, gostinstvo Ravne
- Merx, gostinstvo in turizem Ravne
- Hotel Košenjak Dravograd
- gostinsko podjetje Peca Mežica
- Lesna, gostinstvo in turizem Slovenj Gradec
- KZ Drava, gostinstvo Podvelka
- TOK — gozdarstvo na območju regije

Da bi uskladili in pospešili razvoj turizma v regiji, nosilci soglašajo, da se bodo v tej dejavnosti tesneje povezovali.

V letu 1981 bodo oblikovali enotno prodajno-recepcijsko službo, kar bo omogočalo boljšo izrabo razpoložljivih kapacitet.

Ta služba bo skrbela za:

- skupno ponudbo (družbeni in zasebni sektor ter zasebne prenočitvene kapacitete)
- skupno propagando
- povezovanje ponudbe turističnih in gostinskih uslug za razvoj gostinstva, izletniškega, stacionarnega, rekreativnega, zdravstvenega in športnega turizma
- skupno urejanje turističnih poti
- koordinacijo šolanja gostinskih kadrov
- poenotenje politike v razvoju kmečkega turizma

Veselo in množično na prostovoljno delo

— usklajevanje razvojnih programov z racionalno delitvijo storitev

— formiranje enotnih meril za nagrajevanje delavcev po delu

— oblikovanje enotne davčne in kreditne investicijske politike.

Vsi nosilci nalog bodo sodelovali pri pridobivanju dokumentacije o nadaljnjih možnostih tesnejšega povezovanja v občinah in v regiji, ne samo gostinstva, ampak tudi trgovine ter ostalega gospodarstva.

Tako bo mogoče racionalno izrabiti kadrovske potencial v strokovnih službah in storitvah ter storitveni fond v izgrajenih kapacitetah. Le tako bosta turizem in gostinstvo v koroških občinah uspešno poslovala.

3.16 Promet

20. člen

Nosilci nalog:

- Avtoprevoz Dravograd
- Sap-Viator Prevalje
- ZTO Maribor
- Lesna — transport in servisi

Nosilci nalog zagotavljajo, da bodo v letu 1981 ponovno oživili program za enotno organiziranje tovornega prometa in delavnic v koroških občinah in se tesneje povezali z železniškim gospodarstvom.

Stabilizacijski ukrepi v gospodarstvu bodo zelo močno prizadeli tudi prometno dejavnost, zato je potrebno učinkovitejše sodelovanje cestnega in železniškega tovornega prometa, da bi si razdelili storitve, zato si bodo podpisniki dogovora prizadevali, da bi omogočili cenejše transportne storitve. Zgradili bodo nakladalne in razkladalne naprave za dostavo od vrat do vrat železnice ter ekonomsko ovrednotili lastne prevozne storitve.

Združevanje tovornega cestnega prometa pa mora omogočiti:

- enotno razvojno politiko s financiranjem razvojnih programov
- racionalno izkoriščanje kadrovskega potenciala
- racionalno izkoriščanje voznega parka
- koncentracija in delitev dela v delavnicah
- večje družbene in podjetniške donose ter socialno varnost zaposlenih.

3.17 Raziskovalna dejavnost

21. člen

V letošnjem letu so se ORS (občinske raziskovalne skupnosti) v regiji dogovorile, da bodo odslej bolj spodbujale raziskovalno dejavnost v koroških občinah. Pri Ekonomskem centru so ustanovile skupno strokovno službo, da se raziskovalno delo ne bi preveč drobilo, kjer sta problematika in interes skupna.

Čeprav imajo v posameznih OZD zelo močne raziskovalne centre in strokovno usposobljene raziskovalce, ki raziskujejo v različnih institutih v regiji, razen Ekonomskega centra ni nobenega oddelka, ki bi bil registriran kot raziskovalna organizacija pri republiškem komiteju SR Slovenije.

Z novim zakonom o raziskovalni skupnosti in raziskovalni dejavnosti v SR Sloveniji bodo lahko raziskovali le registrirani raziskovalci.

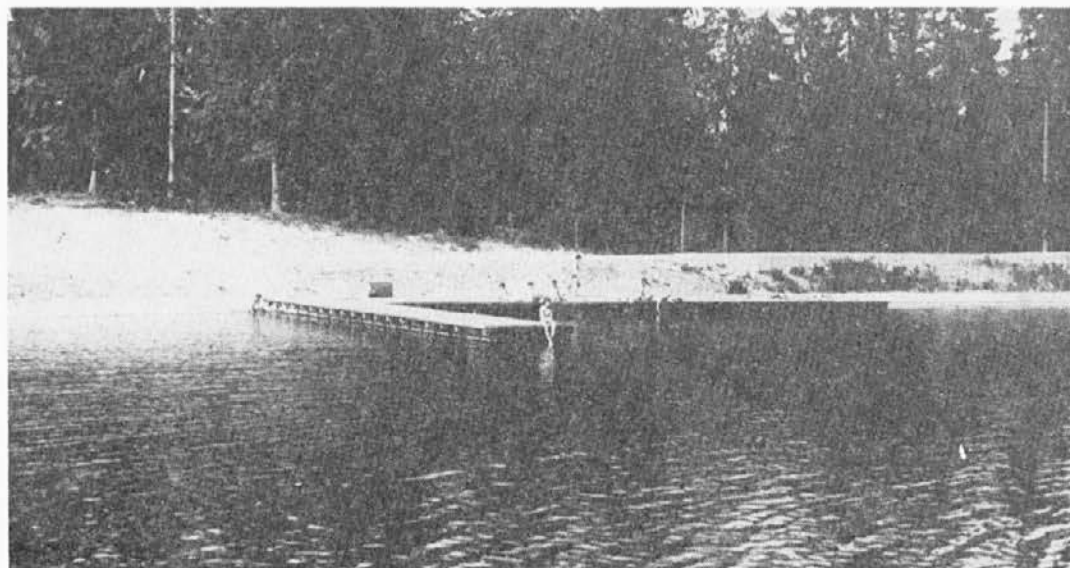
Do konca srednjeročnega obdobja bodo naslednje OZD registrirale lastne raziskovalne oddelke in raziskovalce:

- Železarna Ravne
- Rudniki svinca in topilnica Mežica
- Lesna Slovenj Gradec
- Kograd Dravograd
- Gorenje-Muta
- Tovarna usnja Slovenj Gradec
- Tovarna meril Slovenj Gradec
- Tekstilna industrija Otiški vrh
- Splošna bolnica Slovenj Gradec
- Koroški zdravstveni dom Ravne na Koroškem
- Veterinarski zavod Dravograd.

Ko bodo registrirani, bodo lahko tudi raziskovalci v posameznih oddelkih nosilci raziskav, ki so jih do sedaj izvajali instituti, vendar niso vedno našli rešitve, ki bi bile za OZD prvobitne.

Skupina iz TOZD pnevmatski stroji po uspešni akciji na Ivarčkem jezeru

Jezero je sanirano — urediti moramo še okolico

Rekreacija vleče (še vedno preveč gledalcev)

Zmagovito moštvo — Koroška selekcija

Kdor poje, slabo ne misli

Po zakonu mora biti vsaka OZD vključena v vsaj eno PORS (posebno raziskovalno skupnost), kjer bodo vodili aplikativne in temeljne raziskave.

ORS pa imajo širši značaj. Strokovna služba ORS za Koroško je v dogovoru z ORS že predlagala RRS (republiški raziskovalni skupnosti) program nekaterih temeljnih in detajlnih raziskav za koroške občine v prihodnjem srednjeročnem obdobju, ki bodo vključene v program PORS ali v RRS. OZD pa bodo omogočile več raziskav in inovacij v proizvodnji, tehnologiji in organizaciji dela v obdobju 1981—1985.

3.18 Usmerjeno izobraževanje

22. člen

Nosilci nalog:

- Šolski center Ravne na Koroškem
- Šolski center Radlje ob Dravi
- Šolski center Slovenj Gradec
- SIS za izobraževanje v koroških občinah

Nosilci nalog so se sporazumeli, da bo usmerjeno izobraževanje za koroške občine organizirano v treh šolskih centrih (Radlje, Ravne, Slovenj Gradec) z naslednjimi usmeritvami: metalurška, rudarska, kovinska, agroživilska, blagovni promet, policijska administrativna, zdravstvena, ekonomska, gostinska, upravno administrativna, jezikovna, naravoslovna, matematična, pedagoška, elektro, tekstilna in lesarska ter občasne dislocirane enote različnih smeri izobraževanja,

odvisno od potreb gospodarstva in negospodarstva.

Nekatere usmeritve izobraževanja delujejo že sedaj, ostale pa bodo pričele z dejavnostjo v šolskem letu 1981/82.

Delovanje dislociranih enot pa bo odvisno od števila kandidatov za posamezno stroko in od materialnih možnosti za formiranje posamezne izobraževalne enote v regiji.

3.19 Zdravstveno varstvo

23. člen

Nosilci nalog:

- Koroški zdravstveni dom Ravne na Koroškem
- Splošna bolnišnica Slovenj Gradec
- Koroške lekarne Ravne na Koroškem
- SIS za zdravstvo v koroških občinah

Nosilci nalog bodo do konca leta 1980 izdelali program prestrukturiranja zdravstvenih storitev v korist uporabnikov in izvajalcev zdravstvenega varstva.

SIS so nosilec uresničevanja programa, tako naj bi v letu 1981 ustanovili OZD Koroško zdravstvo, v kateri bodo združevali delo in sredstva zaposleni v bolnišnici, koroškem zdravstvenem domu in lekarnah.

Združitev v enotno OZD bo prinesla naslednje koristi:

- racionalizacija dela v zdravstvenih storitvah

- delitev dela glede na sposobnost, znanje in opremljenost v zdravstvenem varstvu
- skladnejši razvoj vseh zdravstvenih organizacij v OZD na območju regije in izboljšanje zdravstvenega varstva.

3.20 Kultura

24. člen

Nosilci nalog:

- Zavod za kulturo Slovenj Gradec
- Muzej ljudske revolucije v Slovenj Gradcu
- Študijska knjižnica Ravne in knjižnice v koroških občinah
- Delavski muzej Ravne in Muta
- Likovni salon Ravne na Koroškem
- Sokličev muzej Slovenj Gradec
- Radio Slovenj Gradec in Radlje ob Dravi
- Umetnostni paviljon ARS Radlje ob Dravi
- Kinegraf Prevalje, Kino Muta, Radlje ob Dravi, Vuzenica, Podvelka
- SIS za kulturo v koroških občinah in ZKO

Nosilci nalog sporazumno ugotavljajo, da je potrebno ustanoviti naslednje medobčinske koordinacijske organe, ki bi bili nosilci regijskih dogovorjanj v kulturi:

- medobčinski odbor za kulturo z naslednjimi zvezami:
 - za književnost
 - za pevsko dejavnost
 - za dramatiko
 - za instrumentalno dejavnost
 - za folkloro
 - za likovno dejavnost
 - za informiranje
 - za kinematografijo
 - za varstvo kulturne dediščine
- komisija za priznanja in kadrovska vprašanja.

Navedeni stalni organi se bodo konstituirali v pričetku srednjeročnega obdobja in v dogovoru z izvajalci nalog izdelali programe. Sedeže zvez bodo razporedili po občinah in krajih, kakor se bodo sporazumeli podpisniki, upoštevajoč analizo pogojev.

3.21 Telesna kultura

25. člen

Nosilci nalog:

- Telesnokulturna skupnost Dravograd in ZTKO
- Telesnokulturna skupnost Radlje ob Dravi in ZTKO
- Telesnokulturna skupnost Ravne na Koroškem in ZTKO
- Telesnokulturna skupnost Slovenj Gradec in ZTKO

V sedanjem srednjeročnem obdobju so v regiji že formirali določene stalne koordinacijske organe, ki bodo v tem dogovoru dobili širšo potrditev. V prihodnjem srednjeročnem obdobju bodo telesnokulturno dejavnost usklajevali naslednji medobčinski organi, ustanovljeni v skladu s potrebami in sklepi SZDL o nadaljnji razvojni politiki slovenske telesne kulture:

- medobčinski odbor za telesno kulturo
- komisija za priznanja
- regijski center za izobraževanje prvega ranga (sodniki, vaditelji, inštruktorji)
- odbor za vrhunski šport, ki združuje naslednje medobčinske zveze:
 - za alpsko smučanje
 - za atletiko
 - za alpinizem
 - za rokomet
 - za košarko
 - za nogomet
 - za odbojko
 - za plavanje

Do leta 1981 bodo posamezne zveze izdelale srednjeročne programe dela, ki jih bodo potrdile TKS koroških občin v dogovoru z izvajalci akcij v TKS. Odbor za vrhunski šport bo prevzel oblikovanje regijskih selekcij po športnih vrstah. Selekcije in zveze pa bodo imele sedeže v tistih krajih, kjer bodo za to najboljše pogoji.

Republiško tekmovanje za Cankarjevo nagrado

V soboto, 31. maja 1980, je bilo na Ravnah republiško tekmovanje za Cankarjevo nagrado na tematiko »Iz življenja in dela Prežihovega Vrancana«. Tekmovanje je bilo vključeno v Prežihove dneve in druge svečanosti, ki so se lani in letos odvijale na Ravnah ob 30-letnici Prežihove smrti. Na naši gimnaziji so se zbrali mladi tekmovalci iz vse Slovenije, iz Celovca in iz Trsta. Z njimi so prišli njihovi mentorji. Tekmovanju je prisostvovala vrsta uglednih gostov, kot so: pesnik Janez Menart, dr. Janez Rotar, predsednik slavističnega društva Miro Lužnik, namestnik direktorja za šolstvo SRS in drugi. Tekmovalce in goste je pred začetkom tekmovanja kot gostitelj pozdravil ravnatelj gimnazije Tone Golčer z besedami:

Dragi tekmovalci, spoštovani gostje!

Zbrali ste se v svetu Prežiha, v svetu med Peco, Uršljo in Pohorjem — v Mežiški dolini, v delu slovenske Koroške, v svetu Leopolda Suhodolčana in dr. F. Sušnika. Vsi so že umrli — Prežih pred 30 leti, Suhodolčan — veliko premlad — letos na Prešernov dan, dr. F. Sušnik pa 21. februarja.

Ravne na Koroškem imenujemo naš kraj. Okoli 10.000 prebivalcev živi tu. 360 let železarske tradicije ima naš kraj in več kot 5000 delavcev dela v železarni Ravne. Občina šteje 25.000 prebivalcev in skoraj vsak drugi občan je zaposlen. Mladi se šolajo v različnih šolah na Ravnah in v Slovenj Gradcu. Na naši gimnaziji se letos šola 640 dijakov iz vse koroške krajine. Otroci delavcev, kmetov in uslužbencev so.

Gimnazija Ravne je dar svobode, zavzemanja delavcev, Prežiha, dr. F. Sušnika in drugih. Cello predsednik Tito je zastavil svojo besedo zanjo. Dijaki sami so družno z delavci v brigadah gradili temelje tej svoji gimnaziji.

Veliko kulture je v naših krajih. Samorastniška je, kot so samorastniki naši ljudje. Več tisoč jih poje v pevskih zborih, igra, recitira in pleše. Zelo razvito je knjižničarstvo in telesna kultura je pri nas doma; oboje zato, da bi bil zdrav in kulturni duh v našem človeku.

Lep je ta svet med Uršljo, Peco in Pohorjem. S Prežihovega vrha ga boste videli v vsej njegovi lepoti. V Kotljah pa se boste srečali z našim kulturnim samorastnikom in raziskovalcem inž. M. Sipkom, ki vam bo predstavil Prežihovega Svetnečega Gašperja.

Vsem tekmovalcem želim veliko uspeha!

Predstojnik Zavoda za šolstvo SRS — enote Dravograd — Miroslav Faletov je pred tekmovanjem tekmovalce in mentorje nagovoril:

Dragi tekmovalci, mentorji in gosti!

Ob lanskih Vrančevih slovenostih in ob odkritju njegovega spomeniku je letos umrl veliki poznavalec Prežihovega Vrancana dr. Franc Sušnik zapisal:

»Kuhar Lovro — Prežihov Vranc — a!i stva dva:

— eden Kuhar Lovro, komunist in revolucionar, eden najpomembnejših funkcionarjev Komunistične partije Jugoslavije v njenih začetkih, član CK, njegov funkcionar na Dunaju, v Parizu in pri kominterni v Moskvi;

— in je drugi: Prežihov Vranc, tisti fantek, ki se ga je prijelo to ime, ko so bili pri Prežihu na štantu, in tisti silni upodabljaec naših ljudi, ki je sklesal Hotuljcem, Ravenčanom in Jazbincem, Hudabivnikom in Dihurjem spomenik kakor gora...?«

Temu Lovru in Vrancu ter njegovemu družbenemu in umetniškemu izročilu je posvečeno letošnje tekmovanje za Cankarjevo nagrado. Ko vas v imenu Zavoda SR Slovenije za šolstvo pozdravljam na tem republiškem tekmovanju tu na naših Ravnah, v Vrančevem svetu pod Goro, v svetu fužinarjev, knapov, olcarjev in paurov, se moram zahvaliti organizatorju tekmovanja Slavističnemu društvu Slovenije za priznanje, da so bile za letošnje zaključno tekmovanje izbrane Ravne. Velika hvala gre vsem pedagoškim delavcem — mentorjem širom naše republike za ves trud in požrtvovalnost pri pripravah mladine za področno in to današnje republiško tekmovanje. To je večkrat nevidno, vztrajno in tiho delo, ki ga še vedno premalo cenimo, čeprav je tudi to del tistega, čemur pravimo sodobna, samoupravna, podružbljena in angažirana šola.

In ko vam, tekmovalcem, želim uspešno tekmovanje, sem prepričan, da niste prišli semkaj samo zaradi nekakšne tekmovalne mode, temveč predvsem zato, da dokažete, da poleg vsakdanjih šolskih obveznosti zmorete in hočete še nekaj več. In kaj je to več? To je ljubezen do materinščine, ljubezen do knjige, ljubezen do kulture. O tej ljubezni je pisal Prežihov Vranc četrtošolcem v Žalcu takole: »Ljubite življenje in vse njegove lepote, potem boste pravilno rastle. Vse velike stvari na svetu nastajajo iz ljubezni.« Takšna ljubezen vas je danes privedla tudi sem, da v letu, ko se spominjamo 30-letnice Vrančeve smrti, v imenu te vaše ljubezni poveste, kaj vam in nam vsem pomeni Prežihov Vranc in njegovo umetniško ter družbeno izročilo.

Mi vsi, kar nas je tukaj in v Jugoslaviji, imamo čast pripadati revoluciji in času, v katerem je deloval tovariš Tito, skupnosti, ki smo jo ustvarjali na bojnem polju in jo gradili v miru. Čast in ponos je imeti v svoji zgodovini Tita. In zaradi Tita nam je prav tako v čast in ponos imeti Cankarja in Vrancana, saj je prav Titov čas oba v polni meri dal revoluciji in kulturi.

Navsezadnje še zahvala slavističnemu društvu koroške krajine in vsem, ki ste pomagali organizirati današnje tekmovanje.

Po naši šegi vam želim srečno za dobro delo!

Po tekmovanju so si mladi tekmovalci in mentorji ogledali Prežihovo bajto in spomenik Prežihovemu Vrancu ter se srečali z Vrančevo ženo.

Zaključna slovesnost s podelitvijo nagrad in priznanj pa je bila v kulturnem domu v Kotljah.

Dr. Janez Rotar, predsednik Slavističnega društva SRS, je tekmovalcem in gostom povedal naslednje misli:

Dragi prijatelji materinščine in Prežihove umetniške besede!

Če natančneje premislimo, se srečujemo s Prežihom že od zgodnje mladosti.

Slovenska beseda, materinščina je v njegovih delih zaživela in živi tako, da jo človek z užitek bere v katerikoli dobi.

Zbuja občutja ugodja spričo lepega in dobrega, vodi k odločanju za pravičnost spričo težkega in bolečega v življenju Prežihovih in slovenskih ljudi.

Pred približno 25 leti smo takratni študentje slavistike s svojo spoštovano in priljubljeno profesorico Marjo Boršnikovo prehodili te kraje, zbirali gradivo o pisatelju, pisali študije o njem in o njegovem delu. Izšel je prvi zbornik o Prežihovem Vrancu. Do danes je o Vrancu napisanih mnogo strani v slovenskem in v drugih jugoslovanskih jezikih.

Že takrat smo z našo profesorico spoznavali, da je bil Prežih človek in pisatelj, ki ni poznal, ni trpel površnih in puhlih besed.

Ni imel ne potrebe ne želje, da bi z besedami karkoli prikrival, najmanj pa pomanjkanje dejanj.

Kot ljudski človek je jasno mislil, razločno in umljivo pisal.

Ni bilo zmede v njegovi glavi in ne zmede v njegovem jeziku, v njegovih knjigah.

Prav zaradi tega je njegov jezik lep, spoštljiv, iskren.

Ni jezik, ki bi z njim skušal koga varati, ampak je jezik pravega človeškega sporočanja.

Ravno to je resnična vsebina ljubezni do materinščine, do slovenščine.

Dobro vemo, da ta Prežihova ljubezen korenini v najzgodnejši mladosti.

Takrat še ni vedel, da se jezik lahko uporablja za prevvaro. Najprej je moral skusiti to, kar danes nam ni treba več, da je materinski jezik tista vrednota, ki so jo hoteli njemu že kot otroku vzeti ali mu jo vsaj zagreniti.

Izkušnja njegovega Prvega pisma se je njemu in slovenskemu človeku žal še prevečkrat ponovila.

V resnici ni dobrine in ne vrednote v človekovem življenju, ki bi bila enkrat za vselej dana posamezniku in narodu.

Tako je s svobodo, tako je z materinščino, tako je z delom in tako je s kruhom in vsem tistim, kar nam je drago in zaradi česar živimo.

Če smo zmožni obvarovati svobodo, spoštovati svoj jezik in delati, da bi mogli živeti, tedaj je vse to resnično človečno šele takrat, ko svobodo in vse drugo priznavamo in želimo tudi drugim.

Končuje se mesec, ki je vselej utrjeval delovnemu človeku vero vase in v življenje.

To je z umetniško besedo tudi najmlajšim bralcem povedal Prežihov Vranc.

Mesec vigradi, mesec rožnik, mesec, katerega tuje ime je slovenski človek posebej polepšal, podomačil, ko mu je rekel m a j n i k !

Ta mesec bo kljub letošnjim bridkim dnevom, ko smo izubili človeka, ki je v našem času majnik še zlasti polepšal, ta mesec bo torej tudi poselej ostajal živa zveza med njim in nami, ostal bo majnik.

Tudi naša ljubezen do materinščine in naše spoštovanje materinščine kateregakoli človeka, tu pri nas ali kje drugje na zemeljski obli, temelji v sprejetem izročilu.

Mi smo sedaj ti, ki bomo to izročilo razvijali in nadaljevali in ga bomo nekoč izročili, predali drugim.

Vaše delo je pravo in resnično dejanje in izraz takšne volje.

Zato v imenu vseh navzočih hvala! — vam, vašim vzgojiteljem in učiteljem, staršem, vašim sošolcem, ki jih tu zastopate in ki se vesele vašega dela in volje.

Slovesnost je zaključila prof. Alenka Kozinc, svetovalka Zavoda za šolstvo SRS z naslednjim prispevkom:

Dragi mladi tekmovalci — prijatelji slovenske besede, dragi mentorji, gostitelji, gostje in vsi navzoči!

Pozdravljam vas v imenu Zavoda SR Slovenije za šolstvo, ki že peto leto skupaj s Slavističnim društvom Slovenije organizira republiško tekmovanje v znanju materinščine za Cankarjevo nagrado. Na ta zadnji dan meseca maja — meseca mladosti in najljubšega meseca našega dragega, žal, prav v tem lepem pomladnem času preminulega tovariša Tita, smo se zbrali k zaključni slovesnosti našega tekmovanja.

To tekmovanje je v petih letih dobilo posebno poslanstvo med šolsko mladino pa tudi pri širši družbeni skupnosti. Pomeni obliko ozaveščanja in skrbi za razvoj lepe slovenske besede, ki v naši skupnosti postaja vse bolj pomembna družbena vrednota.

Letošnje tekmovanje je pomembno iz dveh razlogov:

Prvi je organizacijski. Letos smo lahko prvič poleg šolskih pripravili tudi področna tekmovanja, na katerih so se 19. aprila pomerili v treh težavnostnih stopnjah učenci po vsej Sloveniji. Tako so se danes zbrali na Ravnah le po štirje najboljši tekmovalci vsake starostne oziroma težavnostne skupine področij.

Drugič pa je to tekmovanje posebej pomembno zato, ker se z njim priključujemo številnim slavnostim, ki se že od oktobra 1979. leta vrste na Ravnah, na Preškem vrhu, v Kotljah, skratka

v Prežihovih krajih ob 30-letnici njegove smrti. Lani, 12. oktobra, je predsednik Tito poslal na plenum kulturnih delavcev OF slovenskega naroda na Ravne brzojavno pismo, v katerem se je oprostal, da se ne more udeležiti odkritja spomenika svojemu bližnjemu sodelavcu in prijatelju Prežihovemu Vorancu. Ob tej priložnosti se je z najlepšimi besedami spominjal svojega zadnjega obiska na Ravnah in želel vsem tukajšnjim delovnim ljudem veliko uspehov pri oživiljanju tradicij revolucije in pri izpolnjevanju nalog na vseh delovnih področjih.

In danes so semkaj prišli mladi, da se s svojim delom in znanjem poklonijo velikanu izpod Uršlje gore.

Njegov rojak Janez Mrdavšič ga ocenjuje takole:

»Pogled človeštva je zazrt v prihodnost, njegov korak je naravnat k lepšemu in boljšemu življenju. Noben še tako velik uspeh ne more trajno potešiti njegovega nemirnega duha.

Tudi s Prežihovimi junaki je tako. Iz vsakršnih nicin težijo k soncu, iz vsakršne revščine se želijo povzpeti k lepšemu in bogatejšemu življenju. Pa ne samo takrat, ko se borijo za večji kos boljšega kruha. V spopadih, ki se marsikdaj razplamtijo do dramatične napetosti, nikoli ne odnehajo. Temu, kar jim pripada, se ne odpovedo.

Velike in močne so njihove podobe, močan in lep je moral biti Prežihov privid sveta prihodnosti, da mu je kot človek in umetnik lahko žrtvo-

val toliko ustvarjalnih in življenjskih moči. In velik je naš dolg njegovemu spominu.«

Mladi se mu poklanjajo z delom in znanjem.

Ivan Cankar je dal našemu tekmovanju ime, Prežihov Voranc mu je s svojim umetniškimi in družbenimi izročilom dal vsebino, Josip Broz Tito je s svojo dediščino zaznamoval ta mesec, to leto in našo prihodnost. Ti trije veliki besed in dejanj nas zavezujejo k še bolj ustvarjalnemu delu.

Čestitamo najprej vam mladim, ki ste s prizadevnim in odgovornim delom osvojili Prežihova izročila, ki ste znali oceniti razliko med mladostjo v nekdanji in današnji družbi, veličino boja za narodno in socialno svobodo, poslanstvo svetlih materinskih likov v Prežihovih delih, ki ste se prebili skozi čeri literarno zgodovinskih in jezikovnostilističnih vprašanj.

Z veseljem srcem pozdravljamo udeležence iz zamejstva, z željo, da bi jih bilo vsako leto več na našem tekmovanju.

Čestitamo vsem mentorjem za uspešno delo.

Zahvaljujemo se gostiteljem, koroškim slavistom, kolektivu gimnazije Ravne, občinski konferenci SZDL, Kulturni skupnosti Ravne, Izobraževalni skupnosti Ravne in Študijski knjižnici Ravne, ki so omogočili to tekmovanje, zlasti pa vsem profesorjem, ki so pripravili in popravljali teste in tekmovalne naloge, skratka, vsem sodelujočim na področnih in republiškem tekmovanju, zlasti pa vam, ki ste nas tako prijazno sprejeli medse.

GIMNAZIJA RAVNE NA KOROŠKEM

daje poročilo za šolsko leto 1979/80

V šolskem letu 1979/80 se je šolalo na gimnaziji 181 + 462 = 643 učencev. V gimnaziji splošne smeri jih je bilo: 141 + 285 = 426; v gimnaziji pedagoške smeri pa: 40 + 177 = 217. Učenci gimnazije splošne smeri so bili razpo-

rejeni v 13 oddelkov, učenci pedagoške smeri pa v 9 oddelkov.

V okviru gimnazije je v tem šolskem letu delovala tudi poklicna šola za varuhinje — oddelk za odrasle, ki jo je obiskovalo 24 slušateljic iz VVZ koroške krajine.

Učni uspehi ob zaključku šolskega leta so zelo dobri, saj je 616 (95,8 %) učencev uspešno izdelalo razred in le 27 (4,2 %) jih ima popravne izpite iz enega ali dveh predmetov.

Letni uspehi so razvidni iz tabele 1.

Tabela 1: Letni uspeh učencev

učni uspeh učencev v razredu	splošna smer					pedagoška smer					šola
	I	II	III	IV	skupaj	I	II	III	IV	skupaj	
odlični	26	13	10	31	80 (18,8 %)	3	0	10	7	20 (9,2 %)	100 (15,6 %)
prav dobri	47	37	40	53	177 (41,5 %)	12	17	25	18	72 (33,2 %)	249 (38,7 %)
dobri	24	48	39	41	152 (35,7 %)	16	42	19	31	108 (49,8 %)	260 (40,4 %)
zadostni	1	1	3	1	6 (1,4 %)	—	—	1	0	1 (0,4 %)	7 (1,1 %)
izdelali razred	98	99	92	126	415 (97,4 %)	31	59	55	56	201 (92,6 %)	616 (95,8 %)
popravni izpit	2	3	5	1	11 (2,6 %)	2	6	8	0	16 (7,4 %)	27 (4,2 %)
vsi učenci	100	102	97	127	426 (100 %)	33	65	63	56	217 (100 %)	643 (100 %)

Učni uspeh se bo v avgustu — po popravnih izpitih — povzpela na okoli 99 %.

Uspeh šole po popravnih in razrednih izpitih ob zaključku šolskega leta 1978/79

Popravne in razredne izpite je imelo v lanskem šolskem letu 42 učencev. 33 učencev je izpite uspešno opravilo ter tako uspešno zaključilo razred.

Končni učni uspeh za šolsko leto 1978/79 je znašal 98,6 %.

Zaključni izpiti — junijski rok 1980

K zaključnemu izpitu se je prijavilo 18 + 78 = 126 kandidatov iz gimnazije splošne smeri in 15 + 41 = 56 kandidatov iz gimnazije pedagoške smeri. Pri pedagoški smeri je bilo 14 kandidatov iz razredne smeri, 21 iz družbeno jezikovne in 21 iz prirodoslovno matematične smeri. Izpitni odbor so sestavljali vsi domači učitelji ter en učitelj — zunanji sodelavec. Predsednik izpitnega odbora je bil ravnatelj Tone Golčer, podpredsednica Erna Kožar, tajnica pa Jožica Filipančič.

Oproščenih opravljanja zaključnega izpita je bilo:

a) v gimnaziji splošne smeri 12 + 19 = 31 kandidatov,

b) v gimnaziji pedagoške smeri pa 0 + 7 = 7 kandidatov.

Pisnemi del zaključnega izpita je bil 19. 6. 1980 — naloga v slovenskem jeziku; 20. 6. 1980 pa naloga iz tujega jezika ali matematike (an: 53, ne: 40, fr: 1, ma: 36). Kandidati iz pedagoške usmeritve — razredna smer niso pisali naloge iz drugega predmeta.

Tako je opravljalo pisnemi izpit v slovenskem jeziku skupno 144 kandidatov.

Teme so bile naslednje:

a) splošna smer:

oproščeni — odlični	12 + 19 = 31 = 46 (36,5 %)
odlični na izpitu	4 + 11 = 15 = 22 (16,9 %)
prav dobri	17 + 27 = 44 (34,9 %)
dobri	12 + 16 = 28 (22,2 %)
zadostni	2 + 0 = 2 (1,6 %)
izdelali	47 + 73 = 120 (95,2 %)
popr. izpit ima	1 + 5 = 6 (4,8 %)
niso izdelali	0 + 0 = 0 (0 %)

b) pedagoška smer:

0 + 7 = 7 = 9 (16,1 %)
0 + 2 = 2 = 23 (41,1 %)
4 + 10 = 14 (25 %)
9 + 14 = 23 (41,1 %)
1 + 4 = 5 (8,9 %)
14 + 37 = 51 (91,1 %)
1 + 3 = 4 (7,1 %)
0 + 1 = 1 (1,8 %)

Rezultati zaključnih izpitov so zelo dobri. Še zlasti je razveseljivo, da je veliko kandidatov doseglo odlične in prav dobre uspehe. Spričevala smo kandidatom slovesno podelili 27. junija 1980 v likovnem salonu Studijske knjižnice. Slovesnosti so prisostvovali: Rudi Vrčkovnik — predsednik SO — Ravne na Koroškem, Franc Tušek — sekretar OK ZKS Ravne, Marko Matkovič — predsednik OK SZDL Ravne na Koroškem in vsi člani izpitnega odbora. Na slovesnosti smo mnogim maturantom podelili nagrade in pohvale za njihovo družbenopolitično, samoupravno in društveno delo, 37 maturantov je prejelo potrdila o končani politični šoli.

Zaključni izpit so v juniju 1980 uspešno opravili:

A. gimnazija splošne smeri:

(47 + 73 = 120)

1. Burnik Tomaž — Slov. Gradec
2. Čegovnik Borut — Mežica
3. Črešnar Gorazd — Lovrenc na Pohorju
4. Haber Goran — Ravne
5. Jamnik Stanko — Ravne
6. Krebs Vlado — Ravne
7. Petrič Zvonko — Kotlje
8. Rodič Tomaž — Ravne
9. Simoniti Gregor — Slovenj Gradec
10. Struga Branko — Mežica
11. Vujkovic Bojan — Slovenj Gradec
12. Baloh Darja — Dravograd
13. Barl Andreja — Slovenj Gradec
14. Flis Marjana — Črneče
15. Fišer Mojca — Slovenj Gradec
16. Grudnik Zdenka — Dravograd
17. Javornik Simona — Šmartno
18. Jeromel Irena — Dovše
19. Kacijan Tatjana — Slovenj Gradec
20. Kolmančič Alenka — Ravne
21. Kostanjevec Brina — Ravne
22. Lečnik Lidija — Ravne
23. Logar Irena — Ravne
24. Macur Jasna — Kotlje
25. Marošek Andreja — Slovenj Gradec
26. Ozmeč Petra — Prevalje
27. Šetina Petra — Dobja vas
28. Šteharnik Anica — Prevalje
29. Strekelj Marjana — Navrški vrh
30. Tasič Monika — Mislinja
31. Vinarnik Silva — Brda pri Slovenj Gradcu
32. Benko Davorin — Prevalje
33. Bricman Ivan — Pameče
34. Dolar Zlatko — Slovenj Gradec
35. Gaber Danilo — Šmartno
36. Gošnak Rado — Dobja vas
37. Hrastnik Sašo — Kotlje
38. Lodrnt Stanislav — Prevalje
39. Mikuš Rok — Slovenj Gradec
40. Nabernik Igor — Mislinja
41. Praprotnik Marjan — Vuzenica
42. Pravidič Miran — Dravograd
43. Rožanc Igor — Dobja vas
44. Špegel Damijan — Slovenj Gradec
45. Boštjan Magda — Janeče
46. Črešnik Jožica — Dravče
47. Damijan Renata — Slovenj Gradec
48. Drevenšek Marta — Prevalje
49. Gerhold Elizabeta — Pernice
50. Jeznik Štefka — Šentjanž
51. Kamenik Majda — Ravne
52. Kotnik Dominika — Prevalje
53. Kotnik Erika — Slovenj Gradec
54. Krajnc Zdenka — Pernice
55. Merkač Sonja — Stražišče
56. Poberžnik Marjana — Ravne
57. Potočnik Mateja — Slovenj Gradec
58. Ravnikar Alenka — Slovenj Gradec
59. Verdnik Majda — Muta
60. Bukovnik Marjan — Slovenj Gradec
61. Golčer Milan — Janeče
62. Grzina Boris — Dobja vas
63. Kaker Jože — Črna
64. Krivograd Marko — Ravne
65. Lampret Rado — Janeče
66. Lednik Željko — Mežica
67. Letonja Marko — Ravne
68. Lužnik Peter — Slovenj Gradec
69. Mežnar Dušan — Mežica
70. Mlakar Miran — Slovenj Gradec
71. Mrdavšič Igor — Ravne
72. Bohneč Lidija — Ravne
73. Cof Otka — Mežica
74. Cibron Andreja — Prevalje

Plavanje — start

75. Gavran Renata — Mežica
76. Grabner Valerija — Ravne
77. Guček Felicita — Mežica
78. Hartman Irena — Golavabuka
79. Keber Simona — Črna
80. Kotnik Alenka — Dobja vas
81. Krajnc Jana — Črna
82. Krajnc Marija — Prevalje
83. Mravljak Marija — Dravograd
84. Orožen Barbara — Kotlje
85. Paradiž Darja — Slovenj Gradec
86. Repotočnik Meta — Dravograd
87. Rus Sonja — Ravne
88. Sagmeister Ljuba — Dravograd
89. Salecl Renata — Slovenj Gradec
90. Vranjek Darja — Šmartno
91. Žerdoner Jožica — Dobja vas
92. Bončina Borut — Prevalje
93. Butolen Dušan — Radlje
94. Franc Drago — Tolsti vrh
95. Gerdej Edvard — Šentvid
96. Grauf Alojz — Mežica
97. Izak Jaroslav — Ravne
98. Kalin Leopold — Slovenj Gradec
99. Kolar Božo — Radlje
100. Podričnik Slavko — Mežica
101. Prodnik Miroslav — Črna
102. Zorman Marko — Dobja vas
103. Božnik Vlasta — Slovenj Gradec
104. Čakš Milena — Dravograd
105. Gnamuš Sonja — Šentjanž
106. Grah Romana — Slovenj Gradec
107. Hedl Anemarija — Sp. Vižinga
108. Hedl Renata — Sp. Vižinga
109. Korbar Majda — Zg. Vižinga
110. Pečnik Anita — Dravograd
111. Podpečan Darinka — Turiška vas
112. Plazl Ljuba — Prevalje
113. Pšeničnik Marjana — Libeliče
114. Pušnik Berta — Libeliče
115. Pušnik Elica — Dravograd
116. Rapuc Alenka — Črneče
117. Renčelj Aleksandra — Radlje
118. Renčelj Simona — Radlje
119. Repnik Majda — Vuhred
120. Vučič Renata — Radlje

B. gimnazija pedagoške smeri:

(14 + 37 = 51)

1. Hojnik Roman — Podgorje
2. Breznik Romana — Pameče
3. Gabor Irma — Kotlje
4. Galun Vlasta — Prevalje
5. Jamer Milena — Libeliče
6. Kun Branka — Vuhred
7. Mezner Vanja — Janeče
8. Pavlič Olga — Vuzenica
9. Plesec Ljuba — Črna
10. Potočnik Edita — Prevalje
11. Ročnik Irena — Črna
12. Senica Marjana — Mežica
13. Erat Mirko — Ravne
14. Keber Borut — Ravne
15. Knez Milan — Mežica
16. Komar Gvido — Mežica

17. Tomšič Žarko — Črna
18. Zorman Zoran — Slovenj Gradec
19. Češek Metka — Trbonje
20. Čevnik Marina — Dobrava
21. Dretnik Gabrijela — Črneče
22. Javornik Blanka — Vuhred
23. Jehart Stanislava — Slovenj Gradec
24. Kac Mija — Šmartno
25. Lečnik Liljana — Janeče
26. Marhl Mija — Radlje
27. Pepelnjak Rozalija — Mežica
28. Sirk Breda — Dobja vas
29. Sušec Silva — Slovenj Gradec
30. Štern Tanja — Slovenj Gradec
31. Žvikart Anka — Slovenj Gradec
32. Grabec Janez — Slovenj Gradec
33. Pudgar Dušan — Dobja vas
34. Smolar Tone — Trbonje
35. Stenlak Zlatko — Vuhred
36. Svetina Srečko — Ravne
37. Sušel Blaž — Mežica
38. Zorman Emil — Prevalje
39. Čegovnik Irena — Otiški vrh
40. Detečnik Marija — Šmiklavž
41. Hudej Marjana — Ravne
42. Konečnik Sonja — Šmartno
43. Lakovšek Sonja — Prevalje
44. Lesnik Milena — Dravograd
45. Mesner Vera — Ravne
46. Mravljak Marina — Zg. Vižinga
47. Novak Maja — Legen
48. Pogorelnik Darja — Radlje
49. Pumpas Suzana — Mežica
50. Sinko Zlatica — Dravograd
51. Vrčkovnik Cvetka — Prevalje

Zaključni izpiti v jesenskem roku 1979

Opravili so jih:

1. Heršold Danilo — Muta
2. Osrajnik Peter — Slovenj Gradec
3. Borovnik Ida — Mislinja
4. Gostenčnik Metoda — Šmartno
5. Grnjak Tatjana — Prevalje
6. Knez Irena — Ravne
7. Kurnik Jožefa — Koprivna
8. Perovec Nataša — Ravne
9. Pušnik Marija — Ravne
10. Strmčnik Frančiška — Primož na Pohorju

SOLSKI DELAVCI

V šolskem letu 1979/80 je združevalo delo na gimnaziji 44 delavcev. Od tega:

- a) za nedoločen čas:
 - ravnatelj: 1
 - profesorji: 25
 - predmetni učitelji: 4
 - administrativni in tehnični delavci: 11
- b) za določen čas:
 - učni delavci: 3

Pogodbeno je sodelovalo z nami 7 zunanjih sodelavcev.

Lansko jesen je zapustilo naš kolektiv 7 sodelavcev. Na odslužitev kadrovskega roka sta

odšla profesorja Peter Sekolonik in Emil Pečnik. Trije naši dolgoletni sodelavci, ki so veliko prispevali k razvoju gimnazije, pa so odšli na nove delovne dolžnosti, in to: prof. Janez Mrdavič za ravnatelja Študijske knjižnice, prof. Alojz Krivograd za kustosa v Delavski muzej Ravne, p. u. Vinko Komprej pa za komercialista v Tovarno lesovine in lepenske Prevalje.

Dipl. inž. Stanko Meh je odšel v tovarno usnja Slovenj Gradec; Irena Lajmiš pa je združevala delo za določen čas.

Erna Kožar, prof. An-Ne se je vrnila iz zavoda za šolstvo SRS nazaj v šolo. Za nedoločen čas so v tem letu sklenili delovno razmerje še: Andrej Ruter, prof. Ma in Matija Tasič, prof. Fi. Za določen čas pa Milka Nagnernik, prof. An-Ne, ter Ivan Verčko in Metka Murko.

DELO DRUŠTEV, KROŽKOV IN ORGANIZACIJ NA SOLI

a) MKUD Franci Paradiž

MKUD povezuje delo literarnega, recitacijskega, dramskega, fotografskega in likovnega krožka ter mešanega mladinskega pevskega zbora.

MKUD je organiziralo ob praznikih in pomembnejših jubilejih proslave, kjer so sodelovali člani krožkov in pevski zbor. Recitatorji in pevski zbor so sodelovali na mnogih prireditvah in proslavah na Ravnah in v občini (otvoritev Prežihove bajte, občinska proslava praznika OF, občinski praznik — Prevalje, vzdava temeljne listine za zidavo prostorov za usmerjeno izobraževanje itd.).

Pevski zbor je naštudiral in obnovil 16 pesmi ter z njimi sodeloval na 15 prireditvah, revijah in koncertih.

Člani literarnega krožka so izdali dve številki glasila »Mislil mladih« in sodelovali na natečaju »Borba, delo, sadovi«.

Prizadevni člani MKUD so bili na nagradni ekskurziji v Kumrovcu in Stubiških toplih.

b) ŠSD gimnazije

V ŠSD je delovalo v tem šolskem letu 8 krožkov (atletika, košarka, nogomet, namizni tenis, plavanje, strelstvo, planinstvo in moderna gimnastika). Vsi učenci in učitelji so člani ŠSD. Med letom so člani izvedli vrsto tekmovanj in športnih srečanj. Sodelovali so »Ob žici okupirane Ljubljane« in se pomerili v Celovcu z dijaki celovške slovenske gimnazije. V tem šolskem letu je naše društvo na republiškem tekmovanju ŠSD zasedlo 2. mesto. V petletnem ciklusu 1976—1980 pa je bilo trikrat prvo in dvakrat drugo in je tako letos osvojilo prehodni pokal za petletno obdobje v trajno last.

c) Iz dela krožkov in drugih dejavnosti

V šoli so učenci vključeni v najrazličnejše krožke. V marksističnem krožku je redno delalo 16 dijakov, ki so letos študirali dela E. Kardelja, neuvrščenost in delegatski sistem. Člani zgodovinskega krožka so proučevali zgodovino naših krajev. Člani prirodoslovnega krožka so delali v štirih sekcijah (botanična, mikrobiološka, anatomska in kemijska). Sodelovali so v vseslovenski akciji — raziskovanje onesnaženosti zraka.

Pri zemljepisnem krožku so proučevali nekatere zanimivosti iz obče in regionalne geografije. V obrambnem krožku so se dijaki vadili v streljanju z zračno in malokalibrsko puško ter se vežbali v orientaciji.

Pri tujih jezikih so bili dijaki vključeni v nemški, angleški in francoski jezik. Več dijakov se je udeležilo tekmovanja v znanju tujih jezikov. Nekateri izmed njih so se uvrstili med najboljše v SRS. Marjana Pšeničnik je tekmovala v pisanju spisa na temo: »60 let KPJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov« v nemškem jeziku. V SRS je dosegla drugo, na zveznem pa peto mesto. Na šoli sta delovala tudi matematični in fizikalni krožek. Več dijakov je sodelovalo na republiškem tekmovanju iz fizike. V elektrotehniškem krožku so učenci izdelovali tiskana vezja in radijske sprejemnike.

Republiškega tekmovanja za Cankarjevo nagrado, ki je bilo letos na naši gimnaziji na temo Prežihove Vorance (za SRS in zamejstvo), se je udeležilo 10 naših dijakov. Kar štirje

naši učenci so osvojili najboljša mesta (Miran Pravič, Irma Gabor, Breda Sirk in Duška Meh).

Prežihovo bralno značko IV. stopnje je osvojilo 29. V. stopnje pa 19 naših dijakov.

Učenci so v tem šolskem letu pripravili 72 jutranjih radijskih oddaj o raznih aktualnih dogodkih na šoli, kraju in občini, v državi in svetu. 13 oddaj je bilo daljših — spominskih.

Mladi člani rdečega križa so se vključevali v akcije RK, zbirali so oblačila in obiskovali starejše občane v domu onemoglih v Črnečah.

DELO ZSMS, ŠOLSKE SKUPNOSTI IN OO ZKS

Mladina je organizirana v pet osnovnih organizacijah, delo pa povezuje koordinacijski odbor. Na osnovi programov osnovnih organizacij smo izdelali program dela mladine na šoli, ki je zajemal glavne naloge in akcije. 25. maja smo organizirali letno konferenco, ocenili delo in izvolili novo vodstvo.

Letošnje delo je bilo usmerjeno na:

— družbenopolitično izobraževanje (mladinske ure, mladinska politična šola, ki smo jo organizirali skupaj z OO ZKS na šoli, jutranje oddaje),

— informiranje (oglasna deska, stenčasi, objave in informativni bilten),

— vzpodbujanje k izvenšolskim dejavnostim (vse leto smo spremljali aktivnost posameznikov in celotnih oddelčnih skupnosti).

Poleg tega smo:

— evidentirali kandidate za sprejem v ZK, — vzpodbujali mladince za vključevanje v MDA in poslali v brigade okoli 30 brigadirjev,

— sodelovali pri vseh pripravah in proslavah na šoli in zunaj nje,

— sodelovali na tekmovanju »Tito, revolucija, mir«, kjer so bili naši mladinci zelo uspešni, saj so dosegli 2. mesto v republiki. Sodelovali smo tudi na drugih tekmovanjih. Na šoli smo organizirali kviz na temo neuvrščenih. Plodno je bilo tudi sodelovanje z občinsko konferenco mladih v izobraževanju.

Šolska skupnost je delala na osnovi sprejetega programa. Ob začetku pouka je seznanila učence 1. razreda z izvenšolsko dejavnostjo na šoli. Skupaj z razrednimi skupnostmi so spremljali učne uspehe, krožkovne dejavnosti in samoupravne odnose med učenci in učitelji. Sami so vzdrževali dežurstva v razredih in šoli.

V osnovno organizacijo ZK gimnazije Ravne je vključenih 23 dijakov in 16 učiteljev ter drugih sodelavcev. Za lažje delo delujeta dva aktiva — aktiv dijakov in aktiv učiteljev. OO dela po sprejetem programu, posebno pozornost pa posveča idejnopoličnemu delu med dijaki. V ta namen je OO ZKS pripravila mladinsko politično šolo, ki jo je uspešno končalo 66 dijakov. Letos je bila mladinska politična šola prvič orientirana tudi v sodelovanju s Šolskim centrom.

Dijaki komunisti so zadolženi, skupno z mentorji, za delo posameznih razrednih skupnosti in za delo osnovnih organizacij ZSMS.

Iz šolske kronike 1979/80

S poukom smo začeli 3. septembra. 5. septembra smo poslušali govor predsednika Tita, ki ga je imel na konferenci neuvrščenih v Havani. 29. septembra pa smo v okviru akcije »nič nas ne sme presenetiti« na šoli izvedli obrambni dan. Sodelovali so borci NOV.

V začetku oktobra je več naših učencev pomagalo urejati okolje obnovljene Prežihove bajte. 11. oktobra smo se udeležili otvoritve bajte, 13. oktobra pa odkritja spomenika Prežihovemu Vorancu. VII. plenumu kulturnih delavcev OF slovenskega naroda, ki je bil 12. oktobra na Ravnah na temo: »Prežihov Voranc — pisatelj in revolucionar«, so prisostvovali tudi naši slavisti.

15. novembra je bila konferenca ob zaključku I. ocenjevalnega obdobja. 18. novembra je sodeloval naš pevski zbor na festivalu revolucija in glasba v Šmarju pri Jelšah in v Ljutomeru. 27. novembra je bila proslava ob dnevu republike. ZSMS je pripravila kviz — tekmovanje o gibanju neuvrščenih držav.

24. decembra je bil v Titovem domu razgovor o problemih koroških Slovencev. Razgovor z dijaki IV. letnika in slušatelji mladinske politične šole so vodili: konzul Alfonz Naberžnik, Feliks Wieser in novinar »Dela« — Marjan Sedmak.

9. januarja je bil zimski športni dan. Dijaki 2. č in 2. d oddelka gimnazije pedagoške smeri so bili od 21. do 25. januarja na proizvodnem delu v naših DO. 22. januarja je bila konferenca ob zaključku II. ocenjevalnega obdobja. 25. januarja je bila spominska oddaja ob 70-letnici rojstva E. Kardelja.

11. februarja je bila oddaja ob smrti našega pisatelja L. Suhodolčana, ki je umrl 8. februarja. Pogreba se je udeležilo veliko naših dijakov in učiteljski zbor. 15. februarja je bil kulturni dan posvečen Prešernu in Prežihu; podelili smo Prežihove bralne značke.

21. februarja ob 9. uri je v slovenjegraški bolnišnici umrl ustanovitveni in prvi ravnatelj naše gimnazije dr. F. Sušnik. 22. februarja je bila oddaja v spomin dr. F. Sušniku. Po oddaji pa je sledil v študijski knjižnici mimohod dijakov in učiteljev ter vpis v žalno knjigo. 23. februarja je bila ob 12. uri v Titovem domu žalna seja; ob 14. uri smo se poslovili od njega pred študijsko knjižnico in gimnazijo; ob 16. uri pa je bil pogreb na pokopališču Barbara. V pogrebnih svečanostih so sodelovali naši dijaki in naš mladinski pevski zbor. Pogreba smo se udeležili vsi sodelavci in učenci. Od dr. F. Sušnika se je na pokopališču Barbara poslovilo več tisoč ljudi ter več sto njegovih dijakov.

21. marca je bil na univerzah v Mariboru in v Ljubljani informativni dan za četrtošolce.

1. aprila je gostovala na Ravnah pianistka Dubravka Tomšič. Koncerta so se udeležili dijaki 1. in 2. letnika. 15. aprila je bila konferenca ob zaključku IV. ocenjevalnega obdobja. 11. aprila so naši recitatorji gostovali na občinski prireditvi »Naša beseda« na Ravnah z recitalom »V letu je le en maj«. 16. aprila so bili dijaki IV. letnika na ekskurziji (Zg-Sl) na Dolenjskem. 22. aprila smo si vsi učenci in učitelji — ogledali razstavo o življenju in delu E. Kardelja v Slovenj Gradcu. 23. aprila je bil gost gimnazije inž. Pavle Zaucer — naš Matjaž. O NOB na Koroškem je govoril dijakom IV. letnika in profesorjem. 28. aprila smo ob 9.30 svečano sprejeli pri Kefrovem mlinu Titovo štafeto. Recitatorji in pevci so sodelovali v kulturnem delu programa. 29. aprila je bila proslava ob prazniku dela 1. maju.

4. maja je umrl naš tovariš Tito. 5. maja je bila za vse učence in sodelavce žalna svečanost. Po svečanosti pa smo si v študijski knjižnici vsi ogledali razstavo o življenju in delu tovariša Tita ter se vpisali v žalno knjigo. 6. maja smo poslušali po radiu žalno sejo iz skupščine SFRJ; 8. maja pa smo po televiziji spremljali pogrebne svečanosti in pogreb predsednika Tita.

10. maja je bil informativni dan za vpis novincev. 15. maja so dijaki I. letnika streljali z vojaško puško na Poljani. 14. maja je bil koncert »Iz borbe naših dni«, na katerem so sodelovali tudi naš MPZ in recitatorji. 17. maja je bila na Prevaljah proslava ob občinskem prazniku in 35-letnici osvoboditve. Sodelovali so naši recitatorji in MPZ. 23. maja je bil koncert našega MPZ in PZ — Fužinar. Sodelovali so tudi naši recitatorji in literati. 24. maja pa smo v počastitev dneva mladosti v temelje gimnazije vzdali »svečano listino« za dograditev prizidka k stavbi gimnazije za potrebe usmerjenega izobraževanja.

29. maja je bil športni dan, namenjen atletiki. 30. maja je bilo v Celovcu srečanje športnikov naše in celovške slovenske gimnazije. 31. maja je bilo na naši gimnaziji republiško tekmovanje za Cankarjevo nagrado na tematiko: delo Prežihovega Voranca.

2. junija so bili na nagradni ekskurziji v Kumrovcu člani MKUD F. Paradiž. 11. junija so bili dijaki III. letnika na ekskurziji (Zg-Sl) na Gorenjskem. 18. junija je bila konferenca ob zaključku IV. ocenjevalnega obdobja. Od 19. do 26. junija so bili zaključni izpiti. 27. junija je bila podelitev letnih in zaključnih spričeval ter zaključna konferenca. S profesorji slovenske gimnazije iz Celovca smo se srečali 30. junija.

Poročilo izobraževalnega centra rudnika Mežica za šolsko leto 1979/80

Izobraževalni center deluje v sestavi delovne organizacije Rudniki svinca in topilnica Mežica. Njegova naloga je organizirati izobraževanje vseh vrst za TOZD in DSSD.

Izobraževalni center organizira naslednje dejavnosti:

— izobraževanje mladine; sem sodijo poklicna rudarska šola, dom učencev in praktično usposabljanje učencev, ki so v tozdu v učnem in štipendijskem razmerju;

- štipendiranje in izobraževanje ob delu;
- pripravništvo;
- dopolnilno (funkcionalno) izobraževanje;
- strokovna knjižnica.

I. IZOBRAŽEVANJE MLADINE

Poklicna rudarska šola

V izobraževalnem centru deluje poklicna rudarska šola, ki izobražuje rudarje širokega profila.

Letošnje šolsko leto je drugi letnik obiskovalo 17 učencev; en učenec je bil odličen, štirje prav dobri, štirje dobri in osem zadostnih. Nezaosten ni bil nobeden.

Prvega in tretjega letnika nismo imeli. 1977. leta nismo vpisovali učencev v prvi letnik zaradi prostorske stiske v domu učencev, saj morajo vsi učenci stanovati v domu, ker niso domačini. 1979. leta smo prvi letnik sicer organizirali, vendar ga nismo mogli odpreti, ker je ostalo le 6 učencev. Te pa smo preusmerili za talilce v barvni metalurgiji in zdaj obiskujejo poklicno metalurško šolo na ŠC Ravne, bivajo pa v domu učencev. Za šolsko leto 1980/81 se je prijavilo v poklicno rudarsko šolo 28 učencev. Za potrebe RO bi tudi prihodnje leto morali razpisati vpis v 1. razred, vendar to zaradi pomanjkanja prostora v domu učencev ne bo mogoče. Zaradi takih problemov in zaradi potreb v usmerjenem izobraževanju bi bilo nujno potrebno resno razmišljati o gradnji doma učencev poklicnih šol za našo regijo.

Iz dela mladinske organizacije

Naša OO ZSMS je na začetku šolskega leta sprejela program dela. Ta program je v celoti izpolnila. V šoli smo organizirali mladinske ure z naslednjimi temami: svet, v katerem živimo; svetovni dan zdravja; vloga posameznika v družbi; religija ter SLO in družbena zaščita. Pri organizaciji mladinskih ur sodelujemo z Delavsko univerzo Ravne.

Naši mladinci so se udeležili naslednjih akcij in prireditev v kraju in občini:

- otvoritve Prežihove bajte in spomenika,
- komemoracije pri spomeniku,
- kurirčkove pošte,
- urejanja prostora za praznovanje dneva rudarjev in dneva borcev,
- čiščenja Meže,
- čiščenja okolice doma učencev in šole,
- jesenskega kroša,
- treh turnirjev v nogometu, dveh v tenisu in streljanju z zračno puško,
- športnega in tovariškega srečanja z vojakami karavle Reht. Eno srečanje je bilo v domu učencev, drugo pa na karavli. Ob dnevu JLA smo obiskali vojake na karavli. Organizacija ZRVS nas vsako leto povabi na orientacijski pohod. Letos smo se ga udeležili z dvema ekipama.

Mladinske delovne akcije v Suhi krajini so se udeležili štirje učenci, od teh so se trije že vrnili s priznanji in značkami udarnika. Takih akcij in prireditev se mladinci zelo veselijo. Na njih se kuje tovarštvo in sklepajo nova poznanstva.

II. ŠTIPENDIRANJE

V štipendijskem razmerju smo imeli to šolsko leto 143 štipendistov:

- 23 na višjih in visokih šolah,
- 32 v tehniških šolah,
- 88 v poklicnih šolah, od tega 17 učencev poklicne rudarske šole.

Ob delu se je preteklo leto izobraževalo 59 delavcev. Devet jih je v tem letu šolanje zaključilo.

III. PRIPRAVNISTVO

Naša delovna organizacija je takoj po sprejemu pravilnika o pripravništvu marca 1979 začela ta akt uresničevati. Pri načrtnem uvajanju pripravništva smo imeli precejšnje probleme, kajti niti pripravniki niti njihovi mentorji niso bili pripravljeni na tako sodelovanje. Poleg tega pa je v zvezi s pripravništvom še veliko odprtih vprašanj, kar povzroča dodatne težave.

Od marca lani se je pri nas zaposlilo 36 pripravnikov, ki se usposablajo po programih, pripravljenih za pripravništvo. Strokovni izpit po končani pripravniški dobi je doslej opravilo 14 pripravnikov.

IV. DOPOLNILNO (FUNKCIONALNO) IZOBRAŽEVANJE

Izobraževalni center organizira tečaje za pridobitev kvalifikacije, polkvalifikacije in za usposobitev za določena dela in naloge. Do junija letos smo v delovni organizaciji organizirali naslednje tečaje in seminarje:

- tečaj za KV — strokovni del za:
 - kopače, tesarje in globinske vrtalce 14
 - strojnike rudarskih strojev 10
 - talilce v barvni metalurgiji 11
 - oplemenitelje rude 5

Franc Volentar

Poročilo osnovne šole Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem za šolsko leto 1979/80

Osnovna šola Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem vključuje še podružnično osnovno šolo Strojna. V centralni šoli na Ravnah poteka učnovzgojno delo v 24 čistih oddelkih od prvega do osmega razreda, v katerih je bilo 634 učencev. 64 učencev je bilo vključenih v 3 oddelke podaljšanega bivanja. V podružnični šoli Strojna sta bila 2 kombinirana oddelka, ki sta vključevala učence od 1. do 8. razreda, skupno je obiskovalo šolo 22 učencev.

Za delo šole je skrbelo 53,5 delavca, ki so združevali delo s šolo za nedoločen čas. Kadrovska zasedba je zelo ustrezna, saj so prvič v zgodovini šole vsa pedagoška dela in naloge opravljali ljudje z ustrezno izobrazbo. Med delavci šole je bilo 40 pedagoških delavcev, od tega 19 učiteljev razrednega pouka, 17 učiteljev predmetnega pouka, ravnatelj, pomočnik ravnatelja, pedagoginja in šolska knjižničarka. 14 učiteljev ima srednjo izobrazbo, 23 učiteljev višjo izobrazbo, trije pa imajo visoko izobrazbo.

Do konca marca 1980 je bila v sklopu osnovne šole Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem osnovna šola Koroški jeklarji Ravne s podružnično šolo Kotlje. Od 1. aprila dalje sta na Ravnah dve samostojni osnovni šoli.

Dosežen je bil naslednji uspeh po razredih

razred	število oddelkov	število učencev	število pozitivnih učencev	število negativ. učencev	opombe
1. razred	3	67	66	1	
2. razred	3	71	70	1	
3. razred	3	77	76	1	
4. razred	3	74	74		
5. razred	3	98	97	1	
6. razred	3	83	83		
7. razred	3	88	87	1	
8. razred	3	76	76		
Šola	24	634	629	5,5 %	razvrščen na predlog komisije za razvrščanje

Tečaje za kvalifikacijo je končalo 40 delavcev.

- tečaj za PK talilce v barvni metalurgiji 14
- tečaj za upravljalce dvigal, vodenih s tal (2 skupini) 79
- tečaj za voznike vozil za mehanizirano nakladanje in razkladanje 31
- 8 seminarjev za novo sprejete delavce 197
- predavanje o metodologiji strateškega planiranja 23

Tečajev in seminarjev v delovni organizaciji se je torej udeležilo 384 delavcev.

Zunaj delovne organizacije se je tečajev in seminarjev udeležilo 150 udeležencev:

- varilski tečaji 25
- tečaji AOP 23
- drugi tečaji in seminarji 102

V delovni organizaciji in izven nje je bilo v različne oblike izobraževanja vključenih 736 delavcev, od tega:

- 593 redno zaposlenih delavcev (59 jih študira ob delu)
- 143 štipendistov (vključno s poklicnimi šolami).

V. STROKOVNA KNJIŽNICA

Zaradi prostorske stiske se v strokovni knjižnici število knjig in revij ni bistveno spremenilo. Knjižnica ima 1519 strokovnih knjig. Naročenih imamo 16 domačih in 25 tujih revij.

Razmerje domače in tuje literature je precej večje v korist tujih revij; to pa zaradi tega, ker za našo dejavnost doma ni ustrezne literature.

Skupaj je od 634 učencev razred uspešno izdelalo 629 učencev, 5 učencev bo razred ponavljalo. Od 5 učencev, ki bodo razred ponavljali, je ena učenka razvrščena in bo v novem šolskem letu obiskovala osnovno šolo s prilagojenim programom, en učenec pa ponavlja razred na predlog komisije za razvrščanje. Od pozitivnih učencev je doseglo odlični in prav dober uspeh skupno 374 učencev, kar predstavlja 59% vseh učencev šole. Zadostni uspeh je doseglo 84 učencev ali 13,2%. Za doseženi učni uspeh trdim, da je zelo dober. Nanj je vplivalo mnogo dejavnikov. Kvaliteta pedagoškega dela raste, na to kvaliteto pa ima nedvomno velik vpliv kadrovska zasedba šole. Pomembno je tudi, da imamo dobre pogoje za delo: enozmzenski pouk, ustrezna opremljenost šole z učnimi sredstvi in didaktičnim materialom, delo v oddelkih podaljšane bivanja, možnost ustreznih prehrane učencev v šoli, kolektivno in odgovorno delo razrednih skupnosti učencev in ustrezna organizacija medsebojne pomoči, dobra organizacija dopolnilnega pouka za učence, ki težko sledijo, delo šolske svetovalne službe. V prihodnje bomo morali še v večji meri kot doslej upoštevati možnosti razvoja šolske svetovalne službe. Ob pedagogu bi morala biti v šoli še vsaj socialni delavec in šolski psiholog. Celoten TEAM delavec šolske svetovalne službe bi lahko nudil mnogo več strokovne pomoči učiteljem, reševal pa bi lahko tudi individualne primere vzgojnih problemov.

Podružnično šolo Strojna je obiskovalo 22 učencev od 1. do 8. razreda in so vsi razred uspešno zaključili. Pouk je bil organiziran v dveh kombiniranih oddelkih.

- I. oddelek — učenci od 1. do 4. razreda,
- II. oddelek — učenci od 5. do 8. razreda.

Pouk je bil organiziran v dveh izmenah, ker ima šola samo eno učilnico. Po razredih je bilo naslednje število učencev:

- 1. razred — 4 učenci,
- 2. razred — 1 učenec,
- 3. razred — 3 učenci,
- 4. razred — 2 učenca,
- 5. razred — 1 učenec,
- 6. razred — 3 učenci,
- 7. razred — 3 učenci,
- 8. razred — 5 učencev.

Osnovna šola Strojna dela v najtežjih razmerah, saj so poleg skoraj nemogočih prostorskih razmer tudi pogoji organizacije pouka najtežji od vseh šol v občini. Zelo slabo za šolo na Strojni je dejstvo, da se skoraj vsako leto eden od učiteljev zamenja z začelnikom.

Dejavnosti učencev ob pouku

Učenci šole so uresničevali svoje in širše družbene smotre in cilje v pionirski in mladinski organizaciji. Sodelovali so v kulturnih dejavnostih, ki jih združuje PMKUD, v športnih dejavnostih v ŠSD, v sekciji mladih članov RK in v mnogih drugih interesnih dejavnostih ob pouku. Na šoli je delovalo skupno 22 krožkov, 11 sekcij ŠSD, 6 predmetnih krožkov (dodatni pouk). Večina krožkovnih dejavnosti se je vključevalo v program JPI. V okviru nagradnega natečaja JPI je PO šole prejel II. nagrado za organizacijo Zelenih straž in posebno priznanje za uspešno izvedene naloge v okviru dejavnosti učencev. PO je med šolskim letom zbirala star papir, učenci pa so se zelo uspešno vključili v akcijo zbiranja steklenic. Obe akciji sta pomenili konkreten prispevek učencev za stabilizacijo.

Dramski krožek se je predstavil javnosti v preteklem šolskem letu kar 16-krat. Samo v okviru praznovanja novoletne jelke je izvedel v vseh krajih občine 11 predstav, ki jih je videlo več kot 2000 predšolskih in osnovnošolskih otrok.

Biološki krožek je nadaljeval s svojim raziskovalnim delom in dosegel lepe uspehe. V krožek je bilo vključenih čez 30 učencev od 6. do 8. razreda. Oktobra 1979 je pripravil kvalitetno strokovno srečanje naravoslovnih krožkov Slovenije. Veliko pomoč pri sreča-

nju je nudilo združeno delo občine Ravne na Koroškem. Posebej želim izpostaviti Gozdno gospodarstvo, občinsko raziskovalno skupnost, občinsko izobraževalno skupnost in Biološko društvo Slovenije. Biološki krožek je prejel ob koncu leta dve nagradi za svoje uspešno delovanje enodnevno ekskurzijo za mentorje in enega krožkarja in enodnevno ekskurzijo za mentorje in krožkarje.

V preteklem šolskem letu je izredno uspešno deloval šolski radio. Pripravljali so vsakodnevne oddaje, ki so bile vsebinsko izredno bogate. Učence je seznanjal z življenjem in delom šole in dogajanjem doma in po svetu.

Krožek OZN je uspešno sodeloval na republiškem tekmovanju krožkov OZN in zasedel 4. mesto.

Šolsko glasilo Samorastniki je izšlo v 4 številkih, izdali smo tudi posebno številko ob smrti predsednika Tita.

Avla šole je bila vse leto razstavni prostor likovnih, tehničnih in drugih stvaritev učencev. Likovni krožek je sodeloval na mnogih razpisnih natečajih in dosegel lepe uspehe. Uspešno se je vključil v natečaj »Borba, delo, sadovi«.

Vse šolsko leto sta delala dva pevska zbora, ki sta sodelovala na vseh proslavah in prireditvah šole. Mladinski pevski zbor je sodeloval tudi na prireditvi ob odhodu zvezne štafete z Raven, na kulturni prireditvi, ob srečanju Prežihovih šol, oba zbora pa sta sodelovala tudi na reviji pevskih zborov občine Slovenj Gradec. V obeh zborih je bilo več kot 100 učencev.

24. maja 1980 je šola pripravila dvodnevno srečanje šol, ki nosijo ime našega velikega rojaka, pisatelja in revolucionarja ter bližnjega sodelavca tovariša Tita, Prežihovega Voranca. Srečanje je bilo posvečeno 30. obletnici smrti Prežihovi, 35. obletnici osvoboditve in 70. obletnici rojstva našega velikega misleca in revolucionarja Edvarda Kardelja. Srečanja so se udeležile:

osnovna šola Prežihovega Voranca Doberdob,

osnovna šola Prežihovega Voranca Dolina pri Trstu,

osnovna šola Prežihovega Voranca Jesenice, osnovna šola Prežihovega Voranca Ljubljana,

osnovna šola Prežihovega Voranca Bistrica pri Lendavi,

osnovna šola Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem.

Srečanja se ni udeležila edino osnovna šola Prežihovega Voranca iz Maribora. Srečanje je bilo posvečeno tudi praznovanju praznika občine Ravne na Koroškem. Posebej smo bili veseli, da sta se udeležili srečanja obe zamejski osnovni šoli (Dolina in Doberdob), ki nosita ime našega velikega rojaka. Na srečanju so sodelovali učenci, učitelji in starši vseh šol. Srečanje je bilo izrazito delovno, saj je bil program posvečen naši polpretekli zgodovini in revolucionarni poti naših narodov in nas Korošcev. Pri organizaciji srečanja so nam pomagali: skupščina občine Ravne, občinska izobraževalna skupnost Ravne, krajevna skupnost Ravne, kulturna skupnost Ravne, železarna Ravne, študijska knjižnica Ravne in skoraj vse OZD z Raven in Prevalj.

Ob zaključku šolskega leta smo pripravili zaključno prireditev za starše, na kateri so učenci pokazali delček svojega ustvarjalnega dela med šolskim letom.

V dejavnosti ob pouku je bilo vključenih več kot 85% vseh učencev šole, naš cilj pa je, da bi sodelovali prav vsi učenci. V dejavnostih ob pouku so najslabše zastopane tehnične dejavnosti, in to predvsem zaradi kadrovske težave. Naša dolgoletna želja je, da bi nam pomagali razvijati dejavnosti tehničnega značaja zunanji sodelavci, vendar je odziv preskromen. Glede na razvitost gospodarstva v občini in še zlasti v kraju, bi morale biti tehnične dejavnosti med najbolj razvitimi, saj pomenijo dejavnosti ob pouku konkretno obliko poklicnega usmerjanja. Pričakujemo odziv združenega dela, kjer naj bi vzpodbujali delavce, da bi bili pripravljeni

prevzemati mentorstvo mladine na šoli. Učenci se zanimajo za tehnično dejavnost, še večji interes pa bi bil, če bi bile te dejavnosti dobro razvite. Železarna in Šolski center bi nam lahko s svojimi odličnimi strokovnjaki pri razvoju tehničnih dejavnosti veliko pomagala.

Plavalna šola v okviru športnega društva Fužinar nam je nudila veliko materialno in kadrovske pomoč za organizacijo pouka plavanja za učence tretjega in četrtega razreda. Vsi učenci tretjega in četrtega razreda so imeli pri redni telesni vzgoji pouk plavanja in z rezultati tega dela smo izredno zadovoljni.

Januarja in februarja smo organizirali šolo v naravi za učence petega razreda. Vsi učenci, ki so bili vključeni v šolo v naravi, so imeli po 25 ur smučanja. Šolo v naravi smo imeli na smučiščih v Kotljah.

V preteklem šolskem letu so se vključili v delo krožkovnih dejavnosti zunanji mentorji zlasti v telesnovzgojni dejavnosti, tu smo imeli največ zunanjih mentorjev, v ostalih dejavnostih je pomagalo realizirati program dela šole skupno le pet zunanjih sodelavcev, od tega vse šolsko leto le dva.

Pomoč smo imeli v fotokrožku, v prometnem krožku, folklori, v dramskem krožku in v krožku ročnih spretnosti. Koroški zdravstveni dom nam je pomagal s svojimi delavci (dve medicinski sestri) izpeljati tečaje prve pomoči za vse učence 7. in 8. razreda. Koroški zdravstveni dom je s pomočjo svojih delavcev izvedel tudi program zdravstvene vzgoje za vse učence od petega do osmega razreda. Z dejavnostmi ob pouku in s kvalitetno vsebino tega dela želi šola v prehodnem obdobju, ko še ni pogojev za prehod na celodnevno organizacijo vzgojnega dela šole, vnašati elemente COŠ. To nam bo uspelo, če ne bo to delo prepuščeno izključno šoli, ampak se bodo v načrtovanje in realizacijo življenja in dela šole vključevale vse subjektivne sile okolja, v katerem šola dela.

V preteklem letu je šola sklenila samoupravni sporazum o sodelovanju in medsebojni pomoči s krajevno skupnostjo Ravne in z Gozdnim gospodarstvom Ravne. Tako želimo sodelovati tudi z drugimi organizacijami in društvi. Želeli bi, da bi bilo v železarni Ravne prihodnje leto stalno mesto, kjer bi učenci šole prikazovali svoje dosežke v likovni ustvarjalnosti. K temu nas vodi odziv, ki je bil med delavci, ko smo sodelovali na razstavi likovnih del ob zaključku šolskega leta.

Materialni pogoji šole so zadovoljivi, vendar so vsa naša pričakovanja usmerjena v čas, ko bo dobila sedanja šola na Ravnah priležek za ustreznim številom prostorov za učnovzgojno delo in ko bomo lahko opustili za potrebe pouka staro šolo pri gasilskem domu. Trenutno še večja želja pa je izgradnja nove šole na Strojni, saj se bodo s prostorsko normalizacijo na Strojni delovne razmere bistveno spremenile. Šola na Ravnah je ustrezno opremljena z učno tehnologijo, slabše je na podružnični šoli Strojna. Menimo, da bo potrebno izdatno opremiti s sodobno učno tehnologijo pouk na višji stopnji na Strojni, kjer se učijo in delajo učenci v neprimerno slabših pogojih kakor njihovi vrstniki v matični šoli. Pripomniti velja, da je minimalna amortizacijska doba osnovnih sredstev problematična, saj praksa kaže, da današnja šolska oprema skoraj ne vzdrži 10 let. Še bolj problematična je amortizacijska doba učil in učne tehnologije. Nakazuje se potreba po pospešeni amortizaciji.

Za uspešno delo v preteklem šolskem letu gre zahvala vsem staršem, organizacijam, društvom, OZD in vsem posameznikom, ki so s svojo zavzetostjo in z delom pripomogli k uspešnemu zaključku šolskega leta in delovnim uspehom šole. Še z večjim sodelovanjem okolja, v katerem šola dela in živi in s tesnejšim povezovanjem vseh bodo delovni uspehi še boljši. Dosegli jih bomo s še večjimi naporji, prizadevanji pa si morajo vsi — delavci šole, starši, krajanji in delavci OZD. Naša skupna prizadevanja bodo rodila nove sadove.

Ivan Kušnik

Osnovna šola Franja Goloba Prevalje v šolskem letu 1979/80

Osnovna šola Franja Goloba Prevalje vključuje še podružnične šole Leše, Lokovica in Sentanel.

Na centralni šoli smo imeli 26 oddelkov rednega pouka, 2 oddelka podaljšanega bivanja, 1 oddelek varstva vozačev ter 2 oddelka izobraževanja odraslih v 7. in 8. razredu.

Na Lešah je v enem kombiniranem oddelku, 1. in 2. razred, šolo obiskovalo 18 učencev, na Lokovici v celodnevni šoli je bilo v dveh kombiniranih oddelkih, 1. in 2. razred, ter 3. in 4. razred, 20 učencev. V Sentanelu je bilo v 2 kombiniranih oddelkih 20 učencev.

Centralno šolo je obiskovalo 728 učencev ter 22 slušateljev oddelka za odrasle.

Od 728 učencev na centralni šoli je izdelalo razred 724 učencev ali 99,5%. 2 učenca imata popravni izpit, 2 učenca pa razreda nista izdelala. Od 30 slušateljev v oddelkih za odrasle je do 26. 6. 1980 uspešno izdelalo osmi razred 22 slušateljev ali 73,3%.

Na podružničnih šolah Leše, Lokovica in Sentanel je učni uspeh stoodstoten. Učni uspeh, ki znaša 99,5% pozitivnih učencev ob koncu šolskega leta, je tak, da ga praktično ni mogoče več izboljšati. Ze peto leto se učni uspeh na naši šoli giblje med 99% — 100%.

Torej izdelajo razred že skoraj vsi učenci. Seveda pa se najde tudi tak učenec, ki ne prihaja redno k pouku, dopolnilnemu pouku, ne prinaša šolskih potrebščin in s tem ne osvoji minimalnega znanja, ki je potrebno za učenje v naslednjem razredu. Kje so vzroki za tako ravnanje učenca?

Največkrat v »družini«, ko sta starša pozabila na svojo osnovno človeško dolžnost.

Ker imamo na centralni šoli samo 18 učilnic in 28 oddelkov, smo bili prisiljeni pouk organizirati v izmenah od 1. — 5. razreda. Tri mesece so imeli 3 oddelki pouk še stalno popoldne, da so ga lahko učenci v 6., 7. in 8. razredih imeli stalno dopoldne.

V višje razrede prihajajo na Prevalje učenci iz Sentanela in Lokovice; vezani so na avtobusni prevoz in so mnogi zelo oddaljeni. Poseben šolski avtobus za brezplačen prevoz učencev iz Sentanela in Lokovice organizira Občinska izobraževalna skupnost, enako tudi za tiste učence, ki so oddaljeni več kot 4 km od šole (s Poljane in z Leš) in se vozijo z rednim avtobusom.

Trenutno smo na šoli daleč najbolj utesnjeni, če primerjamo osnovne šole v naši občini. Tudi v telovadnici ima telesno vzgojo lahko le 50% učencev. Zal pa nismo na vrhu lestvice za dograditev šol v naši občini.

Večina učencev v šoli malica; obroke pripravljamo sami. Čez 100 kosil za učence pa moramo voziti iz kuhinje osnovne šole Koroških jeklarjev z Raven. To je, razumljivo, le začasna rešitev.

Akcija brezplačnih učbenikov se je po dveh letih ustavila. V šolskem letu 1978-79 smo učence od 1. do 5. razreda oskrbeli z brezplačnimi učbeniki. V ta namen so učenci podarili učbenike šoli, šola pa je dotrajane učbenike zamenjala z novimi. Občinska izobraževalna skupnost nam je za učbenike nakazala 70.000,00 din. Z akcijo smo v tem šolskem letu nadaljevali in vsem učencem od 1. do 8. razreda zagotovili učbenike. Občinska izobraževalna skupnost je v ta namen pripravila 80.000,00 din. Menim, da je to res bila stabilizacijska akcija, saj smo denar za učbenike rabili gospodarno, učbeniki pa so bili več let v uporabi. Zaradi stabilizacijskih ukrepov v letu 1980 pa je Občinska izobraževalna skupnost morala zmanjšati sredstva in tako so sredstva za učbenike izpadla.

Zahvaljujoč lepemu fondu učbenikov izpred 2 let bomo tudi za šolsko leto 1980-81 oskrbeli učence z učbeniki proti minimalnemu plačilu. Čez leto ali dve pa bodo učbeniki dotrajani, potrebno bo kupiti vse nove, zopet bodo morali starši seči globoko v žep. Nekateri učbeniki pa so se že letos podražili za 200% in celo več.

Za današnji čas je sam pouk v šoli veliko premalo. Zato so učenci lahko delali v mladinski organizaciji, pionirski organizaciji, pri mladih članih RK, šolskem športnem društvu »Mladost«, Planinskem društvu, tabornikih, Veseli šoli, šolski hranilnici, klubu OZN, prometnem krožku, šahovskem, foto, modelarskem ter tehničnem krožku, PiKUDu, ki obsega dramski, lutkovni, recitacijski, literarni, folklorni in likovni krožek. Redno so vadili tudi trije pevski zbori. Še posebej pomembno je, da so nekatere krožke vodili naši zunanji mentorji sodelavci. Takih zunanjih sodelavcev — mentorjev je bilo 12. Vodili so obrambni krožek, esperanto, plesni krožek, »makrame«, gasilski krožek, tečaj prve pomoči ter več vrst vadbe v okviru Šolskega športnega društva. Mnogo naših učencev je vključenih tudi pri Fužinarju, TVD Partizan in ŠD Korotan.

Tako so imeli učenci najrazličnejše možnosti vključevanja v prostovoljne dejavnosti. Navajali so se na koristno izrabo prostega časa in odkrivali sposobnosti, ki jih pri pouku ni bilo mogoče odkriti. To pa je izredno pomembno za poklicno usmerjanje, poklicno svetovanje in kasnejše poklicne odločitve.

Ker so bili uspešni pri delu, so se mnogi učenci udeležili najrazličnejših tekmovanj in dobili mnoga priznanja. Našteli bi nekaj najbolj vidnih. ŠSD je na tekmovanju za najbolj množično in najbolj samoupravno šolsko športno društvo doseglo letos 10. mesto, skupno v vseh desetih letih tekmovanja tudi 10. mesto.

Naše šolsko literarno glasilo »Vigred« je dobilo na srečanju mladih dopisnikov v Krškem posebno priznanje Zveze prijateljev mladine Slovenije. Prometni krožek je na občinskem tekmovanju v Crni osvojil 1. mesto in se zato udeležil republiškega tekmovanja v Ptuj. Obrambni krožek je osvojil 1. mesto na občinskem tekmovanju v orien-

taciji. Uspešni so bili tudi še mnogi posamezniki v športnih, šahovskih, kemijskih, matematičnih in drugih tekmovanjih.

V delovnih akcijah so se mnogi razredi izredno izkazali. Zbrali smo okrog 10 ton papirja ter čez 12.000 starih steklenic. S krajevno skupnostjo smo organizirali čiščenje Prevalj.

Največji praznik za našo šolo pa je bilo: 20. LETO PREŽIHOVE BRALNE ZNAČKE.

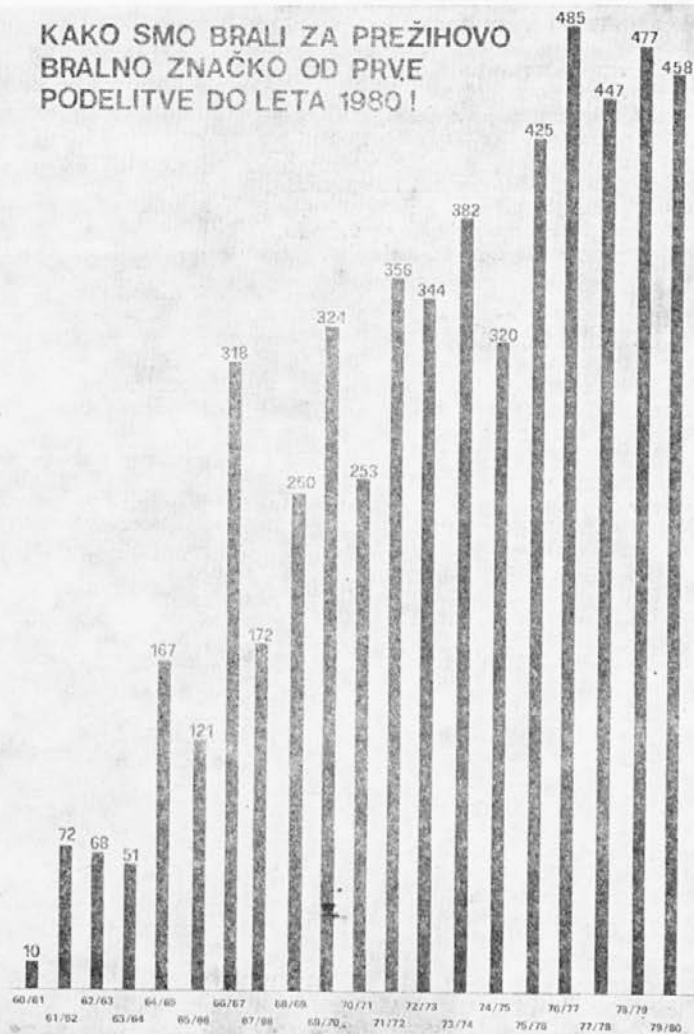
21. maja 1961. leta so na naši šoli prvič podelili Prežihove bralne značke desetim učencem. Letos pa smo dvajsetič podelili Prežihove bralne značke. Bralna značka, prvič podeljena 10 bralcem, je bila vzpodbuda, ki se je takrat njena idejna tvorca profesor Stanko Kotnik in Leopold Suhodolčan nista mogla nadejati. Vzpodbuda, ki je kmalu prerasla v množičnost v naši občini, regiji in naši ožji domovini. Danes za bralno značko tekmujejo že v naši širši domovini, pa tudi onkraj meja Jugoslavije.

Od prve podelitve Prežihove bralne značke je število tekmovalcev za bralno značko na šoli neprestano raslo. V šolskem letu 1969-70, na 10. podelitvi, je osvojilo Prežihovo bralno značko 324 učencev. Letos, na dvajseti podelitvi 18. februarja, pa je prejelo bralno značko 458 učencev.

Največje število tekmovalcev pa smo imeli pred tremi leti, in sicer 485 bralcev ali 67% vseh učencev na šoli. V vseh 20 letih smo podelili 5500 značk. Za vsako osvojeno bralno značko je učenec prebral od 5 do 7 knjig. Če bi sedaj 5500 pomnožili samo s 5, bi prišli do lepega števila prebranih knjig. Zato si upam trditi, da učenci naše šole brez organiziranega tekmovanja za bralno značko ne bi prebrali takšnega števila dobrih knjig. Menim, da je tekmovanje za bralno značko marsikaterega učenca odvrnilo od slabe literature, ki jo danes srečamo že na vsakem vogalu, in ga usmerilo k dobri slovenski knjigi.

Zaradi tega je bralna značka tudi idejni usmerjevalec, je odsev ljubezni do znanja, odsev do lepe slovenske besede in odsev ljubezni do naše ožje in širše domovine. Ker je ni mogoče kupiti, je dragocenejša od dru-

KAKO SMO BRALI ZA PREŽIHOVO BRALNO ZNAČKO OD PRVE PODELITVE DO LETA 1980!

Bralna značka

gih in ji v albumu značk pripada posebno mesto.

Ugotovili smo lahko, da je bralna značka koristno zaposlila učence in dijake, zaposlila in obremenila pa je tudi naše učitelje — mentorje bralne značke. Zveza kulturnih organizacij občine Ravne na Koroškem se jim je nekoliko oddolžila s Prežihovim spomenikom.

Neizpodbitno je, da brez učiteljev — mentorjev ne bi bilo bralnih značk. Zato gre prav njim zahvala, prav tako pa tudi Občinski izobraževalni skupnosti in kulturni skupnosti, ki sta po materialni plati omogočili uresničitev Prežihove bralne značke. Ker dvajsetletno delo ni bilo zaman, bomo z njim nadaljevali tudi v prihodnje.

Ob 20-letnici smo Prežihove bralne značke podelili v novem kulturnem domu. Letos smo pripravili še slovesen odhod kurirčkove pošte izpred spomenika na Poljani, zaključno prireditvev z razstavo za starše ter sodelovali na vseh večjih manifestacijah v kraju.

Želimo, da bi za naše prireditve krajani, starši in družbenopolitični delavci našli več časa in se jih bolj množično udeleževali.

Jernej Krof

Živi mesto Ravne na Koroškem

Nekdaj, dokler smo še bili mali, naš rojstni kraj smo Guštanj imenovali. Kakor vse mine, mine tudi to, Guštanj se ne bo imenoval tako.

Po dolgi borbi in zmagi na Koroškem Guštanj se je spremenil, izgubil je ime po moškem.

In kako to mesto bomo imenovali, dokler bomo še živi, tudi zdravi?

Hvala borcu Ivanu Danilu, ime Guštanj se je spremenilo... Iz malega mesta postal je grad — se svoboda več ne more sprat.

Zato pa pojemo: Ravne na Koroških tleh, koroški Slovenci pozdravljamo Slovence vse! In tudi vsa mladina poje z nami, da varujemo naš kraj in Jugoslavijo.

Zato naj živi mesto Ravne na Koroškem pod Peco in Uršljo goro. Dokler sonce vzhaja na nebeškem vzhodu, ne bo nikdar ugasnilo nad Jugoslavijo.

Bodi značaj

Človeku pač ne zadostuje, če se samo izobražuje; predvsem ti vedno treba je, da vladaš voljo in srce.

Tak pridejo do sporazuma želje, volja, misli uma. Tako postal značajen boš, po letih mlad, po delu mož.

Za opravljanje svojih dolžnosti nikar ne zahtevaj plačila; da bližnjemu lajšaš bridkosti, skrb tvoja naj vedno bi bila.

Kar tvoj razum za prav spozna, naj se srce po tem ravna. A volja naj za tem stremi, da stvar do konca izvrši.

Prestrašit ne daj se na poti pošten ne z grožnjo, omamo, ne s silo, to delaj na poti življenja, kar pamet pove in srce bo vodilo.

Plačilo najlepše zavest ti naj bo, da svojo dolžnost si opravil. To vedi, če vsakdo bi delal tako, svet, velik bolnik, bi ozdravil.

Karel Potočnik, ravnatelj

Poročilo o delu šole Franca Pasterka — Lenarta Mežica v šolskem letu 1979/80

1. DELOVNA SKUPNOST

V tem šolskem letu je v delovni skupnosti združevalo delo 36 delavcev šole. Od 26 pedagoških delavcev je eden profesor, 18 predmetnih učiteljev in 7 učiteljev. V tem šolskem letu smo pridobili učitelja likovnega pouka, ki poučuje tudi na osnovni šoli v Črni.

2. UČENCI

Vzgojnoizobraževalno delo je potekalo v 18 oddelkih, kjer je bilo 447 učencev, in v dveh oddelkih podaljšanega bivanja. Po nekajletnem padanju števila učencev je letošnje število učencev najnižje, že jesenski vpis in pa nadaljnji podatki kažejo, da se bo leto dvgalo število za okrog 20 učencev. V oddelke podaljšanega bivanja je bilo vključenih 47 učencev, predvsem so to učenci, ki so doma brez varstva, in učenci, ki se teže učijo ali pa doma nimajo pogojev za učenje.

UČNI USPEH PO ODDELKIH

Oddelek	Število učencev	Število pozitivnih	Odstotek pozitivnih	Število negativnih
1. a	24	24	100	
b	28	27	96,4	1
2. a	23	23	100	
b	24	24	100	
3. a	25	25	100	
b	23	23	100	
4. a	22	22	100	
b	23	23	100	
c	22	22	100	
5. a	29	27	93,1	2
b	29	29	100	
6. a	26	25	96,2	1
b	25	25	100	
7. a	23	22	95,7	1
b	23	22	95,7	1
c	22	22	100	
8. a	26	26	100	
b	30	30	100	
18	447	441	98,66	6

Učni uspeh je zelo dober, saj samo šestim učencem ni uspelo napredovati v višji razred. Kvaliteta uspeha pa se kaže tudi v tem, da

je 62,2% učencev doseglo odličnih in prav dober uspeh. Dober učni uspeh in kvaliteta uspeha sta rezultat kvalitetnejšega dela učiteljev, uvajanja sodobnejših metod in oblik dela, rednega dopolnilnega in dodatnega pouka, dobrega in prizadevnega dela učencev in velike zavzetosti učiteljev pri vseh oblikah vzgojnoizobraževalnega dela.

ORGANIZACIJE UČENCEV IN PROSTOVOLJNE DEJAVNOSTI

Učenci so delali in uresničevali svoje in družbene smotre v pionirski in mladinski organizaciji ter v podmladku rdečega križa. Učenci so bili posebej aktivni v šolskem športnem društvu, kjer smo v 24 krožkih omogočili vsem učencem organizirano vadbo in rekreacijo.

Zelo prizadevni so bili učenci tudi v kulturno-umetniški dejavnosti, saj so, združeni v 10 krožkih kulturno-umetniškega društva, pridno nastopali na številnih šolskih, krajevnih in občinskih prireditvah. Svoje interese in znanje so učenci še izpopolnjevali v tekmovanju iz Vesele šole, v Jugoslovanskih pionirskih igrah, tekmovanju mladih matematikov, gospodarno pa so se učili tudi obratiti denar v pionirski hranilnici.

Zadovoljni smo, da je veliko število učencev vključenih v prostovoljne dejavnosti, radi pa bi še razširili krožkovno dejavnost na druge, predvsem tehnične dejavnosti, zato pozivamo delavce v združenem delu, da nam z dobrimi mentorji priskočijo na pomoč.

POPRAVEK

V 2. številki Koroškega fužinarja, ki je izšel 25. 4. 1980, se je pri holmeški kroniki vrnila neljuba pomota pri poimenovanju karavle.

Napačno: »POIMENOVANA PO NARODNEM HEROJU FRANCU PASTERKU-LENARTU.«

Pravilno: POIMENOVANA PO VZHODNO KOROŠKEM ODREDU.

Anton Vušnik-Rastko

Ekskurzija fantov 7. in 8. razredov v jamske obrate rudnika Mežica

Ob tridesetletnem jubileju AMD Ravne

Letos praznuje AMD Ravne tridesetletnico obstoja. Kako daleč so tista leta, ko se je društvo osnovalo, vendar pa so še marsikomu živo v spominu. Takratni pionirji motorizacije so želeli imeti svoje društvo. Pobuda je prišla tudi od »Ljudske tehnike« in tako je bilo 18. februarja 1950. leta ustanovljeno Avto-moto društvo Ravne na Koroškem. Takrat so se zbrali v glavnem motoristi — bilo jih je okrog deset.

Začetki so bili skromni, saj v tedanjem času, v prvih povojnih letih, pri nas skoraj nismo mogli govoriti o motorizaciji. Na slabih in prašnih cestah, ki smo jim v šali dali naziv za japonskim prizvokom »samajama«, smo le tu in tam videvali kakšen tovorni avtomobil ali staro motorno kolo, le redko pa osebni avtomobil. Danes, ko stoji pred vsako bajto avto, ko so naše ceste prepolne motornih vozil, se vprašujemo, kaj je v tedanjem času »gnalo« ljudi, da so ustanovili Avto-moto društvo in v njem delovali, čeprav večina tedanjih članov še sanjati ni mogla o lastnem motornem vozilu.

Slišati je bilo, da bo društvo dobilo vozilo, ki bi ga naj uporabljali za šolanje voznikov, pozneje pa tudi za »kondicijske vožnje«. Zaradi teh perspektiv so se malo kasneje včlanili tudi taki, ki niso imeli motornega vozila. Počasi je začelo število članstva naraščati. Upali so, da se jim bo uresničila velika želja, da bodo lahko sedli sami za volan, pa čeprav morda samo za čas urjenja veščine vožnje, kolikor je bilo potrebno za opravljanje vozniškega izpita.

Želja članov se je izpolnila. Društvo je dobilo trofejno vozilo. Pionirji društva se še radi spominjajo takratne stare škatle »Opel-Admirala« in kasneje »Wandererja«. Čeprav sta bili ti vozili po današnjih kriterijih že več kot zreli za odpis, so jih bili zelo veseli. Seveda ju je bilo treba temeljito popraviti. Čeprav ni bilo nadomestnih delov, so jih z veliko iznajdljivostjo »stvorili«. Veselje pa ni trajalo dolgo. Prvi avto je kmalu popolnoma odpovedal, drugi pa je na cesti pogorel. S tem je bilo konec voznških tečajev, konec upanja, da bodo člani imeli možnost sedati za krmilo. Društvo je skoraj prenehalo obstajati.

Septembra 1953. leta je bil izvoljen na izrednem občnem zboru začasni odbor, ki je imel nalogo, da oživi delovanje društva. Januarja leta 1954 se je število članov že toliko povečalo, da je bil sklican redni občni zbor. Novi odbor je imel nalogo, da zbere in poveča število članov ter da poskrbi za popravilo pogorelega avtomobila. To jim je tudi uspelo. Avto je bil popravljen, društvo pa se je povečalo na osemdeset članov.

Nekateri prejšnji člani so bili mnenja, da je obstoj avto-moto društva v takšnih okoliščinah nesmiseln. In vendar je društvo kljub malodušnosti nekaterih obstalo in ne samo ostalo pri življenju, temveč se je pri-

čelo razvijati. Poleg usposobljenega osebnega vozila je dobilo društvo še star kamion, s čimer je bil zagotovljen vsaj skromen vir dohodkov.

V letu 1954 se je porodila želja, da bi si društvo zgradilo svoj dom, v katerem bi bili prostori za seje, za voznške tečaje in kjer bi lahko shranjevali pod lastno streho društvena vozila. Načrtovana je bila enonadstropna stavba, za začetek pa so se dogovorili za gradnjo pritlične stavbe, ki bi jo pozneje dvignili za eno nadstropje. Kljub temu, da ni bilo denarnih sredstev, sta bili želja in hotenje članov močni in tako so že avgusta 1954 pričeli kopati ob Meži za temelje. Z veliko iznajdljivostjo so zbirali sredstva za gradnjo doma. Priredili so veselico, zbirali po železarni izrabljene brusne plošče in jih prodajali »Odpadu«. Vsak član se je obvezal, da bo delal prostovoljno vsaj 50 ur pri gradnji doma. Tako so bili skromni društveni prostori in garaže ob Meži dograjeni v letu 1955. S tem si je ustvarilo društvo osnovo za nadaljnjo rast.

V letu 1957 in 1958 se je pričelo društvo intenzivneje ukvarjati s prevozništvom ter se je s tem gospodarsko utrjevalo. Pridobili so si nekaj sredstev za nakup novega avtomobila in motornega kolesa, s čimer se je lahko razmahnilo šolanje novih voznikov.

Ustanovljena je bila avto šola. Tedaj še ni imela lastnih prostorov in je bila odvisna od gostoljubja osnovne šole, Industrijske šole in gasilcev. Kasneje so preuredili boks v garaži za avto šolo, tako so lahko kupili tudi najnujnejša učila.

Ko je stekla domača proizvodnja mopedov, je leta 1960 ustanovljena sekcija

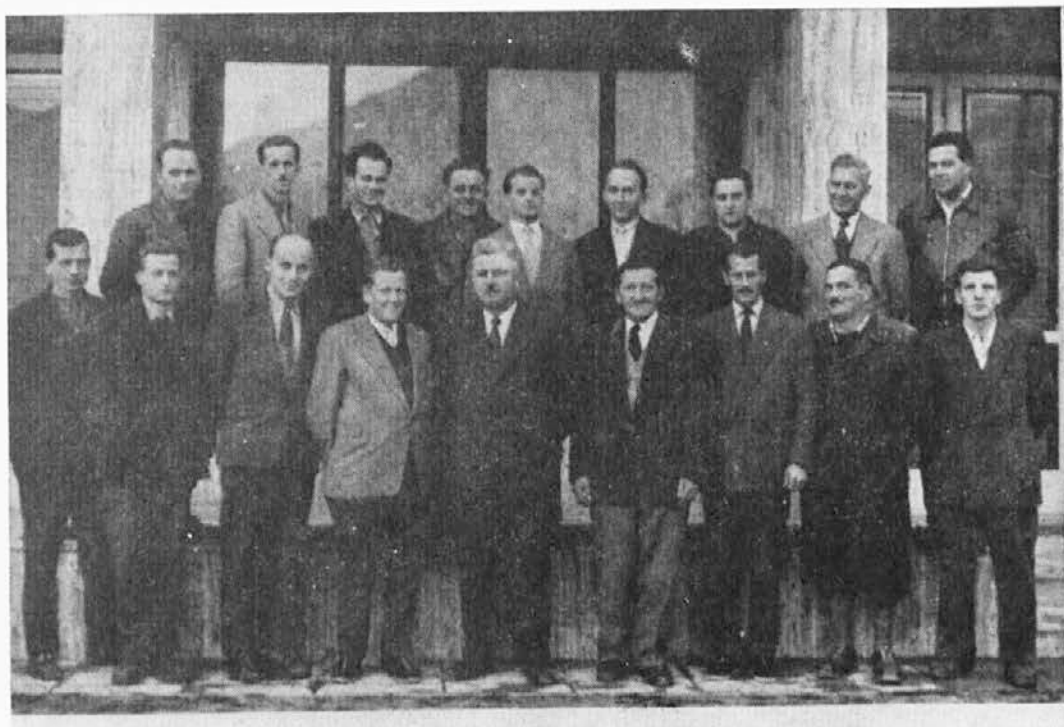
mopedistov z namenom, da bi pritegnili v društvo čim več članov. Na rast društva je močno vplival tudi začetek domače avtomobilske proizvodnje. S tem se je razvijala tudi športna dejavnost. Društvo je priredilo več hitrostnih dirk z motornimi kolesi, naši dirkači pa so tekmovali tudi na športnih prireditvah drugih društev.

Z možnostjo nakupa vozil se je spremenila tudi struktura članov. Narastlo je število članov z vozili in zmanjšalo število tistih brez vozil. Ker se je društvo tudi finančno okrepilo in ker je bilo vedno več avtomobilov, je pričelo graditi garaže na Čečovju, kjer je bila zgrajena tudi učilnica za avto-šolo. S tem se je začel znatnejši vzpon društva.

Čeprav je bilo v naši občini že precej avtomobilov, ni bilo nikjer v bližini servisne delavnice in občani so morali hoditi na servis svojega avtomobila v Maribor, Celje in Ljubljano. Pokazala se je potreba po večjem in sodobnejše opremljenem avto servisu. Društvo se je odločilo, da se loti gradnje takega servisa, da bi s tem pomagalo članom in vsem motoriziranim občanom.

Gradnja se je pričela leta 1964, naslednje leto pa je že bila otvoritev servisne delavnice v Dobji vasi. Ker je bilo vedno več kandidatov za vozniške izpite, je bila zgrajena tu tudi večja učilnica. Za gradnjo avto servisa so porabili vsa sredstva, zato skoraj ni bilo denarja za športno in turistično dejavnost, kar je povzročalo negodovanje nekaterih.

Servis ni bil rentabilen, porabil je celo skoraj vsa sredstva, pridobljena s prevozništvom. Društvo se je odločilo, da servisno delavnico proda. Čeprav je servis

Upravni odbor AMD Ravne v začetnih letih delovanja

povzročil upravnemu odboru veliko težav in skrbi, pa je društvo lahko še danes ponosno na to, da je ta servis zgradilo in s tem omogočilo motoriziranemu članstvu, da opravi popravilo in servis v domačem kraju in da se jim ni treba voziti kam drugam.

S prodajo avto servisa je bilo zopet več sredstev za motošport, turizem in za ostale dejavnosti. Vse to se je odražalo na rasti članstva. Ker so bile garaže in društvena pisarna ob Meži že neprimerne in predvidene za rušitev, se je društvo odločilo, da zgradi nov dom v Dobji vasi, ki bi naj zadostil sedanjim potrebam ter potrebam za več let naprej. Ta dom je bil dograjen sredi leta 1976. Društvo je dobilo primerne prostore za svojo dejavnost, veliko in sodobno opremljeno predavalnico za avto šolo in garaže za šolska vozila.

Zaradi izrednega razvoja motorizacije smo leta 1970 dobili temeljni zakon o varnosti v cestnem prometu, ki med drugim določa tudi pogoje za ustanovitev in delo avto šol.

S pravilnikom je bil predpisan tudi program predavanj in praktičnega poučevanja. S tem se je pričelo pri naši avto šoli novo obdobje sistematičnega in kvalitetnega dela pri vzgoji voznikov amaterjev. Danes pri naši avto šoli predavata dva inštruktorja — predavatelja, praktično vožnjo pa poučuje 22 inštruktorjev na trinajstih šolskih vozilih. V skromnih začetnih letih avto šole je opravilo vozniki izpit manj kot sto kandidatov. To število pa je začelo naraščati in računamo, da bo v letošnjem letu izšolanih na 23 tečajih okrog 800 kandidatov. V tridesetih letih je bilo v naši avtošoli usposobljenih že več kot 5000 voznikov različnih kategorij. Avtošola ne skrbi samo za to, da bi opravilo vozniki izpit čim več ljudi, temveč skrbi tudi za višjo raven šolanja, zavedajoč se, da pomenijo dobro vzgojeni vozniki večjo prometno varnost pa tudi krepitev obrambne moči v okviru splošnega ljudskega odpora.

V zadnjih letih je bila dokaj razgibana tudi športna dejavnost. Hitrostnih tekmovanj se člani AMD Ravne ne udeležujejo več, pač pa v vedno večjem številu sodelujejo na avto-relyjih, na katerih so imeli nekateri člani vidne uspehe. Športna komisija vključuje v tekmovanja tudi mladino. Vrsto let že prireja ob občinskem prazniku tekmovanja s kolesi in z mopedi. Radi pa bi se vključili tudi v tekmovanja z »gokart« vozili.

Težko bi bilo naštet vse, kar je bilo opravljeno, od občasnih predavanj in demonstracij pa do sodelovanja pri akcijah za vzgojo v prometu. Društvo tudi skrbi za družbeno življenje. Vsako leto prireja že tradicionalni društveni piknik, ki je povezan z rekreacijo in tekmovanji. Od vidnejših prireditev moramo omeniti tudi prvomajsko parado od Raven do Črne.

Za obdobje zadnjih let je značilno veliko prizadevanje članov, aktivistov in vodstva AMD društva za napredek, afirmacijo in povečanje števila članstva. Rezultati so danes vidni. Od začetnih 39 članov se je število članov povečalo na več ko 2300 ljudi,

Ogled nagrad in priznanj tekmovalcev športnikov AMD Ravne ob otvoritvi novih prostorov

s čimer je postalo AMD Ravne tako veliko, da v naši občini, pa tudi v Sloveniji nekaj pomeni.

Doseženi uspehi dokazujejo, da je bila pot razvoja, ki je bila sprejeta na zborih članstva, pravilno načrtana. Društvo je ra-

zumelo potrebe avtomobilistov in motoristov na območju naše občine.

Prehojena pot ni bila vedno lahka. Bili so uspehi pa tudi padci, vendar sta prevladovala optimizem in težnja k napredku, zato tudi uspehi niso izostali.

Uspešno delo MPZ Fužinar

PELI SO LJUDJE

»Pojo naj ljudje« je geslo, ki so si ga letos izbrali slovenski zborovodje za enajsti Tabor slovenskih pevskih zborov v Šentvidu. In ne zaman, resnično so peli ljudje. Približno šest tisoč pevcev in pevk je prišlo na tabor in petje 195 zborov je bilo enkratno, niti muhasto vreme in dež, ki je od časa do časa prisilil pevce pod dežnike, nista mogla premagati dobrega razpoloženja nastopajočih in tisočeri poslušalcev. Pokrovitelj enajstega tabora je bilo predsedstvo SR Slovenije, posvečen pa je bil spominu na tovariša Tita. V prvih vrstah poslušalcev so sedeli predsednik RK SZDL Mitja Ribičič, član predsedstva SRS dr. Marijan Breclj, član sveta federacije Ivan Maček in druge vidne osebnosti slovenskega političnega in kulturnega življenja. Slavnostni govornik letošnjega tabora je bil Ladko Korošec, ki je v pozdravnem govoru dejal, da je imel tovariš Tito rad slovensko pesem pa tudi pevke in pevce. Zdaj, ko ga ni več med nami, bo ostal nanj za zmeraj neminljiv spomin, naše občudovanje njegove veličine in hvaležnost za mir in srečo ter edinstveno domovino, ki jo je izbojeval za nas.

Novost enajstega pevskega tabora je bila vsekakor vsebina, to je izpovedovanje ljubezni do naše slovenske zborovske pesmi, oziroma do naše ljudske pesmi. Letos je slovenska ljudska pesem jasno stopila v ospredje in kot je zapisal za pevski Tabor Bodgan Pogačnik, »kot izkaznica srca za vse ljudske zore«. V nedeljo, 22. junija, so v Šentvidu združeni pevski zbori zapeli kar dvanajst pesmi, med njimi tudi priljubljeno »Ple-ničke je prala...« in »Saj lepše rožce ni na

svet...«, ki jo je dirigiral naš profesor Branko Čepin. Že v soboto zvečer so po različnih krajih Dolenjske potekali pevski nastopi, na katerih je sodelovalo nad tri tisoč pevcev in pevk. Naš moški pevski zbor je bil povabljen v Mirno, kjer je nastopil v prepolnem domu Partizana skupaj z domačini, moškim pevskim zborom »Papičničar« iz Radeč in mešanim pevskim zborom »KRKA« iz Novega mesta. Dolenjski poslušalci so izredno hvaležni in disciplinirani, vsako izvedeno skladbo navdušeno pozdravljajo in dolgo ploskajo. Zapeli smo šest pesmi v obveznem programu, a smo morali »dodati« še nekaj koroških narodnih ter na koncu še skupno: Pesem o TITU.

Naše pevce so Mirenčani zelo prisrčno sprejeli, saj je odpadel vsak strah, da ne bo kje prenočiti, domačini so nas pogostili in se z nami pogovarjali dolgo v noč. Prijetno bivanje med njimi nam bo ostalo še dolgo v spominu. Za naš nastop v Mirni smo tiskali mično brošurico, v kateri smo lepo opisali znamenitosti našega kraja in kulturno življenje v njem.

Obiskovanje tabora v Šentvidu je postalo že tradicionalno, letos smo bili tam že petič in ni nam žal, čeprav nam je tu in tam ponagajalo slabo vreme. Kot predstavniki iz slovenske Koroške smo bili vselej deležni izredne pozornosti, dvakrat so nas uvrstili v program sobotnih otvoritvenih svečanosti tabora, na katerih so peli samo zamejski zbori.

OB KONCU PEVSKE SEZONE

Ker se v mesecu juniju običajno izteka pevska sezona, povezujemo našo udeležbo na taboru v Šentvidu tudi z zaključno akcijo našega zborov-

skega dela v sezoni 1979—80. Istočasno pripravimo pregled storjenega dela in si načrtamo smerice za novo sezono. Za vse naše prijatelje in tiste, ki sledijo naši razvojni poti, smo pripravili kratek zapis o našem delu.

Naše delovanje se je prevesilo v dvanajsto leto, razvojna pot zborov pa se vztrajno dviga in sili kvišku. V programskih izhodiščih našega zbora smo vestno zastopali miselnost, da je kultura sestavina delovnega človeka — njegovega življenja in dela — in da ga želi urejati v skladu s svojimi hotenji in potrebami. Zbor je vedno želel vzpostaviti čim pristnejše odnose s KUD Prežihov Voranc, z družbenopolitičnimi forumi in delovno organizacijo, iz katere izhajajo člani zbora. Odbor MPZ Fužinar se je zavedal, da morajo biti kulturne dobrine dostopne vsem ljudem, zato je svoje programe dela prilagajal letem in si prizadeval, da bi ljudje sprejemali kulturne vrednote. V programih zbora so zajete različne zvrsti pesmi, pač za vsakega nekaj. V naših dosedanjih programih smo upoštevali tudi kulturne tradicije NOB, saj smo sodelovali na mnogih spominskih prireditvah. Sadovi prazadevanj pevcev in našega zborovodje profesorja Branka Čepina niso izostali. Trinajstega aprila letos je naš zbor na zahtevnem republiškem tekmovanju v Mariboru izbojeval srebrno odličje.

Želja zbora je, da nadaljuje z resnim delom in se že zdaj prične pripravljati za naslednje tekmovanje leta 1982 v Mariboru. Radi bi se zahvalili vsem, ki so kakorkoli pomagali pevskega zboru pri njegovem delu in pripomogli k njegovemu velikemu uspehu v Mariboru — predvsem železarni Ravne, KPD Prežihov Voranc in OZKPO Ravne na Koroškem.

V minuli sezoni je moški pevski zbor Fužinar nastopal:

- 8. 10. 1979, gimnazija Ravne, otvoritev slikarske razstave;
- 13. 10. 1979, Prežihova bajta, skupni nastop ob otvoritvi spomenika Prežihu;
- 14. 10. 1979, Navrški vrh, krajevni praznik Ravne na Koroškem, kulturni program;
- 1. 12. 1979, Kropa, srečanje pevskih zborov slovenskih železarn;
- 21. 12. 1979, Kotlje, celovečerni koncert ob dnevu JLA;
- 1. 2. 1980, Medulin, koncert za hotelske goste skupaj z mladinskim pevskim zborom iz Zrenjanina;
- 23. 2. 1980, Črna, večerni nastop v okviru pevske revije »Od Pliberka do Traberka«;
- 24. 2. 1980, Mežica, večerni nastop v okviru pevske revije »Od Pliberka do Traberka«;
- 1. 3. 1980, Ravne, zaključni nastop v športni hali »Od Pliberka do Traberka«;
- 13. 4. 1980, Maribor, republiško tekmovanje »Naša pesem«;
- 23. 5. 1980, Ravne, koncert v počastitev dneva mladosti v športni hali ob sodelovanju mladinskega pevskega zbora gimnazije Ravne;
- 24. 5. 1980, Navrški vrh, družabno srečanje ravnenskih železarjev v okviru prvomajskih prireditev;
- 5. 6. 1980, Ravne, sprejem gostov z vlaka Bratstva in enotnosti pred NAMO, združena zborov Fužinar-Vres;
- 21. 6. 1980, Mirna, večerni pevski nastop v okviru pevskega tabora v Šentvidu;
- 22. 6. 1980, Šentvid, zaključne svečanosti in nastop vseh pevskih zborov z 12 pesmimi (TV prenos);
- 27. 6. 1980, Ravne, občni zbor društva upokojencev Ravne v hotelu MERX;
- 4. 7. 1980, Ravne, otvoritev spomenika NOB pri Jurčku; skupen nastop zborov Vres-Fužinar;

6. 7. 1980, Bolfenk na Pohorju, otvoritev pevskega doma radeljskega pevskega zbora, ki ga vodi tudi profesor Branko Čepin.

V pevski zbor je vključenih 45 pevcev. Strokovnih priprav v Medulinu se je udeležilo 40 članov zbora, sodelovali pa so še: korepetitorja Marijan Gerdej in Bojan Gorič ter strokovni svetovalec profesor Jože Gregorc. V minuli sezoni je imel zbor 142 pevskih vaj s 5870 urami vad-

be. Povprečna udeležba na vajah je bila 36 pevcev in pomeni za zbor uspeh, če pomislimo, da delata dve tretjini članov zbora na izmenskem delu. Zahvaljujemo se vsem pevcem in njihovim družinam, kajti na njih je ležala vsa teža odpovedovanja prostega časa. Zahvala gre tudi tovarišu korepetitorju Marijanu za nescbično pomoč pri zborovskem delu.

Odbor MPZ FUŽINAR

Ervin Wlodyga

Ravenski stoletnik Fridl Roženek

Društvo upokojencev Ravne na Koroškem je v sredo, dne 16. julija, pripravilo v svojem domu prisrčno slovesnost za dolgoletnega in častnega člana Fridla Roženka, ki je ta dan dočakal stoletnico rojstva.

Popoldne se je pred domom zbralo mnogo njegovih mlajših nekdanjih sodelavcev, prijateljev pa tudi drugih krajanov. Prišel pa je tudi pihalni orkester ravnenskih železarjev, katerega soustanovitelj je bil tudi slavljencec; od leta 1936 pa do izbruha vojne leta 1941 je bil celo njegov predsednik. Točno ob 17. uri je slavljencec v spremstvu hčerke Rezi Jedločnik in vnukinje Jamerjeve ter odbornikov DU Alojza Magra in Petra Mihelača prišel pred dom upokojencev. Tu sta ga pričakala predsednik in podpredsednik društva Jože Sotošek ter Anton Radušnik. Pihalni orkester ravnenskih železarjev je Roženku na čast in veselje zaigral nekaj koračnic. Sledilo je filmanje z vseh strani.

Predsednik društva upokojencev je nato pozdravil jubilaranta ter vse goste in ostale navzoče. Roženku je čestital k njegovi stoletnici ter mu zaželel še mnoga zdrava leta. V imenu organizacij združenega dela in skupščine občine Ravne na Koroškem je slavljencu čestital ter mu predal darilo Jože Sedelšak. Podpredsednik krajevnih skupnosti Ravne in vodja strokovne službe pokojninsko-invalidskega zavarovanja, enote Ravne — Rudi Lenassi pa je povedal:

»Tovarišice in tovariši!«

V imenu KS Ravne na Koroškem pozdravljam prireditelje slovesnosti in goste, posebej pa slavljence, 100-letnika Bogomirja Roženka, ki ga domačini poznamo kot Fridla.

Redki slavijo stoto obletnico rojstva in znano je, da ga v kraju ne pomnimo. Danes je v domu društva upokojencev Ravne na Koroškem skromna slovesnost v čast stoletniku. Dolgo življenjsko pot je prehodil in danes je tu — za svoja leta čil in zadovoljen, da prisostvuje.

Fridl Roženek se je rodil 16. 7. 1880 v Guštanju v številni družini. Bil je najmlajši od devetih otrok. Rodil se je v koroškem predelu slovenske zemlje. Že zgodaj je pričel služiti kruh v takratni železarni Guštanj, kot njegov oče in brat, v valjarni. Zaradi I. svetovne vojne, ko je moral odslužiti vojsko, je delo prekinil, kot vojaka pa so ga dodelili k železnici. Meseca januarja 1917 se je vrnil v Guštanj ter se ponovno zaposlil v železarni. Delal in učil se je ob delu, nakar je napredoval v delovodjo ter nato v obratovodjo. Zaradi bolezni in starosti se je po osvoboditvi upokojil.

Delavci koroške zemlje vedo, kaj je bilo delo in življenje na tem območju. Odveč je govoriti o življenjskih razmerah. Danes uživamo vse pridobitve, v preteklosti izbojevane in z delom prigrarane. Roženek je bil priča dogodkov, o katerih nas uči zgod-

Ob 100-letnici med godbeniki Ravnenskih železarjev

vina. Zgodovina naroda-delavskega razreda. Priča je bil gosposki oblasti in grofovski moči, priča nastanku stare Jugoslavije in trpljenja delavca. Dočakal je revolucijo in nov čas, novo življenje, ko delavec ni predmet izkoriščanja, ampak dela zase in za družbo, v kateri živi. Slavljenec je živel in delal v težkih časih, ko je delavec lahko le delal in še misliti ni smel o stvareh, kot je oblast. Danes lahko s ponosom gleda na železarje-valjarje, ko skupaj z drugimi delavci svobodno in enakopravno odloča o delu in rezultatih dela ter o vsem družbenem življenju. S ponosom lahko gleda na Ravne, nekoč stisnjene med Mežo, Čevčevjem in Javornikom. Roženka pozna kot domačina, ki se rad sprehaja po Ravnah — posebno, kadar mu dopušča zdravje. Verjetno opazuje, kako se je na teh Ravnah vse spremenilo. Kako je porasla železarna, kjer je služil svoj kruh, kako se je razmahnil kraj, kjer je živel in ustvaril družino.

50 let je delal, sto let hodil po Ravnah in svoje prispeval. V čilih letih je prispeval veliko tudi kot aktiven gasilec v kraju, kot predsednik godbe železarjev. Za visoki jubilej slavljencu v imenu KS čestitam in želim, da bi z zadovoljstvom dočakal še nadaljnja leta.

Nato je pozdravil in čestital predstavnik sindikata železarne Ravne in nekdanji obratovodja valjarne Anton Radušnik, ki je v imenu valjarjev — aktivnih in upokojenih — zaželel slavljencu še mnoga zdrava in zadovoljna leta ter da bi še dolgo tako živahen ostal med nami. Ob koncu mu je predal simbolično darilo — lično izdelan valj.

Ob koncu pa je predsednik Pihalnega orkestra ravnanskih železarjev Janez Plohl pozdravil in čestital svojemu nekdanjemu predsedniku ter se mu zahvalil za ustanovitev ter dolgoletno vodenje ravnanske godbe. Godba pa je takoj zatem zaigrala nekaj koračnic.

Po uradni proslavi so jubilaranta obkročili novinarji ter mu začeli zastavljati razna vprašanja.

»Posebno sem bil danes ganjen, ko sem zaslišal igrati meni priljubljeno godbo, ki jo vedno rad poslušam, saj je v zadnjih letih močno napredovala in dosegla nekaj lepих uspehov. Nekoč ni bilo tako. Od začetka so se guštanjski godbeniki naučili le štiri »marše« ter te pri kakšni proslavi igrali kar cel dopoldan.«

Godbeniki so si v prejšnjih časih morali kupiti instrumente sami, uniforme so nosili gasilske, šele Roženka je potem prikrbel nove uniforme. Vendar pa zaradi teh težav ni preveč tarnal in povsod so jih lepo sprejeli in poslušali.

O nekdanjem Guštanju in sedanjih Ravnah pravi, da so se zelo razvile in povečale, on kraj dobro pozna, ker se — če je zdrav — rad sprehaja in opazuje vsako novo gradnjo. Domačini, ki so pred mnogimi leti odšli iz kraja, pa ga sedaj skoraj ne poznajo več.

Pred nedavnim je bil operiran na očesu in sedaj čaka na močnejša očala, pritožuje se tudi, da ga »dajejo« noge.

»K zdravniku zaradi bolezni skoraj nisem hodil. Šel sem le, če sem se pri delu poškodoval.« Omenil je tudi, da je največja »krivda«, da je dočakal sto let ta, ker je delal 50 let. Če človek dela z vese-

ljem — in on je — mu leta hitro minejo. »Drugi razlog, da sem dočakal tako visoko starost, pa je, da sem večji del življenja jedel naravno hrano. Sedaj pa jemo skoraj vse že umetno.«

Mladost je bila zame težka. Bil sem zadnji, deveti otrok v družini. Zemljo sem dobil le enkrat na leto, in to za svoj god. Današnja mladina iz samega izobilja meče kruh proč in z ničimer ni zadovoljna. To ni prav. Na delo v železarno so me sprejeli še kot 15-letnega fanta, in to brez zdravniškega pregleda. Ob sprejemu me je zdravnik samo vprašal, če sem zdrav. Ko sem mu potrdil, sem že bil sprejet. In v tej

tovarni sem delal celih 50 let.« Povedal je tudi, da mu je pred 50 leti umrla žena, da je imel dve hčerki, od katerih še ena živi, da ima 6 vnukov ter 12 pravnukov, kako je leta 1901 postal gasilec-kletalec (štajger), da je pred dvema letoma še sam hodil po gobe in drugo.

Potem je odšel v klubska soba društva upokojencev, kjer so njemu in svojem pripravili prigrizek. Tu se je zadržal razpoložen še kakšni dve uri, nakar je odšel zopet domov.

Stoletniku Fridlu Roženku, ki je ob odhodu vsem veselo nazdravil, želimo še mnoga zdrava in zadovoljna leta.

Novosti študijske knjižnice

(Nadaljevanje in konec)

Gledališče

Peršak T.: Pogovori z režiserji. — Ljubljana, 1978.

Inkret A.: Milo za drago. — Ljubljana, 1978.

Štih B.: Pridite, predstava je. — Ljubljana, 1979.

Ferguson F.: Pojam pozorišta. 2. izd. — Beograd, 1979.

Dokument Slovenkega gledališkega in filmskega muzeja. Letnik 15 (32). — Ljubljana, 1979.

Šport

Malič J.: Organizacija športnorekreativnih tekmovanj. — Ljubljana, 1979.

Petdeset let namiznega tenisa v Sloveniji. — Ljubljana, 1978.

Vaditelj smučanja. — Ljubljana, 1979.

Lipovšek M.: Steze, smučišča in skale. — Ljubljana, 1978.

Kemmler J.: Vorderwülbecke: Smučanje. — Ljubljana, 1978.

Uлага D. — S. Urek — M. Rožman: Planica. — Ljubljana, 1979.

Cedilnik D. — Den: Congma je hodil spredaj. — Maribor, 1979.

Krišelj M.: Yu 3 DRL — 9 N 1 YU Mount Everest Sagarmatha. — Maribor, 1979.

Messner R.: Everest. — Ljubljana, 1979.

Jerin Z.: Himalaja, rad te imam. — Ljubljana, 1978.

Lovšin E. — S. Hribar — M. Potočnik: Triglav — gora in simbol. — Ljubljana, 1979.

Kugy J.: Pet stoletij Triglava. — Maribor, 1979.

Vodnik po slovenski planinski poti. 4., popr. in dop. izd. — Ljubljana, 1979.

Kunaver P.: Moje steze. — Maribor, 1979.

Kmecl M.: S prijatelji pod macesni. — Maribor, 1978.

Trening rokometašev. — Ljubljana, 1978.

Lysebeth A. V.: Učim se joge. — Ljubljana, 1979.

Zadnik M.: Trideset let slovenske avto-moto organizacije. — Ljubljana, 1979.

Stepišnik D.: Kolesarstvo na Slovenskem. Ob 90-letnici. — Ljubljana, 1979.

Auto-moto sport 1979. — Beograd, 1979.

Šumljak I.: Die slowenische Berg-transversale. Maribor—Triglav—Koper. 2. Aufl. — Ljubljana, 1979.

Šugman R. — K. Petrović: Nekateri aktualni problemi telesne kulture v Sloveniji. — Ljubljana, 1979.

Bavdek S.: Prve poteze. — Ljubljana, 1978. Peti koroški maraton po bojnih poteh »štirinajste«. 25. II. 1979 Rimski vrelec, Ravne na Koroškem. — Ravne, 1979.

Mladinske igre treh dežel. — Ravne, Mežica, 1979.

Šestdeset let telesne vzgoje na Ravnah na Koroškem. 1919—1979. — Ravne, 1979.

Sportski ribolov. — Beograd, 1979.

JEZIKOSLOVJE — KNJIŽEVNOST

Jezikoslovje

Toporišič J.: Slovenski knjižni jezik. 1., 2., 3., 4. — Maribor, 1979.

Slavistična revija. Letnik 27. 1979. — Ljubljana, 1979.

Toporišič J.: Glasovna in naglasna podoba slovenskega jezika. — Maribor, 1978.

Verbinc F.: Slovar tujk. 6. izd. — Ljubljana, 1979.

Dular J. — R. Korn — V. Mrdavšič: Slovenski jezik in stilistika. — Ljubljana, 1979.

XV. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. — Ljubljana, 1979.

Linguistica. 18. — Ljubljana, 1978.

Grad A. — R. Škerlj — N. Vitorovič: Angleško-slovenski slovar. 3. izd. — Ljubljana, 1979.

Langenscheidtov džepni rječnik. Dio 1. Englesko-hrvatskosrpski. — Zagreb, 1979.

Talijansko-hrvatskosrpski i hrvatskosrpsko-talijanski Langenscheidtov univerzalni rječnik. — Zagreb, 1979.

Grad. A.: Slovensko-španski slovar. — Ljubljana, 1979.

Grad A.: Italijansko-slovenski in slovensko-italijanski slovar. — Ljubljana, 1979.

Hrvatskosrpsko-njemački i njemačko-hrvatskosrpski rječnik. — Zagreb, 1979.

Kolar A.: Corso d'italiano. 2. — Maribor, 1979.

Komac — Škerlj: Angleško-slovenski in slovensko-angleški slovar. — Ljubljana, 1979.

Ludvik D.: Srednjeveške in staronemške verzne oblike. — Ljubljana, 1979.

Zeijler H.: Kurzgefasste Grammatik der sorbischen Sprache. — Bautzen, 1978.

- Petrović D.: Govor Banije i Korduna. — Novi Sad, Zagreb, 1978.
- Schuster — Šewe H.: Historisch etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache. 1., 2., 3., 4., 5. — Bautzen, 1976—1978.
- Sorbisches Sprachatlas. 6. — Bautzen, 1977.
- Wörterbuch der bairischen Mundarten in Österreich. 16. Lieferung (2. Lieferung des 3. Bd.) — Wien, 1978.
- Grosswörterbuch Polnisch-Deutsch. Band 2. O—Ž. — Leipzig, 1974.
- Schülerduden. Bedeutungswörterbuch. — Mannheim, Wien, Zürich, 1976.
- Duden. Das grosse Wörterbuch der deutschen Sprache in 6. Bänden. Band 4. Kam — N. — Mannheim, Wien, Zürich, 1978.
- Wright J. — M. Elisabeth: Old English grammar. 3. ed. — London, 1975.
- Focloir: English-Irish and Irish-English dictionary. — b. k., 1976.
- Davis M. — S. Klinar: A practical introduction to english derivation. — Ljubljana, 1979.
- Wright J. — E. M. Wright: An elementary middle English grammar. 2. ed. — Oxford, 1973.
- The Oxford dictionary of English etymology. — Oxford, 1978.
- Norsk-Engelsk ordbok. — Aschehoug, 1978.
- Engelsk-Norsk ordbok. — Aschehoug, 1978.
- Blaganje D. — I. Konte: Modern English grammar. — Ljubljana, 1979.
- Benson M.: An English-serbocroatian dictionary. — Ljubljana, 1979.
- Sommariipa G. A.: Slovar italijansko-slovenski, druga slovensko italijanska in

- slovenska besedila. Videm 1607. — Ljubljana, Devin-Nabrežina, Trst, 1979.
- Chinese for beginners. — Peking, 1976.
- Mihailović L.: Engleski u 100 lekcija. — Beograd, 1978.
- Italijansko brez težav. — 2. izd. — Ljubljana, 1975.
- Nemško brez težav. — Ljubljana, 1975.
- Mihevč—Gabrovec E.: Grščina. — Ljubljana, 1978.
- Jurančič J.: Srbskohrvatsko-slovenski slovar in slovensko hrvatskosrbski slovar. — Ljubljana, 1978.
- Sušnik P.: Latinska vadnica za zdravstvene šole. — Ljubljana, 1979.

Književnost

- Kratkaja literaturnaja enciklopedija. 9. A—Ja. — Moskva, 1978.
- Gspan A.: Cvetnik slovenskega umetnega pesništva do srede 19. stoletja. 1. knj. — Ljubljana, 1978.
- Kermauner T.: Besede in dogodek. — Ljubljana, 1978.
- Pibernik F.: Med tradicijo in modernizmom. — Ljubljana, 1978.
- Ocvirk A.: Literarna umetnina med zgodovino in teorijo. 1., 2. del. — Ljubljana, 1978, 1979.
- Ocvirk A.: Literarna teorija. — Ljubljana, 1978.
- Rotar J.: K umevanju pripovedništva. — Ljubljana, 1978.
- Hofman B.: Pogovori s slovenskimi pisatelji. — Ljubljana, 1978.
- Gantar K.: Helenizem. — Ljubljana, 1978.
- Dolar D.: Pozitivizem v literarni vedi. — Ljubljana, 1978.

- Pogačnik J.: Parametri in paralele. — Ljubljana, 1978.
- Kos J.: Literatura. — Ljubljana, 1978.
- Trdina S.: Besedna umetnost. 2. del. — Ljubljana, 1979.
- Pirjevec D.: Evropski roman. — Ljubljana, 1979.
- Dolgan M.: Pripovedovalec in pripoved. — Maribor, 1979.
- Vidmar J.: Slovenski esej. — Ljubljana, 1979.
- Vidmar J.: Obrazi. — Ljubljana, 1979.
- Gregorič J.: Podoba duhovnika v slovenskem slovstvu. — Ljubljana, 1979.
- Glušič H.: France Bevk. — Ljubljana, 1978.
- Lavrin J.: Panorama ruske literature. — Ljubljana, 1979.
- Mirković Č.: Pisci, knjige, čitaoci. — Beograd, 1978.
- Betelhajm B.: Značenje bajki. — Beograd, 1979.
- Prelevič R.: Poetika dečje književnosti. — Mostar, 1979.
- Šijan D.: Savremeni dječji pisci Jugoslavije. — Zagreb, 1975.
- Otrok in knjiga. 8., 9. — Maribor, 1979.
- Zur Kultur und Literatur Jugoslawiens. — Dortmund, 1978.
- Obid V.: Die slowenische Literatur in Kärnten seit 1945. — Klagenfurt-Celovec, 1979.
- Kidrič F.: Izbrani spisi. 1., 2., 3. knj. — Ljubljana, 1978.
- Moravec D.: Pisma Frana Govekarja. 1. knj. — Ljubljana, 1978.
- Književna hrestomatija. Iz kulturne baštine srpskog naroda u Hrvatskoj. — Zagreb, 1979.
- Ziomek J.: Renesans. — Warszawa, 1977.
- Hernas C.: Barok. — Warszawa, 1978.
- Markiewicz H.: Pozytiwizm. — Warszawa, 1978.
- Uspenski B. A.: Poetika kompozicije. Semiotika ikone. — Beograd, 1979.
- Kos J.: Pregled svetovne književnosti. — Ljubljana, 1978.
- Janež S. — M. Ravbar: Pregled slovenske književnosti. 7., dop. izd. — Maribor, 1978.
- Njemačka književnost. Knj. 1. — Sarajevo, Beograd, 1979.
- Arih R.: Telemahova iskanja in drugi kroki. — Maribor, 1979.
- Januš G.: P(e)s(m)i. — Ljubljana, 1978.
- Kokot A.: Kamen molka. — Ljubljana, 1979.
- Kolar M.: Zvezde in križi. — Ljubljana, 1979.
- Kolar N. R.: Sova. — Slovenj Gradec, 1978.
- Lipuš F.: Izjava. — Slovenj Gradec, 1978.
- Prežihov Voranc: Samorastniki. — Ljubljana, 1978.
- Prežihov Voranc: Đurdevak. — Beograd, 1978.
- Prežihov Voranc: Đurdevak. — Sarajevo, 1977.
- Kuhar Lovro — Prežihov Voranc: Greh na odoru. — Solzice. — Gosposvetsko polje. Faksimile po rokopisih. — Ljubljana, 1979.
- Kuhar Lovro — Prežihov Voranc: Tri samorastniške novele, dve črtici iz Solzice in poglavje romana Pristrah. — Ljubljana, 1979.
- Pungartnik M.: Večni krsnepar. — Maribor, 1979.

Boštjan pri delu

Suhodolčan L.: Trenutki in leta. — Ljubljana, 1979.
 Suhodolčan L.: Norčije v gledališču. — Ljubljana, 1979.
 Suhodolčan L.: Peter Nos. — Ljubljana, 1979.
 Suhodolčan L.: Markov maj. — Ljubljana, 1979.
 Suhodolčan L.: Cepecepetačček. — Ljubljana, 1979.
 Suhodolčan L.: Skriti dnevnik. — Ljubljana, 1979. (Ponatis.)
 Suhodolčan L.: Naočnik in Očalnik. — Ljubljana, 1979. (Ponatis.)
 Suhodolčan L.: Na večerji s krokodilom. — Ljubljana, 1979. (Ponatis.)
 Suhodolčan L.: Stopinje po zraku. — Ljubljana, 1979. (Ponatis.)
 Suhodolčan L.: O medvedku in dečku. — Ljubljana, 1979.
 Suhodolčan L.: Deček na črnem konju. — Ljubljana, 1979. (Ponatis.)
 Suhodolčan L.: Gesichter der Nacht. — Berlin, 1978.
 Suhodolčan L.: Piko, the Dinosaur. — Ljubljana, 1978.
 Suhodolčan L.: Dvanajst slonića. — Zagreb, 1979.
 Suhodolčan L.: Veliša i Pajac. — Beograd, 1979.
 Suhodolčan L.: Krejčík Kalhotka. — Praha, 1979.
 Suhodolčan I.: Krasnyj telėnok v beluju krapinku. — Moskva, 1978.
 Sušnik F.: Vorančeva pot. 2. dopolnj. izd. — Ravne na Koroškem, 1979.

DOMOZNANSTVO — ZEMLJEPIS — BIOGRAFIJE — ZGODOVINA

Domoznanstvo

Loški razgledi. 25. — Škofja Loka, 1978.
 Zakladi Slovenije. — Ljubljana, 1979.
 Hrastnik skozi stoletja. 2. izd. — Hrastnik, 1978.
 Zapisniki in drugi izbrani dokumenti iz arhiva občine Škofja Loka. 1801—1918. — Škofja Loka, 1979.
 Mitrović D.: Čačak, njegova prošlost i savremeni društveno-ekonomski razvoj. — Čačak, 1979.
 Šeststo let ustavne in upravne zgodovine mesta Ptuj. — Ptuj, 1979.
 Split. — Split, 1979.
 Idrija in njeni spomeniki sakralne umetnosti. — Idrija, 1979.
 Vršnik J.: Preproste zgodbe s solčavskih planin. — Celje, 1978.
 Stanič J.: Znana in neznana Sovjetska zveza. — Ljubljana, 1978.
 Pori-Miler F.: Vas v kapitalizmu, primer iz Mežiške doline, katastrska občina Javorje. Diplomatska naloga. — Ljubljana, 1978.

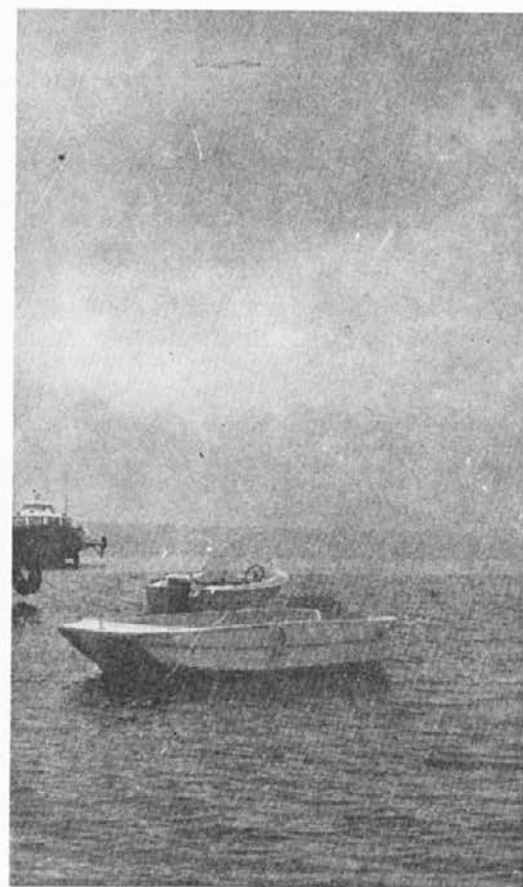
Zemljepis

Lah A.: SFR Jugoslavija. — Ljubljana, 1978.
 Kindersley A.: The mountains of Serbia. — London, 1976.
 Geographica Iugoslavica. 1. — Ljubljana, 1978.
 Ogrin M.: Vzhodni veter. — Celje, 1978.
 Bechtel H.: Ostafrika in Farbe. — Stuttgart, 1979.

Drugi slovensko-slovaški geografski simpozij. — Maribor, 1978.
 Geografski vestnik. 50. letnik. 1978. — Ljubljana, 1978.
 Kunaver J.: Naš alpski svet. — Ljubljana, 1979.
 Geographica Slovenica. 8. — Ljubljana, 1978.
 Vodnik po Posavskem hribovju. — Ljubljana, 1978.
 Oglejmo si svet. Azija in Oceanija. — Ljubljana, 1979.
 Geografski zbornik. 18. letnik. — Ljubljana, 1979.
 Jokić G. — G. Vrtunić: Jugoslavija. — Ljubljana, 1979.
 Grčka. — Beograd, 1979.
 Titograd. Turistički vodič. — Titograd, 1979.
 Geografski problemi življenjskega okolja. Jugoslovanski geografski simpozij. — Ljubljana, 1979.
 Der Grosse Polyglott. Spanien. 11. Aufl. — München, 1979. — Südtirol. Dolomiten. — München, 1977—1978.
 Polyglott Reiseführer. Tirol. 7. Aufl. — München, 1975. — Kärnten und Osttirol. 11. Aufl. — München, 1978/1979. — Salzburg. 8. Aufl. — München, 1977/78. — Steiermark. 2. Aufl. — München, 1978/79. — Budapest. 3. Aufl. — München, 1979/80.
 Avstrija. Turistični vodnik. — Ljubljana, 1979.
 Dubrovnik. — Zagreb, 1979.
 Freytag-Berndt: Grosser Auto-Atlas Österreich. — Wien, 1979.

Biografije

Rupel D.: Oton Župančič. — Ljubljana, 1978.
 Gerlanc B.: Ivan Cankar. — Ljubljana, 1979.
 Bernik F.: Simon Jenko. — Ljubljana, 1979.
 Vidmar J.: Oton Župančič. — Ljubljana, 1978.
 Snoj J.: Josip Murn. — Ljubljana, 1978.
 Moravec D.: Ivan Cankar. — Ljubljana, 1978.
 Martinović J.: Dragotin Kette. — Ljubljana, 1978.
 Kalan F.: Anton Tomaž Linhart. — Ljubljana, 1979.
 Vorančeve slavnosti. Ravne na Koroškem — Preški vrh — Kotleje. Oktober, 1979.
 Otvoritev Prežihove bajte. — Plenum kulturnih delavcev OF. — Vorančev spomenik. — Ravne na Koroškem, 1979.
 Vorančeve slavnosti. Srečanje s Prežihom. Razstava. — Ravne, 1979.
 Prežihov Voranc, pisatelj, revolucionar. Plenum kulturnih delavcev OF slovenskega naroda. VII. sklic. Ravne na Koroškem, 12. okt. 1979. — Ravne, 1979.
 Vsebinska: Pozdravno pismo tovariša Tita delovnim ljudem in občanom Ravne na Koroškem. — Pozdravno pismo tovarišu Titu. — M. Matkovič: Pozdravni govor na VII. sklicu Plenuma kulturnih delavcev OF (12. oktobra 1979). — Govor J. Vidmarja, predsednika Plenuma kulturnih delavcev OF ob sprejemu zlate Vorančeve plakete. — Pozdravni govor J. Košute ob otvoritvi spomenika Prežihovega Vorancu. — J. Vidmar: Uvodni refe-

Osamljenost

rat. — L. Šentjerc: Prežihov Voranc — pisatelj, revolucionar. — D. Druškovič: Manj znani Prežih, Lovro Kuhar-Prežihov Voranc, pisatelj in revolucionar. Na pragu 30. obletnice pisateljve smrti. — A. Slodnjak: Pogled na pripovedništvo Lovra Kuharja-Prežihovega Voranca. — F. Filipič: Nekaj podrobnosti o političnem delovanju Lovra Kuharja-Prežihovega Voranca. — K. Brenkova: O Prežihovih Solzicah. — M. Utovič: Prežihov Voranc v koncentracijskem taborišču Mauthausen. — F. Brenk: Prežihov Voranc in film. — E. Cesar Lovro Kuhar-Prežihov Voranc v narodnoosvobodilnem boju. — M. Hriberšek: Nekaj spominov na Prežiha. — F. Bohanec: Vorančeva jamniška soseska. — M. Osojnik: Dolg dežele Vorancu. — I. Potrč: Beseda o Vorancu in o Solzicah. — I. Kokal-Imre: Lovro Kuhar-Prežihov Voranc — moj rojak, učitelj in soborec. — T. Sušnik: Koroška v Prežihovih delih. — A. Krivograd: Politično delovanje Prežihovega Voranca od leta 1920 do 1930. — R. Gorenšek: Spomini na Prežihovi poti. — Utrinki iz spominov Marije Kuhar-Prežihinje (po kasetofonskem zapisu priredil J. Mrdavšič). — J. Liška: Izobraževalno in kulturno delo Lovra Kuharja. — G. Klančnik: Spomini na Prežihovega Voranca. — J. Mrdavšič: Slavnostni govor ob otvoritvi Prežihove bajte na Preškem vrhu 11. okt. 1979. — F. Fale: Govor na slavnostnem koncertu dne 12. okt. 1979.

Josip Broz-Tito. Monografija. — Zagreb, 1979.

Šetinc F.: Misel in delo Edvarda Kardelja. — Ljubljana, 1979.

Prispevki Borisa Kidriča slovenski kulturi. Šesti sklic Plenuma kulturnih delavcev OF 1979. — Ljubljana, 1979.

Titov ratni put. 1941—1944. Partizanske staze. — Sarajevo, 1979.

Nešović S.: Moša Pijade. — Ljubljana, 1979.

Tito vo Makedonija. — Skopje, 1978.

Ribnikar J.: Život i priča. — Beograd, 1979.

Edvard Kardelj. Skica za monografiju. — Ljubljana, 1979.

Edvard Kardelj. Skica za monografiju. — Zagreb, 1979.

Gala A. — Peter: Partizanski zdravnik. 2., dop. izd. — Ljubljana, 1978.

Ambrozić K.: Nadežda Petrović. 1873—1915. — Beograd, 1978.

Porter E.: Goya. — Maribor, 1978.

Hočevar S.: Peter : Poljske. — Ljubljana, 1978.

Blumenson M.: Eisenhower. — Ljubljana, 1977.

Deakin F. W.: Mussolinijevih šeststo dni. — Ljubljana, 1978.

Krizman B.: Ante Pavelić i ustaše. — Zagreb, 1978.

Vandenberg P.: Ramzes Veliki. — Ljubljana, 1978.

Chaney O. P.: Žukov. Maršal Sovjetske zveze. — Ljubljana, 1977.

Jurca L.: Moja leta v Istri pod fašizmom. — Ljubljana, 1978.

Masson P.: De Gaulle. — Ljubljana, 1977.

Woodward B. — C. Bernstein: Nixonov padec. — Ljubljana, 1979.

Torkar I.: Deseti bratje. — Ljubljana, 1979.

Štajner K.: Sedem tisoč dni v Sibiriji. 3. izd. — Zagreb, 1979.

Ullman L.: Spreminjanja. — Ljubljana, 1979.

Šipek M.: Šentanel, moje življenje. — Ljubljana, 1979.

Kulturna zgodovina

Deseti koroški kulturni dnevi. Referati. — Celovec, 1979.

Naravna in kulturna dediščina slovenskega naroda. — Ljubljana, 1979.

Črnja Z.: Kulturna povijest Hrvatske. 1., 2., 3. — Rijeka, 1978.

Stemman R. — E. v. Zandt: Rätselhafter Untergang alter Kulturen. — London, 1978.

Svijet Islama. Vjera, narodi, kultura. — Beograd, 1979.

Arheologija

Arheološki vestnik. 29. letnik. 1978. — Ljubljana, 1978.

Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ. SAP Vojvodina. — Beograd, 1977.

Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ. SR Srbija. — Beograd, 1978.

Dular J.: Podzemelj. Katalog najdb. — Ljubljana, 1978.

Piccottini G. — H. Vettors: Führer durch die Ausgrabungen auf dem Magdalensberg. — Klagenfurt, 1978.

Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji. — Ljubljana, 1978.

Korošec P.: Zgodnje srednjeveška arheološka slika karantanskih Slovanov. — Ljubljana, 1979.

Bezek V.: Analitični inventar fonda občine Izola. 2. del. Obdobje od 1849—1900. — Koper, 1979.

Rešena arheološka dediščina Ljubljane. — Ljubljana, 1979.

Zgodovina

Gradivo za zgodovino Maribora. 4. Listine 1336—1370. — Maribor, 1978.

Žečević M.: Slovenska ljudska stranka in jugoslovansko zedinjenje. 1917—1921. — Maribor, 1977.

Zgodovina Slovencev. — Ljubljana, 1979.

Zgodovinski časopis. Letnik 33. — Ljubljana, 1979.

Ciperle J.: Dr. Anton Fister revolucionarni demokrat iz leta 1848. Razstava. — Maribor, 1979.

Kultura, revolucija in današnji čas. Peti sklic plenuma kulturnih delavcev OF. — Ljubljana, 1979.

Holzer W.: Im Schatten des Faschismus. — Wien, 1978.

Botz G.: Der 13. März 38 und die Anschlussbewegung. — Wien, 1978.

Dunin-Wasowicz K.: Ruch oporu w hitlerowskich obozach koncentracyjnych 1933—1945. — Warszawa, 1979.

Cookridge E. H.: Zapalite Evropu. — Zagreb, 1979.

Craig W.: Bitka za Stalingrad. — Ljubljana, 1979.

Wilmont C.: Boj za Evropo. 1., 2. — Maribor, 1979.

Ferenc T.: Satan, njegovo delo in smrt. — Ljubljana, 1979.

Frey B.: Der kleine Widerstand. — Wien, 1978.

Gosztony P.: Hitlerjeve tuje vojske. — Ljubljana, 1979.

Svet oko godine 1793. Francuska revolucija. — Beograd, 1979.

Svet oko godine 1871. Pariska komuna. — Beograd, 1979.

Svet oko godine 1938. Hitler ugrožava Evropu. — Beograd, 1979.

Altman G.: Posebnosti vietnamske revolucije. — Ljubljana, 1979.

Carinthia I. 168. Jahrgang. 1978. — Klagenfurt, 1978.

Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark. 69., 70. Jahrgang. — Graz, 1978, 1979.

Hammer J.: Historija turskog (osmanskog) carstva. 1., 2., 3. — Zagreb, 1979.

Jaenecke H.: Beli gospodarji. — Ljubljana, 1979.

Dinklage K.: Geschichte der Kärntner Arbeitergemeinschaft. — Klagenfurt, 1976.

Zgodovina NOB

Martinčič J.: Beg iz Gonarsa. — Ljubljana, 1978.

Klun A.: Iz Afrike v narodnoosvobodilno vojsko Jugoslavije. — Ljubljana, 1978.

Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju. — Ljubljana, 1978.

Dokumenti ljudske revolucije v Sloveniji. Knj. 5. Jan.—febr. 1943. — Ljubljana, 1978.

Stres G.: Pohod Štirinajste na Štajersko. Ob petintridesetletnici pohoda. — Celje, 1979.

Računovodstvo in finance v NOB 1941—1945. — Ljubljana, 1979.

Petek J. — S. Škrabar-Braškar: S štirinajsto divizijo. 4., izpop. izd. — Ljubljana, 1979.

»Zaton«

Mojca Potočnik

PREDSTAVLJAMO SODELAVCA

— Milan Vošank —

V letošnji prvi številki Koroškega fužinarja smo predstavili življenje in delo našega dolgoletnega sodelavca-pesnika Jerneja Krofa. Danes bi vas radi seznanili z mlajšim piscem Milanom Vošankom; naši bralci že nekaj let prebirajo njegove spise o alpinističnih vzponih in doživetjih v gorah. Poznamo torej njegovo delo, ne vemo pa, kdo je za njim.

Vošank je naše gore list. Rodil se je na sončnih Brdinjah in odraščal je v tesnem stiku z naravo ter ob delu na kmetiji. Po sestvo je očel namenil bratu, ne njemu, zato je šel študirat. Najprej je končal poklicno metalurško šolo na Ravnah; ko je odslužil vojaški rok, je opravil sprejemne izpite na Pedagoški akademiji v Ljubljani. Pravi, da mu to ni bilo težko, ker je napisal dober spis, pa ga naprej niso kaj preveč spraševali. Letošnje pomlad je diplomiral iz zgodovine in knjižničarstva. Jeseni, upa, bo začel poučevati zgodovino na osnovni šoli, kar je njegova dolgoletna želja, ob delu pa bo še naprej študiral.

Njegova življenjska pot ni tako izjemna, da bi ga zaradi nje predstavljali našim bralcem — za nas je Vošank zanimiv zaradi svoje alpinistične in literarne dejavnosti.

Ljubezen do narave mu je bila že priložna — kako ne, ko pa je bil ves njegov rod življenjsko povezan z njo, z zemljo. In če s praga domače hiše vsako jutro najprej pozdraviš Goro, ni čudno, če te pomalem ne začne privlačiti svet sten in skalnih previsov.

Milan se je zares odločil za alpinizem, ko je bil v vojski. V alpskem vodstvu v Škofji Loki se je namreč srečal s poznejšim »himalajcem«¹ Borutom Bergantom iz Tržiča. Ta ga je naučil plezalske abecede, navdušil pa ga je tudi za branje planinske in alpinistične literature. Oboje je postalo Vošanku življenjska potreba: brez alpinizma ne bi mogel živeti, planinska knjiga pa je zanj tudi živ vrelce spodbud za lastno literarno ustvarjanje.

Ko se je vrnil domov, se je udeležil alpinističnega tečaja na Uršlji gori. Bilo je to v letu 1975. Od 26 udeležencev sta ostala zvesta alpinizmu le dva: Vošank in Rok Kolar, oba sta zdaj alpinista republiškega razreda.

Pot v stene Uršlje in Raduhe so jima kazali njuni kolegi Pušnik, Špiler, Verbole in Mihev, ki so začeli plezati že leto ali dve poprej. V njihovi družbi sta plezala tudi prve težje smeri v Julijskih Alpah. Čeprav sta že prvo leto tudi samostojno plezala, pa učna doba alpinista le ni tako enostavna in krat-

ka. Alpinist mora biti zrela osebnost, ki se zna v še tako težkih razmerah prav odločati in trezno presojudati. Vošank je opravil alpinistični izpit po dveletnem pripravniškem stažu.

V tem zapisu ni mogoče naštetih vseh njegovih vzponov (pravi, da je vseh blizu 300!), celo seznam najpomembnejših bi bil za ta članek predolg. Kogar ti podatki zanimajo, jih lahko najde v Alpinističnih novicah. Mi se bomo zadovoljili le z grobim orisom Vošankove alpinistične poti.

Kakor smo že povedali, so njegovi prvi plezalni dosežki tesno povezani z dejavnostjo ravnanskega alpinističnega odseka. Do lanskega leta je sodeloval na taborih v Paklenici, Julijskih in Kamniških Alpah, v letu 1977 se je udeležil tečaja ledne tehnike na Gross Glocknerju in koroškega alpinističnega tabora v Dolomiti, kjer sta s pokojnim Milanom Kolarjem iz Mežice preplezala 1100 m visoko steno Civette, ki slovi po visoki oceni šest minus (VI-). V Raduhi je s soplezalcem Pogorevcnikom iz Vuzenice preplezal svojo prvo prvenstveno smer, ki sta jo imenovala »Studentska«² (ocena V- V+).

Kot študent se je seznanil z alpinisti iz Ljubljane in iz drugih slovenskih krajev. V decembru 1977 je plezal v Jalovecu z Zoranom Bešlinom in Janezom Marinčičem. To je bila 2. zimska ponovitev Dularjeve zajede. Sam meni, da se je s tem vrhunskim plezalskim dosežkom prebil iz koroške anonimnosti.

V raznih navezah je plezal še več težkih smeri v Julijskih in Kamniških Alpah, naslednje leto pa je zopet sodeloval s koroškimi alpinisti. S Pušnikom sta npr. preplezala 800 m visoko Ašnbrennerjevo smer v Tamarju, ki jo ocenjujejo s šestico, s Koderinovo Janeto pa za stopnjo lažje Belač — Zupanovo smer v Šitah (500 m). Gostovanje AO Ravne v francoskih Alpah, žal, ni bilo tako uspešno, kot so si želeli. Zaradi slabega vremena so se morali umakniti iz sten Mont Blanca.

Lani se je ves posvetil alpinizmu. Veliko je treniral in premagal vrsto najtežjih smeri ter postal športnik republiškega razreda; po kvaliteti vzponov se šteje v vrh koroških alpinistov. K uspehu, pravi, ga je privedlo troje: resno delo, sreča z vremenom in dobri prijatelji-soplezalci.

Preplezal je Klin v Paklenici, Železničarsko 20 na Kleku, steber Šit v Julijcih (vse smeri so ocenjene s VI ali VI+). Z Davorinom Žagarjem iz Trente je potoval v Chamonix v Franciji. Najprej sta preplezala 800 m visoki ledeni kuloar v gori Triole (okoli 60° naklona), nato pa slavni Bonattijev steber v gori Dru. Za 1000 m plezanja sta potrebovala poldrugi dan.

Preteklo jesen je plezal zopet z ravnanskimi alpinisti. Sodelovali so na taboru slovenskih alpinistov v Viševih gorah pri Trbižu, zatem pa so obiskali Dolomite, kjer sta Milan Vošank in Rok Kolar preplezala dve vrhunski smeri: povzpela sta se na Beneški in Tržaški stolp.

Kljub nedvomnim plezalskim uspehom pa Vošank še ni sodeloval v nobeni republiški ali zvezni odpravi. Povabili so ga že, toda ustavilo se je pri denarju ali pri nerazumevanju vodstva odseka. Letos pa se je sam odpravil sodelovanju v koroški alpinistični odpravi v Ande, za kar sam pri sebi išče opravičilo v študijskih in družinskih obveznostih.

Po silnem zagonu se je Vošankov alpinistični polet (vsaj začasno) ustavil. Čez zimo je dokončal študij (tudi le začasno?) in si ustanovil družino. Vsaj za nekaj časa se je poslovlil od Koroške. Prav zaradi te njegove življenjske prelomnice ga danes predstavljamo našim bralcem. Da ne bo odšel od nas popolnoma nepoznan, ko smo vendar doživeli ob branju njegovih spisov tudi veliko lepih trenutkov.

In o tem še spregovorimo nekaj besed — o njegovem pisanju. Sam pravi, da je pode-

Milan Vošank

doval nekaj umetniške žilice po očetu, ki je nekak ljudski glasbenik. Zedel je, da bi se tudi sin navdušil za glasbo, vendar je ta obrnil do nje zmeren odnos. Učil se je igrati na kitaro, da se lahko spremlja pri recitiranju svojih pesmi. Toda Milan pravi, da je tudi pesnikovanje že opustil. Bolj mu »leži«³ proza; ta zvrst se bolj sklada z njegovo alpinistično dejavnostjo in z željo, da bi svoja doživetja predstavil občinstvu.

Vošank je sprejemljiv za vplive, veliko mu pomenijo zunanje spodbude. V mlajših letih se je, pravi, na pobudo Franca Boštjana ukvarjal s slikarstvom. Vendar v tem ni našel popolnega zadovoljstva. V poklicni šoli je profesorica Silva Breznik odkrila njegovo sposobnost lepega besednega izražanja. Zнала ga je vzbuditi, da je začel ta svoj talent razvijati. Na srečo ga k pisanju silijo tudi njegova alpinistična doživetja. Zdj mu je pisanje postalo že kar notranja potreba.

Vošankov način izražanja se je od prvih začetkov do danes močno spremenil. Medtem ko so bili njegovi prvi spisi še preprosti, večsah gostobesedni orisi nekoliko romantično obarvanih doživetij in eksotične gorske narave, pa so njegova novejša dela že bolj zapletena, tako oblikovno kot vsebinsko. Ne zadovolji se več z enostavnim zapisovanjem dogodkov, marveč dogajanje časovno prepleta in psihološko poglavlja. Ob primerni literarni šoli (doslej mu je bil učinkovit učitelj bivši urednik Planinskega vestnika dr. Tine Oreš, prav tako pa se je njegova beseda plemenitila iz bogate planinske literature) bo morda razvil samostojni stil, kar bo dvignilo Vošankov ugled tudi v slovenskem literarnem svetu. Ze zdaj pa je s svojim pisanjem opravil veliko poslanstvo. Prodril je v Planinski vestnik in zadnja leta dokaj redno obveščal slovensko planinsko javnost o najvidnejših dosežkih koroških alpinistov.

Tudi zato bo škoda, če se bo Vošank odtegnil Koroški. Prav tako ga bomo pogrešali bralci Koroškega fužinarja, če ne bomo mogli več z njim podoživljati lepih, a tudi nevarnih alpinističnih doživetij.

V današnji številki se nam je še oglasil. Morda nam to daje upanje, da se le ne more poslovliti za zmerom. Saj kdor se je izvil iz nedrij Koroške, se vanjo MORA vračati — ne le v pokrajino, ampak tudi k ljudem.

Filipič F.: Pohorski bataljon. 5. izd. — Ljubljana, 1979.

Ambrožič L.-Novljan: Pohod Štirinajste. 2., dop. in popr. izd. — Ljubljana, 1978.

Kolar V.-Domen: Po veliki zmagi. — Ljubljana, 1978.

Gerlovič A.: Partizansko lutkovno gledališče. — Ljubljana, 1979.

Užička republika. 1. — Beograd, 1978.

Vipotnik J.: OF. — Ljubljana, 1979.

Jan I.: Dražgoše in dražgoška bitka. — Ljubljana, 1979.

Urh. — Ljubljana, 1979.

Prlekija v boju za svobodo. — Ljubljana, 1979.

Štok J.-Korotan: I. bataljon III. brigade VDV. — Hrastnik, 1979.

Cuccu G.-Ivo: Šestnajst mesecev med slovenskimi partizani. — Ljubljana, 1979.

Ožbolt A.: Utrinki iz podzemlja. — Ljubljana, 1979.

Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941—1945. 3. izd. — Ljubljana, 1978.

Milan Vošank

V VIŠEVIIH GORAH IN DOLOMITIIH

Najprej je bila ideja

Bilo je zadnje dni vročega avgusta. Spominjam se, da je bil to res vroč mesec in da smo doma v miru, brez hitenja, posušili vso otavo in zložili deteljo na kozolce. Spominim se tudi nekaj neviht, ko je grmenje odmevalo med hribovjem, drevesa so se upogibala pod navalom vetra in dež je sekal po šipah. Za nevihtami, ki so bile zmeraj popoldne, je bilo nebo vedno kakor umito in zahodna obzorja okrog Pece so bila zmeraj lepo rdeča. Oče je takrat ponavadi dejal: »Jutri bo spet lepo vreme, hvala bogu, ko je pa toliko dela.«

Čakal sem na prijatelje, da se pogovorimo o potovanju v italijanske gore.

Bilo je nekega večera v kavarni na Ravnah.

Pred dnevi sem iskal Roka, pa ga nisem našel doma.

»Saj razmišlja nekaj o jesenskem plezanju,« so mi dejali njegovi domači.

»Kako je, menda si me iskal,« me je nato vprašal v kavarni, »seveda, ravno prav, bova kaj dobrega splezala. Vreme bo!«

»Najprej bi se bilo treba ogreti doma, nekje v bližnjih stenah,« pravim, »saj avgusta nismo naredili v hribih ničesar pametnega.«

»Ja, splezajva nekaj, potem pa v Dolomiti!«

Italijanski Dolomiti so mi živo ostali v spominu izpred dveh let. Bilo je sredi septembra in plezali smo v severni steni Civette, gore, ki se ponaša z največjo in najvišjo, nad tisoč metrov visoko steno v tem pogorju. Še bolj so mi ostali v spominu prijetni in prijazni ljudje v koči Coldai. Živelimo skupaj, kot da se že dolgo poznamo.

Civetta je žarela v zadnjem soncu kakor pozlačena, ko smo jo ugledali prvič.

Na tem potovanju smo videli še druge gore: legendarne Tri Cine, zidovje Toffane, ogromno Marmolado in še mnogo drugih, ki jim nismo vedeli imena.

Spoznali smo središče te dežele, turistično mesto Cortino. Prijatelji ne morejo pozabiti, kako me je kar sredi ulice ogovoril starejši, sivolasi in dolgobradi menih. Še danes trdijo, kako sva si bila podobna.

Vozili smo se ob jezerih, kjer so od vetra gnani valovi venomer nemirno udarjali ob obalo. Najmanjše jezero je bilo pod steno Civette. Ko smo plezali, so tam goreli izletniški ognji in dim se je vil v ravnih črtah pod nebo. Iz stene se je videlo tudi jezero ob vasi Alleghe. Po njem je vse dneve vozila jadrnica z belim jadrom.

Vozili smo se čez gozdnate prelaze, po ovinkastih cestah in mimo velikih hotelov.

Spomini na tisti september izpred dveh let nikdar niso zbledeli. Vedel sem, da bom v to deželo nekoč spet moral.

Septembra, ko se visokogorski svet prične barvati po jesensko, je tam najlepše.

Takrat je tudi plezanje tam nekaj posebnega. V trdnih dolomitskih stolpih,

medtem ko pod stenami pošumevajo macesni in se od nekod oglašajo neenakomerni šum slapov. Okolica je mirna, tiha in preplavljena s toplo sončno svetlobo, ki pada vse do gozdnatih dolin ali celo najde ostarela snežišča na senčnih straneh vrhov. Prijatelj vriska in njegovo jodlanje se odbija na ostenjih, se vrača, dokler ne omaga in se razgubi.

»Za začetek jo mahniva na Jezersko, v Dolgi hrbet, čez Avstrijo tja ni daleč,« predlagam.

»Greva!«

Na Jezersko potem nisva šla. Vreme se je poslabšalo. Oblaki so nekaj dni pokrivali Karavanke in vlažne sive megle so se spustile vse do dolin.

»Neurje ne bo trajalo dolgo, v hribih je sicer snega, ampak prvo sonce ga bo hitro raztopilo,« bodrilno zvone Rokove besede.

»Seveda, saj je še avgust!«

»Fižola pravi, da bi šel z nama.«

»Tako smo že trije, še nekoga, da mu bo delal družbo v navezi in da bo avtomobil poln,« pravim in nadaljujem: »Žaži gre menda na Češko, Stanč je še zmeraj pri vjakih, dekleta imajo svoje ideje...«

»Mladih je precej, vendar so še neizkušeni.«

»Moralni bodo še precej plezati doma, čez kakšno leto pa bo morda kateri že goden za v velike stene.«

»Marč je letos kar nekaj splezal, samo menda ga ni doma.«

»Pa Tona. On bo gotovo hotel z nami.«

Tako smo bili zbrani. Tona je vse poletje delal v železarni neko kolo. Sedaj je končno izbrusil vse njegove robove ter dobil dopust in se ob našem vabilu ni obotavljal.

Deževni dnevi so res hitro minili. Spet je bilo sonce in jasno nebo.

Na treningu v skalovju nad Votlo pečjo sem tisti dan preplezal vse pokončno in previsno. Naslednji dan navsezgodaj sva bila z Rokom že na poti, ki vodi pod steno Šmohorice pod vrhom Uršlje gore.

Doline so bile napolnjene z jutranjo meglo, iz katere so se dvigovali vrhovi Svinške planine, Golice in Pohorja. Utrupa delovnega vsakdanjega dne iz doline nisva več slišala. Tu je bilo tiho, umirjeno, še gamsov ni bilo nikjer, da bi po žlebovih kotalili kamenje.

Po stari lovski stezi prideva pod steno. Svet okrog Šmohorice je nekaj tako posebnega, tako lepega. Okrog stene in po policah v njej rastejo viharniki.

Police so poraščene s travo, ki nato preide v nizko borovje, razvlečeno vse do vrha. Tudi pod steno je trava in nekaj grušča. Grušča je polno po vsem žlebu, ki se vleče od Ivarčkega jezera do vrha gore. Pozimi so ti žlebovi vidni kot velike, strme, bele črte.

Opremo sva pustila v votlini pod steno in nenavezana pričela plezati v Kanti. Prijatelj je šel kar po počeh naravnost, sam

pa grem raje naokrog. Sprva je šlo nerodno, neokretno, neogreto, globina pa je bila vse večja, razčlenjeno pečevje je ponujalo lepe in velike oprimke in zadnje metre je že bilo kot ponavadi.

Medtem se je megla razkadila z vrhov in sončni žarki so predrli vlažni sivi oklep ter ga vedno bolj potiskali proti oddaljenim temnim dolinam, dokler se ni pokazala celotna panorama: svet kmetij, belih cest, vasi in mest in valovitih zelenih vzpetin.

Potem se nadeneva z opremo, se naveževa in greva v Spominsko. Ta smer je težja in njenega zgornjega dela še nikdar nisem preplezal, zato me je še posebno zanimalo, kako je tam.

»Manjkajo klini,« vpije Rok, ko pleza naprej prvi raztežaj, »zdi se mi, da jih je izbijala Irena pred leti!«

»Pa zatakni v kakšno razpoko zatiče!«

»Saj sploh nobene razpoke ni in tu je še eno preketo težko mesto.«

»Hudiča, boš ja menda prišel čez!«

V drugem, mojem raztežaju, je bilo več železja. Iz razpok so visele rdeče vrvice, obešene v zabite lesene zagozde.

»Skušaj jo preplezati brez dotika klina, čisto prosto,« me vzpodbuja Rok.

»Vidim, da je vsa zajeda precej razčlenjena, bo šlo. Ampak, pred leti sem tu videl, kako so telovadili čez z lestvicami.«

»Pusti preteklost.«

Počasi plezam. Vedno znova odkrivam prijeme, tudi stopov je dovolj. Hitro napredujem in vrv vpnem v vse kline. Čudovito se počutim.

»Gre, gre,« tulim navzdol, »saj je težko, tako strašno pa spet ni.«

To je vsa lepota plezanja. Varno se gibati v težavnem, strmem skalovju, zaupati vase in v prijatelja. Živeti v in s početjem. Doživljati, doživeti in se znova vračati ter doživljati. Ne more postati monotono. In sredi narave, v gorah.

Vzpodbujena sva.

»V Dolomitih bova zlezla nekaj orn'g!«

»Če bo le vreme!«

»Vreme bo!«

Doline so se zbistrile, vse je bilo kakor veliko zeleno morje, po katerem se rišejo temne sence, na robovih pa se vanj zajeda modro nebo.

Še Stanetovo smer preplezava. Spodaj komaj pridem čez, vse je mokro, travnato in spolzko. S težavo priplezam do belih, suhih previsov, kjer se takoj počutim domače.

Od spodaj ujamem Rokov pogled, ko se ženem med rjavimi klini navzgor.

Ves vrh Uršlje je v soncu. Macesni, ki dvigujejo svoje vejevje nad greben, se svetijo kakor praznično okrašeni.

Rahlo je slišati utrip iz doline, pa nanj kar pozabiva, ga nočeva zaznavati. Tu je le gora.

»Greva še v Varianto, nato pa na vrh,« predlagam prijatelju.

»No ja, bi šla. Pa tudi na vrh?«

»Ja, zmeraj tako rad grem na vrh. Vso

opremo odnesiva s sabo in se vrniva v dolino po markirani stezi.«

Prebivanje skozi gosto ruševje nama je bila zadnja ovira pod vrhom Šmohorice. Tam sva se izgubila v toplem soncu.

Vrh gore je bil takšen kot vedno. Poln razgleda, miru in osamljenosti.

»V nedeljo torej odrinemo proti Italiji?«

»Še prej lahko gremo v Višave gore pri Trbižu, kjer bo tabor slovenskih alpinistov. Od vodje sem dobil vabilo,« pravi Rok.

»Tam še nobeden od nas ni bil. Dobra ideja. Kakšen teden dni bomo na poti.«

Opoldne sva bila že doma. Pri obedu sem pogledal proti Uršlji gori. Bil je pogled, podoben mnogim. Vsakdanji. Vendar le nekoliko drugačen.

V skalah pod vrhom sva dopoldne plezala.

Potem se je začelo potovanje

Peca, nato zeleni Obir in nazadnje še Košuta s svojim skalnatim, nazobčanim grebenom, so nas spremljali, ko smo se vozili po ravni Celovški kotlini, med požetimi polji, ob pokošenih travnikih, skozi vasi in mesta proti italijanski meji.

Topla, sončna septembrska nedelja je bila in povsod je bilo veliko ljudi, avtomobilov, prostorov za piknike in za veselice.

Ob cesti je bilo nekaj reklamnih napisov za pivo, za salame, za sejme... Skoraj na vsakem kilometru so bile postavljene velike slikovite podobe smejočih se avstrijskih politikov, ki so vsak po svoje vabili ljudi, naj zanje glasujejo na skorajšnjih volitvah. Zraven so verjetno uspešno reklamirali bele srajce, raznobarvne kravate in morda s svojimi nasmehi še paste za zobe. Začelo se je. Vozimo se po Celovški kotlini in spremljajo nas vrhovi Karavank. Kmalu bomo za njimi ugledali kamnite vrhove Julijskih Alp.

Samo, da gremo. Vesel sem, ko avto hitro požira kilometre, ko poslušamo glasbo in se pogovarjamo.

Začelo se je kot vedno. Bil sem nemiren, vlačil sem na kup opremo, obleko in hrano in vse skupaj tlačil v vedno premajhen nahrbtnik.

Najprej sem moral, zmeraj je tako, prepričati starše. Sedaj je bilo še težje, ker sem ves avgust počenjal vse drugo, samo na gore nisem mislil. Kar navadili so se že, sedaj pa spet.

»Ko bi šel vsaj na Raduho, ne pa v Italijo. Saj nimaš denarja. No, nekaj ga že imaš, ampak na jesen pojdeš spet v Ljubljano. Razumem, poleti, takrat so še počitnice, sedaj pa raje študiraj. Spet mi delaš skrbi. Doma res ni veliko dela...« ni prenehala mama.

Toda bil sem že odločen, prijatelji pridejo po mene. In vedel sem, da nazadnje vedno le grem.

»Saj nekaj denarja bo dalo društvo, nekaj malega bom pa že dal svojega. Za študij je pa itak še dovolj časa. Ne smem razočarati prijateljev. In videl bom pokrajine, ki jih še nisem. Tam so gore še lepše kakor pri nas...« sem vztrajen in nasproten.

Čeprav sem po vsakem pogovoru vedno znova spoznal, da se razumemo, da me razumejo in da mi je starševska skrb vedno in močno potrebna, smo se morali pogo-

voriti. Brez teh besed pot in tura ne bi bila popolna.

»Kako moreš biti tako neumen,« je standarden oče. Vendar njegov glas kmalu dobi umirjen ton.

Mora še dodati: »Seveda bi bilo pametneje, ko bi že začel študirati!«

»Po vrnitvi ne grem letos več nikamor. Obljubljam, da se bom posvetil knjigam.« Veliko več nismo govorili.

Gore nad Ovčjo vasjo

Visoki grebeni Karavank so se spustili do nižjega hribovja in dolina se je pričela ožiti. Na rjavi vzpetini na desni je stal televizijski stolp.

»Ali niso to Rateške Ponce nad Planico«, vprašam prijatelje, ko nad gozdovi ugledamo skalnate vrhove Julijskih Alp.

Vsi gledamo tja čez.

»Zde se mi bolj podobne Viševim goram«, pravi Rok.

Skušam se spomniti podobe iz Kugyjevih knjig.

»Bo menda kar res,« mu pritrdim, »sivi vrhovi so zelo podobni onim na fotografijah.«

»Lepe gore!« še reče nekdo.

Bilo je v začetku septembra in vroče sonce je metalo svojo moč na asfalt. Mejni prehod je bil zatrpan z avtomobili.

Trbiž me je presenetil. Mesto, kjer so ulice vedno polne hiteče množice, kjer se vedno prodaja, kupčuje in kupuje. Danes je bilo vse mirno, trgovine zaprte, tržnica je samevala in le nekaj izletnikov je iskalo sence in sonca na tlakovanih ulicah.

Zunaj mesta zaman sprašujemo za pot proti Ovčji vasi. Vsi znajo samo italijansko.

Ob vprašanju: »Ovčja vas... Viš...?« nas vsi samo gledajo.

Šele ko se spomnimo italijanskega imena te vasi, se nam pot odpre.

Vas že zdavnaj ni več takšna, stara, kugijevska, kot jo on slika v svojih knjigah. Razvija se in širi. Nekaj starih domačij in hiš še oživlja preteklost.

Nad gozdovi in nad melišči so gore. Kakor zid, ki zapira izhod iz doline, Device, Gamsova mati, Viš. Zelo živa in zanimiva imena za sive gmote skalovja.

Ob robu vasi srečamo Jožeta, Primorca, ki bo vodil tabor alpinistov. Sedel je v travi ob cesti in čakal na usmiljenje voznikov.

Preden si oprtamo nahrbtnike, se je zgodilo še marsikaj. Na parkirišču pod drevesi, ki ga nam je po dolgem iskanju le uspelo najti in kjer so ob kupih hlodov stali vse-mogoči avtomobili vsemogočih registracij, največ črnih italijanskih, smo se vsaj po zunanem videzu in početju pridružili mnogim nedeljskim izletnikom. Ti imajo podobne nedeljske navade, kakor mi v Sloveniji, da se nekje v naravi zberejo okrog ognja in okrog hrane.

Spravili smo se v senčno zavetje ogromnih smrek, vsak je prinesel svojo zalogo hrane, v našo sredo smo postavili zelo glasno radio, iz katerega je venomer donela — včasih tudi zelo dobra in spевна pop glasba, in pričela se je pojedina, že kar požrtija. Sicer pa smo že ves čas potovanja komaj krotili lakoto. Potem, ko smo se napolnili, ko je bilo vsega konec, smo obležali brez volje. Radio je igral in skozi vrhove smrek sem opazoval jasno nebo. Nekje tam,

kjer se nehajo gozdovi, pa so čakale gore. Šele, ko je prišel Jože in ko je tudi on nekaj časa dremal v senci, smo odrinili proti koči Pellarini. Kmalu ugledamo vso verigo Viševih gora. Zdelo se mi je, da so tik nad nami. Tudi kočjo kmalu odkrijemo. Videla se je kakor temen objekt, pripet na rob skale. Stene so bile videti strme, ponekod celo navpične in zelo visoke.

Za sabo smo pustili še zadnje prizorišče izletnikov ob starem mostu nad posušeno strugo.

Hodili smo po prijetno speljani poti, nikjer prestrmi, ves čas po gozdu. Čez polomljena debela, čez hladne potoke. Hodili smo počasi, nosili smo velike nahrbtnike in srečali smo precej ljudi, med njimi so bili planinci.

Gore so se kazale ves čas nad nami, dokler nismo prišli do konca soteske in so se skrile za poraščenim grebenom, steza pa se je pognala v strma pobočja.

»To je edina strmina na vsej poti do kočje«, pravi Jože, pa še ta je kratka in nezahtevna. Počivali smo na podrtih deblih ob umirjenem potočku in se venomer nalivevali z njegovo prijetno hladnostjo. Mimo nas so hodili planinci in se lovili na skalah, ki so bile položene čez potok, da si ne bi zmogli čevljev. Tako radovedno in celo posmehljivo smo jih opazovali, da so nekateri verjetno komaj čakali, da so nam izginili izpred oči. Posebno ob ženskih osebah so naše pripombe dosegale višek. Ker pa se nobeden od njih ni odzval, smo skleпали, da so pač sami Italijani in nas, na srečo, ne razumejo.

Strmina potem res ni bila prehuda. Prišli smo na obsežna melišča, ponekod poraščena z nizkim borovjem. Razprostirala so se vse do vznožja gora.

Vmes je dvigovalo kvišku svoja okleščena vejčja in debela nekaj viharikov. Na robu vzpetine pa je stala kočja.

Gore so bile velike, mogočne, prave višavske.

Nekje sem bral, da je oskrbnica prijazna in da je sploh vse v tej koči primerno za dobro počutje.

Zadnji planinci so odhajali proti dolini. Oskrbnica nas je takoj opazila. Nasmejan obraz v pozdrav in vsakemu takoj konzervo piva v roke za dobrodošlico, vse to je povedalo dovolj. Takoj smo se počutili domače.

Ob koči je rasel vitek macesen. Daleč spodaj so šumele zelene doline. Nekatero so bile še v soncu, druge pa že temne in hladne.

Takoj za kočjo, za nekaj grmi borovja, je bilo obsežno melišče, ki se je zajedalo v pozna snežišča, iz njih pa so se dvigovale stene.

Čez vse te stene vodijo police, poimenovali so jih Božje police. Od spodaj se jih ne da opaziti, pravijo pa, da so ponekod zelo široke. Kakor Zlatorogove v našem Triglavu.

Na levem delu tega mogočnega skalnatega zidu so Device. Že v dolini nam je Jože govoril o nekakšnem ipsilonu, lažji turi, kratki, za spoznavanje skale in za ogrevanje. Proti večeru bi jo lahko preplezali.

»Videti je zelo strmo«, pravim, ko nam pokaže to zajedo. Res je podobna ipsilonu.

Pomenek planinskih veteranov

»Ampak, ko si tam, ko plezaš, sploh nimaš tega občutka«, nam pove in vpraša: »Bi šli?«

»Meni se kar ne da in ali ni že malo poznano«, se obotavlja Fižola.

»Grem pa sam, pa če greš še ti, Jože, pa morda še Rok«, sem kljubovalen, ko vzamem iz nahrbtnika čelado in vetrovko.

Počasi se odločamo, drug za drugim, in ko se je sonce poslavljalo od Viša in Gamsove matere, v dolgi, raztegnjeni koloni vsi hitimo pod steno.

Ker je ocena smeri nizka, trojka, se ne navežemo.

»Presenečeni boste nad trdnostjo skale«, nam še pove Jože, preden začnemo.

Po dolgih policah gremo najprej proti desni, dokler ne pridemo pod zajedo. Ta se v svojem srednjem delu razdeli v dva kraka, ki sta ji dala tudi značilno ime.

Razporedimo se. Vodi Jože, za njim pleza Rok, za njima grem jaz, nato pa še Fižola in Tona.

Vodja odloči: »Navzgor bomo plezali po levem kraku, ker je težji, vračali pa se bomo po desnem!«

Plezamo, vsi smo v elementu, ne govorimo preveč. Skala ponuja obilo zanesljivih prijemov.

Sonce se je spustilo za obzorje, ko priplezamo na greben in se po travi povzpemo na vrh.

Fižola preklinja: »Skoraj bi naju s Tonja dva, na repu kolone, sta bila za okrunetom pobili, lahko bi bolj pazili.« Roku se je prej odkrušilo nekaj pečevja in zadške kar ugodna tarča. Pa na neprijetnost kmalu pozabimo.

Z vrha se nam odpre pogled v osamljeno dolino Mrzlih vod. Tudi tam so velike stene.

V eni od sten vidimo navpično ozko poč. »To je najtežja smer v tem pogorju«, nam razlaga Jože, »sploh še nima ponovitve. Sam jo je preplezal neki italijanski 'zvezdnik'. Dosega oceno zgornje šeste.«

»Bi šla?« kar tako vprašam Roka.

Vidimo glavni vrh Viša. Še nam Jože razlaga, kako potekajo smeri. Kar obsedeli bi na vrhu Srednje device, pa nas bližajoči se mrak spodi nazaj h koči.

S prvo temo smo v koči, kjer komaj čakamo zajetne porcije špagetov. Italijani še v gorah ne morejo brez njih. Če smo lačni, pa tudi mi, Slovanci, ne.

Pridruži se nam še družba plezalcev z Jesenic.

Preostanek večera prebijemo pri kovanju načrtov za naslednji dan.

Storila se je lepa, zvezdnata noč. Gore so bile sedaj kakor temne gmote strahu.

Sonce je že obsijalo doline in gozdovi, polni rose, so se svetleče iskrili, ko naslednje jutro stopimo na steze, ki vodijo proti ostenjem.

Fižola in Tona se napatita v dolino Mrzlih vod. Plezala bosta v Trbiški krniški špici. Plezalni vodnik jima z nekaj vzpodbudnimi stavki obljublja ne pretežko, toda zelo lepo plezanje.

Z Rokom se odločiva za ostenje Gamsove matere, pravzaprav za markantno zajedo, lepo vidno od kočice, ki poteka po stebru, ki so ga zaradi izrazitosti poimenovali Turn. Jože je to zajedo sicer preplezal že dvakrat, pa vseeno gre z nama.

Spominjam se, da nama jo je priporočal že v dolini.

»Nekaj zelo dobrega imam za vaju«, je dejal, »nekaj izrednega, vsekakor najlepšega v tem predelu.«

»Ali je ta zajeda med težjimi smermi?« ga vprašam.

»Je sploh najtežja smer v Viševi skupini!«

Odločitev v stenah Uršlje gore, da bova v teh gorah plezala težje smeri, se je pričela uresničevati.

Turn se je dvigoval nad nami kakor stražni stolp. Ko smo prestopili na snežišči mejo sonca in sence, mi je zavetje gora naenkrat postalo hladno, že kar mrzlo. Po sredi Turna se je vila ravna, izrazita razpoka, naša zajeda. Spodaj, pred njenim začetkom, jo je krasil črn previs.

Iz snega smo prestopili v steno, navezani na dvojce vrvi. Jože se je navezal na sredo, prepustil nama je vodstvo.

V steno bi lahko stopili po široki polici, pa Rok raje spleza kar naravnost. Oba hkrati nato z Jožetom splezava za njim.

S police se zazrem v obličje prvega težjega raztežaja.

Stena se navpično dvigne do previsa, pod katerim bo treba prečiti v zajedo.

Rok mi pravi: »Čaka te zgornja peta (težavnost V +)!«

Oba me še vzpodbudita: »Pa glej, da ne boš uporabljal lestvic!«

Jutranji mraz me je že minil in sprva počasi, nato pa že utečeno plezam navzgor. Zabitih je dovolj starih klinov in vrvi, občutki lepote početja. Najtežje je izpod previsa v zajedo. Prečka ponuja dobre, toda zelo majhne in redke oprijeme. Uspe mi, v zajedi je oprimkov že več in večji so. Zajeda je ponekod previsna, ampak skala je tako trdna in razčlenjena, da se počutim popolnoma varno. Plezam navzgor v zanosu lastne moči in veselja nad premagovanjem navpičnih skalnatih preprek. Pričnem tuliti od navdušenja.

Rok je hitro za menoj.

»Prečnica je bila kar težka, drugače pa, nimaš lepšega«, zadihano pove in takoj pleza naprej po zajedi.

Varujem oba hkrati. Medtem, ko Rok porabi že celo dolžino vrvi, je tudi Jože pri meni. Najprej ugledam njegovo belo čelado, nato smejoče oči in roke, ki grabijo, se potegujejo, in nato vse telo v elegantnem gibanju.

Rokov raztežaj je tisti najbolj pravi, takšen, ki ponuja najlepše plezanje: trdna strma skala pete težavnostne stopnje.

»Ja, Jože, kaj lepšega in boljšega nama nisi mogel pokazati.«

Nadaljujemo po zajedi, dokler spet ne pridemo pod previs, ki se mu po prečki umaknemo na raz, v lažji svet.

Jutranje meglice so se medtem že zdavnaj razkadile, sonce je osušilo bleščečo roso in spodilo z neba redke bele oblake.

Od nekod se je slišal šum slapov, lahko bi bil tudi veter. V vseh gorah si je to šumenje podobno.

Jože pokaže z roko: Ali vidita tam v Višu Božje police?«

Bile so res prave police, široke, celo travnate.

»Ampak fanta, še nekaj dobrega nas čaka,« hoče biti skrivnosten naš Primorec.

Ustavili smo se na polici pod zajetnim, s klini nabitim previsom, ki zgoraj prehaja v skorajda gladke, strme plati.

»Bo to tisto?« nemirno vpraša Rok.

»Ja, in ko bomo to preplezali, bo Milan nekoč napisal, da je bilo kakor v poeziji.«

Nasmehnem se in se molče lotim plezanja. Ves čas slutim na sebi poglede obeh prijateljev.

»Bo šlo do konca brez lestvic?« ju vprašam navzdol, ko visim v ogromnih rjavih klinih.

»Bo, sicer pa je odvisno od tebe!«

Šlo je. Potem sem začel odkrivati skrivnosti gladkih plati. Spet je bilo zabitega železja, prijemov in stopov ravno dovolj. Ko sem že mislil, da se mi bo ustavilo, da sem v zagati, v težavah, sem vedno znova odkril prijem, ki mi je pomagal naprej.

Res, stari, klasični mojstri plezalstva so znali iskati, poiskati in najti v ostenju popolnoma naravne prehode.

Sredi te mrtve skalne lepote je zmanjkalo vrvi.

Viseč na obilici klinov sem varoval Roka.

V previsu je imel nekaj težav. Nato ga je čakal nad mano še preostali del plati.

»Jože, res je poetično«, mu pravim, ko pripleza do mene.

Najlepši del smeri je ostal za nami. Počasi smo se vlekli po lahko prehodnem pečevju proti Božjim policam. Pogled je vse bolj utrujeno gledal zelene doline in segel je vse tja do travniške ravnine okrog Ovčje vasi in do zadnjih obronkov Karavank.

Rok je zgoraj vlekel vrvi tako počasi, da sva se z Jožetom raje kar odvezala.

»Prekleta norca«, mu je ušlo v nasmehu presenečenja, ko sta mu v rokah ostala dva prazna, raznobarna konca vrvi.

Zgoraj na policah pa je poskrbel za presenečenje Jože. Medtem ko sva z Rokom pospravljala opremo, je pobegnil naprej. Vrh Turna je nato sedel na policah, kakor da naju pač čaka. Toda, ko hočeva do njega, opaziva, da nama je pot zaprta z globoko grapo.

»Kako pa se pride do tebe?«

»Bosta kar tam ostala, ne povem vama!« se reži nazaj.

Zaman iščeva prehode, ne najdeva jih.

Glasno razmišljam? »Le kje, hudiča, je našel pot tja čez.«

Rok pobere ogromen kamen. »Jože, povej, ali pa...!«

Nazadnje se naju le usmili: »Splezati bosta morala nazaj, nato prečiti v dno grape in se z nje povzpeti spet navzgor do mene.«

Naša prigoda v objemu Gamsove matere je šla h koncu. Nismo šli na vrh gore. Po zavarovani poti smo se spustili do snežišč.

Pod vstopom v zajedo smo se spet ustavili. Vse je bilo kot prej, v zgodnjem jutru, samo zavest: »Pa smo le prišli čez«, je bila sedaj drugačna.

Sonce je zahajalo, ko smo šli počasi navzdol proti koči.

»Jutri lahko greva pogledat, kako je v steni Viša.«

Zvečer se vrneta še druga dva iz naše koroške četverke. Videti sta precej utrujena. Doživela sta lepo plezanje.

Vsi smo imeli lep dan.

Za večerjo spet natepavamo špagete.

Jutro naslednjega dne je čemerno. Okrog gore se pode megla, del neba je zakrit z deževnimi meglami. S težavo se spravimo s pogradov, z nosimo nahrbtnike pred kočjo, vendar nikamor ne gremo.

Sredi dopoldneva zagrmí in oplazi nas nevihta. Sedaj tudi najbolj zagnane mine veselje do plezalskih pustolovščin.

Nevihta gre hitro mimo in nebo se spet zjasni. Pa samo za nekaj časa.

Iz varnega zavetja kočje opazujemo Jeseničane, ki posedajo pod stenami.

»Verjetno gledajo navzdol in čakajo, kaj bomo storili mi,« se spomni nekdo izmed nas.

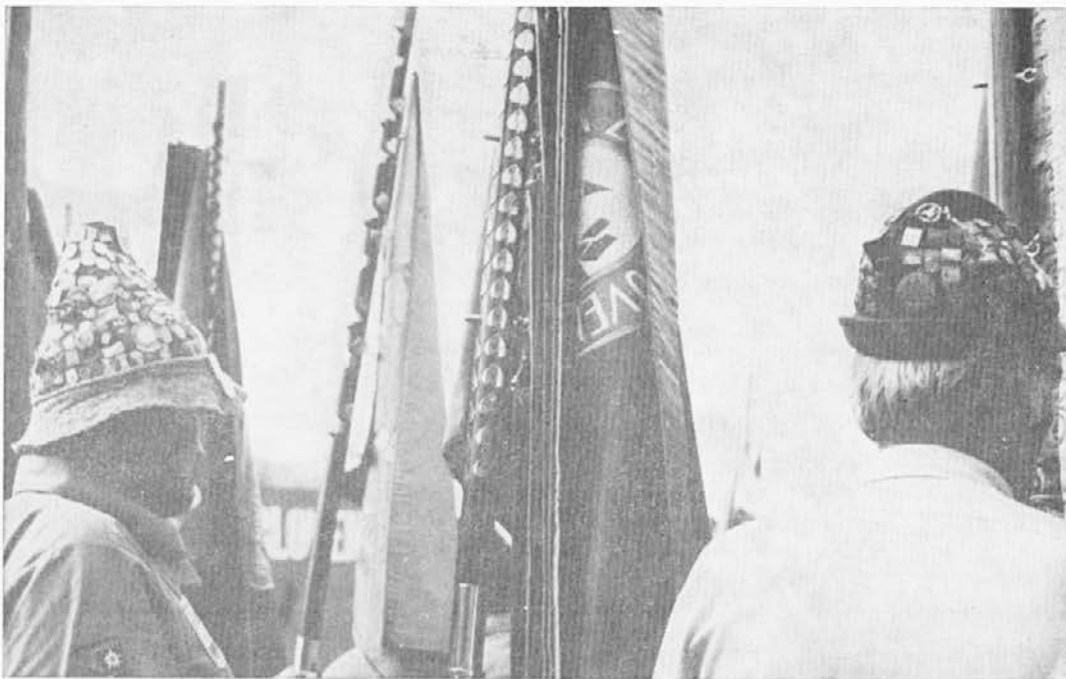
»Mi pa čakamo, kaj bodo storili oni.«

Čez ostenja Viša so se vlekle temne proge vodnih curkov.

Medtem je prišla iz doline kolona vojakov. Prinesli so hrano in pijačo za oskrbo kočje. Prinesli so tudi pivo. Navalili smo kot sestradani puščavniki.

Za ta dan je bilo plezanje odpisano. Seveda, kriva je bila tista kratka nevihta.

Opoldne si oprtamo nahrbtnike, se poslovimo od oskrbnice in od nekaj denarja ter se napotimo proti dolini. Jože nas pospremi

Planinsko slavlje

do spodnje postaje pokvarjene tovarne žičnice.

Gore so se ponekod še mokro svetile v soncu in ozračje je bilo soparno, vroče.

Vedel sem, takrat, da se bo k Višu in njegovim skalnatim prijateljem še treba vrniti.

Na parkirišču ugotovimo, da so nam iz avtomobila ukradli skorajda ves bencin. Preden smo odkrili odprto bencinsko črpalko, so bili Italijani že kar precejkrat prekleti.

Dolomiti. Beneški in tržaški stolp, mladi Italijani in disco glasba

Na večer smo prispeli v Cortino. Mesto je bilo takšno, kot sem ga ohranil v spominu in takšno, kot sem ga pričakoval. Mesto turizma, trgovin in burnega življenja. Polne ulice ljudi: motoristov, dam z majhnimi psi, mladih izletnikov in nekaj menihov.

Za nami je bila dolga, naporna pot po cestah severne Italije, čez ovinkaste prelaze, po dolgočasnih modernih avtocestah, po tesnih kotlinah, vse do prvih obronkov Dolomitov.

Iz Cortine opazimo, da so severna pobočja gora zasnežena.

»V severno steno Civette tako ne moremo«, začnem s pogovorom.

»No ja, v skrajnem primeru gremo lahko tudi v Cine!«

Rok ni za to: »Tam sem že nekajkrat bil, Vivette pa sploh ne poznam. Pa, saj ima skupina Civette tudi južne stene. Torre Trieste, Torre Vennezia. Tja gremo.«

Tako se odločimo. Nakupimo še ogromne količine žemelj in konzerv Coca Cole, ne moremo se izogniti še reklamnemu povabilu na »pizze« ter ogledu trgovin.

Potem se spravimo v avto, nad žemlje in nad preučevanje plezalskih vodnikov ter poti do naših goratih stolpov.

Vsa Cortina je bila eno samo morje luči, ko smo se vozili na hrib nad njo, proti cesti, ki vodi proti Alleghu, mestecu ob jezeru blizu vznožja Civette.

Pot, ki smo jo prevozili pred leti v svetlobi, sem sedaj, v temi doživljal le spominsko. Le ostenje velike gore Toffane se je dvigovalo v nebo in poudarjalo svojo veličastnost.

Svetloba uličnih svetilk je valovila na jezeru kakor disco glasba iz našega radia, ko smo prispeli v Alleghe. Disco glasba je odmevala tudi iz nekaj barvno razsvetljenih nočnih lokalov, pred katerimi so sedeli mladi Italijani, oblečeni po zadnji modi in vsi veselo razpoloženi. Prijelo me je, da bi stopil iz avta in se pridružil njihovega veselju in življenju. Vsaj za kratek čas. Pa smo se vozili kar naprej in naprej. Proti goram.

Nekje nad naseljem sem slutil temno gmoto Civette. Nisem mogel videti njenih obrisov, samo vedel sem, da je tam.

Ustavili smo se ob manjšem lokalu, odmaknjenem od središča mesta. Tudi pred njim je sedelo nekaj mladih, nekateri so bili z motorji, in slišala se je glasba. Vsi so utihnili, ko so nas ugledali. Morda jih je presenetil naš rumeno pobarvani avtomobil, ali napis YU ali pa naše, verjetno za njih čudne, postave v trenerkah.

Pot smo nadaljevali po cesti proti Agordu. Nekje vmes naj bi bila vasica Listolade, od koder je odcep v kanjon, ki vodi proti južnim ostenjem Civette. Bili pa smo že precej naprej, ko smo spoznali, da smo že predaleč in da se moramo vrniti.

Blizu polnoči je že moralo biti, lunina svetloba je oblivala okolico in bilo je popolnoma tiho, ko je ugasnil motor našega avtomobila.

Prišli smo pod vznožje gora. Videli smo jih, dvigovale so se na skrajnem koncu doline. Bile so velike, v lunini svetlobi se je videla razčlenjenost in vršni grebeni so bili razločno zarisani.

Tam, kjer se je ravni del gozdnate doline pričel vzpenjati v pašnike, je stal ogromen, trikotni stolp, z vrhom, kakor odrezanim. Razločno je bilo opaziti njegove plati, raze in police.

To je torej Torre Trieste, slavni Tržačan, tržaški stolp, kraljestvo šeste stopnje, kakor mu pravijo.

Dvigoval se je iznad travnikov, ves osvetljen od lune.

Veliko sem bral o dogodivščinah plezalcev tam gori. Pisali so o veliki strmini, o težavah, o vročem soncu in o žeji in o udobnih bivakih na širokih polinah.

Gora, ki je gora in ni gora. Je stolp iz dolomitne skale, preizkušnja za mnoge alpiniste, ekstremiste, šestostopnjaše.

Gmota navpičnega skalovja, kjer spoznaš, koliko si kot plezalec vreden.

Bral sem, da je sestop s tega stolpa najtežji med vsemi dolomitskimi vrhovi. Nanj se da priplezati in z njega prideš le s spuščanjem ob vrvi. Stene tja gor ni.

To noč je bila podoba Tržačana še drugačna, že kar skrivnostna, tesnobna.

Ustavili smo se ob tržaški koči, bolj podobni majhni obcestni gostilni. Potem ko smo zapustili večerno življenje ob jezeru Alleghe, ko smo odkrili vasico Listolade in kanjon z makadamsko cesto proti južnim obronkom Civette, smo naleteli na neprijetno težavo. Namreč, cesta je bila slaba, strma in izjedena od vode. Tako smo morali naše vozilo potiskati, večkrat počivati, da se je ohladilo in pomislil sem že, da nikdar ne bomo prispeli do konca doline.

Oskrbnik tržaške kočice nam je pokazal lestev, ki je bila postavljena ob podstrešno lino.

Dan in noč sta se za nas končala na starih žimnicah in v spalnih vrečah.

Polovico naslednjega dne porabimo za poležavanje na soncu, na travi v bližini kočice. Vso lepoto doline smo lahko prav videli šele sedaj. Gozdovi so zaraščeni precej visoko, ponekod celo do vznožja gora. Tam pa, kjer se drevesna meja neha, so pašniki, poraščeni z grmi nizkega borovja, ali je po njih nametano redko, iz sten odpadlo kamenje. V pašnike se zajedajo gruščnata melišča in od hudournikov izjedene grape.

Tržačan je bil res veličasten. Pravi stolp pokončnosti. Najbolj je razčlenjen v spodnjem delu, v sredi preide v gladke plasti, ki v vršnem delu izgube svojo moč v nekakšnih kaminih in zajedah. Jasno sta se v sredini stene videli dve polici, zelo zaraščeni z grmovjem, ki sta odstopali ob obeh razov.

Še preden smo prišli v to dolino in ugleдали ta stolp, sva z Rokom premišljevala in se pogovarjala o njem. Iz pripovedi, iz zapisov alpinistov in iz fotografij sva to steno že oba poznala. Vedela sva, da je visoka okrog sedemsto metrov, da je obrnjena proti jugu, torej vroča in vedno sončna, in da so v njej speljane štiri smeri zgornje peče in šeste stopnje. Dve od teh smeri vodita po razih stolpa.

»Preplezala bova enega od razov,« sva se pogovarjala.

»Za začetek bi najprej vsi šli plezat v krajši Torre Vennezia, potem pa greva midva v Trieste, če bosta pri volji še Tona in Fižola, pa lahko gresta še onadva,« predlaga prijatelj.

»Tako bo še najbolje,« nadaljujem. »V Beneškem stolpu se bomo privadili na navpičnost in na skalo in če bo vreme držalo, gremo v Tržačana.«

»To bi bilo za konec sezone, letos vsekar uspešno.«

»Letos sem bil že v nekaj velikih stenah,

tudi ti, Rok, in če nama uspe velika tura še v Dolomitih, bo dovolj.«

Tudi Toneta je zelo mikal Tržačan. Fižola je bil bolj umirjen in ni kazal prevelikega navdušenja. Zato se je Tona, potem ko se je Rok ob pogledu na goro ponoči nekaj obotavljal, takoj lotil mene.

»Greva pa midva!«

Poznam Roka in vedel sem, da bo ostal trden.

»Pa saj veš, Tone, da sva se z Rokom že doma domenila za skupno plezanje in veš, da ga ne bom razočaral. In v Roka sploh ne dvomim. Če je že rekel, da se mu tja gor ne da, je to samo trenutna misel.«

Pri tržaški koči povem svojo zamisel: »Po Benečanu greva z Rokom v jugovzhodni raz Tržačana, vidva pa v zahodni raz, ki ni ocenjen s šesto stopnjo kakor najin in še krajši je.«

»Bomo videli, kako bo v Benečanu,« odloči Fižola.

V najhujši opoldanski vročini gremo med gozdovi, med rušjem in med pašniki, čez potoke in izsušene struge po vijugasti široki stezi blizu vznožja Tržačana proti koči Vazzoler.

Nasproti se nam pripelje mlajši fant na motorju za motokros. Obut je v plezalke in na plečih ima nahrbtnik.

»Motorizirani alpinizem,« reče nekdo izmed nas.

Šele sedaj, ko smo pod steno Tržaškega stolpa, v celoti dojemamo njegovo veličino, navpičnost ostenja in razov.

»Kar ne morem si misliti,« reče Rok, da bova v takšni vročini čez dan ali dva plezala tam gori.«

»Še dobro, da smo v Cortini kupili zalogo Coca Cole,« mu odgovorim.

»Vseeno bova s seboj vzela še precej vode.«

Dvignemo se nad dolino. Gozdnati svet se nenadoma vzravna in preide v valovito pobočje. Tokrat nad gozdovi ugledamo osamljen stolp. Bil je manjši od Tržačana, ampak lepši, bolj edinstven. Samosvoj. Kakor poglavar, ki se zviška mogočno ozira na svoje manjše sosede.

»Poglejte, Torre Vennezia!«

»Res je pravi Beneški stolp. Če bi ga postavil v mesto na kolih, bi se gotovo dobro spojil z ostalimi stavbami.«

Steza nas vodi vstran od Tržačana, proti Benečanu. Zagledamo nekaj šotorov, verjetno so jih postavili plezalci.

Sredi gozda, na obširnem ravnem prostoru, ugledamo kočico. Na njenem predverju rastejo ogromne smreke in v njihovi senci so ob leseno ograjo iz tanjših hlodov postavljene klopi in mize.

Nekaj tam sedečih planincev se je ozrlo na nas, ko smo pometali nahrbtnike na tla in obesili na ograjo prepotene majice.

Ves ta dolomitski svet, kamor smo prišli, mi je bil takoj všeč. Koča med gozdovi, naravnost pred nami. Tržaški stolp in za njim še večja gora Busazza in za njo Paulina.

Na naši levi, nad gozdovi pa osamljena Venezia, ob njej pa manjši vršiči: Agordo, Pelso, Bancon, Bebele... Tudi desno od Tržačana vidimo nekaj lepo oblikovanih gora: Cima Sasse, Moriaretta, Tame... Nekje za temi verigami pa se skriva glavni vrh Civette.

Postajam navdušen nad vso to lepoto. Gorski svet iz dolomita, ki stoji med gozdovi in pašniki, se dviga iz melišč in redkih poznih snežišč, sem imel vedno rajši kakor ledeniške gore. Zdi se mi bolj življenjski, bolj domač, bolj naš, manj nevaren.

Pri koči Vazzoler sem se zato takoj počutil domače in prijetno.

Na večer treniramo na plezalskih problemih, ki jih najdemo na balvanih tik pod južno steno Benečana. Stena zgoraj je, kakor bi jo naredili večji zidarji.

»Kam gremo plezat jutri?« je nestrpen Tona.

Listamo po plezalnem vodniku.

»Ne bi šli v najdaljše smeri, šli bi pa v težke,« rečem.

»S Tonetom greva v zahodno steno,« si izbere smer Fižola, »v Castiglianijevo. Ocenjena je s štirko.«

»Ali jo midva mahneva v smer Andrich-Fae,« me vpraša Rok.

»Kakšna pa je ocena?«

»Pet plus, tristo metrov. Tine, ki je napisal plezalni vodnik, pravi, da je ta smer, kar zadeva plezalski užitek, nedvomno številka ena v Civetti in da ima zelo ostre proste detajle.«

»Mislim, Rok, da bo to nekaj za naju. Če nama bo tu šlo dobro, greva v Tržačana.«

Mrak je padel na travnike in gozdove, le vrhovi gora so bili še svetli, ko smo se vrnili h koči. Z nočjo je vso okolico zajela siva megla.

V velikih svetlih prostorih kočice je bilo veliko ljudi in nekaj mladih deklet je venomer prinašalo pladnje s špageti.

Jutro je bilo lepo, tiho in nekam zasanjano. Gorsko. Nebo je bilo jasno, le daleč v dolinah se je vlekla megla. Nekateri vrhovi so se že svetili v soncu, ko smo hiteli po lagodni stezi pod steno. Borovje je bilo mokro od rose. Vsenakrog so se razširjali obširni hribovski travniki z nekaj planšarijami.

Prava rajska pokrajina, kakršno redko vidiš v gorah.

Dobro se spotimo, preden pridemo po meliščih do vznožja stene, v nekašno grapo. Tu se ločimo, midva greva po polici na raz stolpa, prijatelja pa vstopita v svojo smer vrhu grape.

»Morda se na vrhu vidimo,« zavpijem proti njima.

»Pa srečno!«

»Srečno!«

Začetek je bil kar težak. Jutranji mraz še ni popustil in dolgo je trajalo, da sem preplezal pečevje v hladnem in vlažnem prvem raztežaju ter prišel na sončne police.

Kmalu prideva pod plati, kjer naju po vodniku čakata dve težji mesti.

»Prvo preplezam jaz,« rečem Roku, »drugo pa prepustim tebi.«

Počasi in previdno plezam po drobnih oprijemih in stopih po skorajda navpičnih plateg proti previsu, iz katerega visi rdeča vrvica, obešena v dva klina.

Pozabim na vse okoli sebe, posvetim se le skali in svojemu enakomernemu gibanju v njej. Na sebi čutim pogled prijatelja, ki me varuje spodaj.

Nad klini se previsu umikam po drobnih počeh v levo. Tudi te postanejo rahlo previsne. Zgoraj ugledam ozko polico.

Pohod po poteh XIV. divizije

V širokem razkoraku se pomikam navzgor. Čutim, da imam dovolj moči, ko se držim od strani za previsno poč in se po njej pomikam proti polici.

Še nekaj preprijemov in potegnem se na polico, kjer se odločim za varovanje.

»Na vrsti si,« zakličem navzdol proti prijatelju.

Potem ga ugledam pod sabo, njegove roke, ki počenjajo to, kar so moje, in njegov napeti, v dejanje zamaknjeni obraz pod belo čelado.

»To je pa bilo nekaj,« reče takoj, ko stopi na polico.

»Na skici je narisano, da se moraš umakniti previsu levo in da je tam pet plus,« mu povem, ko že pleza nad menoj in mi vrvi drse med prsti.

»Prekletu je lepo,« zatuli navzdol od previsa, »lažje je, kakor prej spodaj, samo bolj zračno.«

Zgoraj na gruščnatih policah, po nekaj raztežajih lažjega plezanja, naletiva na prijatelja. Glasna sta, da ju je slišati daleč naokoli. Za njima plezata dva Italijana.

»Kako gre?« zavpijem navzgor.

»V redu. Dobra skala. Še kar težko je. Pa vama?«

»Upam, da je najtežje že za nama,« zavpijem nazaj, pa takoj podvomim o svojih besedah, kajti zgoraj že vidim veliko zajebo, dobro vidno iz doline, kjer bo gotovo treba še krepko prijeti.

Po dolgi prečki splezava do novih plati, ki so daleč videti neprehodne, od blizu pa se izkažejo lepo razčlenjene.

Pred vstopom v zajedo si na ozki polici privoščima malico, medtem ko nama noge bingljajo v globino.

»Poglej tista dva norca spodaj, kaj počenjata,« se reživa dvema Angležema, ki v prečnici počenjata neke, za plezalca dokaj čudne manevre, z vrmi. Rok jima zavpije, kako sva tam čez midva z lahkoto prišla, pa nista preveč poslušna za nasvete.

Medtem se je že zdavnaj naredilo lepo jutro, polno sonca, miru in lepote.

Nekajkrat sva slišala kravje zvonce in govornjke planincev na stezi »Civetta trans.«

Zadovoljna sva s plezanjem. Čutim in spoznavam, da bo v Tržačanu šlo in vendar se te gore vedno bolj bojim.

»Ko izplezava, bova videla, kako bo z najinim počutjem, in se pogovorila,« predlagam prijatelju, medtem ko se pripravljata za plezanje po zajedi.

V zajedi sva našla več, kakor sva pričakovala. Zares imenitno plezanje po široki razčlenjeni polici in čez nekaj manjših previsov. Plezanje, ki si ga lahko samo želiš.

Izstopila sva na široke police, polne drobnega gruščja in odkrušenega kamenja. Šele tu sva opazila, da je okolico zalila megla.

»Sedaj bo problem priti nazaj v dolino.«

»Morava po tej polici, ki je menda krožna, dokler ne najdeva stopničastih pečin in klina za spust ob vrvi.«

Toneta in Fižola odkrijeva z obema Italijanoma v neki grapi, kjer so ugotovili, da so izbrali napačen sestop. Dolgo kolovratimo po policah, dokler le ne najdemo klina.

Spustimo se v grapo in po njej z varovanjem sestopamo do novih polic. Še enkrat se je bilo trepa spustiti v globino in potem je bilo vsega konec. Bili smo ob kamnitih možicah, ki so kazali, kje vodi pot proti koči.

Z Rokom greva naprej. Iz gladke izprane grape prideva na stezico med rušjem ob vznožju stene.

Megla se je ponekod razkadila in videli so se vrhovi gora, pa celo neka neznana dolina.

»Kaj bova potem jutri,« začne z razpravo Rok.

Sedaj sva se morala dokončno odločiti.

»Bi šla,« mu odgovorim in ob besedah me takoj prevzame tesnoba. Verjetno podobno čuti tudi prijatelj, saj ni videti preveč odločen.

»Bi morda plezala še naprej v Beneškem stolpu. Tisto šestico v daljši južni steni, kjer smo danes zjutraj videli dva plezalca. Ali pa morda v Punta Agordu, ali Cimi del Banconi?« sedaj vprašam jaz. Vendar nisem preveč navdušen. Globoko v sebi vem, da bova v Tržačanu vendarle šla in da je

ta pogovor le ovinkarjenje, ki vodi proti bistvu. Saj si oba na tihem želiva tja, čeprav veva, da bo težko, da bo vroče in bo trajalo dva dni.

Oba si želiva uspeha in priznanja.

Prijatelj nazadnje počasi reče: »Torej greva, če bo zjutraj vreme.«

Večer v koči je bil kakor prejšnji. Prijeten, le zunaj je bilo mračno, črno in žalostno od megle.

»Midva se bova odločila o turi jutri,« povesta prijatelja.

Zbudil sem se ob prvem svitu. Bilo je popolnoma tiho. Slišal sem samo dihanje ljudi v spanju. Opazil sem, da je buden tudi Rok. Zdelo se mi je, da zunaj pada dež in da je nebo polno oblakov.

»Bo tura odpadla,« sem pomislil z mešanimi občutki, zagrenjeno, a skrivoma me je spreletela misel: »Ne bo treba tja v tisto razbeljeno skalo.«

Ampak mi je postalo žal in že kar hudo, če nama je vreme res prekrizalo idejo.

Odšel sem na plano. Drevje in grmovje, mize, vse je bilo res mokro. Toda od rose, saj se je nad vrhovi smrek kazalo jasno nebo in pod njimi svetle gore.

Tržačan je stal v zavetju Busazze.

»Rok, vreme drži. Vstani. Greva!«

»A res?«

Tako sva se dokončno odločila.

»Gresta vidva morda v lažji raz Tržačana?« vprašam Fižola.

»Ne, morda bova šla ponavljat vajino včerajšnjo smer v Beneški stolp.«

»Midva greva.«

»Dobro, in srečno plezajta. Jutri zvečer se vidimo.«

»No, vsekakor. Mislim, da se! Zdravo!«

Hitiva vse do grape, ki vodi pod steno. Vso pot poslušam v nahrbtniku klopotanje vode in Coca Cole.

Po grapi prideva v nekakšen zaprodan kotel, iz katerega se dvigujejo mogočne stene.

Še enkrat se ozrem na stezo, po kateri se bova vračala po plezanju, ko greva po travnati polici v steno.

Zrak je suh, vroč že navsezgodaj.

»Hudičevo bo,« mi uide.

Greva mimo nekaj ograjenih prostorov za prenočevanje. Nad nama so sami previsi in šele, ko stopiva za raz, ugledava razčlenjenost, kjer začneva plezati.

»V Veneciji si začel prvi ti, danes bom pa jaz,« reče Rok, ko se oveša z opremo.

Šele od tod sva videla, na kako lepem kraju stoji koča. Sredi obširnih gozdov pod gorami.

Po stezi so se že sprehajali prvi planinci.

»Verjetno naju od kočje opazujeta.«

Tesnoba je še bila v zavesti, premagovalo pa jo je pričakovanje.

Med začetnim plezanjem se kar nisem mogel sprostiti. Ves čas sem imel v mislih vse, kar naju še čaka.

V plateh, navpičnih in polnih zelo drobnih oprijemov, dolgo nisva mogla in nisva znala naprej. Za dva raztežaja jih je in prvega sva brez težav preplezala, v drugem pa po nekaj poskusih nisem mogel več začeti. Sploh nisem vedel, kako.

»Bova mar obrnila?«

»Ne, tega pa raje ne, bilo bi preveč tvegano. Morava priti do tiste vrste klinov deset metrov više.«

Videla sva in spoznala, da je to ključni del smeri, od koder verjetno tudi precej obračajo. Zvezane rdeče vrvice v mnogih klinih so to potrjevale.

Čas je bežal in že sva čutila prve znake toplote v južni steni. Zamenjava se pri varovanju in Rok sedaj poskusi splezati naravnost navzgor. Sam sem prej hotel v desno. S pomočjo lestvic mu uspe.

Oba si oddahneva. Ne bo se treba vracati. In čeprav nisva govorila, sva vedela, da bova steno preplezala.

Naprej ni bilo več podobnih ovir. Težavnost je bila enakomerna. Plezala sva med previsi, čez plati, po zajedah, po klinih.

Jutranja nesproščenost me je minila. Kmalu so me objeli stari občutki, ves sem bil pri stvari in v zaletu, ko sva nizala raztežaj za raztežajem. Ko sem plezal nad prijateljem, sem videl, kako opazuje vsak moj gib in ko je plezal on nad mano, sem čutil njegovo delo v sunkih in potegih vrvi. Tudi če se nisva videla, sva s pomočjo vrvi vedela drug za drugega.

»Prekleta, to je pa težko. Kar ne znam čez.«

»Ne lomi ga, saj bo šlo.« Takšni so bili najini stalni pogovori, ko sva čutila neizmerno prijateljsko zaupanje drug v drugega, v najine plezalske in človeške sposobnosti ter vrline.

Velika prijateljca sva, vsi plezalci smo veliki prijatelji.

Sredi popoldneva prideva na prvo veliko gredino v steni. Bilo je strašno vroče in venomer sva se zalivala z vodo iz čutare.

»Coca Colo pustiva za jutri, ko je bova bolj potrebna kot danes. Precej bolj bova izčrpana in minerali v tej pijači bodo zelo koristni.

Sonce nama je nekajkrat tako ogrelo plezalke, da sva včasih že kar tulila od bolečin. Pa se je Rok spomnil: »Kaj če bi na plezalko polil Coca Colo!«

»Ja, madona, se ti je že zmešalo!«

Na prvi polici se ne ustavlja dolgo. Takoj nadaljujeva pot navzgor, kajti do noči bi rada prišla do druge velike gredine v steni, kjer bova prenočevala.

Plezala sva povsem utečeno, brez predolgih pogovorov in čakanj, vajena premagovanja vedno novih težav in zaprek.

Ob prvem mraku vidim Roka, kako se potegne čez rob v rušje. Brez skrbi in počasi plezam za njim, saj sva za danes končala. Zgoraj bova le še jedla, pila in spala. Po vsem telesu sem čutil utrujenost in najraje bi odšel po gredini iz stene nazaj v dolino. Ampak nad nama je stal vrh stolpa, čakal naju je še en dan plezanja.

Samo spočiti se morava. Zjutraj bo razpoloženje boljše in najina volja spet v zagonu.

Gradina je velika in široka. Kakor nekakšen travnik, poraščen z gostim borovjem, ki deli Tržačana v dva dela.

Odvrtje vso opremo in se udobno namestiva v zavetju borovja.

Sosednje gore se je sprožil kamniti plaz in še dolgo je odmevalo po okolici.

»Si videl,« kažem z roko Roku, »vsul se je ravno na Vivetto trans.«

»Ne bi bil rad zdaj tam.«

Na gori, veliki, podobni našim doma, se je bleščal severni sneg. Tam je bilo še svetlo.

»Misliš, da sta onadva šla kam plezat?« vprašam.

»Mogoče sta pa le.«

»Ko sem iz stene gledal proti koči, se mi je zmeraj zdelo, da tam stojе ljudje. Verjetno sta naju večkrat opazovala. Ali ni lep občutek, da te nekdo vidi in misli nate. Da ga zate skrbi.«

»Ja. Jaz imam že malo domotožja. Postaja mi dolgčas.«

»Jaz sem to včeraj posebno močno občutil. Veš, kako si že želim nazaj k svojim.«

»Jutri bova vsekakor izplezala!«

»Morava priti na vrh nekako do treh popoldne, saj veš, kašen sestop se nama še obeta.«

»Podoben onemu z Druja v Franciji.«

Storila se je jasna, zvezdnata noč. Brez megle. Tiha. Le od nekod je pihal rahel veter in zibal borovje.

Bivaki v gorah so vedno posebno doživljajo. Prenočevati v steni, živeti dneve in noči z goro, je že kar nekakšen čar, čeprav ne vedno tako prijeten kakor danes.

Ležal sem in gledal v stolp nad nama. Ni bil videti velik, pač pa strm.

»Je podoben onim v Treh Cinah?« vprašam Roka.

»Skorajda. Lepši je.«

»Bi odprla eno Coca Colo. Vode ni več, jaz pa gorim od žeje.«

»Misliš. No, pa jo dajva.«

Nisva mogla zaspati. V borovju je venomer nekaj šumelo. »Menda pa se ja ne klatijo tod okrog miši«, se čudim in pokrijem hrano s čelado.

»Kaj boš delal, ko prideš domov,« spet vprašujem.

»Treba bo začeti študirati. Najprej grem pogledat na »faks« v Ljubljano, če je kaj novega.«

»Mene čaka diploma in zadnji izpiti.«

»Te zebe?«

»Zdaj še ne. Mislim, da sploh ne bo mrzlo,« odgovorim, »saj imava dovolj puha opreme.«

»Skušajva zaspati.«

»Jutri bo zgoraj v stolpu še kar težko.« Šele čisto na vrhu je nekaj trojke.«

Spet sem se zbudil zgodaj in se najprej zazrl v stolp nad sabo. Danes se mi je zazdel bolj prijazen. Bil sem spočit in nena doma sem si močno zaželel plezanja.

Vreme je spet kazalo najboljše.

Še nekaj časa sva budna ležala in vpijala gorato panoramo okrog sebe.

»Pijače se bova lotila više,« trdno odloči prijatelj, »sedaj se samo dobro nabašiva s hrano, da bova močna.«

Plezanje nama je nato šlo hitro.

»Nekje se že mora poznati tretji dan neprestanega plezanja.«

»Skala je čisto drugačna kakor spodaj. Prava pakleniška.«

Po dveh težkih raztežajih, ko naju je že žgalo sonce, sva vedela, da je najtežje za nama.

Vedno pogosteje sva začela odpirati konzerve s pijačo. To je bil že kar nekakšen obred, ki sva ga vedno znova težko dočakala. Tisti, ki je konzervo odprl, je vedel, da bo tudi pil prvi. Ker je pil počasi, je bil drugi nejevoljen. »Daj že, vidiš, kako trpim.«

Prvi pa: »Počasi,« in pogledoval v posodo, da bi spil točno polovico.

Po vsaki taki osvežitvi je bilo plezanje lepše. Dvigovala sva se hitro.

»Še en težak raztežaj te čaka, potem sva v trojki, me vzpodbuja Rok, ko se ves izsušen privlečem do njega.

»Prekleta, ta vročina je pa od hudiča. Daj, pojdi ti še enkrat naprej.«

»Ne lomi ga, boš že splezal. Bova prej odprla konzervo.«

Ob tretji uri popoldne, kakor sva predvidevala, stopiva na vrh najinega Tržaškega stolpa.

Že spodaj, ko sva iz težke navpičnosti prišla v lahko pečevje in potem, ko sem ugledal vrh, sem se počutil srečnega. Srečnega zato, ker je vse težko za nama, ker ne bo treba več plezati, vsega je konec, na vrhu sva, od koder drži pot le še navzdol.

Sedela sva na vrhu, na kupu kamenja. Vse je bilo pod nama, le Busazza je večja. Torre Vennezia je tudi od tu lep stolp.

Vročje je bilo in skrivala sva se v sence večjih skal ter stiskala kisle limone.

Spodaj, zdi se nama čisto blizu, vidiva kočo.

»Verjetno sta naju Fižola in Tona tudi danes kaj opazovala.«

»Če sta naju le lahko videla.«

»Eno Coca Colo še imava. Se strinjaš, da jo spijsava med sestopom,« z vprašanjem predlaga Rok.

»Prav, čeprav bi jih zdaj sam popil deset.«

Kakšne pol ure sva bila zgoraj. Kasneje sem premišljeval, da je bil to pravzaprav za mene najvišji vrh. Ne po višini, ampak po težavah, ki jih je bilo treba premagati, da sva nanj prišla. Nikdar še nisem plezal na tako težko goro, čeprav so bile nekatere stene še višje in daljše. Stena, kjer plezalcu niti en meter poti navzgor ni podarjen, ampak si je treba vsakega priboriti.

Bilo je težko v Druju, v Triglavu, Travniku..., ampak nikjer ni bilo težje, tako ekstremno, kakor v Tržačanu.

Kasneje sem se tudi vprašal, zakaj sem sploh hotel in šel v to goro. Ne samo zato, da sem jo premagal in prišel na njen vrh. Tudi zato in predvsem zato, da sem bil v gorah, da smo tam bivali in vrhove doživljali. Doživljali smo naravo v miru in lepoti. In plezanje je lahko samo del tega. Tisti športni del, ki pa sam zase, vsaj zame, ni mogoč. Bil bi brez smisla in pomena.

»Včeraj, še čisto spodaj, bi pa res skoraj obrnila,« je dejal Rok.

»Ja, tam je bilo pa res. Pri nas bi bilo to ocenjeno s šest plus.«

»Ostre ocene so v Dolomitih.«

»Ti, zdaj si pa že strašno želim glasbe, pa televizorja, risank o Pink Pantherju. Pa veš, kaj še, nedeljskega kosila doma.«

»Jaz bi se zdajle za dve uri usedel za obloženo mizo.«

»Ali ni to čudno, po vsaki veliki steni mi nekaj časa sploh ni več do plezanja. Takrat bi se samo sprehajal po samotnih gozdovih.«

»Romantika. Pa ne boš rekel, da sam.«

»Daj no mir, zakaj pa sam. Ampak sedaj greva dol, strašno me že muči domotožje.«

»Greva kar navezana na vrvi, da bo bolj varno.«

»Tine v vodniku piše, da je sestop pravcata pustolovščina in da traja več ur. Upam, da bova do večera spodaj.«

Navzdol nama je šlo hitro. Sestopala sva po skici v vodniku in našla sva vse kline za spust ob vrvi, vse grape in ozke police.

Ob prvih znakih mraka sva končno prišla na slabo vidno stezico, potem ko sva na vrvi predrsela večino poti. Na stezici pa bi se skoraj izgubila.

»Ali ne piše v vodniku, da se morava držati postavljenih možicev« (možic: znamenje, postavljeno iz kamnov za kažipot na nemarkiranih poteh v gorah), vprašam Roka, ko iščem nadaljevanje poti na robu neke grape.

»Poglej v dno, zdi se mi, da na drugem koncu enega vidim«, mi odvrne.

Res je bil in krepko sva si oddahnila v upanju, da do steze pod steno ni več daleč.

»Grega še kar naprej z varovanjem,« vpije zgoraj Rok.

»Ja, čeprav se mudi.«

Na srečo je bila pot ob možicah kratka. Prišla sva v globoko grapo, kjer sva spoznala, da naju je gora izpustila.

»Ampak zgoraj med možici sem bil kar jezen na tebe, ko si hodil tako počasi,« sedaj že smeje očitam Roku.

Šele na stezi sem se spet počutil sproščeno, veselo in z neko, takrat še oddaljeno srečo, da sva v gori uspela. Iz mene se je odvalila vsa tesnoba, ki je vseskozi bolj ali manj pritiskala name.

Stisneva si roki. Močno.

Ko prideva do potoka, vode ne pijeja, ampak jo že kar žlampava — v začudenje mimoidočih.

»Fižola verjetno misli, da bova bivakirala še enkrat in prišla nazaj šele jutri.«

»Verjetno sta že nestrpna in bosta presenečena, ko naju bosta ugledala.«

»Ali le še imata kaj hrane, da ne bo treba iskati v koči.«

S temo sva pri koči, kjer ugledava prijatelja. Res sta presenečena in zelo vesela najinega uspeha ter vrnitve.

»Je bilo težko?«

»Najbolj, kar sem doslej plezal.«

»Prvi dan sva vaju opazovala. Videti je bilo, da sta imela precej težav v spodnjem delu, že kar na začetku.«

»Verjetno sta naju videla v tistem šest minus.«

Okolico je zavila megla. Gora nismo več videli.

Odločili smo se, da še isti večer odrinemo proti domu.

»Sta kaj splezala?«

»Nisva,« odgovori Fižola, »prvi dan zaradi slabega počutja, danes pa sva čakala na vaju.«

»Šla sva pa do kočice pod severno steno Civette. Vsa je zasnežena,« nadaljuje Tona.

»Sta videla naše smeri izpred dveh let?« vprašam.

Madona, kakšen šus je. Kakšna stena. Dobri ste bili,« odgovori spet Tona.

Kot zadnjič, se tudi sedaj pozno ponoči vozimo ob jezeru Alleghe. Spet je povsod polno mladih ljudi, sliši se glasba. Nedejlja je.

Vesel sem, da se vračamo v staro, vsakdanje življenje.

Vožnja proti domu je bila dolga in naporna.

Tam, kjer greben Uršlje gore pade proti Selam in je že Štajerska, se je rahlo svetlikalo prvo znamenje jutra, ko me je Rok pripeljal na domače dvorišče.

Popisani in raztrgani listi, glasba...

Precej dni je preteklo od ture po italijanskih gorah, ko sem se spomnil, da bi bilo dobro kaj napisati.

Nastalo je vse tole. Vmes sem raztrgal precej napol popisanih listov, ob pisanju preposlušal ogromno dobre glasbe, pokadil celo nekaj cigaret, kadar mi ni šlo, in popil precej piva. In zgodilo se je še marsikaj.

Danes sem vesel in srečen, da mi je uspela še ta druga tura po ogromnih polah papirja.

Kratko poročilo o naši poti in plezanju v gorah Italije

V začetku septembra 1979 smo odšli na pot v italijanske gore štirje člani AO Ravne. Franc Pušnik, med prijatelji Fižola, Tone Maklin, Rok Kolar in Milan Vošank.

Najprej smo se ustavili v gorah nad Ovčjo vasjo pri Trbižu, v Viševi skupini, kjer je bil na koči Pellarini tabor slovenskih alpinistov, ki ga je vodil Jože Žumer iz Kopra.

2. septembra smo vsi navezani preplezali v gori Srednja devica Kamin, ki je ocenjen z II—III in visok 200 m. Po njem smo tudi sestopili. Z nami je bil Žumer.

Tone Lotrič

ORKESTER RAVENSKIH ŽELEZARJEV V ITALIJI

To pot ni šlo za običajno srečanje orkestru ali za sodelovanje na mednarodnem festivalu ali tekmovanju, temveč za še bolj zanimivo in še bolj častno sodelovanje. Ravnski pihalni orkester je sodeloval v kulturnem programu otvoritve velikega kmetijskega centra Evropske gospodarske

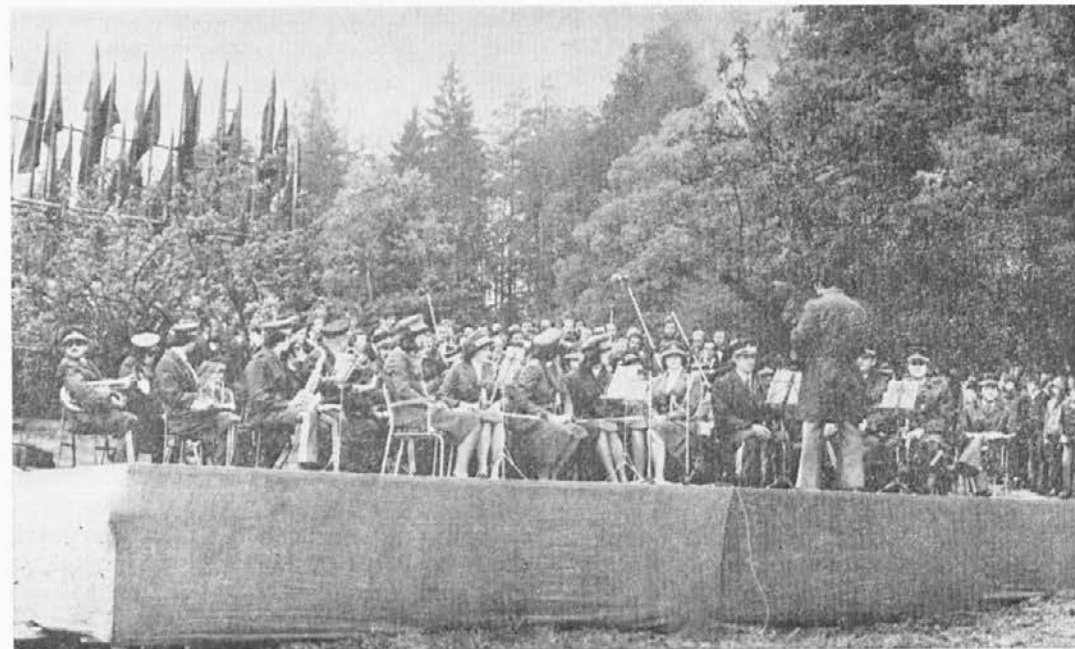
3. septembra sva s Kolarjem v družbi Žumra preplezala v gori Gamsova mati, v njenem osrednjem delu — Turnu, smer Severni raz oziroma smer Peters — Deye. Smer nosi oceno V, V +, nekaj malega A1 (A1: pri plezanju si pomagaš s klini) in je visoka 520 m. Pušnik in Maklin pa sta v Trbiški krniški špici plezala smer S raz glavnega vrha oz. smer Krobath — Metzger (V—, 550 m).

4. septembra smo nadaljevali pot v Dolomite, v skupino Civette. Nastanili smo se v koči Vazzoler, od koder smo imeli idealno izhodišče za plezanje v južnih stenah. 6. septembra smo vsi odšli v Torre Vennezia, kjer sta Pušnik in Maklin preplezala smer Castiglioni — Kahn v zah. steni, ocenjeno s IV in visoko 300 m. Kolar in Vošank pa sva plezala JZ raz, oziroma smer Andrich — Fae, z oceno V+ in visoko 300 m.

7. in 8. septembra pa sva s Kolarjem preplezala še JZ raz, oziroma smer Cassin — Ratti, v steni stolpa, imenovanega Torre Trieste. Raz je ocenjen s VI A2 (A2 prav tako pomeni napredovanje s pomočjo klinov, oziroma tako imenovano tehnično plezanje na mestih, kjer stena drugače ni varno preplezljiva) in visok 700 m.

Ostala dva pa sta 7. septembra odšla na planinsko turo po stezi, imenovani »Civetta trans« na ogled pod severne stene Civette.

3. septembra zvečer smo se vrnili domov.

Naša godba

so pšenica, sladkorna pesa, grah, vinogradi in plantaže sadnega drevja. Vse te ogromne površine so združene v zadrug, zadrug pa imajo svoje združenje v Bologni. To združenje pa je središče in je predmet strokovno-znanstvenega razvijanja kmetijstva EGS. Strokovnoznanstveni center je kraj Minerbio, ki leži 30 km severno od Bologne in kjer stalno delajo in eksperimentirajo strokovnjaki raznih kmetijskih in živinorejskih zvrsti.

Koncert v Bologni

V ta center — Minerbio — so italijanski gostitelji pripeljali orkester ravenških železarjev. Orkester so Italijani povabili prek jugoslovanskega konzulata v Trstu, ta pa je v dogovoru z ZKO Slovenije sprejel sodelovanje orkestra ravenških železarjev, ki so se na pot v Bologno pripravljali 3 mesece. Ravenčani so prispeli v Bologno v soboto popoldne, kjer so jih sprejeli z godbo v kmetijskem centru EGS v Minerbiu. Orkestru je uradno izrekel dobrodoščilo ter ga pozdravil predstavnik evropskega parlamenta iz Strassburga Mr. Bersani, ki se je naslednji dan udeležil tudi kulturnega programa. Orkester iz Jugoslavije je ob prihodu pozdravil tudi poslanec predsednika italijanske vlade Fr. Cosige, ki je istega dne slovesno odprl novo poslovno zgradbo EGS in ker se ni mogel osebno udeležiti kulturnega dela te slovesnosti drugi dan.

Podobnega sprejema naši glasbeni ansambli pač ne doživljajo v evropskem prostoru, zato so se ob tem sprejemu šele dobro zavedli pomembnosti svojega poslanstva in svoje kulturne obveznosti do domovine. Orkester so namestili v delovnem kmetijskem centru EGS, kjer se je že na predvečer nastopa počutil kot doma. »Naša hiša je vaša hiša«, so mu rekli gostitelji, kar je bil izraz največjega zaupanja, ki so ga Italijani izkazovali orkestru vse tri dni bivanja v Minerbiu. Tudi znanstveno-raziskovalni prostori za razne eksperimente ter znanstvene knjižnice v tem centru so bile odprte za jugoslovanske goste.

V nedeljo so vodiči odpeljali orkester že zjutraj na ogled Bologne in velikega trga, na katerem je določen popoldanski nastop. Mesto Bologna, kjer je v starem delu skoraj vsaka zgradba poseben zgodovinski spomenik, ima še to posebnost, da je pod arkadami kar 36 km mestnih ulic. Ravenčani so iz tega potegnili praktičen rezultat in so rekli: »Srečni Bolonjčani, ki nikoli ne rabijo dežnikov in jim nikoli ni treba kidati snega s pločnikov.« Po ogledu mesta je orkester opravil kratko vajo za uigravanje v Minerbiu in se pripravil za popoldanski nastop.

Koncert je bil napovedan za 16. uro. Na največjem trgu stare Bologne, piazza Maggiore, so Italijani postavili štiri odre. Ti odri so s štirih vogalov oklepali celotni prostor, na sredini pa so postavili stolp z zvočniki in reklamnimi napismi zadrug, zveze zadrug in kmetijskega centra EGS. Igralne odre so posedli: 80-članski pihalni orkester TORINO — Italija, 80-članski mestni pihalni orkester MIRANDELLA — Italija, 120-članski pihalni orkester karabinjerjev, ki ga poznamo kot profesionalni gardni orkester iz RIMA — Italija. Četrti oder pa je zasedel 70-članski amaterski

pihalni orkester ravenških železarjev iz Jugoslavije.

Že sama zasedba naših je bila za Italijane atraktivna. Vsi trije njihovi orkestri so bili v neizstopajočih temnejših sivorjavih uniformah in sestavljeni iz samih moških igralcev; Ravenčani pa so s svojimi modro-oranžnimi uniformami in vsi okrašeni z zlatorumenimi našivki ter pletenimi trakovi takoj pritegnili nase vso pozornost italijanskih množic, ki so se zbirale na velikem trgu. Presenetili so tudi z zasedbo, saj so imeli v svojih vrstah tudi 10-letne igralce tolkal in mlade flavtistke in klarinetistke, ki so v lepo krojenih uniformah dajale orkestru posebno živahen in mladostni videz. Italijani so snemali in slikali orkester od vseh strani, televizija pa je celoten nastop orkestru prenašala v živo.

Koncert so začeli gostje iz Jugoslavije, ki so se predstavili in pozdravili občinstvo najprej v slovenskem jeziku, nato pa še v italijanskem prevodu. Pozdrav in predstavitev so natisnili Ravenčani na prospekt v slovenskem, italijanskem in angleškem jeziku. Ljudje so prospekte delili med množico poslušalcev. Takole se je predstavil orkester ravenških železarjev.

Še en most našega prijateljstva

»Sosedje smo, iz Jugoslavije prihajamo. Tam v njenem najbolj severnem delu na Koroškem, pod zadnjimi obronki Karavank, na Ravnah smo doma. Ponosnega rodu kmetov, fužinarjev, rudarjev in drvarjev smo. Naš kruh je jeklo, naš kruh je les, je ruda in sta tudi pesem in glasba.

Ljudska pesem je našega naroda veliko bogastvo in je nam na Koroškem še posebej draga. In ta naš orkester in ta naša pesem sta iz te iste ljudske potrebe in ljubezni porojeni in negovani.

Delavska je ta ljubezen in zmeraj bolj bo taka. Več kot sedem desetletij že igramo. Zvesti svojemu rodu, svojim koreninam in svojemu plemenitemu poslanstvu smo železarji in kmetje, profesorji in dijaki, zdravniki in lesarji združeno kot orkester ravenških železarjev uspešni nosilci in ambasadorji tako kulture slovenskega kakor vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Bili smo že na mnogih uspešnih gostovanjih v različnih evropskih deželah. Ponosni smo, da smo na svetovnem prvenstvu pihalnih orkestru 1978 na Nizozemskem osvojili zlato medaljo.

Tukaj pri vas v Italiji smo sicer prvič, a prihajamo k vam kakor k dobrim starim prijateljem. Veseli smo, da bomo lahko danes zaigrali tudi za vas in vam tako predstavili del naše kulturne dediščine. Z našo glasbo pa vam prinašamo tudi košček naše domovine, z mnogo iskrenih pozdravov naših ljudi in krepkih stiskov rok. Z njo vam želimo napolniti tudi vaša srca in tako vzajemno zgraditi še enega mostov našega prijateljstva in prijateljstva med narodi sveta.« Že samo predstavitev Jugoslovancev so burno pozdravile množice na trgu in orkestri, ki so na svojih mestih čakali na nastop.

Ravenški orkester je pod vodstvom dirigenta prof. Alojza Lipovnika v prvem delu zaigral: Teeda Huggensa — NEW

BAROQUE SUITE v treh stavkih in Emila Stolca — VERDIANA. Obe skladbi so množice viharno pozdravile. Za Ravenčani sta svoje prve skladbe odigrala orkester iz Torina in Mirandelle, nato je sledil drugi del programa Jugoslovancev. Orkester karabinjerjev so prireditelji hranili za zaključek. V drugem delu so Ravenčani zaigrali: Davorina Jenka — uvertura KOSOVO, Maxa Leehmana — KARAMABAMBULI, Bojana Adamiča — REZERVISTOVA USPAVANKA in Hansa Koldiza — BELLA ITALIA.

»Bravo Jugoslavija!«

Mojstrsko in doživeto igro ravenškega orkestra so italijanske množice navdušeno spremljale in nagrajevale z viharnimi aplavzi ter s klici »Bravo Jugoslavija!« Ob skladbi BELLA ITALIA, ki združuje popularne italijanske melodije, je množica dobesedno zaplesala po trgu in s ploskanjem udarjala ritem svojim melodijam. Na solističnih mestih skladb, kjer je mojster evropskega obsega, ravenški rojak Stanko Arnold stoji »zapel s svojo trobento«, so množice zadrževale dih, nato pa so planile v nezadržljive aplavze. Zadrževale so še dodatne igre in Ravenčani so za zaključek svojega sodelovanja dodali skladbo jugoslovanskega skladatelja Ščerbeka MOJA DOMOVINA. Koncert, ki je trajal od 16. do 20. ure po italijanskem času, je zaključil orkester karabinjerjev iz Rima. Orkester so izmenoma vodili trije dirigenti, ki so si izmenjevali dirigentsko palico s posebnim ceremonialom, kot bi izmenjevali vojaško stražo. Njihova igra je bila absolutno vrhunška, vendar resnici na ljubo rečeno, takih aplavzov in priznanj publike ni izzvala in doživela, kot jih je doživel ravenški orkester. Ponovno je bilo videti, da najbolj strokovno usposobljeni glasbeniki igrajo absolutno po orkestrskih predlogah z vsemi predpisanimi finesami, ne zlijejo pa v glasbeno delo toliko svoje duše in svojih čustev, kot jih zlijejo amaterski igralci, ki jasno tudi morajo imeti vse strokovne kvalitete.

Po zaključku koncerta je množica še oblegala oder jugoslovanskega orkestra in mladi igralci so se z mladimi poslušalci sporazumevali v angleščini, v skromni italijanščini in z gestami, ter sklepali medsebojna poznanstva in si pisali naslove za nadaljnje pismene povezave. Starejši poslušalci in člani italijanskih orkestru pa so se zanimali za sistem našega glasbenega šolstva, za poti, po katerih oblikujemo orkestre s tako različno starostno in socialno strukturo. Za večino teh ljudi je bilo nerazumljivo, kako morejo sestavljati tako kvaliteten in homogen ansambel igralci iz vseh vrst fizičnih in intelektualnih poklicev.

Orkester ravenških železarjev je s tem nastopom častno predstavil Jugoslavijo in pokazal, da je kulturna raven naših narodov na taki višini, da lahko posega s svojimi umetniškimi dosežki v mednarodno konkurenco. Ne moremo pa ob tem primeru mimo dejstva, da gre za tako umetniško višino orkestra priznanje tudi sindikatu železarne, njenemu vodstvu in vsem njenim delavcem, ki zavestno, moralno in materialno podpirajo svoj orkester.

Tone Lotrič

MOŠKI ZBOR VRES NA II. EVROPSKEM FESTIVALU LJUDSKE PESMI V ŠVICI

Zbor je odšel na pot ob 4. uri zjutraj 28. maja. Čudovito jutro se je kmalu oblačilo in vožnjo skozi Avstrijo in Italijo je že v dopoldanskih urah pokvaril dež. Ni pa pokvaril razpoloženja vresovcev, ki so se podajali na doslej najdaljšo pevsko turnejo na tuje. Pesmi in vmes šaljivi dovtipi so ves čas držali pevce v najboljšem razpoloženju. Po Kanalski dolini in skozi Videm, vse do Milana, so avtobus s pevci VRESA zalivali celi slapovi dežja. Vožnja ob jezeru Como je bila kar temačna od gostih oblakov in na švicarski meji se je šele malo zvedrilo. Mejni organi Švice so bili zelo pedantni in so šoferja ter vodjo zbora zadrževali skoraj pol ure, slednjič so pa avtobus brez sleherne kontrole pevcev spustili kar naprej.

V Locarno smo prišli točno ob 16. uri, kot je bil napovedan čas prihodov, in smo bili prvi od tujih zborov, ki so jih organizatorji pričakali na železniškem kolodvoru. Snidenje je bilo res »pevsko prisrčno« in Jugoslovani smo jim bili nadvse dobrodošli. Z vodičem smo se odpeljali naprej skozi Ascono v Brissagu, kjer so zbor namestili v hotele.

Zvečer ob 20.30 je bil prvi koncert v plesni dvorani garni hotela Verbano. Nastopila sta samo dva zbora. Coral de Letras da Universidade do Porto iz Portugalske, ki je prišel naravnost s turneje po Franciji, in moški zbor DPD Svoboda VRES s Prevalj. Program sta si zbora delila tako, da je začel Vres, nato je vstopil mešani portugalski zbor, zaključil pa je zopet moški zbor Vres. Publika je bila različnih narodnosti, turisti, ki že letujejo na tem najbolj modernem švicarskem letovišču ob jezeru Lago Maggiore, in prebivalstvo kraja. Zaradi lažjega sprejemanja narodne pesmi je J. Košuta pred vsako skladbo v improvizirani italijanščini povedal kratko vsebino, kar je polna dvorana zelo prisrčno sprejela. Vresovci so s tem častno zastavili svoje nastope na II. evropskem festivalu narodne pesmi. Zapeli so 12 skladb slovenskih in jugoslovanskih avtorjev ter z njimi navdušili in razveselili vse poslušalce, ti pa so zbor nagradili z viharnim ploskanjem in vzklikanjem.

V petek zjutraj je bil Locarno še ves v megli in deževalo je, zasneženi vrhovi pa so se okrog in okrog kazali iz gostih oblakov. Dan ni bil prav nič obetajoč. Dopoldne se je zbor odpeljal v Ascono, kjer si je v dežju ogledal mesto in vrvež turistov, ki jih je bilo že toliko kot v visoki sezoni. Mesto je zelo mikavno, polno trgovin in lokalov, ki nudijo vsega, kar si more zmysliti sodobna potrošniška družba. Seveda vse za drage švicarske franke. Če ne bi človek pomislil na to, da Švice že sto let ni porukala nobena vojna in da je ta dežela center in banka vse zahodne Evrope, bi imel morda celo slab občutek. Ob misli na to pa se zlasti mi Jugoslovani dobro zavedamo, da je v miru in izobilju lahko

ustvarjati in dopolnjevati, kar je bilo že davno na višku; težko pa je ustvariti po pustošenju dveh vojn blagostanje iz nič, kot smo ga ustvarili mi.

Opoldne je posijalo sonce. Pevci so bili presrečni in začudeni nad naravno lepoto jezera Lago Maggiore, ki je zasijalo v soncu. Ob jezeru zorijo pomaranče in limone ter rastejo palme in bohotno cvetijo himalajski rododendroni v vseh barvnih odtenkih; okoliški vrhovi pa se zasneženi lesketajo v soncu. Razpoloženje pevcev se je stopnjevalo, prevzela jih je silna volja po petju in že kosilo so zaključili s prelepo koroško in jugoslovansko narodno pesmijo. Tujci in domači gostje so bili prevzeti ob tej pesmi, da so se težko ločili od zbora.

Ob 14. uri je zbor opravil kratko akustično vajo za večerni gala koncert v katedrali Chiesa di San Francesco. Popoldne, v že prekrasnem vremenu, je imel zbor kar tri nastope. Ob 15. uri so v sanatoriju Hildebrand v Brissagu, kjer so navdušili in do solz ganili paraplegične bolnike, zapeli Vresovci šest izbranih pesmi. V spomin na ta obisk je zbor podaril sanatoriju odtis Vorančeve domačije in simbol železarne Ravne.

Drugi nastop je bil ob 16. uri. Pevci so na prostem zapeli za učence osnovne šole v Brissagu. Tudi otroke je prevzela naša pesem in ko so jim njihovi učitelji povedali, da leži Jugoslavija nekje proti jugovzhodu ob sončnem Jadranu, so skladbam sledili z izredno pozornostjo, ter pevcem navdušeno ploskali. Tudi šoli so Vresovci podarili spominske predmete.

Tretji nastop to popoldne ob 17. uri je bil v Casi san Giorgio — zavetišču za stare in onemogle v Brissagu. Solze so tekle starim parom, ki so poslušali in občudovali slovensko pesem. Prevzeli so jih melos in preproste harmonije ter doživeto izvajanje, da bodo še dolgo pomnili obisk Jugoslovancev — Slovencev v svojem zadnjem domu. Pevci so potem počivali samo eno uro, nato pa so se že pripravljali in upevali za večerni gala-koncert.

Gala-koncert je bil osrednja prireditev II. evropskega festivala ljudske pesmi in je bil v veliki katedrali Chiesa di San Francesco v Locarno. Na koncertu se je zvrstilo osem pevskih zborov iz šestih držav. Zapeli so vsak po dve tipični narodni skladbi ali priredbi iz svojega domačega kraja in bližnje okolice. Po uvodni besedi prirediteljev je prvi nastopil moški zbor iz Jugoslavije. Vresovci so že prej mislili na svojo predstavitev in so zato doma natisnili lične prospekte, na katerih so predstavili zbor in okolje, iz katerega so prišli. Prospekti so bili natisnjeni v slovenskem, nemškem in italijanskem jeziku, priložili pa so še slikovni prospekt Ravne na Koroškem. Takole so se predstavili:

»Iz Jugoslavije prihajamo. Tam, v njenem najbolj severnem slovenskem delu, na Koroškem, pod zadnjimi obronki Kara-

Po koncertu v Orselinu petja ni bilo konec: poslušalci so še želeli prisluhniti našim zvokom

vank, med Peco in Uršljo, na Prevaljah smo doma. Ponosnega rodu kmetov, fužinarjev, rudarjev in olcerjev smo. Naš kruh je jeklo, naš kruh je les, je ruda in je tudi pesem. Ljudska pesem je našega naroda veliko bogastvo, nam na Koroškem je še posebno draga. Kakor k dobrim starim prijateljem prihajamo z njo med vas. Utrip svojega srca in košček svoje domovine in mnogo iskrenih pozdravov naših ljudi, kot krepih stiskov rok vam prinašamo z njo. Prisluhnili ji boste in čuli: kot podoba naših krajev je, v mehke barve večglasja, v pestrost ritmov je ubrana, včasih otožna, pa prešerna in šegava, kakor življenje naših ljudi.«

Že uvodne besede so navdušile in vzvalovale tisočglavo množico, ki se je zbrala na koncertu v ogromni akustični katedrali. Ko je nato zbor zapel in odlično interpretiral Marolt—Vermšakovo skladbo ZILJSKA OH CET in Jakoba Ježa IGRAJ KOLCE, je notranost katedrale završala od viharnega aplavza in vzklikov bravo. Vres doslej še ni požel takega aplavza, ki se ni polegel, dokler ni zadnji pevec zapustil mesta na odru. Slovenci — Jugoslovani so odlično uspeli. Tujci so jim spontano izrazili največje priznanje in to je bilo tudi plačilo za njihove temeljite priprave na festival in za njihovo delo v zboru.

Za VRESOM so nastopili in predstavili svojo narodno glasbo še:

Mešani pevski zbor univerze PORTO iz Portugalske,
Mešani pevski zbor PALESTRINA iz Mesine, Italija,
Koroški komorni mešani zbor iz Celovca, Avstrija,
Mešani pevski zbor VOS iz Locarna, Švica,
Mešani pevski zbor CIME iz Lugana, Švica,
Mešani zbor ASCONESE iz Ascone, Švica in
Moški pevski zbor Paesi Baschi iz Španije.

Vse zборе je publika navdušeno sprejemala in nagrajevala za njihove umetniške

predstavitve ljudske pesmi. Videlo se je, da je tudi tovrstna glasba upravičena do lastnega festivala. Zlasti se je pokazalo, da je narodna pesem po svoji zahtevnosti in po svojih folklornih značilnostih zelo primerno kulturno dopolnilo za turiste, ker ne zahteva posebne koncentracije poslušalca, temveč ga enostavno prevzame in mu nudi velik umetniški užitek ter doživetje, četudi ne razume besedila pesmi. Glasovna kvaliteta in izvajalsko tehnična kvaliteta zborov pri narodni pesmi se često podreja tekstom in doživetju zbora, zato je manj opazna in za poslušalce v vseh primerih veliko bolj sprejemljiva kot katerakoli stilna glasba. To je prišlo do izraza na tem velikem gala-koncertu, kjer je slovenska narodna pesem s svojim melosom in živahnim ritmom ter bogato zvočnostjo prevzela maso poslušalcev vsaj štirih narodnosti, ki niso razumeli nobene besede, razumeli pa so podajanje zbora, ki je pesmi doživljal in v svoje doživljanje pritegnil tudi vsa tisočglavo množico navzočih ljubiteljev pesmi.

V soboto, 31. maja, so zборе gostitelji popeljali z žičnicami na hribe nad jezerom Lago Maggiore, kjer so v najlepšem vremenu lahko občudovali panoramo zasneženih štititisočakov, ki se vzpenjajo v severozahodni smeri kot mogočni čuvarji tega koščka zemeljske lepote. Tudi na višinah je zvenela slovenska pesem Vresovcev in privabljala s svojimi zvoki skupine tujcev, ki so postavali in se čudili lepi pesmi. Ko so pevci med drugimi zapeli tudi pesem Jugoslavija in Pesem o Titu, so bili takoj velika turistična atrakcija v teh hribih in naenkrat poznani vsem, ki so se zaustavljali ob naši pesmi.

Popoldne je zbor spet prepeval v Locarnu. Organizatorji festivala so pripravili nastope v dveh največjih veleblagovnicah mestnega centra. Slovenska pesem je zazvenela na najbolj prometnih krajih, kjer se je trlo ljudi, in v polno zasedenih restavracijah teh veleblagovnic. Nastopi na teh mestih so bili turistično-propagandna zamisel in so se pokazali kot zelo atraktivni. Nastopi so bili za zbor dokaj utrudljivi, ker je bil s tem zaposlen kar cele dneve. Ker pa je bila to narodna pesem in ker jo Vresovci nadvse radi ter odlično in od srca zapojejo, so tudi te obveznosti častno izpolnili.

31. maja zvečer je bil drugi javni koncert v dvorani Societa Elettrica Sopracerina v centru Locarna. Večer so izpolnili: mešani zbor iz Portugalske, mešani zbor iz Locarna ter moški zbor Vres iz Jugoslavije. Oba zbora, Portugalci in mešani zbor iz Locarna, sta bila kvalitetna, moški zbor Vres pa je bil s svojo pesmijo kvaliteten in še atraktiven. Melos in prelivanje preprostih harmonij ter dinamično niansiranje slovenske koroške pesmi so prevzeli poslušalce, da so se otrsli svoje naravne zadržanosti in burno aplavdirali ter s klici »Bravo« dajali priznanje Vresu in slovenski pesmi. Zbor je dodal dve skladbi in s »Pesmijo o svobodi« razviharil dvorano, da se ni in ni moglo poleči navdušenje. Pevci so doživljali doslej nepoznane občutke, saj so jim tujci dajali priznanja, ki jih doslej še niso občutili v tako spontani in tako temperamentni obliki.

V nedeljo, 1. junija, je imel zbor dopoldanski nastop v Orselini. Nastopili so na

prostem, na amfiteatralno urejenem prostoru sredi parka Orselino v Locarnu. Posebno razpoloženje je že ustvaril park, poln eksotične flore, ki je niti v naši Dalmaciji ne moremo videti tako bohotne in prevzemajoče. Prevaljski pevci so bili prevzeti od teh lepote, obsijanih s soncem. Sto metrov pod seboj so videli lesketajočo jezersko gladino, ki so jo parali drseči gliserji, a jih zaradi oddaljenosti ni bilo slišati, na terasah okoli pevskega prostora pa so se zbirali turisti.

Koncert so začeli s Prešernovo Zdravico, nato pa so po predstavitvi zbora odpeli 12 koroških in jugoslovanskih pesmi. Spet so navdušenim poslušalcem morali dodajati in so svoj nastop zaključili s Pesmijo o svobodi, ki je izzvala viharno ploskanje in skupine turistov se še nekaj časa po koncertu niso mogle ločiti od svojih pevcev. Jezik slovenske pesmi so vsi razumeli, čeprav so se po koncertu sporazumevali s pevci v najmanj treh jezikih.

Ob 14. uri je bilo v Locarnu zaključno srečanje pevcev šestih držav, ki so sodelovali na prvem delu II. festivala evropske ljudske pesmi (Švica, Italija, Avstrija, Jugoslavija, Španija in Portugalska). Nad 400 pevcev se je zbralo v ogromni restavraciji na obali jezera skupno s prireditelji in organizatorji festivala. Vezi in poznanstva med zbori, ki so se spletale v vseh dneh festivala, so se tu utrdile in izmenjave naslovov, izmenjave gramofonskih plošč in kasetnih posnetkov so potrdile zблиžanje in povezavo pevcev šestih narodnosti. Na srečanju niso podeljevali pokalov za prva, druga in tretja mesta; predajali so drug drugemu samo spominska darila in dobre želje za bodoče srečanje ter nadaljnje delo. Enoten jezik je spregovorila pesem. Izmenjave mnenj o kvaliteti, o doživetosti in izpovednosti skladb šestih narodov so bile glavne teme pogovorov dirigentov in spremljevalcev zborov. Glasnih izjav dirigenta akademskega zbora Portugalcev in moškega zbora Baskov ne moremo zamolčati. Rekli so: »Tako, kot poje Vres, s tolikšnim izrazom, tako doživeto in tako izpovedno, ne bomo Portugalci, niti Španci nikoli zapeli. Mi pojemo z dovršeno tehni-

ko in profesionalnim glasbenim znanjem, vi, Slovenci, pa pojete z dušo, s srcem, ki brezkompromisno osvoji vse poslušalce, četudi ne razumejo besedice besedila.« Takšna karakteristika in ocena zbora Vres od tujcev je več vredna od vseh pokalov in takšna ocena je odkrito priznanje ter pomeni zboru več kot vsa druga priznanja. Tako medsebojno vzdušje in srčno povezanost je moč doseči samo na festivalu narodne pesmi. Zbori pozabijo na svoje politične raznolikosti in njihova pesem je izpoved srca, ki teži samo k medsebojnemu spoštovanju, k medsebojni ljubezni, k ljubezni do nacionalnih tradicij, lastnih samo njim, in k miru, ki edini dopušča pevcem in poslušalcem uživanje v glasbeni govorici src. Narodna pesem je močnejša vez od vsakršne stilne muzike, če je ta še tako apolitična. Zato moramo priznati Švicarjem, da so z ustanovitvijo festivala evropske ljudske pesmi v Locarnu imeli srečno roko.

To zaključno srečanje je ostalo nepozabno za zборе in slovo pevcev je bilo prisrčno. Vsak zbor je zapel po eno skladbo, karakteristično za njegovo državo, in tako so Vresovci zapeli PESEM O SVOBODI. Zaključni verz »za novo Jugoslavijo« je vzbudil skandiranje: Ju-go-sla-vi-ja, ki je kot vihar napolnila prostor pred restavracijo zaključnega srečanja in se je poleglo šele, ko so Vresovci posedli v svoj avtobus.

V dneh festivala od 28. maja do 1. junija je zbor Vres opravil 10 javnih nastopov. Od tega štiri uradne koncerte skupaj z drugimi zbori, šest nastopov pa je zbor opravil samostojno na raznih mestih ob jezeru Lago Maggiore. Zapeli so nad 30 slovenskih in jugoslovanskih skladb, kar se ne dogaja na nobenem tekmovanju in na nobenem drugem festivalu.

Ob 17. uri se je zbor odpeljal iz Locarna in čez prelaz San Bernardin v kneževino Lichtenstein, kjer je prenočil v mestu Schaan. Lastnica hotela je Slovenka in večer v hotelu je bil zopet večer petja in spominov na nepozabne pretekle dneve festivala.

V ponedeljek, 2. junija, dopoldne se je zbor odpeljal čez Arlberg in Brener proti svoji domovini. Za pevce je bila 5-dnevna

Pesem ob odhodu

pevska turneja zahtevna preizkušnja. Delavci in intelektualci, vajeni svojega delovnega ritma, so bili resnično izmučeni in so si želeli samo še svojega vsakdanjega okolja in svojega dela. Divja romantika alpskih predelov in vrhunski dosežki sodobne cestne tehnike, ki jih je zbor občudoval vseh dolgih 12 ur vožnje, so mu polnili čas in ga pogosto spodbudili, da je še in še prepeval in si s tem krajšal dolgo vožnjo. Zvečer, malo pred polnočjo, so pevci izstopili na Prevaljah in s tem zaključili svojo doslej najdaljšo in najuspešnejšo pevsko turnejo. S pesmijo »Zdaj zaori pesem o svobodi...« so si rekli svoj pevski nasvidenje. Gotovo so zbudili vso širšo okolico in se srečni, z najboljšimi sklepi za nadaljnje delo, razšli na svoje domove.

Ob prvih mestih, ki so jih v letošnjem letu že dosegli naši najboljši zbori na mednarodnih tekmovanjih:

PZ Tone Tomšič iz Ljubljane v TOURSU — Francija,

Mladinski pevski zbor RTV Ljubljana in Mladinski zbor osnovne šole I. celjske čete iz Celja v NEERPELTU — Belgija, je odlični uspeh moškega zbora VRES na II. festivalu narodne pesmi Evrope v Švici pomembno dopolnilo k afirmaciji slovenske in jugoslovanske vokalne glasbe v svetu. Zato moramo poudariti, da naši zbori s svojimi umetniškimi dosežki v svetu dvigajo tudi kulturni ugled Jugoslavije in so zato sredstva, ki jih družba vlaga v te namene, povsem upravičena in bogato naložena.

jo na vse strani in nas nemalokrat silijo, v potrto in malodušje, potrebna ko vsakdanji kruh. Pesem vrača duši harmonijo, mir, duhovno moč.

S to željo je oktet ponovno zapel šopek narodnih in umetnih pesmi iz domačih logov, ki jih poklanja vsem tistim, ki jim je naša pesem svetinja, vsem, ki v srcu dobro mislijo.

Pevcem Holmeškega okteta čestitamo za požrtvovalnost, voljo in nesebično prizadevanje za širjenje kulture v našem kraju.

Anton Vušnik-Rastko

HOLMEŠKI OKTET

Holmeški oktet se je 29. 6. 1980 ponovno predstavil domačinom na Holmeu. Z ljudskimi in umetniškimi pesmimi je razveselil poslušalce. Udeležba na koncertu je bila za naš podeželski kraj kar zadovoljiva. Razveseljivo je tudi to, da je bilo na koncertu precej mladine.

Marijan MIKC, predsednik okteta, je v uvodni besedi povedal: »Kdor je zrasel z lepoto svoje zemlje, nje radostjo in trpko bolečino, temu je vsakdanja govorica pesem — pesem, ki privre iz globočine duše, da objame milijone src.«

Tri leta bo, kar poje »Holmeški oktet« pod vodstvom Marijana Gerdeja; tri leta nesebičnega dela, ljubezni, prijateljstva, uspehov. Nad dvajset javnih nastopov so imeli od ustanovitve leta 1977 pa do danes. Sodelovali so domala na vseh pomembnejših kulturnih in drugih prireditvah v do-

mačem kraju, v občini in tudi zunaj njenih meja.

Vidnejše uspehe je oktet dosegel predvsem na revijah pevskih zborov »Od Pliberka do Traberka« v letih 1978, 1979 in 1980, na prvem samostojnem koncertu na srečanju slovenskih železarjev v Kropi 1979, ob otvoritvi kulturnega doma na Prevaljah letošnjo pomlad, sodeloval pa je tudi na številnih krajevnih in občinskih proslavah.

Oktet s pesmijo širi kulturo v domačem kraju in budi v ljudeh spoštovanje do tistih vrednot in zakladov, ki jih je slovenski narod tako vztrajno in zvesto zbiral in izražal v svoji ljudski in umetni pesmi dolga stoletja. Ta osnovna misel naj bo vodilo tudi za naprej, saj nam je lepa slovenska pesem v tem sodobnem, civiliziranem svetu, ko nas silnice napetega življenja vleče-

Filip Novak — Korešnikov Lipi

Ajnžik

Dva rdeča

Pogrebi in ovseti so priložnosti, ko se zberejo sorodniki, vidijo prijatelji in znanci. Srečaš mnoge, ki jih nisi videl že dolgo, morda si že pozabil nanje; zato se jih še toliko bolj razveseliš. Tako me je razveselil Korešnikov Lipi.

Prišel je na pogreb ko smo pokopali Korešnika. Bil je njegov stric, pri tej hiši je služil tudi dobri dve desetletji. Naneslo je tako, da sva na sedmini sedela skupaj. Postrani ga opazujem in obujam spomine.

Lipi je bil Jakoplji sin. »Moj dedi in babica sta bila iz planine,« mi pripoveduje. Znano mi je, da sta bila z Ludranskega vrha, bila sta tudi v daljni žlahti s predniki moje žene. Kupila sta Jakoplji grunt, kjer je bilo pogorišče; pocimprala sta in nekaj let prav dobro gospodarila, saj sta imela celo gostilno. Ne vem, zakaj, toda sreča jima je obrnila hrbet, začelo je iti vse ritensko in dolgovi so rastli. Te dolgove je prevzel sin, Lipijev oče, in se nekaj let še ubadal z njimi. Morda bi še vzdržal, toda prišel je v kremplje lesnega trgovca Miesspeka, katerega grabeljivi prsti so že segli na vrh Tolstega vrha. Jakoplji grunt je dobil z goljufijo: očeta so napojili in v pijanosti je podpisal kupoprodajno pogodbo za sramotno nizko ceno. Njegova žena je hotela to pogodbo raz-

Oktet Holmec: Dani Golob, Marijan Gerdej, Janez Vegel, Vinko Iskrač, Marijan Mike, Urban Osojnik, Drago Kogelnik, Ivan Ploder

dreti, toda bila je pravnomočna. Lastniki so postali najemniki. Čez dve leti je moral oče v vojsko, iz katere se ni vrnil, umrl je v Taškentu. Po vojni so se dekleta poženila, družina se je razkropila. Lipi je odšel k sosedu Korešniku, kamor se je priženila njegova sestra.

Kot otrok se je Lipi slabo razvijal in dolgo ni shodil. »Nekoč smo bili otroci na ispi, kar naenkrat smo zaorali po stopnicah navzdol, Lipi se je zašlepral in padel tri, štiri metre globoko na kamnite kletne štenge«, ve povedati stara Korešnica, ki se še živo spominja, kako so bili takrat otroci tepeni. Revček si je najbolj poškodoval glavo: bil je v kritičnem stanju, toda ostal je, čeprav so ga zdravili samo z domačimi zdravili in metodami. Posledice seveda niso izostale: ima težave pri govorjenju, tudi misli bolj počasno.

Možej je visoke, tršaste postave, sive oči mu košato, nekako plašno gledajo v svet; ima močne lične kosti in debele ustnice, med redkimi kocinastimi rusami čepi velik nos. Krofost je, vendar mu to telesno hibo zakriva srajca; samo precej močan je videti v vrat. Leta so mu že prej ne preveč raven hrbet še bolj upognila. Je nepismen, denar pozna le po obliki in barvi.

Pogovarjava se. Ugotovim, da njegove misli ne morejo slediti razvoju in hitremu tempu časa; iz njegovih vprašanj sklepam, kot da se je zanj po njegovem odhodu v našem kraju čas ustavil. Hočem vedeti, kdaj je odšel na Muto k svoji sestri.

»Nekaj dni sem bil spodaj, ko se je preobrnilo!« Ne ve točnega datuma, samo tisti veliki zgodovinski dogodek si je zapomnil.

»Tvoj oče so mi vedno dali mošta,« se hvaležno spominja časov, ko je fural mimo naše hiše drva.

»Zmeraj redim kakšno jina!«, mi odgovori na vprašanje, kako shaja. Posreči se mu tudi kakšna prav stara domača beseda. »Kupim malo teličko, jo redim in ko pride na nuc (telitev), jo prodam; takrat ima najvišjo ceno.« Pripoveduje, da je pozimi prodal telico in so ga nagovarjali, naj denar naloži, pa ni hotel. »Če Tito umrije, bo denar propadel, sem mislil.« Ne zaupa denarnim zavodom, dobro ve, da je denar najbolj varno naložen v živini.

Kljub neprestanemu delu si ni nabral delovnih let za pokojnino. Prav gotovo prejema občinsko podporo, si mislim in ga pobaram, koliko dobi. Takrat je oživel. Oči mu zažare, globoko pokima z glavo, razkreči okorni kazalec in sredinec, da naredi znamenje dva:

»Dva rdeča dobim, dva rdeča.«

Dva rdeča! Ni treba posebej poudarjati, koliko danes ta denar materialno pomeni. Vendar nekoga osreči in mu veliko pomeni. Koliko takih, ki prejemalejmo okrog starega milijona ali še več, je tako zadovoljnih??

Opazujem ga. Kako spoštljivo je pogačo in pri tem skrbno pobere vsako drobtinico! Kozarček vina, ki je v njegovih lopatastih rokah videti še bolj majhen, je prazen šele, ko ga trikrat odstavi. Vse tako zmerno in s spoštovanjem! Premišljujem. Kje bi našel toliko skromnosti, ponižnosti in zadovoljstva na enem kupu??

Za ženski spol se Lipi ni nikoli zanimal. Ni ga sicer preziral, bil pa je do njega popolnoma brezbržen. Dobro se spominjam dogodka, ko smo bili nekoč pri Gornjem Lečniku na steljeraji. Rajali smo povštertanc;

Vas na hribu

Lipi seveda ni sodeloval, pa mu je neka korajžna ženska prinesla povšter za mizo, kjer je sedel. Skočil je pokonci in naravnost treščil skozi duri. Je že tako. Nekateri so nagnjeni za nasprotni spol bolj, drugi manj; maloštevilni se za njega sploh ne zmenijo, številni pa so k temu nagnjeni preveč!

Naj bo kakorkoli, Lipi je dolžnost svojega stanu in poklica vse življenje vestno izpolnjeval, oziroma jo po svoji moči, kljub letom, izvršuje še danes. Nobeno delo na po-

lju ga ne utruca, rad dela in je vztrajen tudi tedaj, ko je sam. Sekanje drv in stelje, to je za njega lušno delo. Posebno veselje ima do živine. Srečna hiša, srečna živina, ki ima tako vestnega in zanesljivega oskrbnika! Na takega živinorejca se lahko zaneseš bolj ko na samega sebe. Tak človek nikoli ne »ofrkne« pri živini, ne mudi se mu iz hleva, kot to navadno vsakemu gospodarju.

Lipi! Ti pa svojo skromno podporo še dolgo zdrav uživaj!!

Franc Radušnik

Bil je podoben hrastu, ki ga viharji niso mogli omajati.

Zibelka mu je tekla na Prevaljah. Njegov rod izvira iz Tople, iz zavedne Fajmutove družine. Bilo je pet otrok. Ko je bil star 15 let, se je zaposlil v železarni Ravne; tu je delal 43 let. S svojim delom je pripomogel, da je železarna postala takšna, kot jo vidimo danes. Vsa leta trdega dela v valjarni ni poznal bolniške. Njegova kartoteka je ostala prazna.

Kot zavednega Slovenca in komunista so ga leta 1932 zaprli z drugimi komunisti. Najprej je bil zaprt na Prevaljah in nato še dalj časa v mariborskih zaporih. Med NOV je bil kurir in obveščevalec javk od Uršlje in vse do rodne Tople. Ko je po osvoboditvi prispel transport jugoslovanskih otrok iz Leobna, je bila med njimi sedemletna Edita Planinec, danes poročena Golob, ki ni našla svojcev, ni okleval, četudi sam ni živel v izobilju — ponudil ji je topel dom in lepo besedo. Bil je skrben in dober oče, kar mu je Edita s hvaležnostjo vračala.

Globoko pod zemljo že diha pomlad. Veselimo se njenega cvetja; danes pa stojimo nemi, ko se je naš Franc Radušnik za vedno poslovil od nas. Ne moremo se sprizniti z resnico, da je kruta usoda iztrgala izmed nas zavednega Korošca, katerega korenine segajo globoko v koroško zemljo.

73 let je popisanih v njegovi knjigi življenja, toda neizprosna narava je hotela, da danes strmimo v zadnjo stran. Franci, ostal boš sam pod vznožjem naših gora, ki si jih tako ljubil, nam bo ostala kruta resnica, da te ni več med nami. Spomin nate pa bo v naših srcih ostal za vedno.

Edvard Klep

Ob grobu makedonske borke

Pokojna Borislava Fabijan, rojena Karadžić, je zagledala luč sveta 2. avgusta 1912. leta v Kumanovem, v bratski Makedoniji.

Rojena je bila v vihri balkanske vojne, kot otrok pa je odraščala v prvi svetovni vojni, tako da je že v rani mladosti okusila vse grenkobe življenja.

Oče Teofil in mati Antonija sta ji omogočila šolanje in postala je učiteljica. V stari Jugoslaviji je vstopila v zvezo komunistične mladine, to je SKOJ. Drugo svetovno vojno je dočakala napredno usmerjena. Okupatorju se je kot zavedna žena postavila po robu s tem, da je postala aktivistka narodne fronte. Toda bila je izdana in okupatorji so jo izgnali iz Makedonije v Srbijo v mesto Niš. Tam je spoznala tovariša Hinka, s katerim se je poročila.

Tudi v Nišu je delala kot aktivistka. Mož je postal partizan-borec za osvoboditev domovine. Junaško je prenašala vse te gobe izgnanstva, pomanjkanja, lakote, pretepanje policije, pa vendar ni klonila pred zavojevalci in je uporno pomagala z vsemi svojimi močmi narodnoosvobodilnemu gibanju.

Borislava Fabijan

Bila je med tistimi naprednimi in zavednimi ženami, ki so dale zadnji kos kruha za partizansko vojsko in žrtvovale vse, kar so mogle, samo, da bi pomagale naši vojski, da bi dale svoj delež pri osvobajanju domovine.

Jeseni 1944. leta je bila Srbija večji del že osvobodjena, toda domovina je bila porušena skoraj do tal. Umikajoči zavojevalec je rušil za seboj vse: železniške proge, mostove, ceste, šole, bolnice, hiše in vse drugo. Kar okupator ni mogel zrušiti, pa je požgal. Borislava je pridno pomagala pri obnovi domovine.

Za zasluge jo je predsednik Tito odlikoval z ordenom zasluge za narod in z ordenom za hrabrost.

Imela je 2 sinova in 2 hčerki. Z možem sta se preselila na Ravne in Koroška je Fabijanovi družini postala novi dom.

Bila je vzorna in skrbna mati in žena. Toda pred več kot desetimi leti ji je kruta usoda vzela moža.

Tako trnjevo življenjsko pot je imela Borislava, aktivistka in članica zveze borcev, ki je ljubila našo domovino, ki se je zanjo žrtvovala in vgradila svoj delež v Titovo Jugoslavijo.

Iskreno se ji zahvaljujemo za vse, kar je Borislava velikega storila za domovino.

Borcu Ivanu Razdevšku v slovo

Rodil si se leta 1926 v Šmartnem pri Slovenj Gradcu kot sin zavedne Razdevškove družine. Že kot otrok si občutil težavnost življenja v stari Jugoslaviji, moral si prijeto za vsako delo, tudi pri kmetih. Ravno s tem delom si se kalil v zavednega Slovenca. Tako si tudi dočkal najhujše temne oblake leta 1941, ki so se valili nad našo domovino in nosili smrt in suženjstvo našemu narodu. Toda narod se je uprl temu zlu in sovražniku ter šel v boj za svobodo in lepše življenje nas vseh. Ko so se pojavili prvi partizani v Mislinjski dolini,

Ivan Razdevšek

je tudi družina Razdevškovih in vsa dolina pokazala svojo pripadnost, saj je dala veliko borcev za svobodo, tudi tebe. Vse do odhoda v partizane si delal doma kot terenec-aktivist OF do leta 1944. Maja 1944 si se že bojeval v prvem bataljonu slavne Gubčeve brigade. Pot, ki jo je prehodila brigada Matije Gubca po Dolenjski in Zasavju, je bila trnjeva, a slavna. V tej brigadi si se bojeval vse do osvoboditve ter bil leta 1946 demobiliziran. Leta 1949 si se zaposlil v železarni Ravne. Najprej na postaji, nato v kovačnici, ki si ji ostal zvest vse do upokojitve. Medtem si si ustvaril družino ter imel 4 otroke — dve hčerki in dva sina. Z ženo sta jih vzgojila v zavedne državljane naše socialistične samoupravne družbe,

ki si ji tudi ti pripadal in dal velik delež za lepši jutrišnji dan. Predsednik Tito te je odlikoval z medaljo za zasluge za narod.

Dragi Ivan, v imenu ZB Ravne in ostalih družbenopolitičnih organizacij ter borcev Gubčeve brigade, ti izrekam zahvalo in priznanje za sodelovanje v narodnoosvobodilni borbi in poveljni graditvi naše domovine.

Rok Gorenšek

Umrl je Volen

Že dalj časa, že od lanskega leta, ko je bil v bolnišnici v Slovenj Gradcu, smo vedeli, da mu je hudo, da ga daje bolezen, da ni dobro našemu znancu in prijatelju Volenovemu Franciju-Volenu, kmetu na Volenovem vrhu na Brdinjah. Bolj ko je minevala zima, bolj ko je prihajala vigred v deželo, topleje ko je sijalo sonce, bolj smo verjeli, da je prestal, premagal bolezen, da bo spet zdrav, po svoji navadi ves zagnan v Volenov grunt. Da bo tudi letos gospodaril pri Volenu tako, kakor smo bili navajeni že 40 dolgih let. Toda ni bilo tako! Izboljšanje zdravja pred nekaj dnevi, ko smo mislili, da je že dobro, je bilo dejansko le slovo. Takrat je, kot da bi bil slutil svojo usodo, vstal iz bolniške postelje in si, kot da bi se bil zares poslavljaj, še poslednjič skrbno ogledal vso domačijo, hišo, hleve. Odšel je na vrh. Tam je postal in se ogledoval naokoli, kakor

Franc Gorenšek

da jemlje slovo od sosedov in prelepega pogleda, ki se nudi očem z Volenovega vrha. In zares se je takrat poslovil. Le nekaj dni zatem se mu je zdravstveno stanje naglo poslabšalo in zgodilo se je tisto, kar čaka vsakega izmed nas na koncu življenja.

Rajni Volenov Franc je bil rojen 6. oktobra 1907. leta v Čepinovi bajti na Prevaljah očetu Alojzu in materi Mariji Gorenšek, rojeni Šisernik. Ta dva sta pozneje postala Volena in tako je Franc, najstarejši med Volenovimi sinovi, dobil svoje ime, ki se ga je držalo do smrti. Leta 1939 se je oženil s Kotalovo hčerko Jožefo z Vrhov. Prevzela sta Volenovo posestvo in gospodarila 40 let.

Volenov Franc je bil dober in skrben gospodar. Skrb za grunt mu je bila v krvi. Za grunt se je bal. Ljubosumno ga je varoval in čuval do svojega poslednjega diha. Čeravno je pred kratkim predal posestvo v mlajše roke, skrb zanj ni nikoli prenehala. V žilah je imel tudi nekaj mešetarske krvi, saj je rad barantal z živino in je imel pri tem poslu v življenju zelo srečno roko.

Po značaju je bil Franc pravi, pristni, koroški, hotuljski kmet. Brihten, malce nezaupljiv in vase zaprt. Tudi malce robat. Tak, ki je v pogovoru ponavadi zastopal lastno stališče, ki pa je bilo prav gotovo ravno nasprotno od sogovornikovega.

Ta njegova lastnost pa je bila le njegova zunanja krinka, za katero se je skrivalo zlato srce. Lastnost, za katero so vedeli le tisti, ki so ga zares dobro poznali.

Bil je tudi napreden kmet. Z »zadružniki« si je bil ponavadi vedno navzkriž. »No, ja, vam bom pa dal tega bika, da ga boste imeli in da ne boste konec vzeli,« je dejal, kadar je podpisal kakšno pogodbo o sodelovanju z zadrugo. Član zadruge pa je bil vsa leta po vojski.

Franc je bil pa tudi zaveden Slovenec in rodoljub. Volenova hiša je bila med vojsko trdna postojanka partizanov. Takrat je prišla tudi najbolj do izraza velika bratovska ljubezen in medsebojna pomoč Volenovih sinov.

Zaradi Šrobovega Edija, ki je bil pri hotuljski policiji, je bila policija stalno pri hiši. Le Volenovi hladnokrvnosti se je bilo treba zahvaliti, da ni prišlo do najhujšega, ko je nekoč prišla policija k Volenu, v svinjaku pa so bratje, partizani, gradili bunker-skrivališče. Žena je v silnem strahu trepetala, policist je to opazil in vprašal, zakaj trepeče. Volen pa mu je hladnokrvno odgovoril, da je močno bolna in jo trese vročina. Pa se je vse srečno končalo. Takih srečnih prilog z nemško policijo, je bilo med vojsko pri Volenu še več. Zanje prav gotovo vedo in se jih še dobro spominjajo takratni borci.

Tudi svojim otrokom je bil Volenov Franc dober oče, tako kot dober brat svojim bratom.

Naj v miru počiva pod košatimi hotuljskimi lipami!

Anton Vušnik-Rastko

LUBASOVI MAMI V SLOVO

V noči od 3. na 4. julij 1980 je ugasnilo plemenito življenje LUBASOVE mame. Ni še dolgo od tega, ko smo jo aktivisti OF obiskali v bolnišnici v Slovenj Gradcu. Takrat je bila videti še vedra. Sama je upala, da je najhujše že prebolela. Šopek nageljnov, ki sem ji ga izročil, jo je razveselil. Malo se je zamislila, potem pa je z otožnim glasom rekla: »Hvala za rože, zelo so lepe. Rože sem imela v življenju zmeraj rada.« Njen glas je bil nekam otožen, kot da bi čutila, da se zadnjikrat pogovarjava. Takrat si nisem mislil, da bo njeno telo tako hitro klonilo in omahnilo v smrt. Kruta usoda tudi njej ni prizanesla. Bolezen — nazadnje pljučnica — je opravila svoje.

Njena življenjska pot ni bila z rožami postлана. Spoprijemati se je morala z mnogimi nevšečnostmi. Vsa leta življenja je stala trdno na svoji poti, kot vihar v gori, ki ga še tako močan vihar ne more zlomiti. Njeno življenjsko vodilo je bilo: ne omagati, vztrajati in zmagati. Bila je dobra in zavedna kmečka žena. Bila je tudi dobra in ljubljena mati. V njenem zakonu se je rodilo sedem otrok. Dva sta umrla, pet pa jih še živi.

Z njeno smrtjo se je zrušila piramida, ki je združevala družine njenih otrok. Družinska skupnost je razpadla. Vsaka družina pa bo postala piramida svojih potomcev. Lubasova mama bo živela v njihovem spominu. Vnuki se je bodo spominjali po pravljicah, ki jih je pripovedovala. Čas pa bo tudi ta spomin zabrisal.

Pokojna je bila zelo navezana na svojo domačijo. Njihov rod.gospodari na tej zemlji že 300 let. 19. aprila letos je s svojimi domačimi praznovala svojo 80. obletnico rojstva. Takrat še nihče ni pomislil, da se bo v tem letu za vedno poslovila od svojih najdražjih.

Flora Kotnik-Cveta

Ko je nastopila doba okupacije, je bila njena domačija ena izmed prvih, ki je dala NOG na razpolago vse, kar je premogla. Znani komunist Dušan KVEDER-Tomaž je sredi 1941. leta obiskal njeno domačijo ter jih seznanil s programom KPS o vstaji slovenskega ljudstva proti okupatorju naše zemlje in o nalogah ter programu OF. Od zgodnje pomladi 1943 pa vse do jeseni 1944, ko je celotna Lubasova družina odšla v partizane, so bili borci NOV in aktivisti OF vsakodnevni gosti njene domačije. Družinski člani pa so postali sodelavci NOG. Da jih Nemci ne bi aretirali, je vsa družina odšla v partizane. Najmlajši otrok je bil star 9 let, najstarejša hči pa 17 let. Kot ilegalka je Flora Kotnik-Cveta izvrševala razne politične zadolžit-

ve po liniji AFŽ na Dravograjskem okrožju. Kot aktivistko OF jo je policija zajela v visokem snegu 10. januarja 1945. Odpejljali so jo na gestapo v Dravograd, od tam pa v celovške zapore. Kaj vse je morala prestat, je težko zapisati. Kdor je prišel v roke gestapa, se mu je huđo godilo. Le golo naključje jo je rešilo, da je v svobodi prišla domov.

Po osvoboditvi se je z družino lotila obnove svoje domačije. Nekaj časa je bila pri Lubasu tudi zadruga. Pozneje se je ta razformirala in posestvo je zopet sama prevzela. Njeno trdo kmečko življenje jo je izoblikovalo v preudarno, bistroumno in politično razgledano žensko. Zaradi tega je bila že med NOG sprejeta v KPS. Za svojo požrtvovalnost in pogum je prejela številna odlikovanja.

Ob grobu se ji še zadnjič zahvaljujemo za vse dobro, kar je storila v življenju.

V imenu Domicilnega odbora osvobodilne fronte bivšega dravograjskega okrožja, občinskega odbora zveze združenj borcev NOV Ravne na Koroškem in v svojem imenu pa izrekam otrokom, vnukom in ostalemu sorodstvu iskreno sožalje.

K POGREBNIM GOVOROM:

Svet in uredniški odbor Koroškega fužinarja sta že pred časom sklenila, da pogrebnih (in drugih) govorov v našem časopisu ne bomo več objavljali, razen v izjemnih primerih.

Govori namreč vsebujejo posebne — govorniške — prvine, ki v tiskani obliki ne pridejo do izraza ali celo motijo. Sodelavce prosimo, naj nam namesto govorov odslej pošiljajo spominske zapise o ljudeh, ki bi jih radi ohranili spominu naših bralcev. Sicer pa si v uredništvu pridržujemo pravico, da bomo govore sami prirejali za objavo, kar smo delno počeli že doslej.

Uredništvo

Listnica uredništva:

Spoštovani sodelavci!

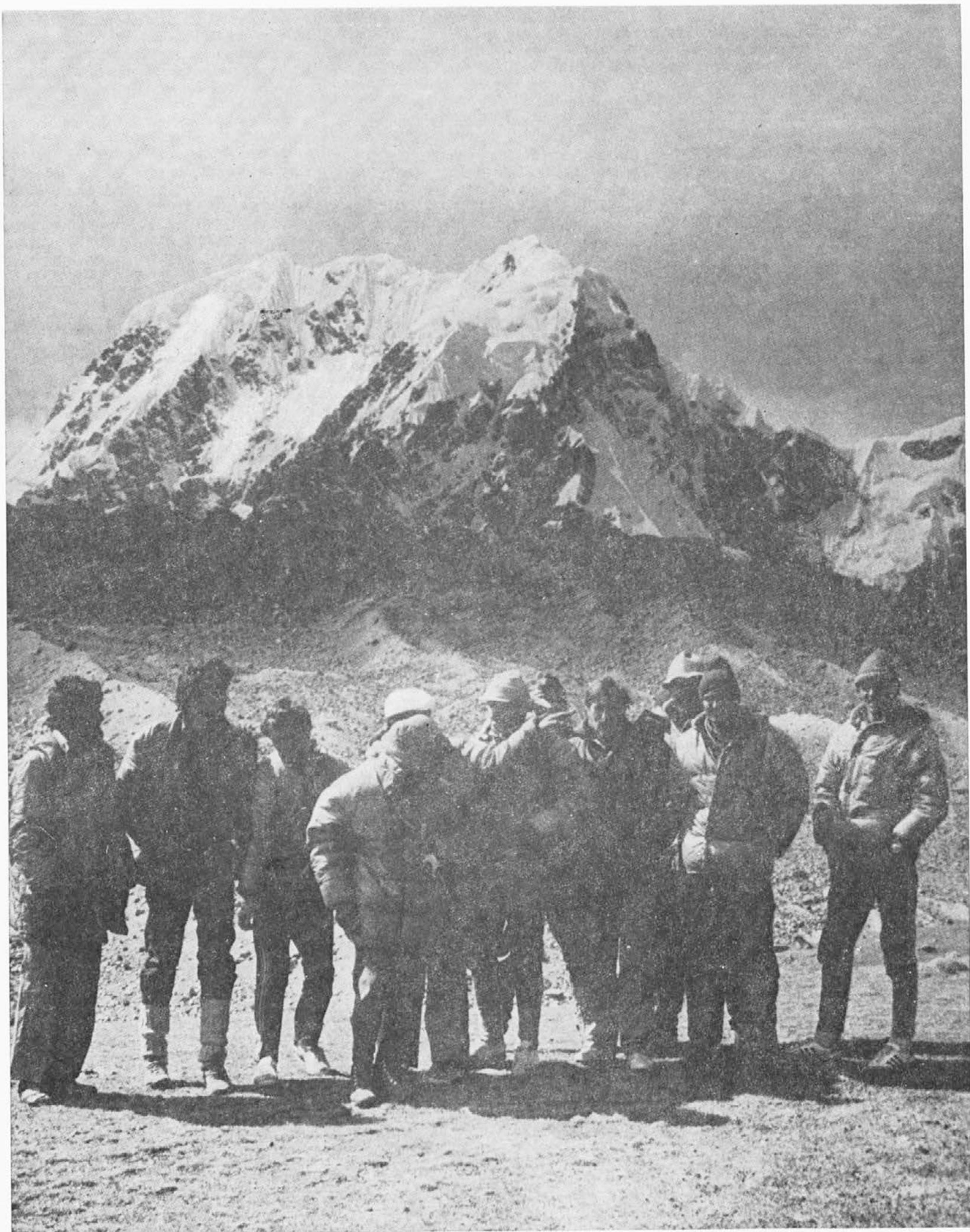
Obveščamo vas, da bomo članke s tematiko NOB in delavskem gibanju ter druge članke objavili v naslednji številki Koroškega fužinarja. Prosimo za razumevanje.

Fotografije so prispevali: Alojz Krivograd, Zvonko Robar, Franc Rotar, Anton Vušnik, Rado Vončina, Štefan Lednik, Franc Kamnik, Maks Dolinšek, Ervin Wlodyga, Fotokrožek gimnazije, OŠ Mežica, AMD Ravne, Mojca Potočnik, Vres in fotoarhiv Koroškega fužinarja in mariborskega tiska, ki je prispeval tudi naslovno fotografijo.

Izdaja delavski svet Železarne Ravne. Ureja uredniški odbor: Silva Breznik, Jože Kert, Fanika Korošec, Rudi Mlinar, Jože Šater, Mitja Šipek, Maks Večko, Dušan Vodeb in Jože Žunec. Glavni in odgovorni urednik: Jože Šater. Telefon 861 131, interni 497. Lektor Marija Potočnik. Tiska ČGP Večer, Maribor.

V svetu Koroškega fužinarja so poleg članov uredniškega odbora tudi: Stanko Bodner, Jurij Glavica, Ivan Leitenger, Filip Jelen, Marija Kolar, Ladislav Kukec, Janez Mrdavišič, Franc Rotar in Ivan Žunko.

Glasilo je po 7. točki prvega odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Uradni list SFRJ, št. 33/72) in mnenju sekretariata za informacije SRS, 421/72 prosto plačila prometnega davka.

Odslej TITOVA smer v perujskih Andih.

Enajstčlanska odprava koroških alpinistov je v Cordilleri Vilcanoti opravila pet plezalnih vzponov in stopila na deset vrhov. K imenitnemu uspehu čestitamo, obširni prispevek o bivanju in podvizih naših alpinistov v Andih pa bomo objavili v 4. številki Koroškega fužinarja.

Člani odprave Andi 80 v baznem taboru, v ozadju Pico Tres (6093 m), od leve proti desni: Igor Radovič, Rok Kolar, Stanko Mihev, Jože Havle, Milan Savelli, Marjan Lačen, Silvester Lupša, Zdenko Žagar, Janez Gorjanc, Franc Pušnik in Janez Žalig